

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 55

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΜΓ'—ΜΕΤ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετάφρασις-Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΙΑ (ΜΓ')
θεολόγου-φιλολόγου, καθηγητὸς Π.Σ.Π.Α.
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Μ. ΜΠΑΤΙΣΤΑΤΟΥ (ΜΔ'—ΜΕΤ')
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΓ' Ψαλμὸν	σελ. 9 (105)*
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΑ' Ψαλμὸν	41 (188)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΕ' Ψαλμὸν	80 (172)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΖΤ' Ψαλμὸν	87 (180)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	106

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς σελίδων τοῦ ἀρχαίου χειρομένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΓ' (43) ΨΑΛΜΟΝ

Ἡ Ὁ Ψαλμὸς αὐτὸς ἐποιήθη ὑπὸ τινος τῶν υἱῶν τῆς οικογενείας Καρὲ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Δαβὶδ, καὶ ἔχει ἀφιερωθῆ εἰς τὸν πραγματικὸν αἴτιον τῆς νίκης, τὸν Θεόν.

«Μὲ τὰ αὐτὰ μας, Θεέ μας, ἠκούσαμεν: οἱ πατέρες μας μᾶς ἀφηγήθησαν τὸ θαυμαστὸν ἔργον, τὸ ὅποιον ἠργάσθης κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτῶν κατὰ τὰς πολεμικὰς ἐκεῖνας ἡμέρας». Εἰς ἐξημευτὴς λέγει ὅτι ὁ Ψαλμὸς ὁμιλεῖ διὰ γεγονότα ποῦ ἐλαθον χώραν καθ' ἄλην τὴν προηγουμένην ἱστορίαν τοῦ Ἰσραὴλ. Ἄλλος ὁμοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῶν γεγονότων τῆς πρώτης ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου.

1. Τὸν Ψαλμὸν τοῦτον τὸν ἐποίησε θεβαίως ὁ Προφήτης. Ἀναφέρεται ὁμοῦ δχι εἰς προσωπικὰ γεγονότα, ἀλλ' ὡς ἐκπρόσωπος τῶν Μακκαβαίων, διηγείτο προκαταβολικῶς καὶ προαναγγέλλει τὰ γεγονότα, ποῦ θὰ ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὸν χρόνον τῶν Μακκαβαίων. Ἐ αὐτὴν τὴν ἰκανότητα ἔχουν οἱ Προφῆται· νὰ περιτρέχουν καὶ νὰ θεωροῦν ὅλους τοὺς καιροὺς, τοὺς χρόνους τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Ποιοὶ δὲ εἶναι αὐτοὶ οἱ Μακκαβαῖοι καὶ τί ἐπαθον οὗτοι καὶ τί κατώρθωσαν, εἶναι ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τὸ εἴπωμεν, ὥστε νὰ γίνουιν καὶ τὰ περικοπτικὰ τῆς ὑποθέσεως τῆς ὁμιλίας περισσότερο σαφῆ. Διότι οἱ Μακκαβαῖοι¹ αὐτοὶ ἐμείναν σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν των καὶ καθόλου δὲν ἐδολύθησαν ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ, ὅταν ἐξώρμησε κατὰ τῆς Παλαιστίνης, ὁ Ἄντιοχος, ὁ λεγόμενος Ἐμφιανής,² ὁ ὅποιος

1. Α' Μακ. 1, 11 ἔξ.

2. Ὁ Ἄντιοχος ὁ Ἐμφιανής, εἰς τὰ τὸν σπουδαιότερον διαβόητον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν, ἐξέτεκε διάταγμα κατὰ τὸν Ἰουδαίων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τὰς ἡμερητέρων πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων, εἰς ἡ μὴν καὶ οἱ ἐπὶ ταύτας. Κατ' αὐτὰ ἐκτίθησαν σκῆπιν οἱ Μακκαβαῖοι.

διὰ τῆς θείας ἐπιδόσεως νὰ διαφείρη τὰ πάντα καὶ ἠγάπησε πολλοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀφηγηθῶν τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Ὅταν μὲν λοιπὸν ὁ κατὰ τῶν Ἰουδαίων πόλεμος ἐδυνάμυνε καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ κάμουν τίποτε οἱ Μακαδαῖοι ὑπὲρ τῆς θρησκείας των, ἐκρύπτοντο. Τὰ αὐτὸ ἐκαμμον καὶ οἱ ἀπίστοι. Δὲν ἠθροῦσαν εἰς τὸ μέσον τῶν κινδύνων πάντοτε καὶ χωρὶς λόγων, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἔφειυγον καὶ κρυφὰ ὑποχωροῦσαν, διὰ νὰ θράσουν εἰς εὐθετώτερον χρόνον. Μετὰ λοιπὸν τὴν ὀλιγοχρόνιον ἀνάτασιν των εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου ἀγῶνα των οἱ Μακαδαῖοι, ὡς ὡς νερὰ λιοντάρια, ἀφοῦ ἐξήλθον ἀπὸ τὰ σπηλαία, ὅπου ἐκρύπτοντο, καὶ ἐξώρμησαν ἐκ τῶν κατοικησίων των, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ διασώσωσιν μόνον τοὺς ἑαυτοὺς των, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὅσους περισσώτερος ἠδύνατο. Καὶ ἀφοῦ περιέτρεχον τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν δολέκληρον, συγκεντρῶνον καὶ ἤγειρον εἰς ἑπανάστασιν ἄλλους ἐκείνους, ποὺ εὐρίσκον σταθεροὺς εἰς τὴν προγονικὴν θρησκείαν.

Παρακινῶσαν δὲ καὶ ἐπιφανῶς μὲ τὸ μέρος των καὶ πολλοὺς, ποὺ εἶχον κουρασθῆ ἀπὸ τοὺς διωγμούς καὶ εἶχαν ἀρηθῆ κατ' ἀνάγκην τὴν θρησκείαν, πείθοντες αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πίστιν τῶν πατέρων των. Ἐλεγον δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φιλόφρων καὶ οὐδέποτε στερεῖ τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς μετανοοῦντας. Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ συνέκέντρωνον δολέκληρον στρατόπεδον ἀπὸ γενναίους ἄνδρας. Διότι ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος ἐγένετο ὄχι ὑπὲρ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν κερασίδων διὰ νὰ γλυτώσωσιν καὶ σώσωσιν τὴν πατρίδα ἐκ τοῦ χουμοῦ Ἐ καὶ τοῦ ἐξονδραποδισμού, ἀλλὰ ἐμάχοντο ὑπὲρ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των. Ἀρχηγὸς δὲ τῆς κατὰ τῆς εἰδωλολατρίας ἐκστρατείας των ἐκεῖνης ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

¹⁴⁴ Ἄ Ἀφοῦ παρετάχθησαν λοιπὸν καὶ ἀφίερσαν εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον καὶ αὐτὰς τὰς ψυχὰς των, κατανκαῦσαν τοὺς ἀντιπάλους των εἰδωλολάτραις, μὴ στηριζόμενοι εἰς τὰ ὄπλα, ἀλλὰ ἐντὶ ἄλλης ποιοῦσιν ἔχοντες στηρίγματα τὸ θεῖον τοῦ ἀγῶνός των. Καθὼς ἔτρεχον λοιπὸν εἰς τὸν πόλεμον, οὕτε ἐτραγουδοῦσαν, οὕτε πολεμικὰ ἄσματα ἐποιούσαν, καθὼς κάνουν μερικοὶ, οὕτε ὑπεχρέωναν νὰ καθίσουν ἐκείνους ποὺ ἔπαιζον τοὺς αἰλούς, καθὼς γίνεται εἰς ἄλλα στρατόπεδα. Ἀλλὰ ἐκολλοῦσαν τὸν Θεὸν νὰ παραστή ἄνωθεν καὶ νὰ πολεμήσῃ μαζί των καὶ νὰ διευθύνῃ διὰ τῆς παντοδυνάμου χειρὸς του τὸν ἀγῶνα, διότι χάριν τοῦ ὀνόματός Του ἐδικαίωτο ὑπὸ τὸ βασιλείως Ἀντιόχου καὶ ὑπὲρ τῆς δόξης του ἠγωνίζοντο. Ἄς ἴδωμεν, λοιπὸν,

τί λέγει τὸ στρατόπεδον τοῦτο τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅποιον ἦτο περιγραφόμενον διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἀντιπάλων εἰδωλολατρῶν.

Β «Μὲ τὰ αὐτὰ μας, θεὸς μας, ἠκούσαμεν». Διότι μερικὸν συμπόλαιστοι τῶν Μακαδαίων, ποὺ ἔβλεπον τὸ μέγα πλήθος καὶ τὴν ἰσχυρὰν παράτασιν τοῦ Ἀντιόχου, ὡς καὶ τὰς μεγάλας κατοκτήσεις καὶ τὰ λάφυρα τῶν ἐχθρῶν καὶ συγχρόνως διεπίστωναν ὅτι τὸ ἴδιον των στρατόπεδον ἦτο ἀδύνατον καὶ μικρὸν, ὀλιγοψυχόσαν, ἐδειλιούσαν καὶ καθίσταντο ἀπόλεμοι. Τούτους τοὺς ὀλιγοψυχούς, ἐνεθάρρουν οἱ Μακαδαῖοι. Ὁ Ψαλμῶδης λοιπὸν διὰ τοῦ Ψαλμοῦ του δεικνύει ὅτι δολέκληρος ἡ δύναμις τῶν εἰσοδῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀνάληψιν τῆς στρατηγίας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὅταν αὐτὸς εἶναι σύμμαχος, ἔτσι καὶ χωρὶς στρατόπεδα, οἱ εὐσεβεῖς ὑπερισχύουσιν. Λοιπὸν μὲ τὸν Ψαλμὸν ὑπὸ μορφήν προσευχῆς προτρέπει καὶ συμβουλεύει τοὺς στρατιώτας καὶ καθὼς αὐτὸς συναμιλεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καθιστᾷ προθυμότερους καὶ ἐκείνους. Γ Δὲν εἶναι δὲ τοῦτο ἀσημάντος ἐνθάρρυνσις. Καὶ δὲν ἐθεώρει ἀρκετὸν νὰ φιμῆ πρὸς ἐκείνους μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νὰ ἀπειθῆται συγχρόνως. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ Ψαλμοῦ λέγει καὶ τοῦτο «Μὰς εἶπον οἱ πατέρες μας, ὅτι δὲν ἐνίκησαν τοὺς λαοὺς ἐκείνους μὲ τὰς ἰδίας των δυνάμεις καὶ δὲν κατέλαβον τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας στηριζόμενοι εἰς τὰ ὄπλα των, οὕτε ὅτι ἡ δύναμις τῶν χειρῶν των ἔσωσεν αὐτούς, ὅταν ἐμάχοντο κατὰ τῶν ἐχθρῶν» (στῆχ. 4). Τοῦτο ἀπειθῆται πρὸς ἐκείνους ποὺ ὀλιγοψυχῶν ἐνόησαν τῶν κινδύνων καὶ πρὸς ἐκείνους ποὺ ἐπιδόκουν νὰ νικήσωσιν μὲ ἀνθρώπινα σχέδια καὶ μέσα. Ὁ δολέκληρος ἡ εὐχή αὐτὴ εἶναι προτροπὴ πρὸς τοὺς ἐρακομένους εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν εὐσεβῶν καὶ κελεύει αὐτοὺς νὰ αἰψοῦν τὴν ἄγκυραν τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν, καὶ ἀπὸ ἐκείνου νὰ ἐξαρθῶσιν τὴν νίκην των. Διὰ τὸ δὲ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «ἠκούσαμεν ἀλλὰ Ἰδ ἡμεῖ τὰ αὐτὰ μας ἠκούσαμεν». Μὲ ποῖον ἄλλο μέρος τοῦ σώματος ἀκούει κοκεῖς; Μήπως εἶναι αὐτὰ περιτολογία; Μὴ γένοιτο. Τοῦτο πράττει, ἐπειδὴ ὑπάρχει γενικῶς γνωστὴ συνήθεια εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν διηγῶνται περὶ σπουδαίων καὶ μεγάλων γεγονότων, τὰ ὅποια αὐτοὶ γνωρίζουν καλῶς καὶ τὰ ἐθέτουν πρὸς ἄλλους ἀπληροφόρητους, νὰ προσθέτουν τὴν λέξιν αὐτῶν καὶ λέγουν ἡμεῖ τὰ ἴδια μας τὰ αὐτὰ τὰ ἀκούσαμεν. Καὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν περιπτώσιν αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας διαφόρους περιστά-

σεις τὸ ἴδιο συνήθισμεν νὰ κάνωμεν, νὰ καλῶμεν δηλαδὴ ὡς μάρτυρας τὰς ἰδίας μας τὰς αἰσθήσεις. Ὅταν λοιπὸν χρησιμοποιοῦμε τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰδίων μας τῶν αἰσθῶν, ἔχομεν τὴν πεποιθῆσιν, ὅτι θὰ πεισθῇ ὁ ἀκροατὴς. Ἐ τὰ ἴδιον κάνομεν καὶ ὅταν χρησιμοποιοῦμε, ὡς μάρτυρας, τὰ μάτια μας καὶ τὰ χεῖρα μας καὶ ὅταν λέγωμεν: μετὰ τὰ ἴδια μας τὰ χεῖρα ἐψηλάφησαμεν. Καὶ οἱ ἀπόστολοι σχετικῶς ἔλεγον: «Αὐτὰ, τὰ ὅποια εἶδον τὰ μάτια μας αὐτὰ, ποῦ τὰ χεῖρα μας ἐψηλάφησαν.»

Βλέπε δὲ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὰ κατορθώματα ἐξιμνεῖ ὁ Ψαλμὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου. Ἄν καὶ ὑπέστησαν αὐτοὶ τόσα πολλὰ θεία ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἐστερήθησαν τὴν πατρίδα των, ἀπώλεσαν τὴν ἐλευθερίαν των, περιέπεσαν εἰς πλείστους κινδύνους, ἄν καὶ ἄλλοι ἔγινον φυγάδες καὶ ἔτρεχαν εἰς τὰς ἐρήμους καὶ τὰ ἄρη, διὰ νὰ γλυτώσουν τὴν ζωὴν των, περ' ὅλα ταῦτα οὐδὲν τούτων ἀναφέρουσιν καὶ δὲν λέγουσιν, ὅτι αὐτὸ καὶ αὐτὸ ἐπάθον διὰ σὲ καὶ διὰ τοῦτο βοήθησέ μας, Κύριε, 148 Α. Ἀλλὰ ὡσὸν νὰ εἶναι ἀπεστερημένοι τῶν δικαιολογιῶν τούτων, καὶ ὡσὸν νὰ μὴ ἔχουν παρηγοίαν ἐνὸς τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐλπίζοντες εἰς τὰς ἰδικὰς των ἐπιτυχίας, καταφεύγουσιν εἰς θεὸν ὃ Θεὸς ἔκαμεν εἰς τοὺς προγόνους κατὰ τὰς παλαιότερας γενεάς. Καὶ ἡ ἔλλειψις μὲν τῆς παρηγορίας εἰς ἐκείνους ποῦ δὲν ἔχουν προσωπικὰ κατορθώματα, εἶναι φυσικὸν πρᾶγμα. Ποῦ νὰ στηριχθοῦν αὐτοὶ πρὸς στήθην βοήθειας; Τὸ νὰ δύνανται δὲ νὰ καταργήσιν εἰς προσωπικὰ των μεγάλα ὄντως κατορθώματα, καὶ ὅμως νὰ μὴ ζητοῦν νὰ ὠδοῦν χάριν τούτων, ἀλλὰ νὰ στηρίζουν τὴν σωτηρίαν των εἰς τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποῖαν καὶ οἱ πατέρες των ἀπίηλασαν, ταῦτα εἶναι εἰγμὰ τῆς μεγάλης ταπεινοφροσύνης των.

Δὲν ἦτο τοῦτο μικρὸν ὄφελος καὶ ἐλαχίστη ἐνθάρρυνσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὑποθέσεώς των. Β Διότι ἄρκει καὶ μόνον ἡ ἐπικλήσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ καταλύσῃ μυριάδας ἐχθρῶν.

2. «Οἱ πατέρες μας διηγῆθησαν εἰς ἡμᾶς». Ἀκούσατε ὅσοι ἀμελεῖτε τὰ παιδιὰ σας, ὅσοι τὰ παραστέτετε, ὅταν αὐτὰ προγουδοῦν διαβολικὰ προαόδια, ὅσοι ἀδιαφορεῖτε διὰ τὰ θαύματα καὶ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ ἅγιοι ἄνθρωποι δὲν ἔκαμνον ἔ-

3. Α' Ἰωάν. 1, 1.

ται, ἀλλὰ διαρκῶς κατηνάμων τὸν χρόνον τοῦ βίου των πρὸς ἐξιστόρησιν τῶν θαυμάτων καὶ τῶν σωτηριῶδων ἐπεμβάσεων τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετὰ τοῦ, ποῦ ἔκαμνον, ἐπετύγχανον διπλοῦν κέρθος. Ἐκεῖνοι μὲν οἱ ὅποιοι εὐημετήθησαν, μετὰ τὸ νὰ ἐνθυμῶνται τὰς εὐεργεσίας αὐτὰς τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτούς, ἐγίνοντο καλύτεροι. Οἱ δὲ ἀπόγονοι ἐκείνων μετὰ τὰ νὰ ἀκούουν τὴν ἱστορίαν τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἔχι μόνον ἀποκοταῶσαν θεογνωσίαν πολλήν, ἀλλὰ συγχρόνως παρεκινεῖοντο καὶ ἐφιλοσημῶντο πρὸς ἀπόκτησιν μεγαλύτερου ζήλου διὰ τὴν κατορθώσιν τῆς ἀρετῆς.

Ὁ Αὐτοὶ λοιπὸν ἐχρησιμοποιοῦν τὰ σόματα τῶν γεννητῶν των ὡς βιβλία καὶ κάθε ἀσχολία των καὶ κάθε συζητήσις των αὐτὰς τὰς περὶ Θεοῦ διηγήσεις ἔχον ὡς θέμα των, ἀπὸ τὰς ὁποίας τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι περισσώτερον εὐχάριστον καὶ τίποτε δὲν εἶναι περισσώτερον συμφέρον. Διότι, ἐὰν ἀπλοῖ καθημερινοὶ διηγήσεις περὶ διαφορῶν πραγμάτων καὶ μῦθοι καὶ φανταστικὰ διηγήματα προκαλοῦν πολλὰς φορές ὡς συνήθως εὐχαρίστησιν καὶ ψυχολογίαν, ποῦ περισσώτερον αἰ περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Θεοῦ διηγήσεις. Αὐτοὶ προσέφερον πολὺ μεγαλύτερον εὐεργεσίαν, πολλὴν σφρίαν, δύναμιν καὶ θεῖαν φροντίδα, καὶ μετ' εὐχαριστίας μεγάλης διηγῶντο τοὺς ἀκρατίας καὶ τοὺς ἔκαμνον καλύτερους.

Ὁ Ἐκεῖνοι λοιπὸν, ποῦ ἦσαν παρόντες εἰς τὰς θαυματουργικὰς ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ὅποιοι τὰ ἀντελήφθησαν μετὰ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια, τὰ παρέδωσαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς διηγήσεως, ἡ δὲ ἀκοὴ εἶναι ἴση μετὰ τὴν ὄρασιν ὡς πρὸς τὴν ἀξιοπιστίαν. Ἐτοὶ λοιπὸν ἐκεῖνοι, ποῦ δὲν εἶχον ἀκόμη γεννηθῆ καὶ δὲν εἶδον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ ἀξιοθαύμαστα, ἐπίστευσον εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἴδιαν δύναμιν μετὰ τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν τότε παρόντες διὰ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων χεῖρον τοῦτο δὲν ἦτο μικρὸν διὰ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων. Ἄς ἴδωμεν τί διηγῆθησαν οἱ παλαιότεροι εἰς τοὺς νεωτέρους καὶ ἐὰν αὐτὰ, ποῦ ἐνθυμῶνται οἱ νεωτεροὶ, εἶναι τόσον ἀξιοθαύμαστα ὅσον τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα γεγονότα. Ὅπως εἶναι γνωστὸν δὲ, ἐκεῖνος, ποῦ πρόκειται νὰ ζητήσῃ κάτι διὰ τῆς προσευχῆς, προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεώς του, πρέπει καὶ αὐτὸς νὰ ζητήσῃ πρᾶγμα παρόμοιον μετὰ ἐκεῖνα, ποῦ ἡ θεῖα χάρις ἔδωκεν εἰς ἄλλους προηγουμένως. Δηλαδὴ, διὰ νὰ δώσω ἕνα παράδειγμα τοῦ ἀνωτέρου, Ἐλέω ὅτι αὐτὸς ποῦ παρακαλεῖ τὸν Θε-

όν πρέπει να ομοιάζει με εκείνον που ζητεί κάτι από ήμεις δωρεάν. Αν αναφερθή από αυτόν περιπτώσεις και άλλου ό οποίος έλαβε παρόμοιο αίτημα, τότε δημιουργείται μια μεγάλη πιθανότητα να εκπληρωθή και το δικόν του αίτημα, άρκεί ή αναφερομένη περίπτωση να μη είναι διαφορετική. Και όταν όμως περί διαφοράς έννοα να μη διαφέρη ποιοτικά τό πρόσωπον ή τό αίτούμενον πρόγμα. Έάν δηλαδή αυτός, που έλαθεν ό,τι έζητεί, είναι παρόμοιος με τον αίτούντα, και ένν αυτό, που ζητεί ούτος, είναι παρόμοιον με ένκεينو, που έλαθεν ό άλλος, τότε ή περίπτωση καλώς αναφέρεται. Έάν όμως ένκείνος που αναφέρεται εις την περίπτωση ήτο δικαίος, αυτός δε δεν είναι άκόμη δικαίος, έχει ανάγκη να παρακαλή με μεγαλύτερον δύναμιν τον Θεόν. Είναι ανάγκη να καταστήσω σαφές αυτό, τό όποιον λέγω και με παραδείγματα εκ της Γραφής. "Όταν ή Χαναανία ήκουσεν από τον Κύριον" "όθεν είναι σωστό να πάρη κανείς τό ψαμί των παιδιών του και να τό ρήψη εις τό σκυλάκιον" δεν άπεγοητεύθη, αλλά ειπε: "ναί Κύριε, παραδέχομαι ότι είμαι σκυλάκι. Άλλά και τό σκυλάκι τρώγειν από τά ψιχουλά, που πύττον από τό τραπέζι των κυρίων των".⁴ 1^ο Α και ό Παύλος έγραφεν εις τους Κορινθίους: "ένάν άλλοι έχουν άπέναντί σας αυτό τό δικαίωμα να τρέφονται από σας, δεν πρέπει πάλυ περισσότερο να τό έχουμε ήμεις;"⁵ Έδώ ό Παύλος παρουσιάζει τό γεγονός ότι τό δικαίωμα ίκανοποίησος του αίτήματος είναι άνάλογον με τό προσευχόμενον πρόσωπον. Και πάλιν ό Παύλος εις την προς Φιλήμονα έπιστολήν λέγει: "και καρδιαί και τό σπλάγχνα των άγιών έχουν αναπαυθή εις σε, αδελφέ δι' αυτό μου λουάτι με τό δικαίωμα, που μου δίδει ό Χριστός και ή κοινή πίστις μας εις τον Χριστόν, έχει τό θάρρος να διατάσω εις σε ένκεינו, που πρέπει να πράττης, έν τούτοις διά την αγάπην, που σου έχω, σε παρακαλώ μάλλον και δεν σε διατάσσω".⁶ Έδώ τό παράδειγμα δεικνύει καλύτερον την ομοιότητα. Διότι, όταν κάποιος προσευχόμενος έχει λάθει κάτι από τον Θεόν, άνυχεί τρόπον τινά μίαν ώρσον εις τον έπάμενον, έφ' όσον και ή έπόμενος, που πρόκειται να ζητήσει, είναι παρόμοιος κατά την άρετήν με ένκεינוν και αυτά που ήβουεν ζητήσει είναι παρόμοια με όσα έλαθεν ε-

4. Ματθ. 15, 26-27.
5. Α' Κορ. 9, 12.
6. Φιλ. στ'ς. 7-9.

κείνος. Β Η αίτησίς μας δε πολλές φορές ίκανοποιείται, όχι μόνον όταν αναφερόμεν παραδείγματα άλλων, που ίκανοποιήθησαν, αλλά και όταν αναφερόμεν και αίτήματα δικά μας, που ίκανοποιήθησαν εκ μέρους του Θεού κατά τά προηγούμενα ήτη της ζωής μας. Τό ίδιο έκανε και ό Άπόστολος Παύλος, όταν έγραφε προς τους Φιλιππησίους και έλεγεν: «διότι και όταν έστείλατε βοήθειαν διά τας ανάγκας τας δικάς μου και τού λαγου»⁷ Διά τούτο θεοδίκως και πολλοί, που ευεργετούν άλλους, τούτο ζητούν ως έγγύησιν από τους ευεργετούμενους, να μη κοιναλογήσων τας ευεργασίας εις άλλους, ώστε ή γενναίην ευεργασία να μη προκαλέση την προσέλευσιν και άλλων εις τον ευεργέτην, διότι τότε δεν θα ήμπορη να κραιφή και να κινή άλλους παρά να ευεργετήσει και τους άλλους. Άλλ' ου είναι φυσικόν εις τους ανθρώπους να ζητούν από τους ευεργετούμενους τούτο, διά να μη γίνουσιν πτωχότεροι από τας συνεχείς ευεργασίας, C ό Θεός άντιθέτως και διακρύσσει τας ευεργασίας και τας κάμει γνωστάς, ώστε αυτές διδόμεναι εις μερικώς, να παρακινήσουν και άλλους να ζητήσουν διά της προσευχής παρομοίους ευεργασίας.

Διότι τόσο μεγαλύτερα αγαθά αποθεσκύνονται ό πλούτος και ή αγαθότης του Θεού, όσον περισσότεροι είναι οι άνθρωποι, που ευεργετούνται από Αυτόν. Διά τούτο λέγει ό Παύλος ότι: «ό κύριος είναι Θεός όλων και προσφέρει τας δωρεάς του εις όλους ένκείνους, οι όποίοι τον επικαλούνται».⁸ Έίδες έναι μέν είδος πλούτου; Αύτην την φιλατιμίον του Θεού μιμήσου και σύ. Διότι, όταν καταναλώσης τον αποθηκευμένον πλούτον σου εις ευεργασίας, προπαντός τότε θα αύξησης αυτόν. Έάν όμως τον κράτης και τον κατακώσης εις την γήν, τότε μάλλον θα τον έλαττώσης. Και τί τό άξιοπεριέργον, που συμβαίνει τούτο επί των πνευματικών ζητημάτων, άφού θεοδίκως παρόμοιον πρόγμα συμβαίνει και επί των υλικών και των προαριζομένων διά τό σώμα; Διότι και τον οίτον που έχει κανείς αποθηκευμένον εις τό στίπτι του, D ένν τον λυπηθή και δεν τον δωσάκησιν, ούτε εις τας άγροδς τον στείρη, ήδη τον παρέδωκεν εις τό στόμα των σκυλήκων. Έάν όμως στείρη τον οίτον, τότε μεγαλύτερον ουγκαιδήν αυτού προτοιμάζει.

7. Φίλιπ. 4, 16.
8. Ρωμ. 10, 12.

3. Ἀκούσατε, ὅτι δὲν δεκνύετε πολλὴν προθυμίαν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην. Ἀκούσατε, αἰεὶ, ποῦ ἐλαττώνετε τὸν πλοῦτον σας μὲ τὸ νὰ τὸν κρύπτετε εἰς τὰ θησαυροφυλάκιά σας. Ἀκούσατε, αἰεὶ, ποῦ ἀμοιάζετε μὲ ὄσους βλέπουν δειροὶ καὶ δὲν εὐρίσκουσθε εἰς καλυτέρον μοῖραν μὲ αὐτοὺς ποῦ νομίζουσι ὅτι οἱ θησαυροὶ, τοὺς ὁποίους βλέπουν εἰς τὰ δειροῖά των, εἶναι πραγματικοί. Πράγματι τὰ παρόντα ἐπίγεια ἀγαθὰ καθόλου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ δειροῖα. Καὶ ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει μὲ ὄσους βλέπουν εἰς τὸν ὕπνον των ὅτι ἔχουν χρήματα καὶ ὅτι ἔγιναν κύριοι τῶν βασιλικῶν θησαυροφυλακίων, καὶ ὅταν ἐξυπνήσουσι τὴν πρωΐαν, εὐρίσκονται πάλιν πτωχότεροι ἀπὸ ὅλους. Ἐἴτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὸν παρόντα κόσμον. Μὲ τὸν δειρευόμενον λοιπὸν ἀμοιάζει ὁ πλοῦσιος καὶ πτωχότερος ὅλων θὰ κατολήξῃ ἔστω καὶ ἂν ἐβῶ ἀπέκτησι τὰ πάντα, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ πάρῃ μαζί του τίποτε ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Ὅμοιον λοιπὸν εἶναι ὁ πλοῦτος καὶ μὲ δειροὶ μόνον θησαυρίζουν οἱ πλοῦσιος. Ἐὰν συντεπῶς ἤμπορος νὰ μοῦ δεῖξῃς τὸν πλοῦσιον, νὰ μοῦ τὸν δεῖξῃς τότε ὅταν ἀνατεῖλῃ ἡ αἰωνία ἡμέρα, ὅταν ἀπέλθωμεν εἰς τὴν μελλουμένην ἐκείνου πατρίδα τῆς αἰωνιότητος. Τώρα δὲμος, δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἀνογνωρίσω αὐτὸν τὸν πλοῦσιον, ὅτε τὸν πτωχόν. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀλλήθευ εἰς τὰ γῆρας μας πράγματι, παρὰ μόνον φαινομενικὴ καὶ κατ' ὄνομα καθὼς καὶ ἡ σχετικὴ φήμη ποῦ ἀποδίδουν εἰς τὰ πράγματα αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι.

147 Α. Καθὼς ἐπίσης συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς τυφλοὺς, τοὺς ὁποίους πολλοὶ ἀναμάζουσι «πολυμάτηδες» εἰρωνικά, χωρὶς τὸ βυρμα νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν πραγματικότητά, διότι οἱ τυφλοὶ αὐτοὶ προπαντὸς εἶναι ποῦ δὲν βλέπουν καθόλου ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ ἐκείνους ποῦ εἰδῶ μὲν λέγονται καὶ φημιλογούνται πλοῦσιος, ἐνῶ ἐκεῖ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον δὲν ἔχουν ὅπολως τίποτε ἰδικόν τους. Ὅταν λοιπὸν κάποιος πλουτίσῃ ἐβῶ, τότε προπαντὸς γνωρίζω καλῶς, ὅτι αὐτὸς εἶναι πραγματικὸς πτωχός. Διότι, ἐὰν δὲν ἦτο ὑπερβολικὰ πτωχός, δὲν θὰ ἐπέδωκεν ἐναγωνίως νὰ πλουτίσῃ. Ὅπως ἀκριδῶς ὁ ἀνόητος κατὰ τὴν βρασον δὲν θὰ ἀνωμαζέτο εἰρωνικά πολυδύματος, ἐὰν δὲν ἦτο ὀλοτελῶς τυφλός, ἔτσι καὶ ἐβῶ εἰς τὴν περιπτωσίν μας μὲ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ πρέπει νὰ σκευθώμεν. Ἀφοῦ ἀποβάλλωμεν λοιπὸν τὴν ὁπᾶτην τῶν ὀνομάτων τῶν δῆθεν ἀγαθῶν, ἃς ἐνδιαφερόμεν διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. Διότι δὲν εὐσταθοῦν τὰ πράγματα ποῦ ὀφείλουσι τὴν ὑπαρξίν των

μόνον εἰς τὰ ὀνόματά των, ἀλλ' ἡ ὀφισαστικὴ ὑπαρξίς καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀντικειμένων καθορίζουν τὴν ὀνομασίαν των. Εἰς ἄνθρωπος καλεῖται πλοῦσιος, ἀλλ' ὄμως δὲν εἶναι. Β. Καὶ πῶς δὲν εἶναι, ἴσως ἐρωτήσῃ κανεὶς, ὅταν περιλούεται κυριολεκτικῶς ἀπὸ παλῶ ἀσπί, πολλὸ χρυσάφι, πολυτίμους λίθους, χρυσοκέντητα ἱμάτια καὶ τόσα ἄλλα; Δὲν εἶναι πλοῦσιος ὁ ἔχων τὰ ἀνωτέρω ἀγαθὰ, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ χρυσάφι, αὐτὸ τὰ ἱμάτια, αὐτὸ τὰ χρήματα ἀλλὰ μόνον ἡ ἐλεημοσύνη κάνει τὸν ἄνθρωπον πλοῦσιον. Τὰ δὲ πρᾶσαναφερόμενα ἀγαθὰ εἶναι τόσον εὐτελῆ, ὅσον τὸ χορτάρι, τὰ ἔλαια, ἡ καλάμη. Διότι, λέγεις μοι, ποῖον εἶδος ἱματίου θὰ δυνηθῇ ὁ πλοῦσιος νὰ περιβληθῇ τότε ὅταν θὰ ἴσταται γυμνός ἔμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου δῆματος; Αὐτὸ τὸ ὅποιον καὶ ὁ Παῦλος ἐκ φόβου ἔλεγεν «Ὅταν βεβαίως ἠθέλωμεν ἐνδοθῆ μὲ τὸ σῶμα τῆς ἀρπαρασίας, τότε μόνον δὲν θὰ εὐρεθῶμεν γυμνοί.» C. Τί εἶδους χρήματα θὰ δυνηθῶν νὰ γλυτώσωσι τὸν πλοῦσιον, ὅταν θὰ κινδυνεύῃ τὸν ἄσχατον κίνδυνον; Ποῖοι ὑπέρτατοι θὰ παρασταθοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως εἰς τὸν μαστιζόμενον καὶ βασανιζόμενον τότε ἀρχοντα; Ποῖα κατοικίαι; Ποῖοι πολῦτιμοὶ λίθοι; Ποῖα πολυτελεῖ ἱουτρά θὰ δυνηθῶν τότε νὰ ἀποπλύνουσι τὴν ἐκ τῶν φαιοτημάτων προσροχόμενην ρυπαρότητα; Μέχρι πότε θὰ ἐξοπτατῆ τὸν ἑαυτὸν σας; Μέχρι πότε δὲν θὰ διακρίνεται τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ θὰ χάσκετε ἔμπροσ εἰς τὰ δειροῖα, ἂν καὶ εὐρίσκουσθε πολὺ πλησίον τῆς μελλούσης κρίσεως; Ἄλλ' ἃς ἐπανεύθωμεν εἰς τὸν προκείμενον ψαλμόν. «Οἱ πατέρες μας διηγήθησαν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀξιοθαύμαστα ἔργα, τὰ ὅποια, Σὺ Κύριε, ἔκαμες κατὰ τὴν ἐποχὴν των, κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους».

Δύναται δὲ τὸ ἀνωτέρω νὰ λεχθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναγωγικῶς. Ἐὼν θηλαδῆ εἰς ἐκείνους διηγήθησαν οἱ πατέρες τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἔδωκε καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ θεία χάρις διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν δυνατότητα νὰ μάθωμεν ὅσα συνέδησαν εἰς ἐκείνους. D. Πᾶς τώρα θὰ ἐκλάβωμεν ταῦτα ἀναγωγικῶς; Μὲ τὸ νὰ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰ κατορθώματα τῆς νέας Χάρτις (τῆς Καινῆς Διαθήκης) καὶ νὰ διηγοῦμεθα, ὅτι ἀνωμάθημεν πλεον πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅτι ἠξιώθημεν τῆς ἐπουρανίου Βασιλείας, ὅτι ὁ Θεὸς ἔγινεν ἄνθρωπος, ἀφοῦ κοπήγησε τὸ με-

σώτησαν τοῦ φραγμοῦ. Ἄς ἐπιμείνωμεν ὁμοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν «...ἔργον ἀξιοθαύμαστον, τὸ ὅποιον ἔκαμες εἰς τὰς ἡμέρας των, κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκεῖνας ἡμέρας». Κάποιαν παλαιάν ἱστορίαν μνημονεύει ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς καὶ ἀρχαία ἀξιοθαύμαστα ἐπιτεύγματα προβάλλει ἐνώπιόν μας. Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν μνημονεύει κάποιο νέο καὶ πρόσφατον περιστατικόν; Διότι ὅταν μὲν πρόκειται περὶ ἀνθρώπινων περιστατικῶν πολὺ φυσικὰ ἀρχίζομεν τὴν διηγησίαν μας ἀπὸ τὰ πρόσφατα, καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πρόσφατα καὶ νεώτερα προχωροῦμε πρὸς τὰ παλαιότερα, δεδομένου ὅτι ἡ ἀνάμνησις τῶν παλαιότερων περιστατικῶν ἐξασθεῖ μετὰ μεγαλυτέρας εὐκρίσιας. Ὅταν δὲ πρόκειται περὶ τοῦ Θεοῦ, τότε τὰ πάντα εἶναι γνωστὰ. Ἐ καὶ μετ' ἰσῆς δυνάμειως μάλιστα εἶναι γνωστὰ καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα. Ἰδιὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει ἄλλου «Εἶμαι, φανερόν ἐστι σὺ γνωρίζεις τὰ πάντα, καὶ τὰ πρόσφατα καὶ τὰ πολὺ παλαιά».¹⁰ Δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν λοιπὸν εἶναι κάποιοι διηγηθῆναι παλαιὰν ἢ νεώτερον ἀξιοθαύμαστον περιστατικόν, ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ εἶναι γνωστὸν εἰς τὸν ἀμιλλοῦντα. Ποῖον λοιπὸν ἀξιοθαύμαστον περιστατικὸν θέλει ἐδῶ νὰ μᾶς ἐκθέσῃ ὁ ψαλμωδός; Ἄς ἀκούσωμεν: «Ἡ παντοδύναμος χεὶρ σου ἐξωλόθρευεν ἔθνη καὶ τοὺς πατέρας μας ἀγκατέστησεν εἰς τὴν χώραν των ἀκακοποιήσας τοὺς ἐκεῖ ἀσεβεῖς λαοὺς καὶ τοὺς ἐξεδιώξεν ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας» (στῆχ. 3).¹¹ Ἄ Ἀπελήφθητε τώρα περὶ τοῦ πολέμου λέγει, ποῖαν νίκην καὶ ποῖον νικηφόρον κατόρθωμα ἀναφέρει; Ἡ χρειάζοιτο κάτι ἐπὶ πλέον νὰ σῆς διεκρινῶσι; Νομίζω ὁμοῦ ὅτι οἱ περισσότεροι ἔχουν ἀντιληφθῆ αὐτὸ, ποῦ θέλει νὰ εἴπῃ ὁ Ψαλμωδός. Δι' ἐκεῖνους ὁμοῦ, ποῦ ἄγνωστον ἀκόμη τὸ βαθύτερον νόημα, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσεβῶμεν καὶ τὰς ἱδικὰς μας σκέψεις. Ποῖας λοιπὸν θριαμβευτικῆς ἐπιτυχίας ἀναφέρει; Ποῖα κατορθώματα; Τὰ λαθόντα χώραν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωϋσέως, καὶ εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐν αἰσχυραῖς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Προσπαντὸς δὲ ὁ Ψαλμωδός. Διότι, ὡς εἶναι γνωστὸν, ἐκεῖνοι ποῦ ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον δὲν κατάρθωσαν νὰ φθάσουν καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀλλὰ ὅλοι ἔπρσαν εἰς τὴν ἔρημον.¹² Ὅταν λοιπὸν τὰ παιδιὰ, ποῦ γεννηθήσαν ἀπὸ ἐκείνους καὶ ἀνετρά-

10. Ψαλμ. 138, 5.

11. Ἄζοθ. 14, 28 καὶ Ἐβρ. 9, 17.

φσαν εἰς τὴν ἔρημον, εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Παλαιστίνην, δὲν ἐχρημάθησαν ὅπλα. Ἐ Ἄλλὰ μετὰ μίαν ὁμοειδήν κραυγὴν των ἐκυρίευσαν τὰς πόλεις, καὶ ὅταν διέβησαν τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν καὶ ἀνῆλθον οὐτὸν τὴν πρώτην πόλιν, τὴν Ἰεριχώ, τὴν ἐκυρίευσαν μετὰ ἡρόν μᾶλλον γύρω ἰσθμὸν αὐτῆν παρὰ μετὰ πόλεμον.¹³ Διότι ἐφόρουν τὰ ὅπλα των κατὰ πρόπον, ποῦ δὲν ἐφαίνοντο, ὅτι ἐπήγαινον εἰς μάχας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡσάν νὰ ἔτρεχον εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς χοροὺς. Εἶχον περιδληθῆ τὸν ὄπλισόν των μᾶλλον ὡς εἶδος καλλωπισμοῦ παρὰ ὡς μέσον ἀσφαλείας, καὶ ἐνῶ ἐφοροῦσαν τὰς ἱερὰς καὶ ἐορταστικὰς στολὰς των καὶ εἶχον προπορευομένους τοῦ στρατοπέδου των τοὺς λευίτας, περιεκύκλιον τὸ τεῖχος. Καὶ ἦτο τοῦτο ἐν θέαμα ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον, νὰ δλέπῃ κανεὶς τόσας χιλιάδας στρατοῦ νὰ βαδίζουν μετὰ τῆς καὶ ροθμῶν, Ὡ μετὰ ἡορχίαν καὶ εὐκοσμίαν πολλήν, ὡσάν νὰ μὴ ὑπῆρχεν οὐδεὶς ἐχθρὸς ἀντιμέτωπος, καὶ νὰ καταρθῶναι τὸ πᾶν μετὰ τὴν μουσικὴν ἐκείνων ἀρμονίαν, ποῦ ἐξῆρχετο ἀπὸ τὰς θαυματουργικὰς σάλπιγγας. Ἄς ἐντραποῦν αὐτοὶ ποῦ κάνουν θόρυβον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐάν δὲ τότε ἐκεῖ, ποῦ ἤχοσαν οἱ σάλπιγγες, ἐπεκράτει τὸσον μεγάλη εὐταξία, ποῖας συγνώμης θὰ τύχουν τώρα ἐκεῖνοι, ποῦ γίνονται πρόξενοι θορυβίου, κατὰ τὴν στιγμὴν, ποῦ ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ ἐμποδίζουν τὴν ἀκριβῆ κατανόησιν τῶν ἀρχαίων ἐκείνων διηγήσεων; Ἄλλὰ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, δὲν ἐμνημόνευσεν ἐκεῖνος, ποῦ ἐξῆλθον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον; Δὲν τοὺς ἐμνημόνευσεν, διότι ἔπρσαν πάντες καὶ ἐτρωθήσαν. Καὶ διὰτὶ ἐγάθησαν ὅλοι; διότι ἔπρσαν εἰς μεγάλα ἀμαρτήματα. Διὰ ποῦ θανάτου αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐξοικονομοῦσε καὶ κάποιαν ἄλλην κατατάσασιν. Ἐπετύγχανε δηλαδὴ τὴν κατάληψιν τῆς Παλαιστίνης μετὰ ἀνθρώπων, ποῦ δὲν εἶχον ἴδει τὰ ἐν Αἴγυπτῳ κακὰ τὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τὴν ἀσθεῖαν γενικῶς καὶ δὲν εἶχον ἀναμεταξύ των κανένα διδάσκαλον τῆς τὸσον μεγάλης ἐκείνης ποιηρίας. Ὁ τὸσον πολὺ δὲ κατεῖχοντο ἀπὸ τὰς συνηθείας τῶν Αἴγυπτίων, τὸσον πολὺ εἶχον κατακυριευθῆ ψυχικῶς, ὡστε καὶ παρ' ὅλα τὰ θαύματα, ποῦ εἶδον, δὲν κατάρθωναν οὔτε εἰς τὴν ἔρημον νὰ ἀπαλείψουν τὰ λείψανα τῆς πλάνης των. Ἄν καὶ λοιπὸν εἰς τὴν ἔρημον ἀπέκτεθον καὶ διδασκάλους - τρωκτοὺς χειροτέρους ἀπὸ τοὺς προηγουμένους (ἀπὸ τοὺς Αἴγυπτιοὺς), δηλαδὴ

13. Ἐβρ. Ν. κερ. 6.

τούς Χωνοαίους, παρ' ὅλα ταῦτα δὲν κατάρθωσαν νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ἀσέβειάν των. Διὰ τοῦτο τοὺς ἐκράτει εἰς τὴν ἐρημον, μέχρις ὅτου ἐφάσαν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν τὰ παιδιά των, οἱ ἀπόγονοὶ των.

Ε 4. Καὶ αὐτὰ, τὰ ὅποια λέγομεν, δὲν τὰ παίρνομεν ἀπὸ τὴν φαντασίαν μας, ἀλλὰ τὰ ἀποδεικνύομεν διὰ τῶν διδασκαλιῶν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Διὰ τοῦ Ἰεζεκιή λοιπὸν ὁ Θεὸς κατηγορεῖ τὴν ἐπιμονὴν των ταύτην εἰς τὴν ἀσέβειαν, διότι, ἐνῶ τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐρημον καὶ πολλὰκις συνωμίλησε μαζί των, ὅμως ἴδεν ἀισχυόμετο ἀπὸ αὐτοῦ.¹³ Ἀλλὰ διὰ τοῦτον λόγον διέταξεν αὐτοὺς νὰ περιδληθῶν με ὄπλισμόν, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσουν κατὰ τῆς Ἰερικῆς. Περισσότερον ἀκόμη περιέργων θὰ ἦτο, εἰς ἐπιλόγκωον τὴν Ἰερικὴν χωρὶς ὄπλα. Ἄν καὶ τοὺς διέτασσε νὰ κἀνοον κατὰ ἀνθρώπων, πού θὰ ἐχρειάζοντο προπαντὸς πολεμικὰ σχέδια καὶ νὰ προσλάβωον καὶ κάποια αἰσθητὴν καὶ δυνατὴν σικιμαχίαν, ὁ Θεὸς τοὺς ὑποχρεῖται νὰ κἀνοον αὐτὰ συγκρατηθῶν πρὸς τὴν ἀδυναμίαν των. Εἰς τί θὰ ἤδυνάτο νὰ συμβῆλῃ ἡ πολεμικὴ ἐνδιαισῖα καὶ τὰ ὄπλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρὸς ἐκπόρθειν τοῦ τέχους; Τί θὰ ἐπετυγχάνειτο με τὸν ἦχον τῶν σαλπγγῶν;¹⁴ Ἄ. Ἐάν λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσωον με ἀνθρώπων, ἦσαν κάπως δικαιολογημένοι νὰ ὑπολογίζωον καὶ εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων των. Ἦταν ὅμως, πού ἐπρόκειτο νὰ καταπέσει τὸ τέχος με τὴν βοήθειαν μόνον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτον λόγον νὰ περιδληθῶν τὸν ὄπλισμόν των; Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Γαδεὼν πάλιν ἐκεῖνοι πού ἦσαν ὄπλισμένοι ἐξισούητο κατὰ τὴν δύναμιν με τοὺς ἀόπλους.¹⁵ Ἡ διαφορὰ μεταξὺ των ἀπὸ ἀνθρωπίνης πλευρᾶς ἦτο δλοφάνερη. Διὰ τοῦτον λόγον ἐγένοντο ὅλα αὐτὰ; Διότι τοῦτο διατάσσει ὁ Θεός, ὥστε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ὑποκοῦντας νὰ πιστεύωον εἰς Αὐτόν, διότι, ἀφοῦ ἡ ψυχὴ ἐστράφη μετὰ τοῦ σώματος καὶ ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε δὲν εἶχεν ἴδει κατὰ τὸ ἀσώματον, καὶ δι' αὐτὸ μετ' ἐικόλιας στρέφεται πρὸς τὰ αἰσθητὰ, διὰ τοῦτο ἐχρειάζετο νὰ χειραγωγῆθῇ ἀπὸ τὰ ὀρατὰ πρὸς τὰ νοητὰ. Ἐ Ἔνεκα τούτου καὶ οἱ προφῆται, ὅταν ὠμίλων περὶ Θεοῦ, ἀναγκάζοντο νὰ χρησιμοποιοῦν εἰκόνας ἀνθρωπίνων μελῶν, ὄχι διὰ νὰ ἀναπαράστῃωον τὴν ἀθάνατον φύσιν τοῦ Θεοῦ διὰ σχημάτων των μελῶν τούτων, ἀλλὰ διὰ νὰ

13. Ἰαζ. 20, 10.

14. Ἰαζ. 10 κερ. 7.

παιδαγωγῆσωον εἰς τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ ὑπεράνθρωπα δόγματα ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα τὴν ψυχὴν ἢ ὅποια ἐστράφη μετὰ τὰ αἰσθητὰ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ εἶναι κατὰ τὸ νοητόν, διὰ νὰ μὴ ἀπιστήσωον οἱ ἀνθρωποὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Θεὸς θέτει κατὰ αἰσθητόν. Διότι, εἰς ἕλεγον ὁ Θεός ἐτι «εἰς ἑπτὰ ἡμέρας θὰ καταστραφῇ ἡ πόλις, ἐνῶ αἰεὶ θὰ ἠσυχάζετε καὶ δὲν θὰ ἐκώματε καμμίαν ἐργασίαν, ἰως τοῦτο θὰ ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ πέσωον πολλοὶ εἰς ἀπιστίαν. Ἦταν ὅμως μετὰ τὰς διατάξεις του αὐτὰς περὶ ὄπλοφωρίας των πολιορκουμένων τὴν Ἰερικὴν, ὁ Θεὸς τοποθετεῖ πρῶτον τινὰ εἶνα ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοισιν. Ἐ Καὶ διὰ νὰ μὴ νομισθε, ἐτι τὸ λεγόμενον εἶναι ἀπίστους στοχασμός, θέλω νὰ σὰς διηγηθῶ μίον παλαιὰν ἱστορίαν πρὸς πιστοποίησιν τοῦ λόγου μου. Θὰ σὰς ὑπεθυμίσω τον Νεεμάν τον Σύρον.¹⁶ Ὅπως καταληθῆς ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς λέπρας καὶ ἐπειδὴ ἀβίαζε διὰ τὸ πάθος του, διότι διέτρεχε τὸν εἶχατον τῶν κινδύνων, ἐρχεται εἰς Παλαιστίνην (διότι πρέπει νὰ συντομεῦσω τον λόγον) ἐπειδὴ ἤθελε νὰ εὕρῃ θεραπείαν τῆς ἀσθενείας του πλησίον τοῦ προφήτου Ἐλισαίου. Ὅταν λοιπὸν ἐβῆσας καὶ ἐσταμάτησε ἐξωθὴ τῆς θύρας τοῦ ἀνδρός, παρεκάλει τον προφήτην νὰ ἐξέλθῃ καὶ τον ἰατροῦσῃ. Ἐκεῖνος ὅμως, παρ' ὅλον ἐτι ἤκουσε τὰς παρακλήσεις, δὲν ἐξήρχετο, ἀλλὰ παρήγγειλε πρὸς αὐτόν διὰ τοῦ ὑπάρχοντος του νὰ βαπτισθῇ εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν. Ὁ Νεεμάν δὲ, ἐπειδὴ ἡ παραγγελία τοῦ ἐφάνη ὄχι σαθαρά, καὶ πολὺ ἀπειλῆς, μὴ ἀρνούμενος εἰς λογικὸν καὶ ἐξυμνον ἀνασῶπον, δὲν ὑπήκουσε εἰς τὸν Προφήτην. Ἀλλὰ τί εἶπε; Ἦ «Ἐγὼ ἐπίστευον, ἐτι θὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας του καὶ θὰ ἐκτείνῃ τὴν χεῖρά του ἐπ' ἐμέ, ἐν συνεχείᾳ θὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν Θεόν του καὶ θὰ με καθάρησῃ ἀπὸ τὴν λέπραν».¹⁷

Βλέπετε, πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ Νεεμάν ἐπιθυμοῦσε νὰ ἴδῃ τὴν θεραπείαν δι' αἰσθητοῦ τινὸς πράγματος; Δὲν ἔθεωρε ὁ Νεεμάν τὸ πρόσταγμα τοῦ προφήτου-ἰατροῦ ἀρεκτόν, ἀλλὰ παρεκάλει καὶ διὰ τὴν ἐπίδειξιν τῆς χεῖρός, ὅηλ. δι' αἰσθητὰ σημεῖα. Ταῦτο εἶναι δείγμα ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας τοῦ κάθε ἀσθενός. Καὶ πολλὰ ὅπλα ἐξηγουῦνται μετὰ τὸ παράδειγμα αὐτό. Ε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δὲν θερα-

16. Δ' Βαζ. κερ. 5.

17. Δ' Βαζ. 8, 11.

πείθει πονταγοῦ μὲ μόνον τὸν λόγον του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐπιθεσίαν τῆς χειρὸς του. Διὰ τοῦτο ἔβαλε τὴν χειρὰ του καὶ εἰς τὰ στόμα καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐθενῶν.¹⁷ Καὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη ἐθεράπευε μὲ τὸν λόγον του μόνον, ἀλλοῦ δὲ μὲ τὸ θέλημα του ἔκανε τὰ πάντα καὶ θεράπευε ἀκείνους ποὺ προσήρχοντο εἰς αὐτόν. Διὰ ποῖον λόγον ἔκανε τοῦτο; Διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν προσερχομένων. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι τοῦτο ἐγένετο διὰ τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν, διὰ τοῦτο ἐπαινοῦσε ἀκείνους, ποὺ δὲν εἶχον ἀνάγκην τοιούτων αἰσθητῶν σημείων· «Ἀληθῶς σὰς λέγω, εἶπαν ὅτι οὐτε εἰς τὸν Ἰσραὴλ δὲν εἶδον τόσον μεγάλην πίστιν».¹⁸ 19 Ἄ Ἐπειθὶ ὁ ἑκατόνταρχος εἶπεν, ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ εὐθῆ ὁ Χριστὸς εἰς τὴν οἰκίαν του πρὸς θεραπείαν τοῦ δούλου του, ἀλλ' ἐθεώρει ἀρκετὸν τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου ἔστω καὶ ἀπὸ μακρόν. Ἐπὶ τοῦ Ἐξουκίου δέ, τίποτε παρόμοιον δὲν γίνεται, παρὰ μόνον προφῆται λαμβάνει χώραν, χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθῆ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον. Διὰ τοῦτο ἰσχυραίως καὶ εἰς ἀκείνον, ποὺ ἐζηλοτυποῦσε κατὰ τῆς γυναίκας, διέτασσετο χονδροειδέστερον τι πράγμα. Ἴδον δὲ θέλησιν νὰ ἐκλάδωμεν δια αὐτὰ καὶ ἀναγωγικῶς (διότι δια αὐτὰ, ποὺ συνέβαινον εἰς ἀκείνους, ἦσαν συμβολικὰ καὶ ἐγράφησαν διὰ νὰ υἱοθετήσων ἡμεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφθασε τὸ τέλος τῶν αἰώνων¹⁹), προσπάθησε νὰ κατανοήσῃ τοὺς ἀρίστους διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦν τὸν λόγον ἀντὶ σάλπιγγος **Β** καὶ καταβάλλουν τὰ ἐθνικὰ τεῖχη τῶν ακτεινῶν δυνάμεων, καὶ μὲ τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν τοῦ Χριστοῦ ὑποτάσσουσιν τοὺς λαοὺς. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν (κατὰ τὰς ὁποίας οἱ Ἰσραηλῖται περιεφέροντο εἰς τὰ τεῖχη τῆς Ἱεριχούς) συμβολίζει τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς καὶ κατάρτησιν τῆς τυπικῆς σημασίας τοῦ σαββάτου. Συμβολίζεται ἔτις ἄκ τῶν προτέρων ἐδῶ ἡ κατάρτησις μαζί μὲ τὸ σάββατον καὶ τῶν ὑπολοίπων Μωσαϊκῶν διατάξεων, ποὺ εἶχαν δοθῆ προηγουμένως. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς προφῆτας ἐπαναλαμβάνονται περὶ μὲν τῶν θυσιῶν τὰ ἔξῃ: «Ἰδοὺς ἐλήθησεν τὰς ἐξωτερικὰς καὶ τυπικὰς μόνον θρησκευτικὰς αὐτὰς ἐκδηλώσεις σας».²⁰ Καὶ πάλιν· «Μήπως τάματα καὶ ἡγιασμένα κρᾶτα θὰ ἀφαιρέσουν τὰς ἀμαρτίας σου»;²¹ Καὶ πάλιν,

17. Μάρκ. 7, 33.
18. Ματθ. 8, 10.
19. Ἀ' Κορ. 10, 11.
20. Ῥο. 1, 12.
21. Ἱερ. 17, 35.

κρήτως μοῦ προσεφέρατε ἤρα πρὸς θυσίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη εἰς τὴν ἔρημον».²² Καὶ πάλιν· «Πρὸς ποῖον σκοπὸν μοῦ φέρετε λίθων ἐκ Σαδὰ καὶ κινάμων ἀπὸ μακρινῆν χώραν»;²³ Καὶ πάλιν· «Θυσίαν αἰματηρὰν καὶ ἀναίμακτον δὲν ἠθέλησεν Κύριος».²⁴ Καὶ πάλιν· «Μήπως ὁ Θεὸς θέλει νὰ προσφέρωνται πρὸς χάριν Του θυσίαι, ποὺ νὰ καίγωνται ἐλαττωδῶς ἐπὶ τῆς πυρᾶς, καὶ ἄλλαι διάφοροι θυσίαι ἢ ζητεῖ νὰ ὑποκούετε εἰς αὐτὰν»;²⁵ Καὶ «ἔάν πύχαισταισθε, Κύριε, μὲ θυσίας, θὰ τὰς προσέφερω».²⁶ Ὁ καὶ πάλιν· «Ἡ ὑπακοὴ καὶ συμμόρφωσις σας εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ εἶναι προτιμότερα ἀπὸ τὴν θυσίαν».²⁷ Τὰς ἐορτάς καταργῶν ὁ Θεὸς λέγει· «Ἐμίσησα καὶ ἀπέρριψα τὰς ἐορτάς σας. Ἀπομάκρυνε ἀπ' ἐμοῦ, ἦχον ὤτων καὶ μελωδίας ἐγκύβων ὀργάνων σου δὲν θέλω νὰ ἀκούσω».²⁸ Καὶ «εὐορτήν μεγάλην πρὸς τιμὴν μου δὲν ἀνέχομαι, καὶ τὴν ἡστοίαν καὶ τὴν ἀργίαν μου εἰ ψυχὴ μου».²⁹ Καὶ πάλιν· «Ἐγὼ δὲν ἐπεθύμησα παρομοίαν υἱοτέσιαν».³⁰ Καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ πάλιν ἔλεγε· «Θὰ σὰς δώσω προστάγματα ἀχι καλὰ καὶ κρίσις σας, ἵνα σὰς ἐπιτρέψω, διὰ τῶν ὁποίων δὲν θὰ κατορθώσετε νὰ ζήσετε».³¹ Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ σάββατον ἐδῶ καταργεῖται. Διὰ τὴν ἁμαρτιῶν χειρῶν σας; Τοῦτο ἀφήνω εἰς σὰς νὰ ἀπαντήσετε, καὶ θὰ διακρίθητε νὰ εὐορτῆτε τὴν ἀπάντησιν εἰς παρόμοια ἐρωτήματα, ἔάν παρουσιάσετε διὸν καθαρόν, **Δ**

5. Ἐάν δὲ ἐκλάσσει τὸν ἐθνικὸν Κορυθλίον, ἕνεκα τοῦ καθαροῦ ἔθους του, δὲ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν γνώσιν τῶν ἀπορρήτων,³² καὶ τὸν εὐνοῦχον κατέστησε ἱκανὸν νὰ μελετῆ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὰς θείας ἀληθείας,³³ πολὺ περισσότερο εἰς σὰς, ποὺ ἀπελάσσετε τὴν ἀληθῆ πίστιν, ἔάν ἐπιδειχθῆτε διὸν ἐνόρτην, θὰ σὰς ἐδάξῃ τὰς πληρστετέρας ἀληθείας. Καθὼς λοιπὸν ὁ ἀμαρτωλὸς καὶ ἀκάθαρτος βίος ἐμποδίζει τὴν γνώσιν τῶν θείων ἀληθειῶν, ἔτσι καὶ ὁ καθαρὸς βίος

22. Ἱερ. 5, 25.
23. Ἱερ. 6, 20.
24. Ψαλμ. 59, 7.
25. Ἀ' Κορ. 10, 29.
26. Φιλιπ. 30, 18.
27. Ἀ' Κορ. 15, 29.
28. Ἱερ. 7, 21-23.
29. Πτ. 38, 5.
30. Ἱερ. 20, 25.
31. Ἱερ. 10, 4.
32. Ἱερ. 8, 37 εἰ.

καθοδηγεί και φωτίζει και προκαλεί τὸ ἀδιαφέρον εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Καθὼς και ὁ Παῦλος λέγει: «δὲν ἠδυνήθησιν νὰ σὰς διδάξω ὡς πρὸς ὠρμούς πνευματικῶς χριστιανικούς, διότι παρατηροῦνται μεταξύ σας φιλονεικίαι και ζηλοφθονίαι»³⁴ και ὁ Ἰωάννης πάλιν λέγει: «θὰ ἐπιθυμήσωμ νὰ γνωρίσωμ τὰς δόξας μου και τὰ θελήματα μου, ὡσάν λαός, ποῦ θὰ ἔχη ἐπιβεβεῖ δακαιοσύνην»³⁵ Ἐποὶ ἡ καθαρά ζωὴ καθοδηγεί ὡς και τὸ ἀδιαφέρον περὶ τὴν ἀναζήτησιν (τῆς ἀληθείας). Ἐ «Ζητεῖτε ἐπιμόνως, λέγει, «και θὰ εὑρετε»³⁶ και ἡ παραβολὴ δέ, ποῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἐξίτη ἀρτους ἀπὸ κοιμηθέντα φίλον του, ἀφου τὸν ἐξύπνησε κατὰ τὴν νύκτα,³⁷ τοῦτο δεικνύει. Διὰ τοῦτο και ὁ Σολομῶν,³⁸ ἐπειδὴ ἐξήγησε πνευματικὰ πρόγματα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἔλαβε και ὅλα τὰ ἄλλα, ποῦ δὲν ἐξήγησεν.

Ὅταν δὲ ὑπάρχη ἐπιμονὴ και ἐφ' ὅσον και ἡ αἰτησις μας εἶναι πνευματικὴ και ὁ θεὸς μας εἶναι καθαρὸς, σκίψου πόσον μεγάλη εὐκολία ὑπάρχει πρὸς ἀκλήρωσιν τοῦ αἰτήματός μας ἀπὸ τὸν Θεόν. ³⁹ Ἄ Ἀλλὰ και μόνη ἡ ἐπιμονὴ φερε ἀποτελέσματα (εἰς τὴν περιπτώσιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ εὐαγγελίου ποῦ ἐξήτη ἐν ὄρα νικτὸς ἀρτους). «Λέγω λοιπὸν εἰς σὰς, ἀπαντὰ ὁ Κύριος, «ἔστω και ἂν δὲν ὑπήκουε εἰς τὴν φωνὴν τῆς φιλίας ὁ εὐπωρότερος φίλος, ὅμως λόγῳ τῆς γενναίας ἀπαιτήσεως τοῦ ἔχοντος ἀνάγκην ἀρτων θὰ ὑπεχώρει και θὰ ἐδοῦν»⁴⁰ Ἄλλ' ὡς ἐπανέλθωμιν εἰς τὸν προκαίμενον ψαλμόν «Θαυματοῦν ἔργων, τὸ ὁποῖον ἠργάσθησ κατά τὰς ἡμέρας αὐτῶν, κατὰ τὰς παλαιὰς ἐκείνας ἡμέρας. Ἡ παντοδύναμος χεὶρ σου ἐξωλόθρευσεν ἔθνη εἰδωλολατρικά και τοὺς πατέρας μας ἐγκατέστησεν εἰς τὴν χώραν των». Κῦρταξ, πόσον λεπτομερῶς και μὲ πόσῳ ἀκριβεῖον ἀποδοῖει τὰς ἐννοίας τῶν πραγμάτων. Δὲν ἐτοιμάσθησ, λέγει, τὴν φροντίδα Σου, μέχρις οἷου τὰ πρόγματα ἐβόασον εἰς τὰ σημεῖον τῆς νίκης ἡ τῆς ἥττης, ἀλλὰ ἐπροχώρησεν παρατέρω ἂν και οἱ ἀντίπαλοι δυνάμεις δὲν εὐρίσκοντο εἰς ἴσην πολεμικὴν ἰσωνότητα. Διότι οἱ μὲν εἰδωλολάτραι κατέχον τὴν χώραν, οἱ δὲ Ἰσραηλίται ἦσαν ξένοι, ποῦ ἦλθον ἀπὸ ἄλλης χώ-

34. Α' Κορ. 8, 1-18.

35. Ἦσα. 8, 2.

36. Ἀποκ. 11, 9.

37. Ἀποκ. 11, 8-8.

38. Ἦσα. 8, 11.

39. Ἀποκ. 11, 8.

ραν. Β Ἀλλ' ὅμως ἔγνε, με τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τόσον μεγάλη μεταστροφή τῶν πραγμάτων, ὡστε οἱ μὲν εἰδωλολάτραι νὰ ἐξαληριαθοῦν και νὰ χαθῶν, οἱ δὲ Ἰσραηλίται νὰ γίνουιν κάτοικοι και πολῖται τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο περὶ ἐκείνων μὲν λέγει: «ἡ χεὶρ σου ἐξωλόθρευσεν ἔθνη» περὶ τῶν Ἰουδαίων δὲ «ὡς νέον ἐμπέλον καταφύτευσεν» χεῖρα δὲ ὀνομάζει τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ.

Ἐάν λοιπὸν τοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους, ποῦ ἦλθον ἀπὸ μακρῆν χώραν και δὲν εἶχον πόλιν, οὔτε κατοικίαν, οὔτε ἰκανότητα νὰ καταφύγουιν και ἐγκατασταθοῦν κάποι, τοὺς ἀπέβειξε δυνατωτέρους ἀπὸ τοὺς μόνιμους κατοίκους και μάλιστα τόσο ταχέως, πολὺ περισσώτερον δὲν θὰ περιφρονήσῃ σὰς, λέγει, ποῦ ἀπεδάλατε τὰ εἰδωλολατρικά και πατρῷα ἠθῆ και ἔθιμα. Τι λοιπὸν σημεῖον τὸ «ἐφύτευσας»; Ἐστερέωσες. Διότι ἐκεῖνο, ποῦ φυτεύεται, καθίσταται μόνιμον και ἀμετακίνητον εἰς τὴν γῆν. Ἐ Τί λοιπὸν; Εἰπέ μου. Δὲν μετώκησαν οὗτοι; Δὲν ὠδηγήθησαν εἰς ξένους τόπους; Ναι, ὠδηγήθησαν ἀναγκαστικῶς εἰς ξένους τόπους οἱ Ἰουδαῖοι. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐγένεον ἀπὸ κάποιαν ἀδυναμίον τοῦ κατακλιόντος και φυτευτοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συνέβη ἐξ αἰτίας τῶν φυτευθέντων και ἐγκατασταθέντων Ἰουδαίων. Ἐάν αἱ πράξεις των δὲν παρεβάλλοντο εἰς ἐμπόδιον, τίποτε δὲν θὰ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ μείνουιν εἰς τὰ σπήτια των. Ἐκακοποίησεν τοὺς λαούς και τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν γῆν ἐκείνην, Κύριε». Μαρκοὶ ἐρμηνευτοὶ παραδέχονται, ὅτι ταῦτα ἐλέχθησαν περὶ τῶν Αἰγυπτίων. Εἰς ἡμὲ ὅμως φαίνεται, ὅτι ἐλέχθησαν και περὶ τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐθνῶν. Καὶ διότι και δι' ἐκείνους ἐξήγησεν ὁ Ψαλμοδὸς νὰ τιμωρηθοῦν, ὡστε και ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ νὰ ἐμφανισθῇ και οἱ πολέμοι νὰ καταστροφῶν και οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὴν γῆν. «Διότι δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν με τὰς ἰδίας των ρωμαίαις». Κατ' ἄλλον ἐρμηνευτήν «διότι δὲν ἐκληρονόμησαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας με τὴν βοήθειαν τῆς μαχαίρας των. Ἦ και δὲν ἐβωσεν αὐτοὺς εἰς τὰς μάχας των κατὰ τῶν ἐθνῶν ἡ δύναμις τῶν χειρῶν των, ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου χεὶρ και ὁ ἰδικός σου θραχίων και ὁ ἀπὸ τοῦ προσώπου Σου προσερχόμενος φωτισμός» (στίχ. 4-5).

Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «τὸ φῶς. Διότι μετὰ συμπαθείας προσεβλέψεν πρὸς αὐτοὺς». Καὶ ὅμως, δύναται νὰ εἴπη κανεὶς, οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ὀπισθῆ ὄλοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν των. Εἶχον βεβαίως ὀπισθῆ. Τὸ ἔργον ὅμως τῆς νίκης τῶν ἐχθρῶν δὲν προήρχετο ἀπὸ τὰ ὄπλα, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν στρατηγόντα Θεόν. Βλέπετε, πῶς παρουσιάζει τὴν συμβουλήν

ὑπὸ τύπον προσευχῆς, προτρέπων νὰ ἐξοφῶμε τὸ πᾶν ἀπὸ τὸν Θεόν; Διστὶ δὲ ὀνομάζει τὴν γῆν τῆς ἀπαγγελίας κληρονομίαν τῶν πατέρων, ἢ τῶν πάππων καὶ τῶν προπατέρων, οἱ ὅποιοι δὲν κατεκτήσαν αὐτήν, ἀλλὰ αὐτὴ κατακτήθη εἰς ἄλλην ἐποχὴν; Τοῦτο ἔγινε, διότι πρὸς τοὺς πατέρας ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπόσχεσις, «Ἐγὼ λέγει εἰς τὸν Ἀβραάμ, «εἰς τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν θὰ σοὶ δέξω»⁴⁰ καὶ «εἰς σὲ θὰ δώσω τὴν γῆν καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου»⁴¹ Ἐχρησιμοποίησαν δὲ αἱ λέξεις «δαξία χεῖρα» καὶ «βραχίον» πρὸς ἐμφαντικώτερον παράστασι τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Κύπταες ὅμως, πῶς ἀναφέρει τὸν λόγον, καὶ εἰσαγωγικῶς λέγει: «ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου» ἐνίσχυσεν ἐκείνους, ταυτέστιν ἡ θεῖα θεόφεια καὶ πρόνοια. Διότι ἦτο ἀρκετὸν καὶ μόνη ἡ θέλησις καὶ μόνη ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἔλευσιν τῆς νίκης, ἔην συνεχεῖα τοῦ ψαλμοῦ ἀναφέρεται καὶ ἡ αἰτία.¹³² Α. «Ὅτι ἠδούκησες εἰς αὐτούς», δηλαδὴ διότι τοὺς ἠγάπησες, διότι Σὺ ἠθέλησες, Κύριε; Ὅποτε ἡ ἐπιτυχία ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φιλοφροσύνης του καὶ δὲν ὀφειλετο εἰς τὰ προσωπικὰ των καταρθώματα, οὔτε εἰς τὴν ἀρετὴν των.

«Σὺ ὁ ἴδιος, εἶσαι καὶ ἰδικὸς μου βασιλεὺς καὶ Θεός, καὶ ὁ ὅποιος διὰ τῆς ἐντολῆς καὶ προσταγῆς σου χαρίζεις τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν ἐκ τοῦ Ἰακώβ καταγόμενον λαόν σου» (στῆχ. 5). Ἄλλος μεταφράζει: «Δίδε ἐντολήν πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰακώβ». Καὶ ποία εἶναι ἡ συνέπεια καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν ἀνωτέρω δι' ἡμᾶς; Ὅλα αὐτὰ ἔχουν πολλὴν σχέσιν καὶ δι' ἡμᾶς. Διότι καὶ πρὸς ἡμᾶς διὰ τοῦ ψαλμοῦ λέγει: «Ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐμθεῖα ἀπὸγονοὶ ἐκείνων, καὶ Σὺ εἶσαι ὁ ἴδιος Θεός, ὁ ὅποιος ἔκομεις καὶ τὰ πολυὰ καὶ τὰ σύγχρονα θαυμασιὰ γεγονότα. Καὶ ἀπὸ τοῦ προέρχεται ἡ ἴδια προστατευτικὴ ἰσχὺς καὶ πρὸς ἐκείνους καὶ πρὸς ἡμᾶς; Ἀπὸ τοῦ διὲ Σὺ εἶσαι ὁ ἴδιος καὶ ὁ αὐτὸς Θεός, πού ἔδρασες ἐνεργητικῶς καὶ τότε καὶ τώρα.

Β. Δὲν λέγει πάλιν ὁ ποιητής, ὅτι Σὺ μὲν εἶσαι ὁ ἴδιος καὶ ὁ αὐτός, ἐγὼ δὲ ἀναφέρωμαι εἰς διαφορετικόν Θεόν. Ἀλλὰ ψάλλει: «Σὺ ὁ ἴδιος, πού ἔδρασες τότε, εἶσαι καὶ ὁ ἰδικὸς μου βασιλεὺς καὶ ὁ Θεός μου». Δὲν ἐληρομνημάμε τὴν ἐξουσίαν σου, οὔτε ἀνεκπαρέξαμε ἄλλον κοινὸν ὡς προστατὴν μας. «Σὺ πού ἔδικες τὰς ἐντολάς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ τοῦ καταγόμενου ἀπὸ τῶν Ἰακώβ» του-

40. Γεν. 12, 1.
41. Γεν. 13, 5.

τέστιν ὁ ἴδιος ὁ Θεός καὶ τότε καὶ τώρα καὶ ἡ ἴδια ἡ θεῖα πρόνοια εἰς ἅλας τὰς γενεάς. Ἀπὸ τοῦ λοιποῦ προέρχεται ἡ μεταβολὴ τῆς καταστάσεως ἐπὶ τὸ καλύτερον; Τί σημαίνει τὸ «ἔδικες ἐντολάς»; Σημαίνει: Σὺ πού διέταξες, Σὺ πού παρήγγειλες νὰ σωθῇ ὁ λαὸς τοῦ Ἰακώβ. Ἐβὼ πάλιν φανερώμε τὴν εἰκόλαν, μετὰ τὴν ὅποιον συμπάρισται ὁ Θεός πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς καὶ τὴν τραπεσίαν ἐξουσίαν καὶ δυνάμιν Του. Καὶ δὲν μνημονεῖ ἀπὸ τῶν τῶν προγόνων τοῦ Ἰακώβ, ἀλλὰ μετὰ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπογόνου προβάλλει τὴν ἀρετὴν ἐκείνου (τοῦ Ἰακώβ) ἐπιδικῶν του οὐτοτρόπως τὴν εὐνοικὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μεταχειρίσιν.

Γ. «Διὰ τῆς ἰσχύος καὶ δυνάμεως Σου, ὡσὸν μὲ δυνάστη κέρατα, θὰ καταθάλωμε τοὺς ἐχθρούς μας» (στῆχ. 6).

Καὶ Σὺ, λέγει ὁ Αὐτός εἶσαι καὶ ἡ πρόνοια ἡ ἴδια καὶ ἡμεῖς σὲ ἀναγνωρίζομε καὶ τὰ ἴδια μετὰ ἐκείνους ὅπλα χρῆσιμοποιούμε. Τί σημαίνει τὸ «Μετὰ τὴν δυνάμειν Σου τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν θὰ κερατίσωμεν»; Καὶ κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «θὰ διαστρυπῶμεν ὡς διὰ κεράτων ἐκείνους, πού μᾶς καταθάλλουσιν»; Σημαίνει: «θὰ τῆς ἐπικληρώσεως τοῦ ἀνάγκαστός σου καὶ τῆς δυνάμεώς σου θὰ ἐκμηδενίσωμεν τοὺς ἐχθρούς μας». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «θὰ ποδοπατήσωμεν αὐτούς». Καὶ τί σημαίνει, λέγει, τὸ «ἐν σοί»; Σημαίνει, ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομά σου μόνον καὶ ὅλα θὰ καταρῶθουν μετὰ μεγάλῃς μάστιχα ἐπιτυχίας. Διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς: θὰ ὑπερσχύσωμεν ἢ θὰ ἐπικρατήσωμεν, ἀλλὰ θὰ «ἐκμηδενίσωμεν». Ἐδὲν θὰ ὑπολογίσωμεν αὐτούς ὡς κάτι τὸ σπουδαῖον, λέγει, οὔτε θὰ τοὺς φοβηθῶμε καθόλου, ἀλλὰ θὰ τοὺς καταδιώξωμεν σὺν νὰ μὴ εἶναι τίποτε τὸ σφοδρὸν. Τοῦτο θέλων νὰ δηλώσῃ ἕτερος ἐρμηνευτὴς ἔλεγε: «θὰ καταπατήσωμεν», δεκνύων ἔτσι τὴν κρηταιάνμικτην, τὴν χωρὶς ἀγωνίας παράταξιν, τὴν χωρὶς φόβου μάχην.

«Διότι δὲν θὰ στηρίξω τὴν ἐλπίδα μου εἰς τὸ πόσον, μετὰ τὸ ὅποιον πολεμῶ, καὶ δὲν θὰ με σώσῃ ἡ σπάθη, τὴν ὅποιαν φέρω ἐπὶ τῶν χειρῶν μου» (στῆχ. 7) καὶ κατ' ἕκφρασιν ἄλλου ἐρμηνευτοῦ: «δὲν θὰ με σώσῃ τὸ σπαθί μου. Εἰς τὸν Θεόν ἔχω τὴν πεποιθήσιν μου. Καὶ διὰ ποῖον λόγον τότε χρῆσιμοποιεῖς τὰ ὄπλα; Διὰ τὴν ὄπλησιν; καὶ χρῆσιμοποιεῖς τὸσον καὶ μάχαραν; Τοῦτο γίνεται, διότι ἔτσι διέταξεν ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο λοιπὸν χρῆσιμοποιῶ μὲν αὐτὰ, τὴν δὲ ἐλπίδα μου ἄπασαν στηρίξω εἰς αὐτόν. Ε. Τοιοῦτοτρόπως διεπαιδαγωγούμετο νὰ πολεμοῦν τοὺς ἐπιγείους ἀντιπάλους των περιφρουρούμενοι ὑπὸ τῆς

θείας δυνάμεως. Ταιουτοτρόπως ἐπολιόμενοι καὶ τοὺς νεο-
τούς ἐχθρούς των. Καὶ οὐ λοιπόν, ὅταν πολεμῆς κατὰ τοῦ
διαβόλου, λέγει· Δὲν στηρίζομαι εἰς τὰ ὄπλα μου, οὔτε εἰς
τὴν δύναμίν μου καὶ εἰς τὰς ἀρετάς μου, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ
ἔλεος τοῦ Θεοῦ. 139 Αὐτὸ ἴδιον πράγμα ἔλεγε καὶ ὁ Δα-
νιὴλ· «δὲν σὲ παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς λυπηθῆς βασιζόμενοι
εἰς τὰς ἀρετάς μας, ἀλλ' εἰς τοὺς πολλοὺς οἰκτιρισμούς σου,
Κύριε.»⁴⁹

«Σὺ, Κύριε, μᾶς ἔσωσες ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ μᾶς κατε-
πίεζον καὶ Σὺ παρέδιδες εἰς ἐπάσχυντον ἦταν ἐκείνους,
οἱ ὅποιοι μᾶς ἔμισούσαν» (στίχ. 8). Ἄλλος λέγει· «Ὅτι
ἔσωσας ἡμᾶς. Διατί, λέγει, πρέπει νὰ ἀναφερόμεθα εἰς τὰ
παλαιὰ καὶ εἰς ὅσα ἐλαθὺν χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν
προγόνων; Διότι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχομεν πᾶσας πολλὰς ἀπο-
δείξεις τῆς θείας προνοίας, καὶ βριαμειευτικά τρόπια νὰ
ἀπαριθμήσωμεν καὶ ἀκόμη δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν νίκας
διαδοχικάς καὶ ἀξιοθαυμάστους καὶ παραδόξους. Διὰ τοῦ-
το ἀκρίτως εἶπε «κατήχουρας», διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι οὐ
ἀπλῶς μᾶς ἐγλύτωσες, οὔτε ὅτι μᾶς ἔσωσες ἀπὸ τὰ θάνα-
τοι τοὺς μόνον, ἀλλὰ συγχρόνως κατεντρόπισες καὶ τοὺς
ἐχθρούς μας.

«Θὰ καυχῆσώμεν καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μας,
διότι τοιοῦτον ἔχομεν Θεόν καὶ θὰ δοξάζωμεν τὸ ὄνομά
σου ἀκαταπαύτως εἰς τὸν αἰῶνα» (στίχ. 9). Ἄλλος
ἐκρηγνεν τῆς ἀπαίδε· «Τὸν Θεόν ὑμολογῶμε καθ' ἑκά-
στην ἡμέραν». Ἐχομεν παρέλθει λέγει αἱ βριαμειολογίαι τῆς
νίκης, καὶ ἦλθε ὁ καιρὸς τῆς εὐχαριστίας μας πρὸς τὸν
Θεόν. Μὲ τὴν φράσιν «ἄλην τὴν ἡμέραν» ἔννοει ἄλην τὴν
ζωὴν. Διότι δὲν παύομεν νὰ ὑμολογοῦμε καὶ νὰ ἐγκωμι-
άζωμεν τὴν παντοδύναμον συμπαραστάσιν σου. Τοῦτο ἀ-
ποτελεῖ τὴν δόξαν μας, τὸ καυχῆμά μας, τοῦτο ὑμολογοῦ-
μεν πρὸς πάντας μὲ ὑπερηφάνειαν. Καὶ τοῦτο δὲν τὸ κάνο-
με, ἐπειδὴ κατοικοῦμε εἰς μεγάλην καὶ λαμπρὰν πόλιν, οὔ-
τε διότι εἰμεθα οἱ πρώτοι νικῆται, οὔτε διότι ὑπερέχομεν
τῶν ἄλλων κατὰ τὴν σωματικὴν μας δύναμιν, ἀλλὰ ὑπε-
ρηφανευόμεθα, διότι ἔχομεν ἀληθινὸν Θεόν. Καὶ οὐ μόνον
ὅταν ἐμφανῶς μᾶς δοσθῆς, ἀλλὰ καὶ ὅταν φανερωμι-
κὰ μᾶς ἐγκαταλείπη. Ἐ Αὐτὸ σημαίνει ἡ φράσις· «ἄλην
τὴν ἡμέραν». Καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «εἰς ἐμὲ, εἴθε νὰ
μὴ συμβῆ νὰ καυχῆθῶ διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον διὰ
τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ.»⁴⁴ Διότι δὲν ὑπάρχει, νὰ δὲν

49. Δαν. 9, 18.
48. Γαλ. 6, 14.

ὑπάρχει, ἀλλή δόξα τῶσαν μεγάλη, ὅσον ἡ δόξα τοῦ Σταυ-
ροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν ἔλεγε· «Ὅχι μόνον δὲν παρα-
ποινοῦμεθα διὰ τὰς εὐφείας μας, ἀλλὰ καὶ καυχόμεθα διὰ
τὸν Θεόν.»⁴⁵ Διότι τίποτε δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ μὲ τὸ
καυχῆμα αὐτό. Κανεῖς, λοιπόν, ἄς μὴ μεγαλαφρονῇ διὰ τὸ
πλοῦτον του. Κανεῖς ἄς μὴ ὑπερηφανώσεται δι' ἐτιδήποτε
ἀπὸ τὰ βιωτικά, παρὰ μόνον διὰ τοῦτο, διότι ἔχει τὸν Θε-
ὸν Δεσπότην του. Τοῦτο εἶναι καλύτερον ἀπὸ κάθε εἶδος
ἐλευθερίας, τοῦτο εἶναι ὠφελωμώτερον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς
οὐρανοὺς. Ἐδὲν, λοιπόν, τὸ νὰ κατοστῆ κανεῖς καὶ διὰ τοῦ
ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου, θεωρεῖται πολλάκις καυχῆμα διὰ πολ-
λοὺς τῶν ἀνθρώπων, σκέψου πόση δόξα προκύπτει δι' ἐ-
κείνον, ποὺ γίνεται μαθητὴς καὶ ἀφοστής τοῦ Θεοῦ. Διὰ
τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἀντὶ ἄλλου μεγάλου ἀξιώματος, τοῦ-
το παραβέτι λέγων· «Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ ἐσταύρωσαν
τὰ σαρκικά πάθη.»⁴⁶ Εἰς τὸν Ψαλμὸν μεσολαβεῖ τὸ λεγόμε-
νον διάφλημα, ποὺ κάποιος μεταφράζει «πᾶντοτε» καὶ ἐ-
θροῖστί λέγεται «Σέλ».

«Τώρα ὁμως μᾶς ἀπώθησες μακρὰν σου καὶ μᾶς ἐξη-
τέλισες καὶ δὲν θὰ ἐξέλθῃς πλέον, ὦ Θεέ, μετὰ τῶν στρα-
τιαικῶν δυνάμεών μας» (στίχ. 10). Διάφοροι ἐρμηνευτοὶ
ἀπέδιδον τὸ ἀνωτέρω μὲ τὰς φράσεις· «Τώρα θὰ μᾶς ἀπώ-
θησες καὶ μᾶς κατήχουρες ἢ «ὄν καὶ μᾶς ἀπεμάκρυνες ἢ
καὶ θεοβίως μᾶς ἀπεμάκρυνες ἢ «οὐν τοῖς ἄλλοις μᾶς
ἐξέβαλες τοῦ κύκλου τῆς φροντίδος σου» καὶ «δὲν προί-
στασαι εἰς τὰ στρατεύματά μας». Διότι εἰς τὴν ἀπώθησιν
ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ κατασχῆν, καὶ ἡ γελιοποίησις ἐνώ-
πιον ἄλλων καθίσταται ἀρχὴ τῆς κακοποθείας. «Δυνάμεις»
δὲ ἐνταῦθα καλεῖ τὰ στρατεύματα αὐτῶν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὰ
στηρίζεται ἡ δύναμις τοῦ θεοβίως. Καὶ τοῦτο πάλιν εἶναι
δείγμα τῆς θείας οικονομίας, τὸ νὰ ὑπάρχῃ μετὰ τῶν ἀρχον-
τός καὶ ἀρχομένων στενὸς σύνδεσμος καὶ ἰσχυρὰ ἀμοιβαι-
ότης. Ἐ Διότι, ὁ θεοβίως ἔχει ἀνάγκην τῶν ὀπηκῶν του,
καὶ αὐτοὶ χρειάζονται τὸν προστάτην τῶν καὶ τοιοῦτοτρό-
πως ὁ εἰς δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἔνευ τοῦ ἑτέρου. Καὶ
προκειμένου νὰ ἀπαφευχθῆ κάθε παραλογισμὸς, ὁ Θεὸς ἐ-
κοκμῆται εἰς τὰ πράγματα, ὥστε τὰ μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ νὰ
ἔχουν ἀνάγκην τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων. Τοῦτο ἐπέβαλε
καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄψυχα. Πολλὰς φορές, ἐπὶ παραδειγματι,
ἐσταθεροποίησε μίαν κολώναν πλανουσαμένην κάποιο μι-

44. Ρωμ. 5, 11.
45. Γαλ. 5, 24.

κρή πέτρα, που ετοποθετήθη από κάτω. Και μικρόν τμήμα κατεβύνει δολιχίηρον πλοῖον, που μεταφέρει μυριάδας ἀνδρας και τὸ σώζει ἀπὸ κινδύνους διαφόρους.

184 Α Τί σημαίνει «ἀν και μᾶς ἀπώθηρες»; Ὅτι παρ' ἅλα ταῦτα, που ὑπιστάμεθα, λέγει, δὲν ἀποκαυρώμεθα ἀπὸ σέ, και δὲν παύομεν νὰ σέ δοξολογοῦμε, νὰ σέ ἐκνοῦμε και νὰ κοιχῶμεθα διὰ τὸ ὄνομά σου.

«Ἐπέτρεις νὰ στρέψωμεν νικημένοι πρὸς τὸν ἔχθρὸν τὰ νῶτα μας και θάκναι τοῦ μᾶς ἐμίσειν, ἐπέτρεις νὰ μᾶς λαφυροαγωῦν και νὰ θησοφίσωμεν» (στίχ. 11). Εἰς ἐρμηνευτὴς λέγει: «μᾶς κατετάραξε κατωτέρους ἀκόμη και ἀπὸ τὸν κάθε ἔχθρὸν μας. Κι ἔταξε, πῶς καθιστᾶ με τὸν λόγον ἔμφανη τὰ θεινά και διεκτρομαβεῖ τὴν καταστροφήν και δεκνύει, ὅτι, ἀν και ἦσαν ἀρκετὰ ἀμορτωτοί, ἔμως ἐτιμωρήθησαν και ὑπερβολικά.

Β 7. Τοῦτο και οἱ τρεῖς παῖδες ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας των κάνουν μέσα εἰς τὴν ἀναμμένην κἀμινον και λέγουν' μᾶς παρέδωκε εἰς χεῖρας παρανόμων ἔχθρῶν, ἀπιστοῦν, που μᾶς μισοῦν θανασιμῶς, και εἰς βασιλέα ἄδικον και ἀκληρότερον ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἄλλους βασιλεῖς τῆς γῆς»⁴⁶ και ἐν συνεχείᾳ λέγουν' «κατεστῆμεν μικρότεροι ἀπὸ ἅλα τὰ ἄλλα ἔθνη και ἐξευτελιώμενοι εἰς ἅλην τὴν γῆν».⁴⁷ Τοῦτο λοιπὸν δηλώνει και ὁ Ψαλμὸς και λέγει: Κατεστῆμεν ἀτιμότεροι ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἀπεγυμνώθημεν ἀπὸ τὴν ἰσὴν σου φροντίδα. Και δὲν ἐσταμάτησαν μέχρις ἄδω τὰ θεινά, ἀλλὰ διενεμήθημεν ὡς λάφυρα μετὰ τῶν πολεμίων, οἱ ὅποιοι και μᾶς ἐξαεταλλεύσαντο με κάθε δικαιοδοσίῳν. Αὐτὸ σημαίνει και ἡ φράσις «θῆρπαζόν, διὰ νὰ θηραρισώμεν οἱ ἴδιοι», ἀφοῦ κανεὶς δὲν ὑπῆρχε νὰ τοὺς ἐμποδίση.

Γ «Μᾶς παρέδωκε εἰς τοὺς ἔχθρους μας σὺν πρόδοτα, που προορίζονται νὰ καταφαγωθοῦν και μᾶς διεκροαπίες οὐκισαλῶτους μετὰ τῶν ἔθνων» (στίχ. 12). Και κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «μᾶς ἐλίχινες, ὅπως τὸ ἀχυρὸν». Τί σημαίνει «ὡς πρόδοτα θρώσεως»; Σημαίνει, ὅτι μᾶς ἔκαμες εὐδαλῶτους, μᾶς ἀπέδειξες φτηνοὺς και ἀνευ ἀξίας. Δι-ὅτι ἐκτός ἀπὸ τὰ πρόδοτα, που προορίζονται διὰ σφαγὴν και θρώσιν, ὑπάρχουν και πρόδοτα ἀναπαγωγῆς, κατὰληλα πρὸς γέννησιν ἄλλων. Και τὰ πρόδοτα ἀπὸ αὐτά, λόγω τοῦ ὅτι εἶναι γνησομένα ἢ στίρα, χρησιμοποιοῦνται μόνον

διὰ θρώσιν. Και τὸ χειρότερον ἀκόμη ὅτι διεμοφόθησαν οἱ Ἑβραῖοι μετὰ τῶν διαφόρων ἔθνων πρᾶγμα παλὺ θαρρότερον δι' αὐτοὺς, διότι δὲν δύνανται νὰ φυλάττουν τὸν νόμον ἐκεῖ με κάθε ἀκριθείαν και ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸν πατροπαροδοτον τρόπον ζωῆς. Δὲν ἐβρωρήθημεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀξιοὶ νὰ ζῶμεν ὡς ἐν ἔθνους, λέγει, Ὁ ἀλλὰ ἠναγκάστημεν νὰ διεκροαπισθῶμεν παντοῦ και μόνον δι' ἓν πρᾶγμα εἰμεθα ἔσποιοι, διὰ νὰ βασανισθῶμεθα μόνον, χωρὶς νὰ εἰμεθα ἱκανοὶ πρὸς ἄμιονν ἢ διεκρίθησιν τῶν δικαίων μας. Αὐτὸ λοιπὸν δηλώνει και ἡ εἰκὼν τῶν προβάτων.

«Ἐπέτρεις νὰ πωλήθῃ ὁ λαὸς σου ἀντὶ μηδαμιοῦ τμήματος σάν ἀχρηστοὶ και χωρὶς κομιθίον ἀξίαν δοῦλοιο. Και ἐπάθαμε ἅλα αὐτὰ εἰς καιρὸν, που δὲν ἦτο πολὺ τὸ πλῆθος ἐκείνων, οἱ ὅποιοι με ἰουλοασιμῶς ἐπέπεσαν ἐναντίον ἡμῶν και μᾶς κατενίκησαν» (στίχ. 13). Ἄλλοιο ἀποδιδουν τὴν φράσιν «ἀνευ τιμῆς» με τὴν «ἀνυπαρξίαν» ἢ «κατεστῆμεν ἀχρηστοὶ και ἀνευ τιμῆς» ἢ «ἐκαμας τὴν ἀξίαν ἡμῶν μικράν». Τὸ δὲ νόημα τοῦ στίχου τούτου ἔχει ὡς ἐκτῆς, ὅν και ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὑπερβολικά ἀσαφῆς, ἀλλὰ προσέχετε νὰ ἀντιληθῆτε τὸ νόημα, προκειμένου νὰ ἀπαγγέλλετε τὸν ψαλμὸν μετὰ συνέσεως. Ἐ Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ νόημα τοῦ; Ὅτι ἔγινον αὐτοὶ, οἱ Ἑβραῖοι, πρᾶγματα εὐτελεῖ και μηδαμινά. Δὲν εἰμεθα ἀξιοὶ διὰ τίποτε, λένε, ἀγορασθῆμε ὡς δοῦλοιο ἀντὶ εὐτελεσιτάτου τιμήματος. Μᾶς ἐγκατέλειψες, ὡστε ἅλα νὰ μᾶς κατακροαροῦν. Και τοῦτο συμβαίνει, λέγει, λόγω τῆς συνθηθείας που ἐπικρατεῖ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συνθηθῶν ἡλιαδὴ οἱ ἀνθρώποι νὰ δίδουν μετὰ προθυμίας εἰς ἄλλους πρᾶγματα ἀχρηστοὶ και εὐτελεῖ και ἀνευ ἀξίας. Ἐνῶ τὰ σπουδαῖα πρᾶγματα και ὅταν ἀκόμη τὰ δώσωμεν, τὰ προσφέραμε με τιμὴν μεγάλην ἐνῶ τὰ ἀνάξια λόγω πρᾶγματα προσφέραμε δωρεάν. Τοὺς ἀχρηστοὺς δοῦλους, ἄλλοιο μὲν ἱδικοπῆται τοὺς πωλοῦν εἰς τὸ ἡμιοῦ τῆς ἀξίας των, ἄλλοιο δὲ τοὺς δίδουν και δωρεάν χωρὶς νὰ λάβουν κανένα τίμημα. Ἐνῶ δὲ ἡ πώλησις ἐνός πρᾶγματος εἰς μεωμένην τμήν δεικνύη τὴν εὐτελεῖ ἀξίαν του, τότε φροτασῆτε πόσον ἀσημαντον εἶναι ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, που εἰεται χωρὶς κομιθίον πληρωμῆν, δωρεάν. 188 Α Τὸ ἀνωτέρω λοιπὸν σημαίνει ὅτι, ὅπως εἰς ἀνθρώπος ἠθέλε πετάξει τὰ ἀχρηστοὶ εἰς αὐτὸν πρᾶγματα, ἔτσι και εἰς, Κύριε, μᾶς ἐγκατέλειψες σάν νὰ μη ἔχουμε κομιθίον ἀξίαν και μᾶς περιεφρόνησε ἀφάνταστα. Τοῦτο δηλώνει και ἐπαγωγικῶς, ὅταν λέγῃ «μᾶς ἐκυριεύσαν οἱ ἔχθροὶ μας χωρὶς νὰ κατακωλώσουν πολλὰς

46. Δαν. 3. 32.

47. Δαν. 3. 31.

πολεμικές κραυγές και θριαμβολογίας» ήτοι διά να μᾶς ἀγοράσουν. Διά τοῦτα και κάποιος ἄλλος λέγει, «διὰ τὴν ἐκτίμησιν μας», δηλαδή «διὰ τὴν πώλησίν μας». Διότι ἡ τιμὴ θεωρεῖται ἀντάλλαγμα⁴⁸ οἰκονομικόν. Πωλοῦμε πολλάκις τὸν βούλον μας και λαμβάνομεν ἐκ τῆς πώλησεως αὐτῆς ὡς ἀντάλλαγμα χρυσοῦ ἢ ἀργυροῦ.

Β «Ἐπέτρησες νὰ γίνωμεν ἑμπορεύμενος εἰς τοὺς γειτονικούς μας λαούς, χελεύει και περιγέλως εἰς τὰ τρίγωνά σου» (στῆχ. 14). «Ἄλλος μεταφράζει «διεταπεινώθημενος». Καὶ ὁ Ψαλμὸς συνεχίζει «μὴς ἔθεσες μεταξύ τῶν ἄλλων ἔθνων, ὡς κοκὸν παράδειγμα» (στῆχ. 15). Βορεία και ἀφόρητος ἡ τιμωρία αὐτῆ και πρὸ πάντων τὸ νὰ οὐκ εἰδίζονται ἐκ μέρους ὄλων τῶν ἔθνων, νὰ ὑποφέρουν ὅλα αὐτὰ ἐκ μέρους τῶν ἔθρων και νὰ εὐρίσκονται ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἑμπορεύμενοι γύρω των και νὰ τοὺς περιβάλλουν ἀπὸ πανταχοῦ οἱ χλευασταὶ των. Τί σημαίνει, «Παραβολή; Παραμυθίῃς διήγησις, παραδειγματικὴ ταπεινώσις. Διότι αὐτοὶ, πού τοὺς ἐκύκλωναν, ἦσαν μολυσμένοι και ἀναίσθητοι, πού οὐκ μόνον δὲν τοὺς εὐσπλαγχνίζοντο, ἀλλὰ τοὺς ἐνέταζον. Αὐτὸ ἦτο πραπτὸς πού τοὺς ἐπλήγωνεν ἐσωτερικῶς και τοὺς ἐθεσάζει τοὺς Ἰουδαίους. Κατὰ τὴν γνώμην μου ἐδῶ ἐννοεῖ ὡς ἔβη τὸν Ἄραβας, πού κατακυλοῦσαν περίε αὐτῶν τότε.

Γ «Οἱ λαοὶ οἱ περιουκότες κινεῖν τὰς κεφαλὰς των εἰρωνικῶς και χλευστικῶς εἰς ἄραρος μας και διὰ τὴν καταστροφήν μας» (στῆχ. 15). «Ἄλλος χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τὴν λέξιν «μετακίνημα» και ὁ Ἑβραῖός «Μανούδ». Ἡ λοιπὸν σημαίνει τοῦτο, «ὅτι μᾶς μετακίνησες πρὸς τὴν παράταξιν των περικυρνωμένων λαῶν, ἢ διὰ τοῦ οὐχίματος τῆς κινήσεως τῆς κεφαλῆς δεκνύει τὴν ὑπερβολικὴν εὐχαριστήσιν, πού ἠθεσάνθησαν οἱ ἔθνη ἐξ αἰτίας τῆς καταστροφῆς των Ἰουδαίων τότε.

«Ἡμέρα δὲν παρέρχεται, κατὰ τὴν ὁποίαν νὰ μὴ εἶναι εἰς τὴν σκέψιν μου ἡ ἐντροπή, πού οὐκ εἰσθάνομαι εἰς ἐμὲ και τὸ ἔθνος μου και ἡ καταισχύνη, πού με ἀναγκάζει νὰ κύπτω πρὸς τὴν γῆν ἐντροπισμαμένον τὸ πρόσωπόν μου, ἢ ἐντροπή αὐτῆ πού κατεκάλυψε τὸ πρόσωπόν μου. Ἐντρέπεται καθημερινῶς λόγω τῆς οὐκ εἰσθθητικῆς και περιφρονητικῆς φωνῆς τοῦ κοινῶν, πού μᾶς ὑβρίζει και μᾶς καταγγελάει, λόγω τοῦ ἀγκυρωτοῦ και γεμάτου ἀπὸ περιφρόνη-

48. «Ἐὰν ὁ Χριστόφορος μεταφράζει τὴν λέξιν ἄλλαγμα και οὐκ εἶναι λέξιν «ἀλλάγμα», τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ ἴδιον ἔμῃν χρησιμοποιοῦμενον ἀήμερον φιλότηρον. Ἐ πρῶτη λέξις σημαίνει ἀντάλλαγμα ἑμπορεύμενος, ἐνθ' ἢ βεστέρας σημαίνει πολεμικὴν κραυγήν.

σιν προσώπου και τῶν λαῶν ἐλεμμάτων τοῦ ἔθρου και τῶν δικαίων» (στῆχ. 16, 17). «Ἄλλος τὴν λέξιν ἐντροπήν ἀποδίδει με τὴν λέξιν «ἀσχημία» και τὸ «καταλαλοῦντας» ἀντικαθιστᾷ με τὸ «ἀλαστορημάτους». Ἡ γελοιοποίησις των ὑπὸ τὰ δάματα τῶν ἔθρων και τῶν δικαίων των, αὐτῆ περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας τιμωρίας τοὺς ἐπλήγωνεν ἐσωτερικᾶ. Ἐπειδὴ πάντοτε και χωρὶς καμίας διακοπῆς ἀπελάμβανον εὐμερίας και εὐτυχίας και ὑπερηγῶν ὄλων τῶν ἔθρων των, διὰ τοῦτο ὄλοι τότε ἐξεπλάγησαν και ἔμειναν ἀναίδοι, διότι οἱ Ἑβραῖοι ἔπεσαν και ὑπεσεκλεισθησαν και δὲν ἤθλωντο νὰ σηκώσουν οὐτε κεφάλι, ἀλλὰ συνεχῶς και ἀδιακόπως ὀφείοντο τιμωρίας.

«Ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ ἐπῆλθον ἐναντίον μας και ὁμως δὲν σὲ ἐλημονήσαμεν και δὲν παρεδίασαμεν τὴν διαθήκην, πού ἔκανες με τὸν Ἄβραάμ» (στῆχ. 18). «Ἄλλος λέγει «Και δὲν περιεφρονήσαμεν τὴν συνθήκην σου». Ἡμεῖς, λέγει, ἐθεσάσαμε ἀντιθέτως πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους. Διότι ἐκεῖνοι μὲν και πρὶν ἀπὸ τὰ δεινὰ, πού ὑπέστημεν, ἦσαν παρηγωνισμένοι, ἡμεῖς δὲ, λέγει, και μετὰ τὰ δεινὰ ἐμειναμε ἀμετακίνητοι, χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν γνώμην. Αὐτὰ λέγει ὁ Ψαλμὸς ὡς ἀκρόσωπος ἐκεῖνων. Καὶ δοσι σκέπτονται παρομοίως με αὐτοὺς καθίστανται σταθεροὶ εἰς τὴν πίστιν των και με ἄριστας ἐλπίδας ἀναχωροῦν.

Ε Διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν μετὰ τοῦ Δαυὶδ και τῶν τριῶν παιδῶν τὸ «ἠμαρτήσαμε και ἐπέσαμε εἰς παρανομίας» και ὁμως οὐκ ἐπαρτήσαμε τὴν βιαθήκην σου. Ἐποῖ δὲ ἐβυσφύνομεν και τὸ φρόνημα των οὐπολεμικῶν των. Διότι ἂν και ἐπάθαμεν τὰ μέγιστα κακά, λέγει, ὁμως δὲν ποῦομεν νὰ ἐμείνα και ἀπόγοι τῶν ὑπερβολικῶς εὐαργηθέντων πατέρων μας, και δὲν ὑπεκλύομεν εἰς τὰς μεγάλας συμφοράς και σιωπῶς ὑπάρχει μεγίστη ἐλπίς πρὸς σωτηρίαν μας.

Σ. Αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀρχῆς σὲς ἔλεγον, αὐτὸ και πόρα ἐπαναλαμβάνω, ἐτι τὰ φρονήματά των τὰ παρουσιάζουν ὑπὸ μορφῆν προσευχῆς, σὲν νὰ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἑαυτοῦς των. ¹⁵⁶ Α Διὰ τοῦ λόγου ἀπεγοητεύθητε διὰ τὴν σωτηρίαν σας; Τὴν θεὸν ἔχομεν προϊστάμενον μας. Ἐάν εἰς κάποιον σημείον παρηγορήθησαν παραδόσεις τοῦ θεοῦ νόμου, ἐτιμωρήθημεν διὰ τοῦτο. Τοὺς παρρησικούς ὀπτεμείναμε με γεννακότητα. Ἐχομεν ὀδηγὸν μας τὸν αἰώνιον προστάτην και αὐτῶν τῶν ἀμαρτωλῶν. Διὰ τοῦτο πρέ-

49. ἀν. β. 90.

πει να ἀναμένωμεν ἀπὸ παντοῦ εὐνοϊκὴν λύσιν τῶν δεινῶν μας. Τί λοιπὸν σημαίνει «δὲν παρέδωκεν τὴν διαθήκην σου»; Σημαίνει, ὅτι δὲν παρέδωκεν τὰς ἐρᾶς συμφωνίας, τὰς ὁποίας μᾶς ἐνεπιτεύθησαν αἱ πατέρες μας, ἀλλ' ἔτηρασαν αὐτὰς μετὰ μεγάλης ἀκριβείας. Καὶ πράγματι εἶναι μεγάλη ἀδικία νὰ παραδοῖται καλεῖς τὸν ἥλεκτον νόμον, ποῦ ἐδόθη διὰ τὴν ἀσφάλειαν ὧν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπει οὔτε ὑπὸ τῶν ἄλλων νὰ ἀδικοῦμεθα καὶ γενικῶς ἐμποδίζει τὴν κακίαν. Ὅταν λοιπὸν κάποιος παραδοῖται τὸν νόμον, ποῦ τόσα ὄφελι προσφέρει, εἶναι ἀχάριστος.

Β «Δὲν ἐστράφη πρὸς τὰ ὅπισω καὶ μακρὸν ἀπὸ σέ ἡ καρδία μας», ἦτοι κατ' ἄλλον, «δὲν ἀπεκολλήθη ἀπὸ σέ ἡ καρδία μας» καὶ δὲν ἐπέτρεψες νὰ παρεκκλίνωμεν τὰ θέματα μας ἀπὸ τὸν νόμον σου. Ἄλλος πάλιν μεταφράζει «δὲν ἀνακλήθησαν αἱ πρὸς ἡμᾶς δοθεῖσαι ἀνορθωτικαὶ ἐντολαὶ σου» ἢ ἄλλως «δὲν ἀπεστράφη πρὸς τὰ ὅπισω καὶ μακρὰν ἀπὸ σέ ἡ καρδία μας καὶ δὲν παρεξέκλιναν τὰ θέματα μας ἀπὸ τὰς διατάξεις σου». Αὐτὸ, τὸ ὅποιον εἶχεν εἰπεῖ εἰς τὸν προηγουμένον στίχον, αὐτὸ ἐδῶ καὶ πάλιν λέγει, ὅτι καὶ μέσα εἰς μίαν τόσο μεγάλην τρικυμίαν κακῶν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον παρεσαλεύθησαν οἱ πόδες μας. Καὶ πολὺ ἀρθῶς ὡμίλησεν. Διότι, ὅπως ὁ ἥλεκτος νόμος ὡδηγεῖ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν τὸν ἄνθρωπον, ἔτσι καὶ ἡ παρανομία τὸν ἀναγκάζει εἰς ὑποχώρησιν. Καὶ ὅπως ὁ νόμος παραγγέλλει νὰ βοδίζωμε τὸν ἀρθὸν δρόμον, ἔτσι καὶ ἡ παρανομία μεταποτίζει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὴν ἐρημὸν καὶ ἄδαντον χώραν. Ὅδον λοιπὸν ὀνομάζει τὸν νόμον ἐδῶ. C Τὸ δὲ ῥῆμα «ἐξέκλιναν», τὸ ὅποιον οἱ ἄλλοι μεταφράζουν «οὔτε ἀνεκλήθησαν τὰ μέρη τοῦ νόμου, ποῦ ἀφοροῦν τὴν ἐπανόρθωσιν μας», ὁ Ἑβραῖος τὸ λέγει «Οὐδαθὲ ἀσορευοῦ μὲνί βραχ». Ἐάν δὲ θελήσῃ κάποιος νὰ ἐξηγήσῃ τὴν φράσιν κατὰ τοὺς Ἑβραϊκῶν μεταφραστικῶν καὶ ὄχι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, τότε τὸ «ἐξέκλιναν τὰς πρὶθους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου» σημαίνει ὅτι μᾶς μετεκίνησες ἀπὸ τὸν νόμον σου καὶ μᾶς ἐπέτρεψες εἰς ἐξήντην χώραν, γεγονός, τὸ ὅποιον δὲν ἐπέτρεπε τὴν πέλσιν τῶν λατρευτικῶν ἐκδηλώσεων.

«Διότι μᾶς ἐποπένωσες καὶ μᾶς ἀπάταες εἰς τόπον κακοπαθείας» ἢ κατ' ἄλλον «εἰς τόπον ἀκατοικητον» ἢ εἰς τόπον τῶν Σαριμῶν. «Μᾶς ἀπέπειλες εἰς τόπον ὑποδουλώσεως, ὅπου μᾶς ἐκάλυψεν ἡ ζοφερά σκιά τοῦ θανάτου» (στίχ. 20). Ἄλλος λέγει «Μᾶς κατετόμοεες». Αὐτὴ ἡ φράσις, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἐλέγηθ' διὰ στροφῆς τοῦ προ-

αὐτου πρὸς τὰ ὄνω, πρὸς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν Θεόν, ὅπου καὶ ἐξαστοροῦν τὰ δεινὰ καὶ λέγουσιν D «ἡ ἐντροπή καὶ ἡ κατακλυσὴ τοῦ προσώπου μου με ἐσκέτασε ἐξ οὐτίας τῆς φωνῆς τοῦ ἔχθρου, ποῦ με ἀνείδεξε καὶ κατελάλει εἰς θόρος μου» διότι ἐπέτρεψες, Κύριε, νὰ ταπεινωθῶμεν. Καὶ ἐάν τις λέγῃ κάποιος τὸ ἀνωτέρω νόημα συμφωνῶς πρὸς τὸ «Σὺ ἐπέτρεψες μετὰ τὰ βασάνα αὐτὰ νὰ χάσωμεν τὸν δρόμον μας, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ἰδικὸς σου δρόμος», πάλιν καταλήγει εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα, ποῦ προηγουμένως ἀνεφέραμεν. Διότι φανερῶνται, πῶς ὁ Θεὸς ἀπώθησεν αὐτούς, ὥστε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς διαβιώσεως τῶν καὶ ἀπὸ τὰς συνθηκῶν τῶν καὶ νὰ ἀδηγηθοῦν εἰς τὰς ἐρήμους ἐγκαταλειμμένους ἀνάμεσα σὲ ἐχθρὰ ἐθνη. Αὐτὸ ἀκριβῶς σημαίνει καὶ τὸ «μᾶς ἐκάλυψεν ἡ ζοφερά σκιά τοῦ θανάτου». Ἀναφέρει δηλαδὴ τοὺς κινδύνους, ποῦ προκαλοῦν τὸν θάνατον, πληροῦν τῶν ὁποίων κινδύνων ἐβρέυε ὁ θάνατος. Εἶναι οἱ κινδύνοι, τοὺς ὁποῖους ἡ Γραφὴ ὀνομάζει «ὀδὸν θανάτου» καὶ «πύλας ἄβου». E Ἐδῶ ἐπίσης παριστᾷ τὸ ἀδύνατον τῆς διαφυγῆς ἐκ τῶν δεινῶν καὶ τῆς οὐκίας αὐτῆς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐπικαλύψεως ὑπ' αὐτῆς τῶν πάντων, ὅποτε δὲν ἤμποροῦμε νὰ εὐρωμε τρόπον ἀπαλλαγῆς ἐξ αὐτῆς καὶ οὔτε μικρὸν ἀνάπαυτον δὲν δυνάμεθα νὰ δοκιμάσωμεν συνετεῖς τῆς καταπέσειώς της.

Στίχοι 21, 22: «Ἐάν εἴχαμεν λησμονήσει τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μας καὶ ἂν ἐπακώσωμεν ἱκετικῶς τὰς χεῖρας μας πρὸς ψευθὴ καὶ ξένον Θεόν, δὲν θὰ τὸ ἀντελαμβάνετο τοῦτο ὁ Θεός, διὰ νὰ μᾶς ζητήσῃ ἐσθλὴν διὰ τὴν ἐβωλολατρείαν μας ταύτην; Διότι Αὐτὸς γνωρίζει καὶ τὰς ἀποκρύφους σκέψεις καὶ διαθέσεις τῆς καρδίας». Τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἐγγνωμένων δούλων, τὸ νὰ μένουσιν ἀσθηροὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν θεοπάτην Θεὸν λατρείαν τῶν, καὶ ἂν ἐποχὴν πῶσχωμ καὶ ὑποφέρωμ. Αὐτὰ εἶναι διδάγματα πραγματικῆς φιλοσοφίας καὶ ἀληθοῦς ἀγάπης πρὸς τὴν θεοσέδειαν. 187 A Αὐτὰ τὰ παραδείγματα διδάσκουσι καὶ τοὺς ἀκριβοτάτους, νὰ μὴ ὑποκρίνωμαι, ἀλλὰ νὰ λατρεύωμ τὸν Θεὸν μὲ ἄληθιν τὴν καρδίαν. Διότι, λέγει, γνωρίζεις τὰς ἀποκρύφους σκέψεις καὶ τὰς διαθέσεις πάσης καρδίας ὁ Θεός. Αὐτὰ λέγουσι διὰ νὰ φοβίσωμ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὡστε νὰ μὴ διαλογίζωνται τίποτε, ποῦ δὲν ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν. Κότταες καὶ τὴν μεγάλην ἐπίδοσιν τῶν εἰς τὴν ἀρετὴν. Διότι συνεχίζει ὁ Παύλος καὶ λέγει «Ἄλλ' ἡμεῖς, Κύριε, πρὸς χάριν Σου ὤφιστάμεθα μαρτυρία τὰ ὅποια καθημερι-

κώς μᾶς φέρουν πλησίον τοῦ θανάτου καὶ ἐθεωρήθημεν διὰ τὴν πίστιν μᾶς ὡς πρόβατα σαρώμενα εἰς σφαγὴν» (στῆχ. 23). Εἶναι πράγματι πολὺ σπουδαῖον γεγονός νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὴν λατρίαν τοῦ πραγματικοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ ἀποκλινώμεν στρέφοντες ἄλλοῦ τὰ μάτια μας. Καὶ πολὺ σπουδαιότερον ἀκόμη πράγμα εἶναι τὸ νὰ διατηροῦμεν τὴν ἰσχυρὰν αὐτὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν ὅταν ἀντιμετωπίζωμεν συνεχῆς θανάτους καὶ καθημερινούς κινδύνους. Σκέψου δὲ πόσον σπουδαῖον εἶδος εὐσεβείας καὶ φιλοσοφίας εἶναι τοῦτο, ἀφοῦ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος αὐτὸ τὸ ἴδιον γεγονός ἀναφέρει, ὅταν ἀπαριθμῆ εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴν τοὺς ἀποστολικούς κινδύνους, ποὺ ὁμοιάζουν μὲ συνεχῶς πιπτούσας χιονονιφάδας.⁵⁰ Ἀληθῶς! Πόσον στεφάνων καὶ πόσης τιμῆς δεῖσι εἶναι οὗτοι, ὅταν, ἐνῶ ἔσονται εἰς τὴν περίουσον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, φαίνονται, ὅτι ἐπέτυχον πνευματικὰ κατορθώματα τοῦ ὕψους τῆς Καινῆς Διαθήκης; Αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει, τὸ «καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑφίσταμαι τὸν θάνατον»,⁵¹ αὐτὸ καὶ αὐτοὶ ὑφίστανται ἐδῶ ὄχι δοκιμαστικῶς, οὐδὲ κατὰ τὴν ἐκδασιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν. Διὰ τὴν δὲ λέγει: «ἔνεκα τῆς πρὸς Σὲ ἀγάπης»; Διότι ἦτο δυνατόν εἰς ἡμᾶς, λέγει, νὰ ἀλλάξωμεν παρὰ τὴν, νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν πατρικὴν κληρονομίαν καὶ νὰ ἀριθεύσωμεν εἰς ἀσφαλῆ θέσιν. Ἀλλὰ προτιμῶμεν νὰ ὑποφέρωμεν μᾶλλον καὶ νὰ διαφυλάττωμεν τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, παρὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν ἡσυχίαν, ἀφοῦ ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὰ πατρῷα δῶγματα.

Ὁ «ἐθεωρήθημεν ὡς πρόβατα σαρώμενα εἰς σφαγὴν». Μὲ τὴν μεγάλην ἐκκλίαν, λέγει, θύναται νὰ μᾶς φουδεύσῃ, μὲ δὴν ὁ σφαγὴς τὰ πρὸς σφαγὴν πρόβατα. Ἐδῶ ὅμως δεκνῶσι καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν προύτητα αὐτῶν. Παρ' ὅλον ὅμως ὅτι εὐρισκόμεθα ἀκτεθειμένοι εἰς τὸσον μεγάλον κίνδυνον, μένομεν σταθεροὶ καὶ ἀμετακίνητοι εἰς τὴν γνώμην μας. Ἐδῶ πρέπει νὰ μᾶς προκαλέσῃ κατὰ πληξιν καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία διετήρησεν αὐτούς, παρ' ὅλον ὅτι οὗτοι ὁμοιάζον ὡς πρόβατα σφαγῆς καὶ καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον, καὶ δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ ἀποθάνουν.

Στῆχ. 24, 25. «Σῆκος ἐπάνω! Διὰ τὴν κομιδῶσιν, Κύριε;». Κατ' ἄλλον ἐρμηνευτὴν «διὰ τὴν ὁμοίωσιν μὲ κομισμένον;». Ἄλλος λέγει: «Ἐγέρθητι ἀπὸ τὸν ὕπνον». Ἄλλος γράφει: «Ἐύπνω». «Σῆκος ἐπάνω καὶ μὴ μᾶς ἀπώθῃς ἀπὸ κοιτᾶ σου

50. Paul. 8, 86.
51. 1. Cor. 15, 31.

πρὸς τελείαν καταστροφήν μας, διὰ τὴν μὴ μᾶς ἐλάτῃς;» Ἄλλος λέγει: «Διὰ τὴν κρύπτεις τὸ πρόσωπόν σου;». Καὶ συνεχίζει ὁ Ψαλμωδός: «Διὰ τὴν λημονεῖς τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν κακίαν μας;». Ἄλλος ἐρμηνεύει: «Διὰ τὴν λημονεῖς τὴν κακίαν μας;». Αὐτὸ δὲ, τὸ ὅποιον λέγει ὁ Ψαλμωδός εἰς τοὺς στίχους αὐτούς, εἶναι τὸ ἔξης: Δύνασαι νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὰ δεσνά. Διότι αὐτὰ τὰ δεσνά δὲν συμβάλλουσιν εἰς ἀδυναμίαν σου εἰς βάρος μας, ἀλλὰ κατ' ἀνοχὴν σου καὶ μόνον. Καὶ «ὑπνον» ἐδῶ θεωρεῖ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνεκτικότητά, «ἀνάστασιν» δὲ καὶ «ἐγερσιν» τὴν κατὰ τὸν ἐχθρὸν ἐκδίκησιν, ἐνῶ μὲ τὴν λέξιν «πρόσωπον» θέλει νὰ δηλώσῃ τὴν θέλει ἀντίληψιν, τὴν πρόνοιαν, τὴν θέλει φροντίδα καὶ συμπαραστάσιν.

9. «Διὰ τὴν λημονεῖς τὴν ἀβλιότητά μας;» Ἰδὲ τὴν ἐγκαταλείψωμεν τὴν. Δὲν εἶπε: διὰ τὴν λημονεῖς τὰ κατορθώματά μας. Δὲν ὠμίλησε περὶ τῆς σταθερᾶς ἐπιείκειας καὶ πίστεως τῶν εἰς τὸν Θεόν. Δὲν ὠμίλησε περὶ τῆς δοκιμασίας τῆς ψυχῆς τῶν εἰς τοὺς μεγάλους πειρασμούς. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀναφέρουσιν, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἀπολογουῖνται ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν τῶν. 10. Ὅταν δὲ ἤητον τὴν συμμοχίαν τοῦ Θεοῦ, τότε, ὅπως οἱ κατάδικοι, προβάλλουν τὰ δεσνά τῶν μόνον, προκειμένου νὰ ἀποκτήσουν τὴν σωτηρίαν τῶν. Ἐπειδὴ ἐτιμωρήθησαν, λέγει, ἐπειδὴ διετρέψαν τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κάνει παλλὰς φορές καὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς προφήτας. Αὐτὰ ἔλεγον οὗτοι, παρ' ὅλον ὅτι τίποτε δὲν ἐγνώριζον, οὔτε περὶ γενένης καὶ αἰωνίου κολάσεως, οὔτε περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶχον διδοχθῆν νὰ σκέπτονται παρομοία πράγματα. Καὶ ὁ μὲν ὅλα ταῦτα τὰ ὑπέφερον μὲ μεγάλην ὁμοιοῦν.

11. Ἀ Στῆχος 26. «Διὸτι κατέπειον εἰς τὸ χάμα ἐξηγλημένη ἡ ψυχὴ μας καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν γῆν τὰ σπλάγχνα μας». Ἐπειδὴ προηγουμένως ἀνέφερον περὶ κατεπίστατων λέγων: «λημονεῖς τὴν ταπεινότητά μας, τώρα ἀναφέρει καὶ τὸ εἶδος τῆς κακώσεως καὶ ταπεινώσεως τῶν. Αὐτὸ δὲ, τὸ ὅποιον λέγει, εἶναι τοῦτο: Ἀπολύσθημεν, ἐτάφθημεν εἰς τὴν γῆν πλέον καὶ δὲν εἴμεθα εἰς καλύτεραν μοῖραν ἀπὸ τοὺς νεκρούς.

Ἐδῶ δικαίως δύναται νὰ εἴη κανεὶς ἀναγωγικῶς, περὶ τῆς ψυχῆς ἐκείνου, ποὺ λυόνουσι, ὅτι ἔχει ταπεινωθῆ καὶ ἔχει καταπέσει εἰς τὴν γῆν. Ἐπίσης, δύναται νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ γαστρίμαργοι ἔχουν, λόγῳ τῆς λαμαργίας τῶν, κολληθῆσι τὴν κοιλίαν τῶν εἰς τὴν γῆν.

Β' Ακόμη, λίαν επίτυχως θά ελεγεν, ὅτι πάσαι καὶ ὑποφέρει τὰ ἴδια καὶ ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι προσκεκολλημένος εἰς τὸν ἔρωτα καὶ χάσει πρὸς τὴν λάσπην,⁵³ καὶ τὴν ἀσωματον ψυχὴν τοῦ τὴν ὑποδουλοῦναι τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν στάκην. Διότι τί ἄλλο εἶναι ἢ ἀραιότης τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος παρὰ χόμα καὶ λάσπη ἢ καὶ ἀκόμη χειρότερον; Ἐὰν ἀμφιβάλλῃς, ἐξέταξε τοὺς τόπους τῶν ἀνθρώπων, καὶ τότε θά ἴδῃς τὴν λάσπην καὶ τὴν σκόνην. Διότι ὅταν τὸ πρόσωπον ἀποβάλῃ τὴν παρουσίαν ὡμῶν, ἀκόμη καὶ πρὸ τοῦ θανάτου, παρουσιάζεται ποῶν ἀκριβῶς εἶναι. Καὶ ὅταν καταβάσῃ τὸ γῆρας καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ἀσθένεια, τότε θά ἀντιληφθῇ τὸ φαινόμενον τῆς σωματικῆς ζημιωρότητας. Θά καταλάβῃς, ὅτι τὸ σῶμα εἶναι λάσπη. Ἄλλ', ὁ Θεὸς, ὡς ἀνὴρ σοφὸς δημιουργὸς ἔκρινεν, ὥστε ἐκ πτωχοτάτης ὕλης νὰ παραχθῇ ἀνεπίτηδευτον κάλλος καὶ ὁμοιοῦσά. Ἐὰν διὰ τὴν ἀσφείας, ἀλλὰ διὰ τὴν σοφίαν ἀποδείξῃς τῆς ἰδικῆς σου σοφίας. Μὴ λοιπὸν ὑβρίζῃς τὸν τεχνίτην οὗτε τὸ ἔργον τῆς σοφίας του νὰ τὸ καθίστῃς ὑπόθεσιν ἀσελγείας καὶ πορνείας. Νὰ θαυμάζῃς διδασκῆς τὴν ἀραιότητα, μέχρι σημείου ὅμως, ποῦ νὰ δοξάζῃς τὸν Θεὸν καὶ μὴ προσηύχῃς περαιτέρω εἰς τὸ νὰ προκαλέσῃς τὸ πάθος σου. Θεωρεῖς οὐποσοῖον τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἰδίως τὸ σῶμα; Λοιπὸν χρειάζεται νὰ προσκυνήσῃς τὸν δημιουργὸν του καὶ ὄχι νὰ τὸν ὑβρίζῃς. Ἐὰν κάποιος ἐλάμβανε τὸν χρυσοῦν ἀνδριάντα ἐνὸς ἀειμαρτοῦ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοειδούς καὶ τὰ ἔριπτεν εἰς τὸν δάφνον καὶ εἰς ἄλλα ἀηδιστικὰ ὄπλα, εἶπέ μοι, ἐὰν θά ἐτιμωρέτο αὐτοῦτος; Ἐὰν δὲ ὁ ὑπαύθυνος παραβάσεως μιᾶς ἀνθρωπίνης ἐπιτολῆς καὶ διατάξεως θεωρηθῇ ἀξίως μιᾶς μεγάλης τιμωρίας, τότε ἐκείνος, ποῦ ἀτιμάζει τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς πορνείας, ποῦ ἀτιμᾶται καὶ ὑποστῆ καὶ πόσον μεγαλύτερα θά εἶναι ἡ τιμωρία αὐτοῦ, ὅταν εἶναι καὶ ἔγγαμος καὶ διαπράττει τὸ ἀμάρτημα τῆς μοιχείας; Μὴ μοὶ ἀναφέρῃς, ὅτι σὲ ᾤθησεν εἰς τὸ ἀμάρτημα ἢ ἐμφυτοῦ ἐπιθυμία. Διότι διὰ τοῦτο συνεστήθη ὁ γάμος, διὰ νὰ μὴ προχωρῆς πέραν τῶν καθορισθέντων ἠθικῶν ὁρίων. Παρατήρησε δὲ, πόσον μεγάλη τιμωρία ἀξίως θά εἶσαι, ὅταν παραβῇς τὴν σχετικὴν ἐπιτολὴν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐπρονόησε καὶ διὰ τὴν ἀνάγκαι σου καὶ διὰ τὴν ἀξιοπρέπειά σου, συνίστην τὸν γάμον, διὰ νὰ καταπραυνῇς τὴν λυσσωδῆ ἐπιθυ-

53. Πάλιν ἀναφέρεται ἐκεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος, εἶτε ἀνδρῶν, εἶτε γυνῶν εἶναι τούτο.

μίαν τῆς φύσεως, μέσω τῆς συζύγου καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ κινδυνεύῃς νὰ παρανομήσῃς καὶ νὰ ἀποφογῇς κατὰ ἀντρέπεια. Ἐ' Σὺ δὲ μὲ τὴν παράδοσίν σου ὑβρίζεις τὸν Θεόν, ποῦ τούτην πρόνοιαν ἀπέδειξε διὰ σέ. Διότι, ἔλεγε μοι, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε νομοθετῆσαι τὸν γάμον, πότῃ ὄθησεν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν θά ὑφίστατο; Καὶ πόσον μεγάλην τιμωρίαν θά ἐπέσειες ἐπὶ σέ; Εἶναι γὰρος σου νὰ ἀχαριστήσῃς καὶ νὰ δοξάζῃς τὸν δημιουργόν, διότι σὲ ἐγλύτωσε ἀπὸ ἐπὶ πλέον κόπους καὶ θλίψεις, συστήσας τὸν γάμον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὄχι μικρὰς σημασίας κατηγορία διὰ σέ. Σὺ όμως ἀποδεικνύεσαι ἀγνώμων καὶ διὰ τὸν ἠθικῶν παραβάσεων ὑβρίζεις αὐτὸν καὶ ἀσχημονεῖς καὶ παραβαίνεις τοὺς κανόνας τῆς ἠθικῆς καὶ κατασχύνεις τὴν ἀξιοπρέπειάν καὶ τὴν τιμὴν σου.⁵⁴ Ἄ Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον, μᾶλλον τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος παρακινεῖ αὐτὸν (τὸν Παῦλον) νὰ λέγῃ: «Ἀποφεύγετε πάντοτε μὲ δὴλον σας τὴν δυνάμιν τὸν μολυσμὸν τῆς πορνείας». ⁵⁵ Διὰ τί λοιπὸν κάθουσι καὶ μελετῆς τὴν ξένην ὁμορφίαν; Διὰ τί περιεργάζουσι πρόσωπον, ποῦ δὲν εἶναι ἰδικόν σου; Διὰ τί ὀδηγεῖς τὰ ὄμματά σου πρὸς τοὺς κρημνοὺς; Διὰ τί ρίπτεις τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὰ δαιμονικά δικτυα; Περιτείχου, λοιπὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, περιφράξε τὰ βλέμμά σου, ὅπως ἀπογορευτικὸν νόμον εἰς τὰ μάτια σου. Ἄκουσε καὶ τὸν Χριστόν, ποῦ ἀπειλεῖ τοὺς παραβάτας καὶ θεωρεῖ τὸ ἀκόλαστον βλέμμα ἐξ Ἰσοῦ ἀδείπαινον μὲ τὴν μοιχείαν.⁵⁶ Ποῖον τὸ ἔφαλος τῆς σαρκικῆς ἡδονῆς, ὅταν αὐτὴ γεννᾷ τὸν σκόληκα τῆς κολάσεως; Ὅταν ἐκ ταύτης τῆς ἡδονῆς προέρχεται συνεχῆς φόβος; Ὅταν, ὡς συνέπειά, ἐπέρχεται εἰς τὸν δράστην ἢ αἰώνιος τιμωρία; Ἐποῦν προτιμότερον θά εἶναι διὰ σέ, ὅταν ἐπ' ὀλίγον συγκρατήσῃς τὰς ἀσκήρας ἐπιθυμίας καὶ τοὺς πεινροὺς διαλογισμοὺς σου καὶ εἶπαι ἐξασφαλίσης παντοειπὴν ἀνεσιν καὶ εὐλογίαν; Δὲν εἶναι παραλογισμὸς νὰ παρουρηθῇς δι' ὀλίγας στιγμῆς ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας ἐπιθυμίας καὶ νὰ ὑφίστασαι ἐξ αἰτίας τούτων αἰώνιος τιμωρίας καὶ τὴν κόλασιν; «Μὴ παιδιὰ μου, μὴ κἀνετε τέτοια πράγματα» δὲν ἄκουσεν καλῶς πράγματα γιὰ σὰς.⁵⁷

⁵⁷ Καρῶν θεοδικῶν καλῶς πρὸς τοῖους ἀπειθῶνται αὐτοὶ συμβουλαὶ αὐταί, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνοχοποιῶνται ἔλοι. Ἄλλὰ ὅπως ὁ ἱερός, ὅπου συνκλήθη τὸ τραῦμα,

53. Α' Κορ. 6, 18.

54. Ματθ. 5, 28.

55. Α' Κορ. 2, 24.

δι' ἧκε προορρίζει καὶ τὸ φάρμακον, ἔτσι καὶ ἐγώ. Διὰ τί ἄβρῳξεις καὶ κατηγορεῖς τὸν γόνον; Διὰ τί ἀβρῳξῆς τὴν σύζυγον; Διὰ τί πρακάλεις τὰ μέλη σου; Διὰ τί καταισχύσεις τὴν τιμὴν καὶ ἀξιοπρέπειάν σου; Κόψε τὸ πάθος σου, καταπάτησε καὶ περὶφρόνησε τὴν τρυφήν σου καὶ τὴν μαλθακότητά σου.⁵⁶ Ἡ τρυφή σου καὶ ἡ μέθη εἶναι πηγαὶ πορνείας. Ἡ δὲ ἄνεσις καὶ ἡ ἀνασταυτικὴ χαλάρωσις ἐάν δέν εἶναι ἀναγκαῖα καὶ δέν ἐξυπηρετοῦν ἐνάγκας, εἰς τὸ τέλος, σὲ ὀδηγοῦν εἰς ἑλλήν. Ὁ Ἄκουσε, τί ἔπαθον οἱ Ἰουδαῖοι, ποὺ ἔπορευον, οἱ ὅποιοι ἄλλοι οὐτε τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἶχον μεταλάβει, οὐτε εἶχον ἀπαλοῦσαι πνευματικὴν πρᾶξιν, ὡς ἡμεῖς οἱ χριστιανοί. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει τὸ περιστατικόν καὶ συμβουλεύει: «Ἄς μὴ παρασυρομεθά ποτε εἰς τὴν παρεσίαν, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦ (τοῦ Ἰουδαίου) ἔπορευον καὶ εἰς μίαν ἡμέραν ἔπεσαν νεκροὶ εἰκοσι τρεῖς χιλιάδες».⁵⁷

Στίχ. 27. «Σίγη Κύριε, δοθήσά μοι καὶ γλώττωσέ μοι πρὸς ὄψαν τοῦ ὀνόματός σου». Ἐπερος ἐρμηνευτῆς λέγει: «Ἐλθέ, Κύριε, νὰ μῆς δοθῆσῃς καὶ ὁσά μοι χάρις εἰς τὸ ἔλεός σου». Κύτταξε, ποὺ τελειώνου τὸν λόγον τὸν ἐνὶ ἔχον μύρια καταρθώματα νὰ ἀπαριθμήσῃς, ἀπὸ ποῦ περιμένον τὴν σωτηρίαν των; Ἀπὸ τοῦ ἔλεος καὶ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ. Χάρις εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Δ Τί σημαίνει τὸ: «Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου»; Σημαίνει, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς πολλάκις λέγει μετὰ τὴν φράσιν: «ἐνεργῶ χάριν τοῦ ὀνόματός μου καὶ μόνου». Σημαίνει, ὅτι δέν πρέπει νὰ μολυνθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Εἶδες ταπειμοφροσύνην καὶ συντηρημένην καρδίαν; Καὶ ἀπὸ ποῦ ἀνομιάναι νὰ σωθῶν; Ἀπὸ τὴν φιλοφροσύνην, ἀπὸ τοῦ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸν Θεὸν τὸ πᾶν ἐπίδειξον, ὡσάν αὐτοὶ νὰ εἶναι γυναικὶ καὶ ἄρρητοι ἀπὸ κάθε εἰδους ἀρετῆν καὶ ἀπὸ κάθε κατάρθωσις, ὡσάν νὰ μὴ ἔχουν κανὴν ἐγκώμιον νὰ σωθῶν, ἀν καὶ τὸσους κατέβουλον κόπους, ἀν καὶ τὸσους διέτρεξον κινδύνους. Τὰ πάντα ἐξαρτοῦσαν ἀπὸ τὸν Θεόν.

Αὐτοὺς λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ποὺ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν περιόδον τῆς χάριτος, ἅς μιμηθῶμεν, καὶ ἅς ἀναπέμψωμεν θάρον εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει κάθε εἶδος δοξαλογίας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

56. Α' Κορ. 9, 15.
57. Α' Κορ. 10, 8.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΔ' (44) ΨΑΛΜΟΝ

160 Α Ὑμνος νίκης διὰ τὰ ἄνθη τῶν υἱῶν Κορέ. Ἄλλος: Εἰς τὸν νικοποῖόν διὰ τὰ κρίνα τῶν υἱῶν Κορέ. Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει: Ἄλ σωσανεῖμ, ἀντί τοῦ διὰ τὰ κρίνα. Ὑμνος συνετός εἰς τὸν ἀγαπητόν. Ἄλλος: Ὑμνος ἐπιστημονος χάριν τῆς φιλίας. Ἄλλος εἰς τοὺς ἀγαπημένους. Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει: Ἰδιδώθ. Οἱ Ἑβραῖοι κόντα ἐρμηνευτᾶ: Εἰς τὸ τέλος χάριν ἐκείνων ποὺ θὰ ἀλλάξουν εἰς τοὺς υἱοὺς Κορέ, πρὸς σύνεσιν, ὁ μνος χάριν τοῦ ἀγαπητοῦ.

Β Ἀπὸ τὴν καρδίαν ἐξεχειλίσε λόγος ῥαῖος. Ἄλλος (λέγει): ἠπλώθη ἔξω. Ἄλλος (λέγει): Παρκήνησε τὴν καρδίαν μου λόγος ῥαῖος.

Ἦθελε τὰρα δὴ νὰ παρεύρισκοντο ἐδῶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἀφοῦ πάρω ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου τὸ διβλίον αὐτὸ (τὸν Ψαλμὸν) νὰ διδῶσιν ἐνώπιόν των τὸν Ψαλμὸν. Διὸ γνωρίζετε θεδαίως, ὅτι καὶ εἰς τὰ ἔκαστηρία καὶ παντοῦ τότε κυρίως ἡ ἀπόδειξις διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων δέν ἀμφοροῦθῆται, ὅταν αὐτὴ προσάγεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

Γ Διὰ νὰ σωθῇ λοιπὸν καὶ σήμερον αὐτὸ, παρουσιάζομεν τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τὴν Παλαιάν Διαθήκην, διὰ νὰ ἐντροπισθοῦν καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἑβραῖοι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι μὲ τὸ νὰ διαβάξουν καὶ νὰ μὴ κατονοῦσιν οἱ δὲ Ἑβραῖοι μὲ τὸ νὰ βλέπουν ὅτι αὐτὰ τὰ διβλία προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας. Διὸ ἀσφαλῶς δέν θὰ ἤμποροῦν νὰ λέγουν, ὅτι αὐτὰ τὰ διβλία ἔχουν ἐπωσθῆ ἀπὸ ἡμᾶς ὄχι ἡμεῖς, ἀλλ' ἐκεῖνοι ποὺ ἐσταύρωσαν τὸν Χριστὸν παρέχουν εἰς

* Ὅμοι οἱ Ψαλμοὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ θεο πρῶτου, ἔχουν ἐπιγραφάς. Ἰσως νὰ ἐπέθρον ἀπὸ τοὺς ποιητᾶς ἢ ἀπὸ τοῦ μετέπειτα τὸν ἐμῶν των, ἢ ἀπὸ τοῦ μοναχοῦ. Ἀνεκταρανοὶ δὲ, ἀνιθῶς, εἰς τὰς περιπτώσεις συνθέσεως τοῦ Ψαλμοῦ. Αἱ ἐν μεταφράσει ἐγγραφαὶ εἶναι τοῦ Ἀνδρέα, Θεοφάνους καὶ τῶν Ἑβραίων.

ἡμᾶς τὰ βιβλία, πού ἀνοίξουν διὰ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ.
 Ἀλλ' εἴτε αὐτοὶ παρευρίσκονται, εἴτε ὄχι, ἡμεῖς θὰ ἐπι-
 τελέσωμεν τὸ καθήκον μας καὶ θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἐρημη-
 νείαν. Διότι εἰς τὸν Χριστὸν ὁ ψαλμὸς αὐτὸς ἔχει ἀνογορα-
 φή· Ἐθ' αὐτὸ καὶ φέρει τὴν ἐπιγραφήν· «εἰς τὸν ἀγοπη-
 τὸν καὶ ὑπὲρ ἐκείνου, πού θὰ ἀλλοιωθῶν». Διότι ἀλλοι-
 ωσιν μεγάλην ἔκοιμεν εἰς ἡμᾶς Οὗτος καὶ μεταβολὴν τῶν
 πραγμάτων καὶ μεταστροφήν. Αὐτὴν δὲ τὴν ἀλλοίωσιν φε-
 νερώων καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν· «Ὅποιος λοι-
 πὸν εἶναι ἐνωμένος μετ' τὸν Χριστὸν ἀποτελεῖ νέον δημι-
 ουργίαν, νέον ἄνθρωπον».¹

Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἀρχίζῃ, δὲν λέγει· «ἔπιεν ἡ καρδιά
 μου». Πράγματι δὲ ἐπειδὴ ἀπὸ ὅσα θὰ ἔλεγε, τίποτε δὲν
 ἦτο ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἐπρόκειτο νὰ διηγηθῇ οὐράνια καὶ
 πνευματικά, καὶ αὐτὰ μάλιστα ὄχι ἀπὸ ἰδικήν του ἐνοκά-
 λυψιν, ἀλλ' ἀπὸ θεϊκὴν ἐπιενέργειαν, παρουσιάζει αὐτὰ μετ'
 τὸ ὄνομα τοῦ «ρεψίματος». Ἐ Διότι ρεῦόμεθα, ὄχι ὅταν θη-
 λωμεν· ἐπειδὴ τὸν μὲν συγκεκριμένον λόγον τὸν διατυπώ-
 ναμεν μετ' τὸ στόμα ὁπίσθεν θέλωμεν, καὶ τὸν λέγομεν καὶ
 τὸν ἔχομεν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας· δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ
 ἴδιον καὶ μετ' τὸ «ρέψιμα» τοῦ στομάχου. Δεχόμενος λοιπὸν
 ὅτι αὐτὰ πού θὰ ἔλεγε δὲν προήρχοντο ἀπὸ ἀνθρώπινου
 φροντίδα, ἀλλὰ ἀπὸ ἐμπνευσίαν τοῦ Θεοῦ, πού θείνει τὸν
 νοῦν του, ἀνοίμας τὴν προσητίαν «ρεψίματος».²

Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ τὸ «ρέψιμα» φεύεται εἰς τὴν
 ποιότητα τῶν τροφῶν, ἔτσι καὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλία.
 Ὅσα ἀνέρχοντο ἐκ τοῦ στομάχου, διὰ τοῦ «ρεψίματος»
 ἦσαν ἀνάλογα μετ' ἐκεῖνα πού ἔτρωγε.

Πρότερος δὲ καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
 ἄλλον προφήτην, πού παρουσιάζει μετ' αἰσθητὴν εἰκόνα τὴν
 ἐνέργειαν αὐτῆν· παρουσιάζεται ὁ προφήτης νὰ τρώγῃ τὴν
 16! Ἀ ἐπικεφαλῆα τοῦ βιβλίου, νὰ τὴν τρώγῃ μάλιστα καὶ
 μετ' ἄλλην εὐχαρίστησιν. «Ἐγενε γλυκύς —λέγει— ἐκ τοῦ βι-
 βλίου εἰς τὸ στόμα μου, ὡς μέλι».³

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐδέχοντο μέσα τῶν τῆν πνευματικῶν

1. Β' Κορ. 5, 17.
 2. Θεωματολόγητα ὁ ἱερεὺς Χρυσόστομος περιγράφει τὴν ἐνέργειαν τῆς
 θεοπνευστίας. Παραμοιάζει δὲ αὐτὴν μετ' ἀρογῆν (=ρέψιμα), διότι κατὰ το-
 νόμας δὲν κεραινοῦται ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου· ὁ Θεὸς κινεῖ τὴν
 βολήν καὶ τὰ χεῖλη τοῦ «λέγοντος». Β' εὐαγγ. «ἐκκενοῦσθε» (ἐμνεύ-
 σασθε, φρεσίνος).
 3. Ἰεζεκ. 3, 3.

χάριν, δι' αὐτὸ καὶ τοιοῦτου εἶδους «ρεψίματα» ἀφύονται.
 Ὅτι θεοβαίως δὲν πρόκειται περὶ τοῦ στομαχικοῦ «ρεψίμα-
 τος», οὔτε περὶ ὕλικῶν τροφῶν, πού τὸ προκολοῦν, πρό-
 σεξε τί ρεῦεται καὶ ποῖος εἶναι αὐτός, πού ρεῦεται. Δὲν εἶ-
 ναι τὸ στομάχι, πού θέχεται τὰς ὕλικὰς τροφάς, ἀλλὰ ἡ
 καρδιά. Διότι λέγει· «ἡ καρδιά μου ἀρεῖται». Καὶ τί ρεῦ-
 ται; Ὅχι φαγητὸν, οὔτε ποτὸν, ἀλλὰ αὐτὰ, πού ἀρμόζουν
 εἰς τὸ τραπέζι, δηλαδὴ λόγον ἀγαθὸν διὰ τὸν Μονογενῆ·
 διότι αὐτὸς ὁ λόγος, πρὸ παντός, εἶναι ἀγαθός, καλὸδε-
 κτός. «Διότι» —λέγει— «δὲν ἦθα τῶρα, διὰ νὰ δικάσω
 τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν σώσω ἀπὸ τῆν ἁμαρτίαν».⁴

Β' Ὅλα ἤρεμα, βλα ἐλευθέρᾳ ἀπὸ ἀπειλῆν τιμωρίας. Ρεῦ-
 ται δὲ τέτοια, ἐπειδὴ ἔχει καθορίσει τελείως τὴν καρδίαν
 του. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡ γαστέρα, ὅταν γεμίσῃ ἀπὸ θρω-
 μερὸς χυμοῦς, τότε καὶ συγγενικὰ «ρεψίματα» προκαλεῖ,
 ἐνῶ ὅταν διατηρῆται ὑγιᾶς κάνει καὶ ἀνάλογον «ρεψίμα»·
 ἴτσι καὶ ἡ καρδιά τοῦ προφήτου, ἐπειδὴ ἦτο ἐλαφρομένη
 ἀπὸ ἁμαρτήματα, ἐδέχθη τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος,
 καὶ ἀναβόαιε εἰς τὰ χεῖλη, ὅπως τὸ ρέψιμα, λόγον ἀγαθόν.

Ἀπὸ ἐδῶ πληροφασοῦμεθα καὶ ἕνα ἄλλου, ὅτι οἱ προ-
 φῆται δὲν ἦσαν ὅπως οἱ μάντις. Ἐ Διότι ἐκεῖ μὲν, εἰς τὴν
 μαντείαν, ὅταν ἐπιπέσῃ εἰς τὴν ψυχὴν ὁ δαίμων, τυφλώνει
 τὴν διάνοιαν καὶ σκοτίζει τὴν σκέψιν· καὶ ἔτσι οἱ μάντις
 τὰ λέγουσιν ὅλα μηχανικὰ, χωρὶς ἡ διάνοιά των νὰ γνωρίζῃ
 τίποτε ἀπὸ ὅσα λέγουσιν, ὡς ἂν ἕνας ἀψυχὸς αὐλὸς πού πα-
 ράγει φθόγγους χωρὶς ἁρμονίαν.

Αὐτὸ καὶ κάποιος ἀπὸ τῶν φιλοσόφους τῶν ἑβδαβα-
 σεν εἰπὼν τὰ ἔξης· «Ὅπως ἀκριβῶς οἱ χρησμοδοὶ καὶ οἱ
 θεαμαντεῖς λέγουσιν μὲν πολλά, ἀλλὰ τίποτε δὲν γνωρίζουσιν
 ἀπὸ ὅσα λέγουσιν».⁵

Ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν κάνει ἔτσι· ἀφίνει τὴν
 καρδίαν ἐλευθέρᾳ νὰ γνωρίζῃ τὰ λεγόμενα. Διότι ἐκεῖ δὲν
 ἐγκλωβίζεν, πῶς θὰ ἔλεγεν, «Ἄλογον ἀγαθόν»; Ἐ Διότι ὁ μὲν
 δαίμων, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἐξθρὸς καὶ ὁ πολέμιος, πολεμεῖ
 τὴν ἀνθρώπινον φύσιν· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἀπὸ φρο-
 ντίδα θεοβαίως καὶ εὐεργετικῆν διάθεσιν πρὸς τὸν ἀνθρώπου,
 καθίστη κοινωνοῦς τῆς θεϊκῆς σκέψεως αὐτοῦ πού δίδου-
 ται τὴν χάριν Του καὶ ἀποκαλύπτει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ

4. Ἰωάν. 12, 47.
 5. Πλάτωνος Ἄκρατος, Σοκρ. 22c. Ὁς γνωστὸν οἱ χρημαὶ διατυ-
 πῶντο θουαρτήτως καὶ τοὺς ἐσχηματίζον εἰς λογικὰς προτάσεις οἱ ἱερεῖς.

λεγόμενα διὰ τῆς ἐνεργου συμμετοχῆς τῆς διανοίας τῶν προφητῶν.⁵

«Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου εἰς τὸν βασιλεῦς. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς τοῦ Ψαλτηρίου ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ γράφει ἐπὶ ποιήματά μου. Ποῖα ἔργα ἐνοεῖ; Τὴν προφητείαν. Ὅπως ἀκριβῶς ἔργον τοῦ χαλκοκουργοῦ εἶναι νὰ κατασκευάσῃ τὸ σκεπᾶν, καὶ τοῦ οἰκοδόμου νὰ κτίσῃ σπιτὶ καὶ τοῦ ναυπηγοῦ νὰ συναρμολογήσῃ τὸ καράβι· ἔτσι καὶ τοῦ προφήτου ἔργον εἶναι νὰ συνάξῃ τὴν προφητείαν. Ὅτι καὶ αὐτὸ θεοδικῶς εἶναι ἔργασια, ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς Ἀποστόλους: Ἐάντιναι δίκαιον ὁ πνευματικὸς ἐργάτης νὰ λαμβάνῃ τὸν μισθὸν τῆς ἐργασίας του.»⁶ Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος προσθέτει ἄριστότερον ἄς ἀμείδωνται ἑκείνοι τοῦ κοπιᾶσθαι εἰς τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διδασκαλίαν; Ἐάν δὲν ἦτο ἔργασια, πῶς δὲ εἶχε κόπον; Πράγματι τί εἶναι τιμώτερον ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔργον; Τί δὲ εἶναι χρησιμώτερον; Ἐπὶ ὅλας τὰς τέχνας εἶναι ἀνώτερον.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ ἔργον, ποῦ ἀναφέρει εἰς τὸν βασιλεῦς; Αὐτὸν τὸν ὕμνον, αὐτὴν τὴν προφητείαν.

Καὶ δὲν εἶπεν εἰς ποῖον βασιλεῦς, ὑποσημαίνων ὅτι ἀπευθύνεται εἰς τὸν Θεὸν τῶν ὄλων. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅταν θελωμεν νὰ εἰπῶμεν τὸν βασιλεῦς τῶν Περσῶν, δὲν ἀναφέρομεν ἀπλῶς τὴν λέξιν βασιλεῦς, ἀλλὰ προσθέτομεν τὸν βασιλεῦς τῶν Περσῶν, ὁμοίως καὶ τὸν βασιλεῦς τῶν Ἀρμενίων.⁷ Ἐάν πάλιν λέγωμεν κατὰ τὸν ἴδιόν μας, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ εἰπῶμεν βασιλεῦς· ἔτσι ἀκριβῶς κάνει καὶ ὁ προφήτης, ἐπειδὴ ἔλεγε διὰ τὸν πραγματικὸν βασιλεῦς, ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ εἴπῃ, «εἰς τὸν βασιλεῦς, χωρὶς ἄλλην προσθήκην.

Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅταν εἰπῶμεν παντοκράτωρ, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην προσθήκης, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος παντοκράτωρ· ἔτσι καὶ ὅταν λέγωμεν βασιλεῦς, δὲν χρειάζεται νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος θε-

5. Ἰνῶρισμα τῶν εἰδικῶν χαρισμάτων ὡς προφητείας καὶ τῆς θεωρητικῆς εἰς τὴν ἐνεργὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ ἀποκαλυπτικὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ ἐπιγίνονται ὁ προφήτης καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ ἀγίων ἀποκαλύπτει ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους. Δι' αὐτὰ καὶ δὲν περιττὸν εἰς κατὰ τὴν ἀποκαλύψαν, ἀλλὰ παραμένει ἐν ἐρητύρῳ (ἐπιστολὴ).

6. Δουκ. 10, 7.

7. Τημ. 6, 17.

ὸς - βασιλεῦς. Ἄλλωστε καὶ ἐκεῖνος ποῦ λέγει αὐτὰ εἰς τὸν Ψαλμὸν ἦτο βασιλεῦς.⁸

Ἦντο εἶναι ἄλοφάνερον, ὅτι δὲν ἔλεγε διὰ κανένα κοινὸν ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν τῶν ὄλων· δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπε «εἰς βασιλεῦς», ἢ ἄλλ'· εἰς τὸν βασιλεῦς, δηλώσοντας μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἄφθου τὴν ἐξουσιαστικότητα ἐπὶ πάντων.

Μετὰ πάλιν φανερώων, ὅτι τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι καρπὸς ἀνθρώπινης ἐπινοήσεως καὶ μελέτης καὶ συνθέσεως, ἀλλὰ τῆς βίαις χάριτος καὶ ὅτι αὐτὰς τὴν γλώσσαν του μόνος ἔδωκεν, προσέθεσεν· «Ἡ γλώσσα μου εἶναι πέννα γραμματικῆς ποῦ γράφει γρήγορα». Ἡ δὲ πέννα γράφει ὅσα θεοδικῶς τὴν διατάσσει τὸ χεῖρ, ποῦ τὴν κρατᾷ. Ἄλλος πάλιν ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἡ γλώσσα μου εἶναι ὅπως τὸ γραφεῖδι ἐνὸς ταχυγράφου γραφέως». Τί θέλει νὰ εἴπῃ μὲ τὸ «ταχυγράφου»; Νὰ φανερώσῃ καὶ ἀπὸ τὴν λέξιν αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῆς θείας χάριτος.

Διότι ἐκεῖνος, ποῦ ὁμιλεῖ ἄφ' ἑαυτοῦ του, σκέπτεται καὶ ἀγαπορεῖ μὲ τὸ νὰ μελετᾷ, συναρμολογῶν τμηματικῶς τὴν ὁμιλίαν του, Ὡς ἐπειδὴ ἐμποδίζεται καὶ ἀπὸ ἀγνοίας καὶ ἀπὸ ἀμάθειαν καὶ ἀπὸ ἀσθεντικότητος καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, ποῦ καταστρέφουν τὴν ταχύτητα τοῦ λόγου. Ὅταν δὲ μὴς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐκείν τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, τίποτε δὲν ὑπάρχει, ποῦ νὰ ἐμποδίσῃ. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀρμητικὸν ναρὸ προχωρεῖ μὲ πολλὴν ταχύτητα, ἔτσι καὶ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐνεργεῖ μὲ μεγάλην ταχύτητα, ὥστε νὰ τὰ ὁμιλῇ ὅλα ὁ δεχόμενος αὐτὴν μὲ μεγάλην εὐκολίαν, μὲ μεγάλην γλαφυρότητα. Μετὰ πάλιν τὸ ἴδιον ξεκαθαρίζων καὶ φανερώων, ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, προσέθεσεν ὁ ψαλμωδὸς· «εἶσαι ὁ ὠραιότερος ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων».

Μερικοὶ λοιπὸν λέγουσιν, ὅτι αὐτὸ ἔχει λεχθῆ διὰ τὴν γλώσσαν· ὅτι δηλαδὴ ἡ πέννα, μὲ τὰ ὅσα γράφει, εἶναι πᾶσα πολλὴ ὠραία· Ὡς ἐγὼ δὲ μὴς ἔχω τὴν γλῶσσην, ὅτι ὁ ψαλμωδὸς ἐνοεῖ τὸν Χριστόν. Δι' αὐτὸ καὶ ἐνὸς ἄλλου ἐρμηνευτῆς ἐξηγεῖ ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ· «μὲ ἀσύνκρονον ὠμορφίαν ἐστολισθῆς (ὠραιότερον) ἀπὸ ὄλων τῶν ἀνθρώπων». Διότι ἀπὸ θερμῶν πόθων καὶ ἐπιθυμίας διὰ τὸν Χριστὸν πρὸς Αὐτὸν στρέφει τὸν λόγον, ὅπως, δηλαδὴ, ἔλεγε καὶ ὁ ἱακώβ· «ἀπὸ ὄλων τῶν υἱῶν μου, ἀνέβηκες ἀφοῦ ἀνεπε-

8. Ὁ Δουκ.

9. Ἀκόλας.

αες, εὐφραδεις ὡς λέων». ¹⁰ Διότι ἀμνησθεῖς ἀπὸ τὸν Θεὸν με Αὐτὸν ἤθι συνομιλεῖ καὶ πρὸς Αὐτὸν ἀπευθύνει τὸν λόγον. Αὐτὸ δὲ δὲν τὸ λέγει μὲ τὴν ἔνοιαν τῆς συγκρίσεως πρὸς ἄλλο πρόσωπον· διότι δὲν εἶπεν «ἠραιότερος», ἀλλὰ «ἠραιος κατὰ τὸ κάλλος ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Ἐ Διαφορητικὸ αὐτὸ τὸ κάλλος, λέγει, ἀπὸ ἐκείνου. Καὶ πρόσθε πὺς ἀνακνεῖ πρῶτον τὸν περὶ τῆς ἐνοάρκου οικονομίας λόγον. ¹¹ Ὅτι δὲ ἔνοιαι περὶ τῆς οικονομίας, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ εἴρη: Διότι ἀφοῦ εἶπεν «εἰσοὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἠραιός ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων», προσέθεσεν «ἀπλώθηκε χάρις εἰς τὰ χεῖλη σου». Χεῖλη ὅμως ὁ Θεὸς δὲν ἔχει, ἀλλ' ἐδῶ πρόκειται διὰ τὸν λόγον τῆς οικονομίας. ¹² Ἐνας ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «ἐχρῆθη ἀφθονα ἐπάνω εἰς τὰ χεῖλη σου χάρις», ἀπεσαφήτισε τοῦτο περισσότερο. ¹³ Ἄ Τί δὲ ἄλλο σημαίνει τὸ «ἐχρῆθη ἀφθονα ἐπάνω», παρὰ ὡς ἐὰν ἔλεγεν κανεὶς «ἡ χάρις ποὺ εἰρκακτο μετὰ ἀνέθλυσεν, ἐπρέξεν ἀπὸ τὴν πηγὴν»; Πὺς λοιπὸν ἄλλας προφήτης λέγει «τὸν εἶδομεν καὶ δὲν εἶχε εὐμορφον πρόσωπον, οὔτε κάλλος, ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἀσχημον, περιφρονημένον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων»; ¹⁴ Δὲν ἔνοιαι διὰ τὴν ἀσχημίαν τοῦ προσώπου, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὸ εὐκολοκαταφρονήτων. Διότι ἀφοῦ μιά φορά κατεδέχθη νὰ γίνῃ ἄνθρωπος, ἔτεραςεν ἀπὸ ὅλα τὰ ταπεινὰ σχήματα τοῦ θίου· οὔτε ἡ Μητέρα του εἶχε τὸν τίτλον βασιλείας, οὔτε τὰτε ποὺ ἐπαργενώθη ἐποθετήθη εἰς χρυσὸ κρεβάτι, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐπαργενώθη ἐποθετήθη εἰς πολυτελὴ οἰκίαν, ἀλλ' εἰς τὸ ταπεινὸν δωμάτιον μαραγκαῦ. Ἐ Καὶ ὅταν πάλιν ἐπῆρε μαθητὰς, οἱ ρήτορας, καὶ φιλοσόφους καὶ βασιλεῖς ἐξέλεξεν, ἀλλὰ ἀλλεῖς καὶ τελέωνας καὶ ἐξη αὐτὴν τὴν ἀποικίαν ζωὴν, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε οἰκίαν, οὔτε νὰ ἐνδύεται μὲ πολυτελὴ φορέματα, οὔτε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀπόλαυσιν πλοῦσιαι, προπέξης, ἀλλὰ νὰ τρέφεται ἀπὸ ἄλλους, νὰ ὑβρίζεται, νὰ καταφρονῆται, νὰ ἀπελευνεται, νὰ καταδικάζεται. Ὅλοι δὲ αὐτὰ τὰ ἔκανε ἀπὸ ὑπεροχὴν θεϊκῆς ἀνωτερότητος, κατακυριεύων τὴν ὕψι- λοφροσύνην τῶν ἀνθρώπων.

¹⁵ Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἦτο φαντασμένος οὔτε καιρησιό- ρης, οὔτε τὸν συνδεῖσαν ἀκόλουθοι καὶ δορυφόροι, ἀλλὰ κάποτε - κάποτε καὶ μόνος του περιήρατο, ὡσαν ἕνας ἐκ τῶν πολλῶν, δι' αὐτὸ ἐκείνος μὲν λέγει· Ὁ Τὸν εἶδομεν

10. Γεν. 49, 9.
11. Ἑσθ. 5, 2, 8.

καὶ δὲν εἶχε εὐμορφον πρόσωπον, οὔτε κάλλος, ¹² αὐτὸς δὲ «ἠραιός κατὰ τὸ κάλλος ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων», φανερώνοτας ὅτι: τὴν χάριν, τὴν σοφίαν, τὰ θαύματά του. Μετὰ ἀποσαφηνίσκων τὴν «ἠραιότητα» λέγει· «Ἀπλώθηκε χάρις εἰς τὰ χεῖλη σου». Βλέπεις ὅτι ἐδῶ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐνοάρκου οικονομίας; Ποία εἶναι δὲ αὐτὴ ἡ χάρις; Ἐ- κεινη διὰ τῆς ὁποίας ἐδίδασκε, διὰ τῆς ὁποίας ἐδωκεται- οὔτος. Ἐδῶ λέγει διὰ τὴν χάριν, ποὺ ἦλθεν ἐπάνω εἰς τὴν Σάρκα. Δι' αὐτὴν λέγει· «Εἰς ὅποιον ἔβη τὸ Πνεῦμα νὰ κατεβαῖν ἄν περισσότερο καὶ νὰ μὲν ἐπάνω εἰς αὐτόν, αὐ- τὸς εἶναι ποὺ βαπτίσει». ¹³ Διότι ὅλη ἡ χάρις ἀπλώθηκε εἰς ἐκείνον τὸν Ναόν. Ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δὲν ἔβω- σεν εἰς ἐκείνον μὲ μέτρον. Ἡμεῖς θεσβῶσις ἐδέχθημεν ἀπὸ τὸ πλῆρωμα Αὐτοῦ· ἐνῶ ὁ Ναὸς ἐκείνος, ὁλοθῆ ὁ Χριστὸς, ἔλαβεν ὁλόκληρον τὴν χάριν. Αὐτὸ φανερώνοτας καὶ ὁ Ἡ- σοῖας (καποῖν θεϊκῆς ἀποκαλύψεως εἰς αὐτόν) ἔλεγεν· «Θὰ ἀναποῦθῃ ἐπάνω εἰς Αὐτὸν Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέ- σκας, Πνεῦμα δουλῆς καὶ δυνάμεις, Πνεῦμα γνώσιαι καὶ εὐσεβείας. Πνεῦμα φόβου Θεοῦ θὰ τὸν πλημμυρίσῃ». ¹⁴ Ἄλλ' ἐκεῖ μὲν, εἰς τὸν Χριστόν, ὁλόκληρος ἡ χάρις ὑπάρχει· εἰς τοὺς ἀνθρώπους δὲ μὲν ἔνα παραμικρὸν μέρος, καὶ σταγόνα ἀπὸ τὴν χάριν ἐκείνην ἐδόθη. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶπε· «εἶδω τὸ Πνεῦμα μου», ἀλλὰ Ἐ «οκορπίσκω ἂ π ὁ τὸ Πνεῦμα μου εἰς ἐκάε ἀνθρώπων». ¹⁵

Αὐτὸ λοιπὸν καὶ συνέβη. Διότι ὁλόκληρος ἡ οἰκουμέ- νη ἐδέχθη ἀπὸ ἐκείνο τὸ Πνεῦμα. Ἐρχισε πρῶτα ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην ἡ δωρεὰ· ἐπέροσε ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ἀ- γυπτὸν, εἰς τὴν Φοινίκην, εἰς τὴν χώραν τῶν Συρων, τῶν Κιλικίων, διέθη τὸν Εὐφράτην, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Κα- παδοκίαν, τὴν Γαλιταίαν, τὴν Σκυθίαν, τὴν Θράκην, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Γαλλίαν, τὴν Ἰταλίαν, ὁλόκληρον ¹⁶ Ἄ τὴν Αἰθίαν, τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀσίαν καὶ ἔσθασεν εἰς αὐ- τὸν τὸν Ὀκεανόν. Καὶ διὰ ποίαν ἀνάγκην νὰ λέγω τὰ πολ- λά; Ὅσα μέρη γῆς ἔλεγει· ὁ ἦλος, ἐκεῖ ἔσθασε καὶ ἡ χά- ρις αὐτῆ· καὶ αὐτὴ ἡ σταγόνα καὶ αὐτὴ ἡ ρανίδα τοῦ ἁγ. Πνεύματος κατεπλημμυρίσεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ θεϊκῆν γνώσιν. Με τὴν δύναμιν αὐτῆς τὰ θαύματα ἐγέ- νοντο, τὰ ἀμαρτήματα ὅλων συνεκαρῶντο. Καὶ δὲ μὲν αὐ- τῆ ἡ χάρις, ποὺ ἔχει οκορπίσει εἰς τόσα κλίματα, εἶναι μό-

12. Ἑσθ. 5, 2-8.
13. Ἰωάν. 1, 33.
14. Ἑσθ. 11, 2.
15. Ἰωήλ 3, 1.

νον ένα μικρόν μέρος τῆς δωρεᾶς καὶ μία ὑπόσχεσις. Διότι «ἔδωκε» --λέγει-- «τὴν ἐγγύτησιν καὶ ὑπόσχεσιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος εἰς τὰς καρδίας μας». ¹⁶ Ἔννοει τὸ μέρος τῆς ἐνεργείας, διότι δωρεῶσις ὁ παράκλητος δὲν διαιρείται. ¹⁷ Πρόσχεξε δὲ τὴν πηγὴν πόση εἶναι κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν χαρισμάτων. Διότι εἰς ἄλλων μὲν, διὰ τοῦ ἁγ. Πνεύματος, δίδεται λόγος σοφίας εἰς ἄλλων δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἰδίου ἁγ. Πνεύματος εἰς ἕτερον δὲ πίστις εἰς ἄλλον πάλιν θεϊκὴ ἱκανότης νὰ θεραπεύῃ ἀσθενείας· εἰς ἄλλον ἐνεργεῖαι δυνάμειον δι' ὑπερφυσικὰ ἔργα, διὰ τοῦ ἰδίου ἁγ. Πνεύματος· εἰς ἄλλον προφητικαὶ ἱκανότητες, ¹⁸ εἰς ἄλλον τὸ χάρισμα νὰ διακρίνῃ τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, εἰς ἄλλον τὸ χάρισμα νὰ ἐπιπέσῃ γλώσσαις. ¹⁹ Καὶ τόσα πολλὰ χαρίσματα καὶ ποικίλα εἰς τόσον διάφορα ἔθνη ἐσκόρπισεν εἰς ἄλην τὴν γῆν ἢ χάρις, ποῦ δίδεται κατὰ τὸ ἅγιον Βάπτισμα· καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ πραγματοποιεῖ ἡ ραυθία τοῦ ἁγ. Πνεύματος. ²⁰ Ὅτι πράγματι πράκεται περὶ ραυθίος, τὸ ἐπενέρωσε μὲ τὸ ρητόν· «ὡς σκορπίσω ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου»· καὶ μὲ τὸ νὰ ὀνομάσῃ τὴν ἐνεργεῖαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος ἀφραδάνας, δηλαδὴ ὑπόσχεσιν. Διότι μὲ αὐτὸ δείχνει, ὅτι φθόβη ἓνα μικρόν μέρος ἀπὸ ὀλοκλήρου τὴν ἐνεργεῖαν τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰωάννης τὸ ἴδιο δηλώων ἐλεγεν· «Ἀπὸ τὸν ἀπειρον πλοῦτον σου ἐλάθωμεν ὅλοι ἡμεῖς». ²¹ Ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἰπῇ κανεὶς, δηλαδὴ, «ὅλοι ἐλάθωμεν ἀπὸ τὸν πλοῦτον, ποῦ ἀναβλύζει ἀμετρητὰ, ποῦ εἶναι ἀφθονος, ποῦ ἀπλώνεται παντοῦ πλημμυριστά». Πρόσεξε λοιπὸν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ²² πὺς φθάνει μὲ τὸ πάρα πάνω ποιντοῦ, ἀφοῦ ἐπὶ τὰς οὐρανούς ἐπαρκεῖ εἰς τόσον μεγάλην ἀκοιμένην, καὶ παρὰ ταῦτα δὲν περιόριζεται, οὔτε ἐξοδεύεται, ἀλλὰ ὅλους μὲν τοὺς πλημμυρίζει μὲ πνευματικὸν πλοῦτον καὶ χάριν, ἐνῶ αὐτὴ καθόλου δὲν τελειώνει. Μετὰ, ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα ἀποδίδεται μὲ πολλὰ δώματα, (διότι καὶ ἄγγελος καὶ ψυχὴ καὶ ἀνεμος ὀνομάζεται· αὐτὸ καὶ ἄλλα πολλὰ) προσέθεσεν ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου. ²³ Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου συνυπάρχει μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἔτσι καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν διακράσαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπο-

16. Β' Κορινθ. 1, 22.
17. Ἐπιπέσθη ὁ ἱερός Χριστός· ἐννοεῖται τὸ ἀμείριστον τῆς ἀνάστασης τῶν ἁγίων προσώπων τῆς ἁγ. Τριάδος.
18. Α' Κορινθ. 12, 8-10.
19. Ἰωάν. 2, 26.
20. Ἰωάν. 1, 16.
21. Ἰωάν. 2, 28.

τελεῖ ἴδιαν ὑπόστασιν. ²⁴ Ἐκ τούτου ἐπεξηγῶν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγε· «Διότι ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γνωρίζει τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ μόνου τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἀνθρώπον; Ἐτεῖ ἀκριβῶς καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, κανεὶς ἄλλος δὲν γνωρίζει, παρὰ μόνου τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ». ²⁵ Τὸ λέγει δὲ αὐτὸ ὁ ἅγιος Παῦλος ὅχι διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὰς ὑποστάσεις, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν καταγωγὴν τοῦ ἁγ. Πνεύματος. Ὅση λοιπὸν εἶναι ἡ ἀρμονία τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς, ²⁶ τόση εἶναι καὶ ἡ σχέση τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρὸς τὸν Πατέρα. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ Β' πρόσωπον τῆς ἁγ. Τριάδος, ὁ Υἱός, λέγεται Λόγος· ὅχι ὅμως χωρὶς ἴδιαν ὑπόστασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, μὲ αὐτὸ, τὴν πνευματικὴν συγγένειαν καὶ σχέσιν πρὸς τὸν Πατέρα. Ἐτεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, λέγεται Πνεῦμα, ἀλλ' ὅχι χωρὶς ὑπόστασιν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ Υἱός μᾶς χαρὴν τὴν υιοθεσίαν, ἐπειδὴ εἶναι γνήσιος Υἱός τοῦ Πατρός, ἔτεῖ καὶ τὸ ἁγιον Πνεῦμα μᾶς παρέχει τὰ χαρίσματα, ἐπειδὴ ἐκ φύσεως εἶναι τῆς αὐτῆς οὐσίας μὲ τὸν Θεόν. Ἀφοῦ καὶ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ ζωγραφίσῃ εἰκόνα ἀνθρώπου, διὰ ταῦτα ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι φύσις ἀνθρώπου, «διὰ ταῦτα ὁ Θεός οὐ εὐλόγησεν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας». ²⁷ Ἄλλως ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἐξ οὐσίας αὐτοῦ». Βλέπεσις πᾶς ἐξ ὀλοκλήρου ἀπευδύναται πρὸς αὐτὸν ἀπὸ σφραδῶν ἐσωτερικῆν ὀρμήν; Δι' αὐτὸ καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲν προσητεύει ἀπλῶς, ἀλλ' ὁμιλεῖ ὡς νὰ διατυπώσῃ συγκεκριμένην κατηγορίαν ὅπως, π.χ., ὅταν λέγῃ· «Διατί ἐξηγηρίωθησαν καὶ ἀρηνίασαν τὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη καὶ οἱ λαοὶ ἐμιλέθησαν ἀμαρτωλὰ σφῆδρα;». ²⁸

Ἐτεῖ θεοτικῶς ἀκαρτέεται καὶ ἐδῶ ὅταν λέγῃ· 165 Α «Διὰ τοῦτο ὁ Θεός οὐ εὐλόγησεν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας». Ἄλλ' ὅμως χωρὶς νὰ ἀνασφῆρῃ τίποτε διὰ τὴν γέννησιν τοῦ, οὔτε διὰ τὴν ἀνασφῆρῆν του, οὔτε διὰ τίποτε ἄλλο, εἰσάγει, ἀπὸ τὸν στίχον αὐτὸν, τὸν λόγον Β' αὐτοῦ. Διατί ἄραγε; Διότι ἡ μὲν συστηματικὴ ἐξιστόρησις τῆς ζωῆς τοῦ Σωτῆ-

22. Ἐπιπέσθη ὁ ἱερός Χριστός· ἐννοεῖται τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος (πνεῦμα Θεοῦ) ἀπὸ τῆν δωρεάν τοῦ ἁγίου (ἐν ἰδίᾳ ὑπόστασι· μέτρον).

23. Α' Κορινθ. 2, 11.

24. Ἐπιπέσθη ὁ ἱερός Χριστός· ἐννοεῖται τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος (πνεῦμα Θεοῦ) ἀπὸ τῆν δωρεάν τοῦ ἁγίου (ἐν ἰδίᾳ ὑπόστασι· μέτρον).

25. Ἐπιπέσθη ὁ ἱερός Χριστός· ἐννοεῖται τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος (πνεῦμα Θεοῦ) ἀπὸ τῆν δωρεάν τοῦ ἁγίου (ἐν ἰδίᾳ ὑπόστασι· μέτρον).

26. Ἐπιπέσθη ὁ ἱερός Χριστός· ἐννοεῖται τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος (πνεῦμα Θεοῦ) ἀπὸ τῆν δωρεάν τοῦ ἁγίου (ἐν ἰδίᾳ ὑπόστασι· μέτρον).

27. Ἐπιπέσθη ὁ ἱερός Χριστός· ἐννοεῖται τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος (πνεῦμα Θεοῦ) ἀπὸ τῆν δωρεάν τοῦ ἁγίου (ἐν ἰδίᾳ ὑπόστασι· μέτρον).

28. Ἐπιπέσθη ὁ ἱερός Χριστός· ἐννοεῖται τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἁγ. Πνεύματος (πνεῦμα Θεοῦ) ἀπὸ τῆν δωρεάν τοῦ ἁγίου (ἐν ἰδίᾳ ὑπόστασι· μέτρον).

ρος, είναι έργον τῶν Εὐαγγελιστῶν δι' αὐτὸ καὶ αὐτὰ τὰ ἄφησαν εἰς ἑκείνους· ἐπειδὴ θὰ τὰ διηγοῦντο ἑκείνοι. Ἐνῶ τὸ ἔργον τῆς προφητείας εἶναι νὰ παύσονται οἱ προφῆται μερικὰ μέρη ἀπὸ αὐτὰ, ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν καὶ δι' αὐτὰ νὰ κάνουν λόγον. Ἐνεκεν τούτου οἱ προφῆται παντοῦ τὸ ἴδιον κάνουν ἀφοῦ, θηλαθῆ, παραβόλου μερικά εἰς τὴν ἀφήγησιν των καὶ αὐτὰ συνεκασμένα, μεταβαίνουν εἰς ἄλλο θέμα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης ἔδω λέγει· «Ἐξ ἐυλόγησεν ὁ Θεὸς εἰς ἄλους τοὺς αἰῶνας». Β δείχνοντας ἔτσι ὅτι οἱ λόγοι τοῦ Σωτῆρος ἦσαν γεμάτοι ἀπὸ μεγίστην χάριν.

Πρόσεξε λοιπὸν νὰ ἴδῃς τὴν δύναμιν τῆς χάριτος αὐτῆς. Περιεπάτε· κάποτε πληροῖν τῆς θαλάσσης²⁶ καὶ εὐρίσκει Ἰακώβου καὶ Ἰωάννην καὶ τοὺς λέγει· «Ἐλθετε ὀπίσω μου διὰ νὰ σῶς κάμω ἀλλεῖς ἀνθρώπων».²⁷ Ἐκείνοι δὲ ἀμέσως ἀφῆσαν τὸν πατέρα των καὶ τὰ δικτυὰ των καὶ τὸν ἠκολούθησαν. Κάποτε ἄλλοτε, ὅταν εἶπεν εἰς ἄλους τοὺς μαθητάς· «Μήπως καὶ σεῖς θέλετε νὰ φύγετε;», ὁ Πέτρος τοῦ ἀπήντησεν· «Κύριε, Σὺ ἔχεις λόγους, ποὺ δίδουν ζωὴν καὶ ἡμεῖς ἔχομεν πιστεύσει εἰς Σὲ καὶ ἔχομεν σχηματίσει προσωπικὴν ἀντιλήψιν, ὅτι Σὺ εἶσαι, πράγματι, ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, πρὸς ποῖον λοιπὸν νὰ ἀπελθωμεν;».²⁸ Ἀλλὰ διὰτὶ ἀναφέρει μόνον τοὺς μαθητάς; Οἱ ἴδιοι οἱ Φαρισαῖοι, ἀφοῦ ἀπέστειλαν ὑπέρτατος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ τὸν συλλάβουσι, ὅταν ἐπέστρεψαν, ἤκουσαν νὰ τοὺς λέγουν· «Ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐδίδαξεν ἄλλος ἀνθρώπος, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἀνθρώπου».²⁹ Καὶ ἄλλοι, πάλιν, ἔλεγον· «Ποτὲ δὲν ἐφάνησαν τόσα θαύματα εἰς τὸν Ἰησοῦν».³⁰ «Καὶ παρεμέναν κατάπληκτοι» —λέγει— «διότι τοὺς ἐδίδασκεν μὲ κῆρος καὶ ὄχι ὅπως οἱ γραμματεῖς των καὶ οἱ Φαρισαῖοι».³¹

Ἄν δὲ θέλῃς καὶ σὺ νὰ μάθῃς πόσον ἀποτελεσματικὴ ἦτο ἡ χάρις αὐτῆ, πρόσεξε τὸν ὄγκον τῶν ἐντολῶν Του καὶ θὰ διαπιστώσῃς τὴν δύναμιν τῆς· «Ἄν κανεὶς δὲν ἀρνῆθῃ ἔλω», λέγει, «ἀκόμη δὲ ἂν δὲν μίσσησιν τὴν ψυχὴν του, δὲν ἔμποραὶ νὰ εἶναι ἄξιος μαθητῆς μου».³² Καὶ ὁμοίως ὁ λόγος αὐτὸς ἔμποραὶ νὰ γίνῃ ἔργον ἀπὸ δούου τὸν ἀδεχθῆσαν

26. Ἀριθμ 23, 24.

27. Ματθ 4, 21.

28. Ἰωάν 6, 68-70.

29. Ἰωάν 7, 46.

30. Ματθ 9, 33.

31. Ματθ 7, 28-29.

32. Λουκά 14, 33 γὰρ Ἰωάν 19, 29.

τόσον δυνατὴ ἦτο ἡ χάρις Του. Δ Τί ἔμποραὶ νὰ εἶναι προσφιλέτερον ἀπὸ τὴν ζωὴν μας; Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἔχει καταφρονῆθῃ χάριν τῆς παρουσίας Ἐκείνου. Σὺ τώρα, ποὺ ἀκούς· «Ἐξ ἐυλόγησεν ὁ Θεός, μὴ κλονισθῆς, αὐτὸ νὰ δάλλῃ ὁ νοῦς σου κατὰ ταπεινὸν διὰ τὸν Θεόν. Διότι ὅπως εἶπα προηγουμένως ἔδω γίνεται λόγος διὰ τὴν σάρκα, τὸ σῶμα, ποὺ ἔχει χεῖλη, ποὺ δέχεται τὴν χάριν, ποὺ δέχεται τὴν εὐλογίαν διότι ἡ Θεότης εὐρίσκειται ἔξω ἀπὸ κάθε ἀνάγκη. «Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ Πατὴρ ἀναστύειν» —λέγει— «τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ζῶντονεὺς, ἔτσι ἔ και ὁ Υἱὸς ὅποιους θέλει τοὺς ζωοποιεῖ».³³ Καὶ πάλιν «Τὰ ἔργα, ποὺ Ἐκείνος κάμνει, τὰ ἴδια καὶ ὁ Υἱὸς ἐπίσης κάμνει».³⁴ Καὶ πάλιν «Ὅπως μὲ γνωρίζει ὁ Πατὴρ καὶ ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα».³⁵ Αἱ λέξεις λοιπὸν «αὐτῶν», κερμαῖος» καὶ τὸ «καθὼς» φανερώουσι, ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατὰ πάντα ἀπαράλλακτος μὲ τὸν Πατέρα.

Ἄλλ' ἔδω ὁμοίως γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐνοάρκου οικονομίας. Ἀκούομεν δὲ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Σωτῆρα νὰ μᾶς λέγῃ πάλιν «Διὰ τοῦτο μὲ ἀγαπᾷ ὁ Πατὴρ, διότι ἐγὼ τὴν ψυχὴν μου θυσιάζω ὑπὲρ τῶν προβάτων».³⁶ Μήπως καὶ πρὶν τῆς θυσίας δὲν τὸν ἠγάπα; Πῶς λοιπὸν ἔλεγον «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπημένος»;³⁷ ἢ ἂν ἂν ἀναφέρει ἡμῶς, διότι θέλει νὰ φανερώσῃ τὸ μέγεθος τοῦ καταρῶματος. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν ἐκεῖ ἡ παράδεισι τῶν λέγων ἔχει ἀρισμένην αἰτίαν, ἔτσι καὶ ἐδῶ, εἰς τὰς φράσεις τοῦ φαλμοῦ, ἡ αἰτία εἶναι φανερά. Ἀπὸ αὐτὴν δὲ ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν εἶπεν, ἐκ τῶν προτέρων, ὁ ψαλμωδός· «Κατ' ἔξοχὴν ἠραῖος ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων» καὶ ἀπλώθηκε χάρις εἰς τὰ χεῖλη σου, καὶ «δι' αὐτὸ σὲ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς εἰς ἄλους τοὺς αἰῶνας». Ἀνοσιβιάζω ἔτσι τὸν νοῦν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐνοάρκου οικονομίας, διὰ νὰ μὴ κλονισθῆς σὺ ὅταν πρόκειται νὰ εἴπῃ πάλιν κατὰ κατώτερον ἀπὸ τὴν θέσιν Αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἀντιληφθῆς διὰ τί ἔμειλε. Ἐτοί καὶ ὁ Ἰακώβ φανερώουσι τὴν οικονομίαν αὐτὴν, μετὰ ἀπὸ πολλὰ, ἔλεγε· «Οἱ ὀφθαλμοὶ του θὰ ἀκτινοβολοῦν χαράν, ὅπως ὁ ὄνος καὶ τὰ δόντια του θὰ εἶναι λευκότερα ἀπὸ τὸ γάλα».³⁸ Β Δόντια ὁμοίως ἡ Θεότης δὲν

33. Ἰωάν 5, 21.

34. Ἰωάν 5, 19.

35. Ἰωάν 10, 25.

36. Ἰωάν 10, 17.

37. Ματθ 3, 17.

38. Γεν 49, 12.

χει. Καί ἕνας ἄλλος προφήτης λέγει: «Θά ποτήσῃ τὴν γῆν μὲ τὸν λόγον τοῦ στόματός Του καὶ μὲ τὴν πνοὴν τῶν χειλέων Του θά θανατώσῃ τὸν ἀσεβῆ»,³⁹ ὁμιλῶν τὰ ἴδια μὲ τὸν Παῦλον, ὅταν λέγῃ: «Τὸν ὄπιόν σου καὶ θά τὸν ἐξαφανίσῃ μὲ τὴν πνοὴν τοῦ στόματός σου καὶ θά τὸν ἐξουδετερώσῃ μὲ τὴν ἰσχύον τῆς παρουσίας Του».⁴⁰ Διὰ τὰ μὴ καταφρονήσῃς λοιπὸν σὺ, ὅταν ἀκούσῃς αὐτά, σοῦ φανερώσει τὴν δύναμιν τῆς Θεότητος.

Ὅτε λοιπὸν τὴν σάρκα χαρίζεαι ἀπὸ τὴν Θεότητα, οὐτε τὴν Θεότητα ἀπὸ τὴν σάρκα, μὴ ἐφαρμίζων τὰς οὐσίας μὴ γένοιτο ἄλλὰ τὴν ἑνωσὶν φανερώσῃ.⁴¹ Δι' αὐτὸ λέγει: «Ἐξ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς εἰς δούλους τοῦς αἰῶνας. Ὁ Ποιῶν δὲ εἶναι ὁ τρόπος τῆς εὐλογίας αὐτῆς: Ἄγγελοι, ἀρχαγγελοὶ παρεστάθουσιν, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαί, ἐβουσῆσαι ψάλλοντες ἑνδοξον ἡμῶν ὅλη ἡ γῆ ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρον μέχρι τὸ ἄλλο δοξολογεῖ καὶ ἠμῶν καὶ ἑταιρεῖ τὸν σαρκῶ-θῆντα Θεόν.

Διότι ὁ μὲν πρῶτος Ἀδάμ ἐγένισεν ἀπὸ ἀναριθμήτους κατάρας ἐνῷ αὐτός, ὁ Χριστός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνον, ἐδέχθη πολλὴν τὴν εὐλογίαν. Ἐκεῖνος, ὁ Ἀδάμ ἤκουσεν, «κατηραμένος θά εἶσαι σὺ εἰς τὰ ἔργα σου»⁴² καὶ μετὰ ἄλλος πάλιν «κατηραμένος νὰ εἶναι αὐτός, ποῦ ἐκτελεῖ ἀμελῶς τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου»⁴³ καὶ «κατηραμένος αὐτός ποῦ δὲν θά μείνῃ εἰς ὅλα ὅσα ἔχουν ἀνογραφῆ εἰς τὸ βιβλίον αὐτό»⁴⁴ καὶ «κατηραμένος αὐτός ποῦ θά κρεμασθῇ εἰς τὸ ξύλον».⁴⁵ Βλέπετε πόσα κατάραι: Δ' Ἀπὸ ὅσας αὐτὰς μᾶς ἠλευθέρωσεν ὁ Χριστός, μὲ τὸ νὰ γίνῃ, χάρις ἡμῶν, κατάραι.⁴⁶ Ὅπως ἀκριβῶς ἐποπείνωσε τὸν ἑαυτὸν του, διὰ τὰ σὲ ἐξυψώσῃ, καὶ ἀπέθανεν, διὰ τὰ σὲ καταστήσῃ ἀθάνατον ἔτσι ἔγινε καὶ κατάραι, διὰ τὰ γεμίσει σὲ ἀπὸ

39. Ἦο. 13, 1.

40. Ἦο. 2, 8.

41. Ἐντεῦθα ὁ ἁγῶς Χριστοτύμος λέγει τὴν παράθεσιν τῆς ἑνωτικῆς περὶ τῆς ἑνωτικῆς ἐν τῇ Χριστῷ ἐνωτικῆς τῶν δύο φύσεων, τῆς θεοσωτικῆς ἀρχαίας ἀπὸ τῆς 1' Οἰκουμένης Συνόδου (431) εἰς τὸν Χριστολογικὸν λόγον. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων τῶν ἐν Ἐφεσῶν 1' ἁγῶς Οἰκουμένης Συνόδου ἐπισημαίνει τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν «ἐνωσάν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν κτῆσιν» (τέλειον Θεόν) «καὶ ἡσούσαν ἡμῶν κατὰ τὴν ἀφροσύνην» (τέλειον ἀνθρώπου).

42. Γεν. 3, 17.

43. Ἰερα. 48, 10.

44. Δευτ. 27, 26.

45. Δευτ. 21, 23.

46. Γαλ. 3, 13.

εὐλογίαν. Τί ὑπάρχει ἴσον πρὸς τὴν εὐλογίαν αὐτὴν, ὅταν διὰ κατάραις χαρίζῃ εὐλογίαν; Διότι δὲν εἶχε αὐτός ἀνάγκη ἀπὸ εὐλογίαν, ἀλλ' εἰς σὲ εἶβει αὐτὴν. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν εἶπω «ἐταπεινώσῃ» δὲν ἐνωσῶ μεταβολὴν, ἀλλὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἐνσάρκου οικονομίας ἔτσι καὶ ὅταν εἶπω, ὅτι ἠυλογίσθῃ, δὲν ἐνωσῶ ποῦτο, ὅτι εἶχε ἀνάγκη εὐλογίας, ἀλλὰ δειχῶν ἔτι πάλιν τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἐνσάρκου οικονομίας. Ἡ ἀνθρώπινη φύσις λοιπὸν ἠυλογίσθῃ. Διότι ἀφοῦ ἀνεστήθῃ ὁ Χριστός ἐκ νεκρῶν,⁴⁷ δὲν ἐποπείνωκε πλέον, αὐτὸ ὑπέκειται εἰς κατάραιν ἂν καὶ οὐτε πρὶν ἀπὸ τὴν στοάρωσιν ὑπέκειτο εἰς κατάραιν, ἀλλ' ἐπῆρε ἐπάνω Του τὴν κατάραιν, διὰ τὰ ἀπαλλάξῃ σὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατάραιν.

«Ζῶσε γύρω ἀπὸ τὴν μέσιν σου καὶ κρέμασε ἀπὸ τὸν μηρὸν σου τὸ σπαθί σου, δυνατέ». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «Ζῶσε καὶ κρέμασε μάχαιρον ἀπὸ τὸν μηρὸν σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς «βάλε γύρω - γύρω ἀπὸ τὸν μηρὸν σὸν μάχαιρον σου». Διὰ τὴν ὠρασιότητά σου καὶ τὸ κάλλος σου.⁴⁸ Ἄλλος λέγει: «Του ἑπαινὸν σου καὶ τὸ ἀξίωμα σου».⁴⁹ Ἄλλος πάλιν «διὰ τὴν δόξαν σου καὶ τὴν μεγαλοπρεπείαν σου». Ποία εἶναι ἡ μεταβολὴ καὶ ποία ἡ μεταφορικὴ σημασία τῶν λέξεων; Διότι ἐνῷ ὁμιλεῖ περὶ διδασκαλοῦ (αὐτὸ βεβαίως σημαίνει τὸ «ἐπλήρωσε χάρις εἰς τὰ χεῖρά σου») μᾶς παρουσιάζει ἔξαφν ἑπισημῶν βασιλέων καὶ μάλιστα ἐκφράζεται ὅχι ὡς νὰ προσηυτῆ, ἀλλ' ὡς νὰ ἔχη ἐμπρὸς του τὸ πρόσωπον καὶ νὰ τὸ ἰκετεύῃ. Διότι δὲν εἶπε: «Θά περισθῇ τὴν ρομφαίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀξίωσει καὶ λέγει: «Ζῶσε γύρω τὴν ρομφαίαν σου». Μετὰ καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀνακατεῖ ὁμορφίαν καὶ τώρα μὲν τὸν φανερεῖ ὀπίσθιν, ἀμέσως δὲ καλλιωπεύομενον. «διὰ τὴν ὠρασιότητά σου» —λέγει— «καὶ τὸ κάλλος σου». Μετὰ τὸν ἠμῶν τὸς τοῦτον. Διότι λέγει: «τὰ θέλη σου εἶναι ἀκονισμένα δυνατέ». Β Καὶ πάλιν τὸν παρουσιάζει νικητὴν, ποῦ εἶχε πολλὰ τρόπαια. «Πλήθος λαῶν» —λέγει— «θὰ εὐρεθῶν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον σου, διότι τὰ θέλη θά πληθύνουν τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως. Καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον πάλιν μᾶς τὸν παρουσιάζει νὰ χριταί μὲ μαῖον, τὸν ἐπὶ τὴν καὶ βασιλεῖα, καὶ τοῦτον, καὶ νικητὴν. Διότι λέγει: «Εὐωδισμένον μύρον καὶ στοάριον ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἁρωματισμένον δένδρον καὶ κροσσὸν ἐκπέμποντι ἀπὸ τὰ ἰμάτιά σου».

47. Ἦο. 6, 3.

Τί κοινόν λοιπόν δύναται να υπάρχει ανάμεσα εις τὰ δπλα και τὰ μύρα, εις τὸ χρίσμα και τὴν μάχαρον, εις τὴν διδασκαλίαν και τὸν πόλεμον, εις τὰ τάξα και τὸν καλλωτισμὸν; Διότι ἄλλα μὲν ἀπὸ αὐτὰ εἶναι σὺμβόλα εἰρήνης, ἄλλα ὅμως μάχης και πολεμικῆς παρατόξεως. Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτός, πού εἶναι συγχρόνως εἰρημικός και πολεμικός; Πού στάζει εὐωδισμένον μύρον και πού ἀρματώνεται μὲ δπλα; C Αὐτός, πού θυαίνει ἀπὸ ἑλεφαντινοὺς πύργους και τοξεύει ἀναρίθμητα πλήθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς και πού πραγματοποιεῖ τόσας σφαγὰς; Πῶς θὰ λύσωμεν αὐτὴν τὴν ἀπορίαν; Ἄν μάθωμεν καλά ὅτι αὐτὰ λέγονται και περὶ τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ, Ἐπειδὴ και Αὐτὸν, τὸν Πατέρα, τὸν παρουσιάσει ὁ προφήτης, εις ἄλλο μέρος, νὰ ἀπλήξεται, ὅπως εἶπεν λέγει· «Ἄν ὅμως σεις δὲν ἐπιστρέψετε και μετανοήσετε, θὰ ἀκούσῃ ὁ Κύριος τὸ μαχαίρι Του τὸ τόξον Του τὸ ἔχει ἤδη τευτώσει και ἐπάνω εις αὐτὸ ἔχει τοποθετήσει θανατηφόρον δέλην».⁴⁸ Καὶ πάλιν εις ἄλλο μέρος λέγει· «θὰ ἐνδυθῆ με δικαιοσύνη, ὅπως ὁ πολεμιστὴς με τὸν ὄρακα».⁴⁹ Πρόσχε δε και τὴν ἴδιαν ἐξουσίαν, Ὁ Διότι ὅπως ἐκεῖ ἀκριβῶς λέγει· «Τὸ μαχαίρι Του θὰ ἀκούσῃ», χωρὶς νὰ διατοχθῆ ἀπὸ κανέναν, ἀλλ' ἐνεργῶν μόνος. Του αὐτεξουσίως· εἶπαι και ἐδῶ λέγει· «Τὰ δέλη τοῦ βυνοῦ τοῦ ἔχουν ἀκουσθῆ, λαοὶ θὰ εὐρεθῶν κάτω ἀπὸ τὸ ακήπτρον σου, θιῶτι τὰ δέλη θὰ πληθῶν τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως». Μετά, διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ κάνει αὐτεξουσίως, λέγει· «Θὰ σὲ οδηγήσῃ ἀξιοθαύματα ἢ δεξιὰ σου». Δὲν θὰ δεχθῆς —λέγει— ἀπὸ ἄλλου τὴν ἐνεργείαν, ἀλλ' εἶσαι αὐ ὁ ἴδιος ἀρκετός διὰ τὸν ἑαυτὸν Σου. Ἄκουε δε και αὐτὸν τὸν ἴδιον, τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης, νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς μαθητὰς Του· «Δὲν ἦλθα νὰ ἐπιβάλω εἰρήνην εις τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαρον».⁵⁰ Καὶ ἄλλοῦ πάλιν λέγει· «Φωτιὰ ἦλθα νὰ βάω ἐπάνω εις τὴν γῆν και τί ἄλλο θέλω ἐνν πλέον ἔχει ἀνάψει».⁵¹ Αὐτός δε, εἶπεν ἁπλῆ διὰ τὸν ἑαυτὸν Του, μὲ πῶσον τρόπον θὰ εἴπῃ, λέγει· «Θὰ κατεβῆ ἀβορύθως, ὅπως ἡ βροχὴ ἐπάνω εις τὸ ποκάρι τῶν μαλλίων και ὅπως ἡ ἄροσία, πού στάζει ἐπάνω εις τὴν γῆν».⁵²

Ἐ Τὰ λέγω αὐτὰ, διὰ νὰ ἔχετε ἐντεταμένην τὴν προσο-

48. Φεβρ. 7, 18.
49. Σαρ. 2α, 6, 18.
50. Ματθ. 10, 34.
51. Λουκ. 12, 49.
52. Φεβρ. 71, 6.

χίη σας και ἀφοῦ ἐρμηνεύετε σωστά αὐτὰ, πού σημαίνουν οἱ λέξεις, νὰ ἴδετε μόνον σας και τὴν ἀπορίαν. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ὀνόματα σημαίνουν τὰς ἐνεργείας Αὐτοῦ. Ἐταὶ και ἐδῶ εἶπεν ἀκούσης «Ζῶσε και κρέμασε μάχαρον ἀπὸ τὸν μηρὸν σου, δυνατὲς νὰ φέρῃς εις τὸν νοῦν σου, πῶς τὸ ὄνομα φανερώνει τὴν ἐνεργείαν Αὐτοῦ» τὸ ἴδιον και διὰ τὰ τάξα και δέλη. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἀγ. Γραφή λέγει ὅτι ὁ Θεὸς ὀργίζεται, χωρὶς νὰ ἀπαδῆ εις Αὐτὸν πῶδος,⁵³ Ἄ ἀλλὰ με τὴν λέξιν αὐτὴν φανερώνει τὴν τιμωρητικὴν ἐνεργείαν Του πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐγγίζουσα εἶπαι τὴν ψυχὴν και τὸν πλῆον ἁμασῶν, πού ἔχουν παχυλὴν τὴν διάνοιαν κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον εἶπεν λέγει ὁπλα, τὸ ἴδιον πρᾶγμα δεῖχτει. Ἐπειδὴ ἡμεῖς, θηλασθῆ, δὲν τιμωροῦμεν μόνον τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ με ὅλλα ὄργανα τιμωρούμεθα, δι' αὐτὸ και ὁ ἱερός συγγραφεὺς ἑβραίων νὰ δεῖξῃ τὴν τιμωρητικὴν δύναμιν Αὐτοῦ, μᾶς τὸ ἐφανέρωσε με γνωστὰ ὀνόματα, δεῖ διὰ νὰ σκεφθῶμεν ὅπλα γύρω ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ διὰ νὰ πληροφρηθῶμεν παραστατικώτερον τὴν κόλασιν, πού ἔχει ὀλοισ· Αὐτός διὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἄλλὰ πολλοὶ —ἐχωρίζονται— δεῖ ἀπὸ αὐτὸ ἐξημείωθσαν· χωρὶς λόγον ὅμως και ματαιὰς ἐξημείωθσαν ἀπὸ τὴν ἀνοσίαν πῶν· δεῖτι ἐπρεπε νὰ καταλάβου δεῖ αὐτὰ ὅλα ἔχουν λεχθῆ κάπως ἀλλοτρικά, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἦκουσ, δεῖ ἀνεφέρουτο εις τὸν Θεόν· Ἐ τώρα δε ὅμως ἡ ἀγ. Γραφή δὲν παραμέλησε νὰ διδάξῃ εις αὐτοὺς, με ἄλλας λέξεις, πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαθής, Ἄκουσε λοιπὸν πῶς ἄλλοῦ φανερώνει τὴν οὐκολίαν τῆς τιμωρίας Του, με τὸ νὰ λέγῃ· «Ἄς ἀναστῆ ὁ Θεὸς και δεσ σκοπισίωσιν οἱ ἐχθροὶ Του».⁵⁴ Μήπως ὑπάρχει ἀνάγκη δπλα; Μήπως ἀνάγκη ρομφαίας; Εἶναι ἀρκετὴ μονάχα —λέγει— ἡ Ἀνάστασις. Ἄλλὰ και αὐτὸ πάλιν εἶναι ὀπωσθῆποτε χονδρὸν εις τὸ νόημα του. Δι' αὐτὸ εις πολλὰ ἄλλα μέρη λέγει ἡ ἀγ. Γραφή· «Αὐτός πού ρίπτει ἕνα θλάγμα εις τὴν γῆν και τὴν κάνει νὰ τρέμῃ».⁵⁵ Καὶ πάλιν· «Ἀπὸ τὴν παρουσίαν Του ἐσαλευθῆ ἡ γῆ».⁵⁶ Ἄλλὰ και αὐτὸ εἶναι ὀπωσθῆποτε χονδρὸν. Ἄκουσε τὸ ὑψηλότερον· «Ὅλα, δεσ ἀβέλησαν, τὰ ἔκανε».⁵⁷ Εἶναι, θηλασθῆ, εις Αὐτὸν ἀρκετὴ μονάχα ἡ θέλησις. C Πρόσχε δε νὰ ἴδῃς πῶς και εις αὐτὰ ἀκόμη τὰ παχυλότερα δεῖχτει δεῖ:

53. Φεβρ. 67, 2.
54. Φεβρ. 103, 39.
55. Φεβρ. 113, 7.
56. Σαρ. 194, 6.

ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κανέναν πρῶγμα. Διότι δὲν ἔκανε προηγουμένως λόγον δι' ὄπλα, παρὰ μόνον ὅταν ὠνόμασε Αὐτόν, τὸν Θεόν, δυνατὸν καὶ πάλιν, ἀφοῦ ἀπρί-
 θημιζε τὰ ὄπλα, ἄλλην τὴν νικητὴν τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὴν δε-
 ξιάν Αὐτοῦ, δηλαδὴ εἰς τὴν θεϊκὴν Του φύσιν καὶ τὴν δύ-
 ναμὴν Του. Πρῶγμα, ποῦ φανερώσει καὶ ἄλλος προφήτης
 ἔσταν λέγει· «Ἡ ἐξουσία Αὐτοῦ ὑπάρχει ἐπάνω εἰς τὸν ὄμιον
 Του»⁵⁷· τὸ λέγει αὐτὸ ὄχι διὰ τὰ δάλης εἰς τὸν νοῦν σου
 πῶς ὁ Θεὸς ἔχει ὄμιον, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ διὰ τὰ μάθησις ὅτι
 ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ συμμαχίαν ἄλλων. «Ζώσου
 γύρω ἀπὸ τὴν μέσην σου καὶ κρέμασε ἀπὸ τὸν μηρὸν σου
 τὴν ρομφαίαν σου, δυνατὴ, ὥστε νὰ θαυρήνῃ εἰς τὴν ὠραιό-
 τητά Σου καὶ τὸ κάλλος Σου». Τί θέλει λοιπὸν νὰ εἰπῇ ἐδῶ;
 Δι' αὐτὰ τὰ ὄνοματα, ποῦ ἔχουν ὀλιγωτέραν δύναμιν,
 φανερώσει τὴν ἐνέργειαν Αὐτοῦ, εἰς τῆς ὁποίας ἐξουσίασε
 τὴν οἰκουμένην, διὰ τῆς ὁποίας ἐτελεύσε τὸν πόλεμον καὶ
 ἔστησε τὸ τρόπαιον. Καὶ πράγματι ὁ πόλεμος ἦτο φοβε-
 ρός, ἀπὸ ἄλλους τοὺς πολέμους ἂν πῶς πικρός, διότι δὲν ἐ-
 πολεμοῦσαν φάρβαροι, ἀλλὰ οἱ δαίμονες εἶχαν στήσει πα-
 γιᾶ θανάτου καὶ κατεστρέφον διλόκληρον τὴν οἰκουμένην.
 Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε· «Καὶ τῶν ἰσχυρῶν θὰ
 μοιρᾶσθαι τὰ λάφυρα».⁵⁸ Καὶ εἰς ἄλλο πάλιν σημειοῦ ὁ Ἰη-
 σοῦς λέγει· «Πνεῦμα Κυρίου εἶναι ἐπάνω μου, διότι ὁ Κύ-
 ριος με ἔχρισεν, με ἔχει ἀποστείλει νὰ φέρω χαρούμενες εὐ-
 δησίας εἰς τοὺς πτωχοὺς, νὰ κηρύξω εἰς τοὺς αἰχμαλώτους
 ἐλευθερίαν».⁵⁹ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος παντοῦ
 εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἔγραψε εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἔλεγεν· Ἐ
 «Εἶθε νὰ εἶναι χάρις εἰς σὰς καὶ εἰρήνη ἀπὸ τὸν Θεὸν Πα-
 τέρα μας καὶ ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν».⁶⁰ Καὶ πά-
 λιν· «Διότι Αὐτὸς εἶναι ἡ εἰρήνη μας, ποῦ συνήνωσε τὰ δύο
 ἀντίθετα».⁶¹ Διὰ τὰ μὴ νομίσης δέ, ὅτι πρόκειται διὰ πρα-
 γματικὴν ὀλικὴν μάχαιραν, ὅταν ἀκούσῃ· «Ζώσου γύρω ἀπὸ
 τὴν μέσην σου τὴν ρομφαίαν σου», πρόσθεε τὰ ἐξῆς· Μό-
 λισ εἶπε «θάλε γύρω σου τὴν μάχαιράν σου» πρόσθεσε·
 «εἰς τὴν ὠραιότητά Σου καὶ εἰς τὸ κάλλος Σου» αὐτὸ εἶ-
 ναι ἡ μάχαιρα, ἡ ὠραιότης Του, καὶ ἡ ἀθάνατος εὐμορφία
 Του, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ μεγαλωσύνη, καὶ ἡ
 μεγαλοπρέπεια.⁶² Ἀ· Ἀπὸ τίποτε θεθαίως δὲν ἔχει ἀνάγ-

57. Ψαλ. 9, 5.
 58. Ψαλ. 38, 13.
 59. Ψαλ. 81, 1.
 60. Ψαλ. 1, 2.
 61. Ἰεροσ. 2, 14.

κὴν ἡ Ἵπερτάτη ἐκείνη ὑπαρξίς, διὰ τὰ κατορθώσθαι αὐτά,
 ποῦ ἐξετέθησαν προηγουμένως· διότι εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀ-
 νάγκης. Παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ προφήτης, διεγείρων Αὐτόν
 εἰς πόλεμον χάριν τῆς οἰκουμένης. Μετὰ ὅπῃ τὰ ὀφλητὰ
 πάλιν νοήματα καταβάθει· τὸν λόγον εἰς τὰ ὀλιγωτέρα.
 Διότι ἀφοῦ εἶπε «μάχαιρα» καὶ «μικρόν», ἀνέθηκεν εἰς τὴν
 ὠραιότητα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πάλιν κατέβηκεν εἰς αὐτὰ ποῦ ται-
 ριάζουν περισσότερο εἰς τὸ σῶμα, καὶ λέγει· «καὶ τέντω-
 σε τὸ τόξον Σου, καὶ προχώρει με ἐπιτυχίαν καὶ στήσε τὸ
 βασίλειόν Σου». Μετὰ τὸ νὰ εἰπῇ ἰδὲ «τένωσε», μᾶς ἀφανε-
 ρωσε τὸ τόξον καὶ τὸ θέλος. Ἀφοῦ πάλιν μᾶς εἰδείξεν, ὅτι
 Αὐτὸς δὲν χρειάζεται ὄπλα, προσέθεσεν, «καὶ προχώρει με
 ἐπιτυχίαν καὶ στήσε τὸ βασίλειόν Σου». Ἄλλος ἐρμηνευ-
 τὴς λέγει· «Πρόκοπτε, αἰξάνε». Β· Ἐδῶ δὲ Βασιλείαν ἐν-
 νοεῖ, ἐκείνην ποῦ ἱδρυσε εἰς τὰ ὑστερὰ χρόνια, μετὰ τὸν θρ-
 ονισμὸν Του εἰς τὴν γῆν, τὴν εὐρισκομένην εἰς τὴν διάθεσιν
 μας νὰ οικειοποιηθῶμεν καὶ νὰ γνωρίσωμεν.

Τὰ λόγια δὲ αὐτὰ προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὸν πόθον
 τοῦ προφήτου, ποῦ βλέπει ἤδη τὰ καταρθώματα καὶ τὴν
 οἰκουμένην νὰ χειραγωγῆται πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Δι' αὐτὸ
 καὶ μετὰ τὸν παρανοητικὸν χρησιμοποιοῖ τὴν λέξιν. Διότι
 συνήθειον καὶ οἱ κατώτεροι ὄντων ἐνθουσιάζονται, πρὸς
 τοὺς ἀνωτέρους αὐτὰ τὰ λόγια νὰ χρησιμοποιῶνται, πρὸς
 τὴν ἀλήθειαν καὶ πραάτητος καὶ δικαιοσύνης. Χρησιμοποιοῖ
 ἐπιρρημα ἀληθείας. Βλέπετε πῶς ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτὸν τῆς
 ἡ ἀγ. Γραφῆ καὶ δειχνεῖ πῶς, ἡ ἕκη, περὶ τῆς ὁποίας ὀμι-
 λεῖ, εἶναι νοερά καὶ πνευματικῆ· Ἐ διότι ἐκείνος ποῦ ἀνέ-
 φηκεν ὄπλα, καὶ σπαθιά καὶ τόξα, πῶς ἐδῶ κάμνει λόγον
 διὰ τὴν πραάτητος; Τί κοινόν, πράγματι, δύναται νὰ ὑπάρ-
 ξῃ μετὰ πρῶτης καὶ πολέμου, μετὰ ἐπιτεκίας καὶ
 μάχης; Ἐ λοιπὸν τοῦ, ἔσε κενεὶς ἤβλε ἐξέτασθαι τὸ
 ζήτημα μετὰ προσοχῆς.

Ὡς γνωστὸν καὶ ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἦσαν πρῶτοι.
 Δι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀγ. Γραφῆ λέγει διὰ τὸν πρῶτον· «Ἐνθουσι-
 αῖσε, Κύριε, τὸν Δαυὶδ καὶ διλόκληρον τὴν ἀνεξικακίαν σου».⁶³
 Διὰ δὲ τὸν Μωϋσῆν λέγει· ὠσαύτως, ὅτι «ἔπῃ ὁ πῶς ἀνεξί-
 κακος ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ ἔβλεν ἐπάνω εἰς τὴν
 γῆν».⁶⁴ Καὶ ζωὸς αὐτοῖ ποῦ ἦσαν πῶς πρῶτοι ἀπὸ ἄλλους τοὺς
 ἀνθρώπους, φαίνονται οἱ πῶς ἐκδικητικοὶ ἀπὸ ἄλλους, ὅταν
 κάτι ὑπερασπίζονται.. Ἄλλ' ἐάν θέλετε, ὅς ἐπιμῶν προη-

63. Ψαλ. 135, 1.
 64. Ἀριθ. 13, 3.

γουμενός διὰ τὴν προήγητά των. Ἐν καὶ πολλὰς συνέλαβεν ὁ καλὸς τυχὸς ἐκεῖνος Δαυὶδ τὸν Σαούλ, καὶ εἶχε δὴ τὴν δυνάμειν αὐτοῦ καὶ ὅταν ἀκούσῃ οἱ ἄλλοι τὸν παρακινῶσαν, τὸν ἐλυπήθη, καὶ τὸν θυμὸν ἐθύσε.⁶⁴ Καὶ ὅταν ὁ Σεμεὶ τὸν ὑβρίζε με φοβεράς ὕβρεις καὶ τὸν ἐχλεύαζε τότε διὰ τὴν συμφορὰν τοῦ⁶⁵ καὶ ἐνῷ οἱ στρατηγοὶ τοῦ Δαυὶδ ζητούσαν νὰ περάσουν ἀπέναντι καὶ νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸν ὄβριστην, πού σάν μεθυμένους δὲν ἤξερε τί ἔλεγε, με ποῖα ὑπέρηχα λόγια τοὺς ἀπαντῶ, γεμῆτα ἀπὸ οἴνου.⁶⁶ Μὲ ποῖον τρόπον δὲ ἐμπιστεύεται εἰς τοὺς στρατηγούς του τὰ διαφθαρημένα ἐκείνου παλληκάρια, πού ἐτόλμησε νὰ σκοπεῖ νὰ σκοτώσῃ τὸν πατέρα του; Τοὺς λέγει: «λυπήθητε μου τὸ παιδάκι μου, τὸν Ἀβессαούμ.⁶⁷ Ἐ ὅταν δὲ οἱ ἀδελφοὶ του τὸν κακολογούσαν καὶ τὸν ὑβρίζον ἀπὸ φθόνου, λίγο πρὶν ἀποτολήσῃ τὴν συγκρούσιν του μετὰ τὸν Γολιάθ, πού θὰ ἔφερε τὴν νίκην, σκέψου με πόσην προήγητά τοὺς συναμιλεῖ τοὺς λέγει μονάχα: «Ἐγὼν ἀπλὸν λόγον δὲν εἶπα;»⁶⁸

Ὁ Μωϋσῆς, πάλιν, τί ἔκανε; Ἄκουσε τί λέγει χάριν ἐκείνων, πού τὸν ἐλιθοβόλησαν, χάριν ἐκείνων, πού ἀπειπειράθησαν νὰ τὸν σκοτώσουν.⁶⁹ Ἐφ' ὅσον ὁ λόγος τὸ ἔφερε: «Ἄν τοὺς συγχωρήσῃς τὴν ἁμαρτίαν των αὐτῶν, συγχωρῶσέ τους ἁλλοιούτκα ἐξέλαβε μαζί τους καὶ ἐμε ἀπὸ τὸ βιβλίον σου, εἰς τὸ ὅποιον με ἔγραψες.»⁷⁰ Ὅταν δὲ πάλιν ἄλλοι προσπαθοῦσαν νὰ τὸν κάνουν νὰ φθονῆσῃ καὶ τὸν παρώξυναν⁷¹ Ἄ δὲ νὰ ἀνανακτήσῃ, τοὺς ἀπήντησε με ἐκείνη τὰ γεμῆτα φιλοσοφίαν λόγια: «Ποῖος δὲν θὰ ἠύχετο νὰ δώσῃ ὁ Κύριος ὥστε ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου νὰ εἶναι προφήται;»⁷² Χάριν δὲ τῆς ἀδελφῆς του, πού τὸν ἐκακολόγησε, πᾶσιν κετεῖνε τὸν θεόν.⁷³ Καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ ἰδῇ τὴν προήγητά του ἀκόμη καὶ τότε, πού ἔχασε τὴν γῆν καὶ ἠμποδίσθη νὰ εἰσελθῇ

64. Ἀ' Βασιλ. 94, 11 καὶ 96, 7-12.
65. Πρόκειται εἰς τὴν ἐναντίαν τοῦ Ἀβессαούμ ἐναντίον τοῦ Δαυὶδ.
66. Β' Βασιλ. 16, 7-14.
67. Β' Βασιλ. 18, 5.
68. Ἀ' Βασιλ. 17, 29.
69. Πούτος 17, 4.
70. Ἐξέως 18, 32.
71. Ἀριθμ. 11, 29.
72. Ἀριθμ. 12, 13.

εἰς τὴν Παλαιστίνην, συναμιλεῖ με δὴ τὴν καλωσύνην πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

Καὶ ἔτι αὐτὸς ὁ πρῶτος ἐδήμησε νὰ ἀνοίξῃ ἡ γῆ καὶ νὰ καταπιῇ τὸν Δαυὶδ καὶ Ἀβειρών καὶ Κορέ, ὅταν ἀπειτόλμησαν νὰ ἀρπάξουν τὴν ἱερουσόνην καὶ νὰ καοῦν οἱ ἄλλοι, πού ἔφεραν ζῆνι φωτιά διὰ τὴν θυσίαν.⁷⁴ Β Καὶ ὁ Δαυὶδ πάλιν ὁ πρῶτος ἐφόνευσε τὸν Γολιάθ καὶ τὸν στρατὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν καὶ ἐσκόπεσε ψηλά τὸν τρόπον τῆς νίκης.⁷⁵ Διότι αὐτὸ πρὸ παντὸς εἶναι τὸ γνῶρισμα τοῦ πρῶτου, ὅφ' ἐνὸς μὲν νὰ συγχωρῇ ὅσους τὸν ζημιώνουν, νὰ ἀγωνίζεται ἑμὲς διὰ νὰ προστατεύσῃ τοὺς ἀδικουμένους: ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ Χριστός. Ὅταν δηλαδὴ ἀνέβηκεν εἰς τὸν σταυρὸν ἔλεγε: «Πατέρα μου συγχωρᾶσέ τους.»⁷⁶ Καὶ ὅταν, πάλιν, ἐβηνοῦσε τὴν Ἱερουσαλήμ ἔλεγε: «Πᾶσες φορὲς ἠθέλησα νὰ περιμαρτύρωσά τοὺς παῖδά σας καὶ δὲν ἠθέλησατε: νὰ τῶρα ἡ πόλις σας ἀφίεται ἔρημος.»⁷⁷ Καὶ ὅταν ἔρασιζετο δὲν ἀνταπέβασε τὸ ράβδιον, ἀλλ' ἀπελογεῖτο πρὸς ἐκεῖνον, πού τὸν ἐρόσπειξε:⁷⁸ καὶ ἐνῷ τὸν ἠνέμοσαν θεμινοῦσιν, ἔγραψε τοὺς δαιμόνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπων⁷⁹ ἔν καὶ τὸν Ἐ ἐφώνεζαν πλανημένο καὶ ἐχθρὸ τοῦ Θεοῦ, ἐν ταῦταις Αὐτὸς τοὺς χειρονομοῦσε πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.⁸⁰ καὶ τοὺς Μωσῆς τὸν προέτρεπε παντοῦ νὰ μαστιγώνωνται, νὰ διώκωνται, νὰ ἐξορίζωνται καὶ νὰ θιολέγουν εἰς τὸν ἑαυτὸν των, τὴν πρὸ ἀσημνητῆ θέσι. «Ἐκεῖνος λοιπὸν πού θέλει νὰ εἶναι πρῶτος ἀνάμεσά σας» — τοὺς εἶπε — «ὡς εἶναι ὑπερέτης σας.»⁸¹ Καὶ παίρνοντας τὸ παράδειγμα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν Του, τοὺς ἔλεγε: «Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦλθε νὰ ἐξυπηρετήθῃ, ἀλλὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ νὰ προσκέρῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου διὰ νὰ σωθῶν πολλοί.»⁸² Ἄν δὲ διώχῃς δαιμόνας, καὶ πολέμῃ ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, καὶ τὴν πλάνην κατακαταρῇ. Ἐν αὐτὸ πρὸ παντὸς εἶναι δέλημα προήγητος τὸ νὰ διαλύῃ δηλαδὴ ἀλόκληρον τὴν κακίαν, νὰ ἐλευθερώη τοὺς ἐθληματώτους τῆς κακίας, νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς δαιμόνας πού

73. Ἀριθμ. 16, 12.
74. Α' Βασιλ. 17.
75. Δαυ. 23, 34.
76. Ματθ. 28, 51-52.
77. Ἰωαν. 18, 23-25.
78. Μαρκ. 9, 32-34.
79. Ἰωαν. 7, 12.
80. Ματθ. 24, 28.
81. Ματθ. 20, 28.

ἐπιδικῶν τὰ κακὸν μᾶς, νὰ ἐλευθερώη δὲ ἀπὸ τὰς συμφορὰς ὄσους προσβλήθησαν. Τί σημαίνει δὲ «Ἐνεκα ἀληθείας, καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης; Ἐφίε διὰ τὸν πόλεμον, ἀνέφερε τὴν παράδοξον, παρουσιάσας τὸν ὀπλίτην ἐν συνεχεῖ λέγει καὶ τὰ καταρθέματα τῆς βασιλείας του, τὸ εἶδος τοῦ προποιοῦ, λέγει διὰ τὴν φυσικὴν κοπιότητα τῆς νίκης. Διότι ἔλοι οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι πολέμοι, ὅταν βασιλεύουν, ἢ διὰ τὴν κατὰ κράτος πόλεμον, ἢ διὰ χρήματα, ἢ ἀπὸ ἐχθρῶν, ἢ ἀπὸ κενοδοξίας. Αὐτὸς δὲ μᾶς, ἐπιτέως, διὰ τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν πολεμᾷ ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν, νὰ τὴν φυτεύσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ διὰ τὴν πραότητα, νὰ ἐξημερώσῃ αὐτοὺς ποὺ εἶναι φοβερώτεροι ἀπὸ τὰ θῆρια καὶ διὰ τὴν δικαιοσύνην, νὰ δικαιώσῃ αὐτοὺς, ποὺ τυραννοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνομίαν, πρῶτον μὲν μετὰ τὴν χάριν, δευτέρου δὲ καὶ μετὰ τὰ καταρθέματα τῆς ἀρετῆς. «Καὶ θὰ Σὲ ὀδηγήσῃ ἡ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ καταρθέματα». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς 171 Α. «Καὶ θὰ Σὲ φωτίσῃ εἰς φοδερὰ πράγματα ἢ δεξιὰ Σου». Ἄλλος, πάλιν: «Θὰ Σὺ ὑποδείξῃ φοδερὰ ἢ δεξιὰ Σου».¹²

Εἶδες πῶς οὐα - οὐα μᾶς φρονέρωσε πάλιν τὴν ἀξιολογίαν αὐτοῦ ποὺ καταρθώνει τέτοια πράγματα; Διότι ὅπως ἀκριβῶς προηγουμένως, ἀφοῦ ἀνέφερεν ὅπλα καὶ ραμφισόν, εἰς τὴν ὠριότητα ἀνέβηκε καὶ ἔφερε τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ ἐπίπεδον ὠμῶν πνευματικῶν ἑνωσῶν ἔτσι πάλιν, ἀφοῦ κατέθηκε εἰς ὀλιγωτέρας ἐννοίας, τὰ τόξα καὶ τὰ βέλη, ἀνεβάζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ἀκροατὴν ὁμιλῶν διὰ τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου, τὴν ἀλήθειαν, δηλαδή, τὴν πραότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην μετὰ πάλιν ἀνοκφέρει καὶ τὸν τρόπον τῆς νίκης. Ἢ Ποίος δὲ εἶναι αὐτός; «Καὶ θὰ Σὲ ὀδηγήσῃ» — λέγει — «ἢ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ καταρθέματα». Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει ἔχει τὴν ἐξῆς ἐννοίαν: Εἶναι ἀρετὴ αὐτὴ καὶ ἐαυτὴν ἢ φύσιν Του, φθάνει μονάχη ἢ δύναμις Του καὶ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν, ποὺ πρέπει νὰ γίνουσι, καὶ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ μετὰ τὴν ἀπαιτούμενην τελειότητα. Καὶ καλὰ εἶπε ἕνας ἄλλος ἐρμηνευτὴς: «Ἦναι φοδερὰ ἢ δεξιὰ Σου» διότι εἶναι πολλὰ φοδερὰ τὰ καταρθέματα καὶ γεμάτα ἀπὸ φρίκης. Ὁ θάνατος κατελύθη, ὁ Ἄβης κατακρημνίσθη, ὁ Παράδεισος ἦνοιξε, ὁ Οὐρανὸς ἐλευθερώθηκε, οἱ Δαίμονες ἐδέθησαν, ἐπακοινώθησαν τὰ ἐπιουράνια μετὰ τὰ ἐπίγεια, ὁ Θεὸς ἔγνων ἀνθρώπος καὶ ὁ ἀνθρώπος κάθηται ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἀναστὰς ἐπιπέδους ἐξαγωγισθήσων, ἐφροντίσων πόθοι ἀθανάσιος, δυνατὴ πλέον ἢ ἀπόλαυσις Ὁ ἀνακράστων

12. Πρόκειται διὰ τοῦ ἐρμηνευτοῦ τῆς Π. Α. Ἀσίου καὶ Σάμιουελ.

ἀγνώων, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα κατάρθρωσε μετὰ τὴν παρουσίαν Του. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπε: «Θὰ σὲ ὀδηγήσῃ εἰς αὐτὰ τὰ φοδερὰ ἢ δεξιὰ Σου», βεβαιῶντας πῶς εἶναι ἀρετὴ αὐτὴ καὶ ἐαυτὴν ἢ φύσιν Του — λέγει — καὶ φθάνει ἢ δύναμις Του καὶ εἰς τὸ νὰ εὐρῆ καὶ εἰς τὸ νὰ ἐπιτελέσῃ μετὰ ἐπιτυχίαν ὅσα ἀρχικῶς ἔχουν τεθεῖ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς σωτηρίας μᾶς. Οἱ δὲ Ἐδδομήκοντα λέγουσι: «Θὰ σὲ ὀδηγήσῃ ἢ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ καταρθέματα» δηλαδή πρέπει νὰ θαυμάζῃ κανεὶς ὄχι μόνον αὐτὰ, ποὺ ἔχουν καταρθῶθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν παράδοξον τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον καταρθώθησαν. Διότι ὁ θάνατος μετὰ τὸν θάνατον κατελύθη, ἢ κατὰ μὲ τὴν κατὰραν ἐξαλείφθηκε καὶ ἐδόθη εὐλογία ἔπειθι ἐφάγαμεν τὸν ἀπυγορευμένον καρπὸν ἐξεδιώχθημεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μᾶς ἐβαλεν πάλιν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν χάρις εἰς τροφήν.¹³ Ὁ Παρθένος¹⁴ ἐπαύθη αἰτία νὰ ἐκδιωχθῶμεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον, διὰ μέσου Παρθένου εὐρηκαμένη πάλιν τὴν αἰώνιον ζωὴν. Μὲ ὅσα πράγματα κατεδικάσθημεν, μετὰ τὰ ἴδια ἐστεφανώθηκαμε. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Προφήτης εἶχεν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν του ἔλεγεν: «Θὰ σὲ ὀδηγήσῃ ἢ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστὰ καταρθέματα». Μήπως ἐχρημάσθη ὅσα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆν; Μήπως μάχαιρα; Μήπως τόξα καὶ βέλη; Εἶδες πῶς μόνη τις εἶναι ἀρετὴ ἢ φύσιν καὶ ἢ δύναμις αὐτοῦ; Ἀλλὰ εἶπετε πάλιν αὐτόν, σὺν νὰ εἶναι ἀριστος χορευτὴς, εἶπετε Του πάλιν νὰ κατεδοῖται ἀπὸ τὰ ὄψηλά εἰς τὰ ὀλιγωτέρα. «Τὰ βέλη Σου εἶναι ἀκουσμένα, δυνατὰ. Πλήθος λαῶν θὰ εὐρεθῶν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον Σου, διότι τὰ βέλη Σου θὰ πληθύνου τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Εἰς τὴν καρδίαν (θὰ κλυτθοῦν) οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως». Πρόσεξε πάλιν, πῶς καὶ ὅταν ἀνέφερε βέλη πῶς καὶ τότε ἀκόμη Ἐ ἐχρησιμοποίησε τὴν λέξιν «δυνατὰ», διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βέλη, ἀλλ' εἶναι ὁ ἴδιος αὐτάρκης εἰς δύναμιν. Ἡ λογικὴ σειρά εἶναι αὕτη: «Τὰ βέλη Σου εἶναι ἀκουσμένα, δυνατὰ, θὰ πληθύνου τὴν καρδίαν τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως». Τὸ δὲ ἄλλο: «Πλήθος λαῶν θὰ εὐρεθῶν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον Σου» εὐρίσκειται εἰς τὸ μέσον τῆς περὶ τῆς αὐτοῦ. Ἐδῶ λοιπὸν ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἢ ἐξηγήσῃς εἶναι διπλή ἢ δηλοῦθι λέγει ὁ Προφήτης διὰ τὴν

13. Ἦναι ἐπιπέδου τὴν βίαν Μετὰ τὴν ἐπίσημην ἐπιπέδου τὴν βίαν. Τὸ νόμιμον ἀπὸ ἀπολλοῦ ἢ ἦναι: «εἰς τὴν βίαν ἐξῆς τῆς αὐτοῦ Παράδεισον, ὁ ἐχθρὸς τὸν Ἄδμ». 14. Ἦναι τὴν βίαν.

ἄλωση τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆν αἰματωσίαν τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ὀλοαχρῆ καταστροφὴν.⁸⁵ Ἡ, κατὰ τὴν ἀναγωγικὴν μέθοδον, ἔβλη ὀνομάζει τὴν δύναμιν τοῦ λόγου τοῦ Εὐαγγελίου.⁸⁶ Διότι, πράγματι, πῶ γρηγόρα καὶ ἐπὶ τὰ θέλη περιέρχεν ὀλοκλήρον τὴν Οἰκουμένην καὶ ἐκέντησε τὴν καρδίαν ἐκείνων, πῶ ἦσαν πρὶν ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως, ἕχι θυμὸς διὰ τὰ καὶ τὸς φουεῖρη, ἀλλὰ διὰ τὰ καὶ τὸς προσελκύθη⁸⁷ πράγμα πῶ συνέθη καὶ εἰς τὸν ἀπόστολον Παῦλον. Διότι δὲν θὰ ἐσφαλὲ κανεῖς ζῶ ὀνομάζει θέλος τὴν λέξιν ἐκείνην, πῶ ἐξηκοντισθῆ ἀπὸ τὸν Οὐρανῶν, ἐκέντησε τὴν καρδίαν τοῦ πρὶν ἐχθροῦ καὶ τὸν ἔκαλε φίλον.⁸⁸ «Πληθὸς λαῶν θὰ εὐρεθοῦν κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρον Σου». Εἶδες τί κατώρθωσεν ὁ πάλεμος; Τὴν προσέγγισιν, μὲ τὴν δύναμιν τῆς χάριτος, ἐκείνων πῶ πρὶν ἦσαν ἐπαναστάται; τὴν διδασκαλίαν; τὴν κατήχησιν διὰ τὰ γίνουον πιστοί; Ἄ διότι αὐτὰ τὰ γονάτισμα ἐνοπίαν Του καὶ ἡ ὑπαταγή εἰς Αὐτὸν εἶναι διὰ ὄλους ἀφορμὴ καὶ ρίζα ἐξυμώσεως. Ἀφοῦ, δηλαδῆ, ἐλευθέρως αὐτοῦ ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν πλάνην τῶν δαιμόνων, τοὺς ὑπέταξεν εἰς τὸν εαυτὸν Του. Ἔτσι καὶ ἕνας ἄλλος Προφήτης παρουσιάζει Αὐτὸν αἰματωμένον καὶ λέγει: «Ποῖός ἐστι αὐτός, πῶ ἔρχεται ἀπὸ Ἐδώμ; Τὰ ἐνδύματά Του εἶναι κόκκινα ἀπὸ Βοσὸρ;»⁸⁹ Δὲν ὑπάρχουν ἐκεῖ ὅπλα καὶ τόξα καὶ ἄλλα, ἀλλ' ἐνδύματα. Καὶ εἶδω ἡ λέξις ἐνδύματα εἶναι κάπως ὀλιγωτέρα, ὀπωσθήποτε θυμὸς λεπτοτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις «ὄπλα, θέλη, τόξον» ὠτότισον θυμὸς καὶ μὲ τὴν ὀλιγωτέραν αὐτῆς ἐκφράσεως ἀνυψῶναι σιγὰ - σιγὰ τὸν λόγον πρὸς τὰ ἐκεῖ, τὰ ἀσώματα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐρωτᾷ ὁ Προφήτης, «ἀπὸ πῶ εἶναι κόκκινα τὰ ἐνδύματα», ἀπαντᾷ «διότι ἐπάτησα ἐντελῶς μόνος μου τὰ σταφύλια εἰς τὸ πατητήριον.»⁹⁰ διὰ τὰ βεβῆ τὴν εὐκολίαν τῆς νικῆς καὶ ὅτι δὲν εἶχε κανένα συνεργόν, ἀλλ' ὅτι ὁ ἴδιος ἦρκεσεν εἰς τὸν εαυτὸν του. Ἄ διότι ὅπως ἀκριβῶς λέγει: εἶδω «ἂν ἂν ὄδηγησθῆ ἡ δεξιὰ Σου εἰς θαυμαστά κατορθώματα», ἐτσι λέγει καὶ ἐκεῖ «ἐπάτησα ἐντελῶς μόνος μου τὰ σταφύλια εἰς τὸ πατητήριον». Μὲ τὸν τρόπον, δηλαδῆ, πῶ εἶναι εὐκολὸν εἰς τὸν ἐργάτην τοῦ πατητήριου τὰ πὰτὰ σταφύλια, ἐτσι καὶ εἰς τὸν Θεὸν εἶναι εὐκολὸν τὰ κάνη αὐτὰ, πῶ θέλησε⁹¹ καὶ μάλιστα ἕχι ἔτσι, ἀλλὰ καὶ πολὺ

85. Πρόκειται περὶ τῆς βασιλευσούσης αἰματωσῆς.
 86. Πρᾶξ. 9, 8-9.
 87. Ἦσ. 63, 1. ἢ σ σ ρ (=Βοσῶρ), πόλις σῆς Ἰουδαίας.
 88. Ἦσ. 63, 2.

πὶο εὐκολώτερα. «Ὁ θρόνος Σου, Θεέ μου, θὰ παραμείνῃ εἰς ὄλους τοὺς αἰῶνας καὶ ἡ βασιλικὴ Σου βασίς θὰ εἶναι ἔξουσία ἀμεροληφίας καὶ δικαιοσύνης. Ἠγάπησες τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησες τὴν παρανομίαν. Διὰ τοῦτο σὲ ἔχρισεν, Θεέ μου, ὁ Θεός Πατὴρ Σου μὲ ἄλιον χαρὰς καὶ εὐφροσύνης, ἀσυγκρίτως ἀνώτερον ἀπὸ ἐκεῖνο πῶ χροῖνται οἱ μέτοχοι τῆς δόξης Σου». Ἄλλος ἐρημηεὺς λέγει «Ὁ θρόνος Σου, Θεέ μου, εἶναι αἰῶνος.»⁹² ἢ ὁ δὲ Ἑβραῖός λέγει εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσάν τὸ «Ὁ Θεός, ὁ Θεός σου», Ἐλεωμ, Ἐλωάχ.⁹³ Τί ἡμπορεῖ τὰ εἰπεῖ ἐδῶ ὁ Ἰουδαϊκός; Διὰ ποῖον λοιπὸν λέγονται αὐτὰ; Τίς δὲ ἡμπορεῖ τὰ εἰπεῖ ὁ αἰρετακός; Διότι ἐδὼ λέγῃ, ὅτι διὰ τὸν πατέρα ἀδεύεται τὸ «Ὁ θρόνος Σου, Θεέ μου, εἶναι αἰῶνος», πῶς τότε θὰ παραμείνη εἰς Αὐτὸν τὸ εἶπε «διὰ τοῦτο σὲ ἔχρισεν Θεέ μου, ὁ Θεός Σου;». Διότι θεοῦ δὲν εἶναι ὁ πατὴρ ὁ Χριστός, ὥτε Αὐτός ἔχει χρισθῆ. Εἶναι λοιπὸν φανερόν, ὅτι ὁ λόγος γίνεται διὰ τὸν Μονογενῆ, περὶ τοῦ ὁποίου ἔχουν λεχθῆ καὶ τὰ προηγούμενα. Πράγμα θεοῦ, πῶ καὶ ὁ Ἰωάννης ἔλεγεν ὅτι, δηλαδῆ, «τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ ἐδὼ θὰ ὑπάρῃ τέλος».⁹⁴

ἢ. Ἄλλ' ἴσως θὰ ἡμποροῦσε κανεῖς τὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖνο διὰ τί λοιπὸν τώρα ἀμιλεῖ περὶ τῆς θεότητος, ἐνὶ προηγούμενως ἔκαθε λόγον διὰ τὴν ἕκαστον οἰκονομίαν; Διότι καὶ ὁ Ματθαῖος ἔτσι κάνει. Ἀρχίζει δηλαδῆ ἀπὸ τὴν σάρκα καὶ εἰσάγει τὸν ἀναγνωστὴν μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «Βίβλος γενεολογίας Ἰησοῦ Χριστοῦ».⁹⁵ Μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἀρχίζει καὶ ὁ Λουκάς καὶ ὁ Μάρκος; μόνον ὁ Ἰωάννης ἀρχίζει διαφορετικὰ. Ἀφοῦ δηλαδῆ προηγούμενως εἶπε περὶ τῆς θεότητος, «Εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦτο ἀχώριστος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸς τέλειος ἦτο ὁ Λόγος»⁹⁶ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀνέφερε περὶ τῆς Θεότητος τοῦ Λόγου, μετὰ εἶπε «καὶ ὁ Λόγος ἔγενεν ἀνθρώπος καὶ κατοικήσας μετὰ ἡμῶν».⁹⁷ Ἄ τὴν ἄν δε καὶ διαφορετικὰ πρὸς τοὺς ἄλλους ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, παρὰ τοῦτ' ἔκαθε θυμὸς μεγάλων συμφωνίαν παρουσιάσε πρὸς αὐτούς.⁹⁸ Καὶ πῶς ἡμπορεῖ — λέγει — τὰ δικαιολογηθῆ ὅτι ὑπάρχει συμφωνία εἰς τὴν δια-

90. Μὲ τὸ ἑβραϊκὸν γράσσεται
 91. Ἦσ. 9, 8.
 92. Μαθ. 1, 1.
 93. Ἦσ. 1, 1.
 94. Ἦσ. 1, 14.
 95. Ἦσ. 1, 1. Ἦσ. 1, 14.
 96. Ἦσ. 1, 14.
 97. Ἦσ. 1, 14.
 98. Ἦσ. 1, 14. Ἦσ. 1, 14.

φοράν και αντίθετον, Δέν γυρωρίζεις, πώς και τὸ νὰ πρῶγης εἶναι ἀντίθετον μὲ τὸ νὰ μὴ πρῶγης; Καὶ τὸ νὰ πίνης μὲ τὸ νὰ μὴ πίνης; Καὶ τὸ νὰ βίβης μὲ τὸ νὰ μὴ βίβης; Πολλὰς φάρας δὲ καὶ ὁ ἰατρός κάνει πολλὰ τέτοια, ἔχει ἐπειδὴ ἀντιμάχεται πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ πᾶσι πᾶνω συμφωνῶν διότι πρὸς ἕνα σκοπὸν ἀποβλέπει, τὴν ὕγιαν τοῦ ἀρρώστου. Αὐτὸ ἰσοπῶν ἔχει συμβῆναι καὶ εἰς τοὺς Εὐαγγελιστάς. Ἐλλοίστε καὶ τὸ θέρος εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸν χειμῶνα· ἀλλὰ τοῦτο πρὸς ἕνα σκοπὸν ἀποβλέπει, εἰς τὴν ὠριμότητα καὶ ἀφθονίαν τῶν καρπῶν. Β καὶ ὁ δόκτορος ὁ κόσμος ἀπὸ ἀντίθετα πράγματα ἔχει συσταθῆναι, ἐν τούτοις ὁμοῦ παρουσιάζει πολλὴν τὴν ἁρμονίαν εἰς τὴν ζωὴν μας. Καὶ ὁ Χριστὸς ἀκόμη ἦλθε καὶ ἔζησε κατὰ τρόπον διαφορετικόν πρὸς τὸν Ἰωάννην. Διότι ὁ μὲν ἔπρωγεν, ἐνώ ὁ ἄλλος ἐνήστευεν. «Διότι ἦλθεν ὁ Ἰωάννης», — λέγει — «χωρὶς νὰ πρῶγῃ καὶ χωρὶς νὰ πίνῃ καὶ λέγουσι βασιάνον ἔχει.

Ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρῶγων καὶ πίνων καὶ λέγων, νὰ ἀνθρώπος φραγῆς καὶ οἰνοπότης».⁹⁷ Ἀλλὰ ἂν καὶ ἐκ πρώτης ὀφείας ἐφαίνοντο ἀντίθετα, αὐτὰ, ποῦ συνέβαινον, ἐν τούτοις ἀπέβλεπον εἰς κοινὸν σκοπὸν, εἰς τὸ νὰ σωθῆναι τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὰ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ σωθῶν.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡ σειρά αὐτῆς τῆς ἀφηγησεως περὶ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἐσαρκου οικονομίας, ἂν καὶ ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἰωάννην ἀντίθετα πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐν τούτοις ὁμοῦ εὐρίσκειται εἰς καταπληκτικὴν ἁρμονίαν πρὸς αὐτοὺς. Καὶ τὸ πᾶς, τὸ λέγω ἡμέωσις. Διότι εἰς τὴν ἀρχὴν, πρὶν ἀκόμη διαδοθῆναι τὸ κήρυγμα, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν λόγον τῆς ἐσαρκου οικονομίας, καὶ νὰ προγαμνάζουν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς σαρκώσεως, οἱ ὅποιοι, ἔτσι εἰσάγονται εἰς τὰ ὕψηλά νοήματα ἀπὸ τὰ ὑλικώτερα καὶ αἰσθητὰ. Ἐπειδὴ λοιπὸν διαθεροποιήθη ἡ γνώσις διὰ τὴν ἐσαρκου οικονομίαν καὶ οἱ ἀνθρώποι ἐδέχθησαν τὸ κήρυγμα, εἰς αὐτὸ πλέον ἦτο κοπιώλης ἡ περιστάσις νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ τὰ ὑψηλά, τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ δηλαδὴ.

Δι' αὐτὸ καὶ οἱ Προφῆται, ὁσάκις κάνουν λόγον δι' Αὐτὸν, ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἐσαρκου οικονομίαν καὶ μὲ αὐτὴν προετοιμάζουν ψυχικῶς τοὺς ἀνθρώπους. Πρόσεξε λοιπὸν πῶς ὁ Μιχαίας ἀρχίζει ἀπὸ κάτω, ἀπὸ τὰ ἐπίγεια καὶ σαρκικά. «Καὶ **D** αὐ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα δὲν εἶσαι καθόλου ἀσημαντος μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων Ἰούδα. Διότι ἀπὸ οὐρα θὰ

96. Δευτ. 7, 53.

προέβη Ἀρχηγός, ποῦ θὰ βασιλεύσῃ εἰς τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ».⁹⁸ Καὶ ὁμοῦ δὲν ἦτο ἡ Θεότης ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ, ἀλλὰ ἡ σὰρξ, ποῦ ἐνεδύθη ἡ Θεότης, δὲν ἐστάθη ὁμοῦ μόνον εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Θεότητα ἀνέστη, μὲ τὸ νὰ λέγῃ «καὶ τοῦ ὅπου ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς τὴν αἰωνιότητα».⁹⁹ Καὶ ὁ Προφῆτης Ἡσαΐας λέγει πάλιν «Νὰ ἡ Παρθένος θὰ συλλάβῃ θαυματουργικῶς εἰς τὴν γαστέρα τῆς καὶ θὰ γεννήσῃ Υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουὴλ, ποῦ θὰ εἴπῃ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας».¹⁰⁰ Βλέπετε μὲ ποῖον τρόπον καὶ ὁ Προφῆτης αὐτὸς ἀνέθῃ ἀπὸ τὴν σὰρκα πρὸς τὴν Θεότητα; Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο μέρος πρόσεξε ὅτι τὸ ἴδιον γίνεται: Ἐ διότι λέγει ὁ Προφῆτης Ἡσαΐας: «Διότι ἐγεννήθη εἰς ἡμᾶς παιδίον, καὶ μᾶς ἐδόθη υἱός· καὶ τὸ ὄνομά Του θὰ εἶναι ἄγγελος μεγάλης ἀποστάσεως, θαυμαστός σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρός, ποῦ ἐξουσιάζει, Ἀρχὸν εἰρήνης, πατέρας αἰώνιος».¹⁰¹ Βλέπετε πῶς καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν λέξιν «παίδιον» καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ σὰρκα οικονομίαν, σὺν νὰ ἀνεβαίη διαφόρους βαθμοὺς ἀνέρχεται καὶ στέκει γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Θεότητος; ¹⁷⁴ Ἄ Ἔτσι καὶ ὁ Πατὴρ του ἐγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους διὰ μέσου τῆς ὑλικῆς κτίσεως πρώτον. «Διότι τὰ ἄσφατα ἰδιώματα Αὐτοῦ» — λέγει ὁ Παῦλος — «γίνονται αἰσθητὰ ἀπὸ τότε ποῦ ἐκτίσθη ὁ κόσμος διὰ μέσου τῶν ὑλικῶν δημιουργημάτων».¹⁰² Δι' αὐτὸ θεδαίως καὶ ὁ ἴδιος λαμβάνει πολλάκις τὸ σχῆμα αἰσθητοῦ προσώπου, ὥστε νὰ ἀναιψύνη σιγά - σιγά τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὰς ἀσωμάτους πνευματικὰς ἐνοίας, καὶ διατὶ θαυμάσιος, ἂν εἰς τὰς ἰσοματικὰς ἀληθείας ἔτσι ἐχρησιμοποίησε τὸν λόγον τῆς οικονομίας, ἀφοῦ καὶ εἰς τὰ ἠθικά παραγγέλματα καὶ τὸς ἐντολάς τὸ ἴδιον κάμει; Δι' αὐτὸ θεδαίως καὶ ὁ Προφῆτης χρησιμοποίησε ἔτσι ἔδω τὸν λόγον ἀνεργόμενος ἀπὸ τὴν σὰρκα πρὸς τὴν Θεότητα Β (διότι τὰ γεῖνη εἶναι μέρος τῆς σαρκός). Καὶ πάλιν κατεργόμενος ἀπὸ τὴν Θεότητα πρὸς τὴν σὰρκα, διότι ἐπιδικῶναι μὲ τὴν ποικίλιαν τοῦ λόγου τὴν σωτηρίαν τῶν κατηγορευμένων. Ὁ ἄρνος Σου, Χριστέ μου, θὰ παραμείνῃ σταθερὸς εἰς ἅλους τοὺς αἰῶνας. Ἐδὼ ἄρνον λέγει ἔχει ἁπλῶς τὸ ἔπιπλον τοῦ ἄρνου, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν. Ἐδὼ μὲν ὀνομα-

97. Μαρτ. 5, 1.

98. Μαρτ. 5, 1.

99. Ἠσ. 7, 14 καὶ Ματθ. 1, 23.

100. Ἠσ. 9, 6.

101. Ἠσ. 1, 20.

ζει τὸν θρόνον αἰώνιον, εἰς ἄλλο δὲ μέρος ὄψηλόν. «Ἔβρα — λέγει — ἐτὸν Κύριον νὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ὄψηλόν θρόνον». ¹⁰² Καὶ ἄλλος προφήτης λέγει, ἐπίσης «βλέπω νὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ἄβυσσον θρόνον». ¹⁰³ Ὁ δὲ Δαυὶδ τὸν παρουσιάζει καὶ ὡς θρόνον φιλονεικίας. Λέγει λοιπὸν «Ἐλεημοσύνη καὶ δικαιοσύνη θὰ εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ θρόνου Του». ¹⁰⁴

Ὅλα αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ διὰ τὴν βασιλείαν Του, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τέλος (διότι αὐτὸ σημαίνει εἰς αἰῶνα αἰῶνας), ἐπειδὴ εἶναι δοξαζομένη, ἐπειδὴ εἶναι ὄψηλη, ἐπειδὴ ἐξουσιάζει καὶ εἶναι δυνατὴ. Ὅταν, πάλιν, λέγῃ «ἡ βασιλεία σου, Κύριε, εἶναι αἰώνια», ¹⁰⁵ ἔννοεῖ πὺς δὲν ἔχει ἀρχήν, ὅτι εἶναι ἀναρχος. Ὅπως δὲ ἀκριβῶς ὁ θρόνος εἶναι ἀμείβωλον βασιλείας, ἔτσι καὶ ἡ χάρις εἶναι ἀμείβωλον βασιλείας, ἀλλὰ καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Δι' αὐτὸ λέγει «ῥάβδος ἀδικασίου κρίσεως, θὰ εἶναι ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου, Κύριε». Διότι ἕκει τὸ δικαίον εἶναι καθαρὸν, ἕκει, εἰς τὸν Θεόν, τὸ σωστὸν εἶναι καθαρὸν, τίποτε ἕκει δὲν σκεπάζεται ἀπὸ σκάν. Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ οἱ μωνακοὶ καὶ οἱ παράφοροι ἢ καλύτερα αὐτοὶ ποῦ εἶναι χειρότεροι ἀπὸ αὐτοῦ. Ποιοὶ δὲ εἶναι αὐτοί; **D** Ἐκεῖνοι ποῦ κατηγοροῦν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγουν· διὰτὶ αὐτὸ καὶ τὸ ἄλλο νὰ γίνων ἔτσι;

Διότι πὺς δὲν εἶναι ἀποστον, ὅταν κανεὶς κάθεται κοντὰ εἰς τὸν μαρογκόν, νὰ τὸν βλέπῃ νὰ σπάσῃ καὶ νὰ προσιζῇ εἴωλα, χωρὶς νὰ ζητῇ λόγον οὔτε εὐδυναίε· καὶ ὅταν βλέπῃ τὸν ἀπρὸν νὰ κόβῃ καὶ νὰ κἀῃ τὴν σάρκα, νὰ κλεινῇ τὸν ἄρρωστο εἰς δωμάτιον καὶ νὰ τὸν θαλασπίζῃ μὲ δαιταν, νὰ μὴ πολυπραγοῦν δι' αὐτὰ ποῦ συμβαίνοσιν, οὔτε ὁ Ἰ-βιος ὁ ἄρρωστος, οὔτε κανεὶς ἀπ' αὐτοῦ, ποῦ ὀπαρέασον· καὶ ὅταν βλέπῃ τὸν κυβερνήτην νὰ τεντώνῃ τὸ σκῶν, καὶ νὰ χαλαρώνῃ τὰ πανιά, καὶ πάλιν νὰ τὰ ἀπλώνῃ καὶ νὰ θυθῆ εἰς τὸ κύμα τὰ πλεῦρα τοῦ πλοίου, νὰ μὴ πολυπραγοῦν καὶ νὰ μὴ περιεργάζεται· Ἐ τὸν καθέναν ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς τεχνίτας, ἀλλὰ νὰ ἠσυχάζῃ καὶ νὰ σπαίρνῃ, ἂν καὶ πολλὰς φορές κάμνονου σφάλματα γύρω ἀπὸ τὴν τέχνην των καὶ ὅμως νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν νὰ περιεργάζεται καὶ νὰ ἐρευνᾷ λεπτομερῶς τὴν ἀπερίγραπτον σοφίαν τοῦ

102. Πῶ. 6, 1.

103. «Ἐρεπῶσιν εἰς τὸν θρόνον ἐσέθην... ὁ θρόνος ἀεὶ ὡς ἄλλε πύρρ». Ἰσαiah 7, 9).

104. Ψαλμ. 96, 3.

105. Ψαλμ. 144, 13.

Θεοῦ, τὴν ἀπερίγραπτον φιλονεικίαν, καὶ τὴν φροντίδα του, αὐτὴν τὴν ἀπερίγραπτον; Καὶ ποίας μεγάλης πρῶτης ἐμπνεύσεις δὲν εἶναι αὐτὰ;

Καὶ ὅταν μὲν πρόκειται νὰ βοηθήσουν καὶ νὰ διαθέσουν χρήματα δι' ἀδικουμένους, δὲν θὰ τὸ ἀπεράσων εὐκόλως· ἐν τούτοις ὅμως ἐξετάζον με ἐπιμονήν, διότι ὁ τάδε νὰ περᾷ, διὰτὶ ὁ ἄλλος νὰ εἶναι πτωχός, διὰτὶ ὁ τρίτος νὰ εἶναι πλούσιος, Πουρὴ δοῦλε καὶ ἀνήτε, δὲν σκιδεῖς κάτω, δὲν κατακρίνεις τὸν ἑαυτὸν σου, δὲν χαλινομαγεῖς τὴν γλῶσσαν σου, ¹⁰⁶ Ἄ δὲν συμμάχευς τὸ μυαλό σου; Ἄφου σταματήσῃς νὰ ἐξετάσῃς αὐτὰ, ἔσθ' στρέφεις καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν τὴν περιέργειαν εἰς τὴν ζωὴν σου; ¹⁰⁷ εἶρε μὴ ματιὰ εἰς αὐτὰ, ποῦ ἔχεις κάνει, εἰς τὸ πέλαιος τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ ἐν εἰσο. περιέργως καὶ σοῦ ἄρσει νὰ πολυπραγοῦνῃς, τότε ζητήσῃς εὐδυναίε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου διὰ τὰ λόγια, θὰ τὰ πράγματα, ὅσα εἶπες κακά, ὅσα ἔκανες ἄσχημα· τὰρα ὅμως, ἐνὸς ἀφίνας τὸν ἑαυτὸν σου ἀνεξέλεγκτον, ἐν καὶ αὐτῇ ἡ ἀδιαφορία ὀδηγῇ εἰς κόλασιν, ἡ δὲ, διὰ τὰ ἀμαρτήματα, πολυπραγοῦσύν φέρεῖ σωτηρίαν, «ἀθεοὶ καὶ δικάζεις τὸν Θεόν καὶ προσθέτεις εἰς τὰ ἀμαρτήματά σου καὶ ἄλλα. Δὲν ἀκούεις τὸν Προφήτην ποῦ λέγει· **B** «ῥάβδος ἀδικασίου κρίσεως θὰ εἶναι ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου;» Καὶ ἄλλον Προφήτην, ποῦ λέγει πάλιν· «Ἡ κρίσις Αὐτοῦ ὡσὸν φῶς θὰ ἐξέλθῃ». ¹⁰⁸ Ἄν δὲ δὲν γνωρίζῃς ἐπακριβῶς τὰ σχετιζόμενα μετὰ τὸν Θεοπότην σου, δι' αὐτὸ δόξαεῖ Τον, δι' αὐτὸ, πρὸ παντός, προσκύνησε Τον, διὰ τὴν ἀνεκφραστον μεγαλωσύνην του, διὰ τὴν ἀκατανόητον πρόνοιαν Του, διὰ τὴν σοφῆ φροντίδα του, ποῦ πόσον ποικιλοτρόπως ἀδηλώνεται.

«Ἠγάπησες τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησες τὴν παρανομίαν». Ἄφου λοιπὸν προηγουμένως ὁ Προφήτης ἀνέφερε τὰ κατορθώματα, τὰς νίκας, τὰ τρόπαια, τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης, πὺς τὴν ἐγέμισεν ἀπὸ ἀληθείαν, ἀπὸ πρῶτη, ἀπὸ δικαιοσύνην, δείχνοντα ὅτι αὐτὰ δὲν ἔγινον παραλόγως, **C** ἄμιλει ἐν συνεχείᾳ διὰ τὰ ἀξιώματα Αὐτοῦ ποῦ κατεργάσεν ὅλα αὐτὰ· ὅτι, δηλαδῆ, εἶναι Θεός, ὅτι εἶναι βασιλεύς, ὅτι ἡ βασιλεία Του δὲν ἔχει τέλος, ὅτι εἶναι δικαστῆς ἀνεπηρέαστος εἰς τὸ δικαίον, ὅτι ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους, ὅτι μισεῖ τοὺς πονηρούς. Ἐπειδὴ — λέγει — εἶναι

106. Σίτισαι, ποῦ μετ' ὀνειδιζοῦντα· τὸ γνωστὸν γνωμικὸν ἐπὶ ἀρχαίων ἐγγράφῃ αὐτόν.

107. Πῶ. 6, 3.

τέτοιος, δι' αὐτὸ ἔχει καταρῶσαι τέτοια καταρῶματα. Κα-
νεὶς λοιπὸν —λέγει— ὡς μὴ ἔχη ἀπιστίαν. Διότι αὐτός, ποῦ
καταρῶσαι τόσα, καὶ ἤδυνάτο καὶ ἤθελε νὰ τὰ καταρῶσῃ.

Ἀρῶ λοιπὸν εἶπε τὰ ὄψιμά τῆς Θεότητος αὐτοῦ, κα-
τεβάσει πάλιν τὸν λόγον εἰς τὴν σάρακα καὶ λέγει· «Διὰ τοῦ-
το, Κύριέ μου καὶ Θεέ, Σὲ ἔχραον ὁ ἔπιτοράριος Πατὴρ
Σου». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει· «δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν
Σὲ ἠλείψην» διὰ νὰ καταρῶσῃς —λέγει— ὅσα ἀνέφερα, νὰ
ἐκδιώξῃς τὴν ἀνομίαν, νὰ φυλάξῃς εἰς τὴν γῆν καὶ τὰς
καρδίας δικαιοσύνην, διὰ νὰ κἀνῃς ὅσα Ἦ βκανε. Σὺ δὲ νὰ
μὴ παραχθῆς, ὅταν ἀκούῃς ὅτι ὅλα αὐτὰ ἀποδίδονται εἰς
τὸν Πατέρα. Διότι δὲν τὰ λέγει αὐτὰ, διὰ νὰ ἀποστε-
ρήσῃ αὐτὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ καταρῶματα, ἀλλὰ ἀποδί-
δων ὅσα ἔχει ὁ Υἱὸς εἰς τὸν πατέρα, ὅπως ἀκριβῶς λέ-
γει ὅτι καὶ ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ εἶναι αὐτοῦ. «Ὅλα τὰ ἰδικά μου
εἶναι· ἰδικά Σου καὶ ὅλα τὰ ἰδικά Σου εἶναι ἰδικά μου».¹⁰⁸
Δι' αὐτὸ καὶ διὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ὁ μὲν Πά-
λος ὅταν ὁμιλῇ λέγει· «ὁ Θεὸς ἀνέγειρεν αὐτὸν ἐκ νε-
κρῶν»,¹⁰⁹ ἐνῶ ὁ Ἰωάννης· «Κατακαρμίνισατε τὸν νοῦν αὐτὸν
καὶ ἐγὼ εἰς τρεῖς ἡμέρας θά τὸν ἀνοικοδομήσω».¹¹⁰ Τί ση-
μαίνει δὲ «ἐλαῖον ἀγαλλιάσεως»; Ἄλλ' ὁμοίως ὁ Χριστὸς πω-
θενά δὲν ἐχρίσθη μὲ ἔλαιον, παρὰ μόνον μὲ Πνεῦμα ἁγίου.
Διὰ τοῦτο προσέθεσε Ἐ ὑπερώων αὐτῶν ποῦ εἶναι μέτα-
χοι Σου» εἶναι, θηλαθῆ, ὡς νὰ λῆθῃ ὅτι κανεὶς δὲν εἶναι ὁ-
πως αὐτός. Διότι πολλοὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν εἶχον χρισθῆ,
ἦσαν χριστοί· ἐστὶ ὁμοίως οἷον εἶναι ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχουν
πολλοὶ ὁμοίοι. Αὐτὸς ὁμοίως εἶναι ὁ ξεχωριστός.¹¹¹ Κατ' ἀνα-
λογία ὑπάρχουν πολλοὶ υἱοὶ, κατὰ χάριν, αὐτὸς ὁμοίως εἶ-
ναι ὁ Μονογενὴς κατὰ φύσιν. Διότι ὅλα εἰς αὐτὸν εἶναι ἐ-
ξαιρετικά, ὄχι μόνον ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν Θεότητά Του,
ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἑνσαρκὸν οἰκονομίαν· ἐ-
πεὶ δὲ κανεὶς δὲν ἐχρίσθη μὲ τέτοιο πνεῦμα. Ἄν δὲ αὐτὸ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἀνομάη ἔλαιον, μὴ ἀπορρήσῃς· ἐπ' ὅσον
εἶναι Προφήτης ὁμιλεῖ κῆπος συνεισκαμμένα.¹¹² Ἄ Καὶ κα-
λὰ εἶπε «ἐλαῖον ἀγαλλιάσεως», διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι εἶναι
χωριστόν. «Διότι ὁ καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀ-
γάπη, χαρὰ, εἰρήνη».¹¹³ Ἄλλος πάλιν ἑρμηνευτὴς εἶπεν κῆ-
μὲ

108. Ἰωάν. 17, 10.
109. Α' Κορινθ. 6, 14.
110. Ἰωάν. 2, 19.
111. «Ὁς ἦσαν ὁ Κύριος ἑμὸν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνομήσεται καὶ ἄνεός
τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐξ κατ' ἐσχάτην ὅμοια δὲ τὴν αὐστηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἦναι
ὁ ἄνεός τοῦ Θεοῦ, ὁ αἶμας τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. 1, 29).
112. Γαλ. 5, 22.

ἔλαιον λαμπροῦ σταλαίμοῦ.¹¹⁴ Εἰς δὲ τὸ ἐδραϊκὸν κείμενον
ἀνακρίεται ἡ λέξις «σταδών», θηλαθῆ ἔλαιον κομψότητος,
βόξης, σταλαίμοῦ. Ἄν δὲ ἐπιγῆ καὶ ἔλαιον, ποῦ φέρει χα-
ρὰν καὶ αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἤκουσες
ραμφισίαν, δὲν ἐννοεῖς τὴν μάκαρον, καὶ ὅταν ἤκουσες βέ-
λη καὶ τόξα, δὲν ἐννοεῖς τόξα καὶ βέλη ὡς ἀντικείμενα, ἀλ-
λὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, ποῦ καταρῶσασε αὐτὰ τὰ καταρ-
ῶματα, ποῦ ἀνέφερα προηγουμένως· ἐπὶ καὶ τώρα ποῦ
ἤκουσες ἔλαιον, νὰ μὴ νομίξῃς τὸ συνηθισμένον ἔλαιον, ἀλ-
λὰ νὰ φέρῃς εἰς τὸν νοῦν σου τὴν χάριν, ποῦ γίνεται μὲ
τὸ ἔλαιον, διότι τὸ ἔλαιον εἶναι συμβόλον τοῦ Ἁγίου Πνεῦ-
ματος ἢ ἐπιτοράριος τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ πρότερον ἦτο τὸ
Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀρῶ λοιπὸν αὐτὸ τὸ ἔλαιον εἶναι συμβο-
λον τοιαύτου πνεύματος, τότε χωρὶς κανὸς διαταγῶν νὰ
ἀνομάησῃ αὐτὸν Χριστὸν, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀβραάμ Χριστὸς
ἐκαλεῖτο καὶ οἱ Προφῆται, ἀν καὶ δὲν ἐχρίσθησαν ὅλοι μὲ
ἔλαιον. Ὅπως ἀκριβῶς φαίνεται ἀπὸ τὴν φράσιν καὶ ἐγγί-
στε αὐτοὺς ποῦ ἔχουν τὸ χρίσμα μου καὶ μὴ σκέπτεσθε ποτη-
ρὰ ἐναντίον τῶν προφητῶν μου.¹¹⁵ Πότε δὲ ἐχρίσθη ὁ Κύρι-
ος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; Ὅταν κατήλθεν ἐπάνω εἰς αὐτὸν
τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὑπὸ μορφῇ περιστέρως, Ἐβῶ δὲ ἀνο-
μῶσει μετόχους ἄλλους, ὅσοι ἔλαβον Πνεῦμα, σύμφωνα μὲ
ὅσα λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης· «Καὶ ἀπὸ τὸν πλοῦ-
τον τοῦ ἡμεῖς ἐλάβομεν χάριν ἐπάνω εἰς τὴν χάριν».¹¹⁶ περὶ
δὲ αὐτοῦ· C «Δὲν δίδει ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα μὲ μέτρον». ¹¹⁷ Καὶ
πάλιν· «Θὰ σκορπίσω ἀπὸ τὸ Πνεῦμά μου εἰς κάθε ἀνθρω-
πὸν».¹¹⁸ Ἐκεῖ ὁμοίως, εἰς τὸν βαπτιζόμενον Ἰησοῦν, ὄχι μὲ-
ρος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸ Ἅγιον
Πνεῦμα ἦλθε δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς· «ὅθεν δι-
δει ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα μὲ μέτρον».¹¹⁹ Ἄριστα, ὅπως ἀμύ-
ρνα καὶ στακτὴ καὶ κωσσία ἐκπέμπονται ἀπὸ τὰ ἰμάτιά Σου.
Κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν «εἰς τὸν ἱματισμὸν Σου». Κατ' ἄλ-
λον «ὅλα τὰ ἰμάτιά σου».

Μερικοὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι μὲ τὸν στίχον αὐτὸν ὁ προ-
φήτης ὑπαινίσσεται τὸν τάφον τοῦ Κυρίου· ἄλλοι, πάλιν, ὅτι
μὲ τὸν στίχον αὐτὸν προλέγει τὴν διαφοράν τῆς χρισείως.
Διότι, κατὰ τὴν παλαιὰν ἐσχάτην, τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος

114. Σήμερον.
115. Ἐξάμ. 104, 15.
116. Ἰωάν. 1, 16.
117. Ἰωάν. 3, 34.
118. Ἰωάν. 3, 2.
119. Ἰωάν. 3, 34.

δεν ἀπετελείτο ἀπὸ τὰ μύρα αὐτά, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλα. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι πράττειται περὶ ἄλλου τρόπου χρήσεως, ἐφανέρωσεν Ἡ τὴν διαφορὰν τῆς ἐνεργείας μετὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὕλων. Ἡ δὲ φράσις τοῦ στήθους «ἀπὸ τὰ ἑμὰτά Σου», δείχνει, ὅτι καὶ τὰ ἑμὰτα Αὐτοῦ ἦσαν γεμάτα ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν. Δ' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡ ἀμφοροσύνη, μόλις ἤγγισε τὸ κράσπεδον τοῦ ἑμῶν τοῦ Ἰησοῦ, ἀπεξήρανε ἀμέσως τὴν θροῦσιν τοῦ αἵματος.¹¹⁹ Καθεὶς λόγος δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ δεχθῶμεν αὐτὴν ἢ τὴν ἄλλην ἐρμηνείαν· διότι, κατ' ἡμᾶς, καὶ τὰ δύο ἤμπορεῖ νὰ δεχθῆ κανεὶς. Ὅπως ἀκριδῶς (τίποτε δὲν με ἐμποδίζει νὰ ἐπιπλαμαθῶν πάλιν τὰ ἴδια) ἔσαν ἀκούς «τόξον» καὶ ρομφαίαν» καὶ τὰ παρόμοια, δὲν τὰ ἐννοεῖς αἰσθητῶς, ὡς ὕλικα ἀντικείμενα· ἔτσι καὶ τώρα, οὔτε «αμύρωνα», οὔτε «κασσίαν» ποὺ ἤκουσες, θὰ πρέπει νὰ τὰ ἐννοήσῃς αἰσθητῶς, ἀλλὰ νοητῶς. «Ἀπὸ πύργους ἐλεφαντίνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἐχαροποίησεν πρὶγκίπισσαι, θυγατέρες Ἐ βασιλέων, ἀνηκούσαι εἰς τὴν τιμητικὴν συνοδείου σου». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «Ἀπὸ ναοὺς ἐλεφαντίνους, ἀπὸ οὗτοι Σὲ ἐχαροποίησαν μετὰ τὸ νὰ Σὲ τιμοῦν».¹²⁰ Ἄλλος, πάλιν· «Εἰς τὰ δοξαζόμενα Σου». Ἄφου ἀνέφερον δεσφωρῶσεν, λέγει τώρα καὶ διὰ τὴν τιμὴν, ποὺ ἐπηκολούθησεν μετὰ ἀπὸ τὰ κατορθώματα Αὐτοῦ· ὅτι δηλαδὴ, πρόκειται νὰ προσκυνῆται εἰς πολυτίμους ναοὺς, διότι κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν τὸ ὕλκον ποὺ ἦτο κυρίως πολυτίμων καὶ ἀξέλογον, ἦτο αὐτὸ ποὺ προσήχθη ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν. Δ' αὐτὸ καὶ ἄλλος προφήτης ἐλέγεν·¹²¹ Ἄ· Ἀλλοῖμονον αὐτοί, ποὺ κομῶνται ἐπάνω εἰς ἐλεφάντινα κρεβάτια».¹²² Καὶ φανερώνει πάλιν, ὅτι τὸ κήρυγμα δὲν θὰ συγκινήσῃ μόνον ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ θὰ ὑποτάξῃ καὶ βασιλείας καὶ θὰ ἀνεγείρωσιν δι' αὐτὸ πολυτίμους αἰκούς. Αὐτὰ τὰ ἐλέπει ἦδη ὁ προφήτης νὰ συμβαίνουσαν πραγματικῶς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤβλεπεν ὁ προφήτης νὰ δεῖξῃ τὴν δύναμιν τοῦ κηρύγματος, λέγει μετὰ τὸν τρόπον κατέκτησε, πῶς ὑπέταξε γυναῖκας, ἀνδρας, ἀπλοϊκοὺς, πλουσίους, αὐτοὺς ποὺ φροοῦν τὰ στέμματα καὶ αὐτὰς, ποὺ συνοικοῦν μαζί τους καὶ ὅτι παντοῦ ὅλοι αὐτοὶ ἀνεγείρουσαν ναοὺς εἰς τὸν Θεόν. Μετὰ, ἀφου πλέον ἐρῶσασε εἰς τὸ θέμα αὐτό, τὸ ἀναπτύσσει πλατύτερον καὶ περιγράφει αὐτοὺς, ποὺ λατρεύουσαν Αὐτὸν καὶ Τὸν ἱερούσαν. Β Πα-

119. Ματθ. 9, 20.
120. Σαμωελ. 2.
121. Ἄμωκ 6, 1.

ρουσιάζει ἀκόμη μετὰ τὸν τρόπον οἱ λαοὶ ὑπετάγησαν εἰς Αὐτόν, πῶς συνεικόνισεν τὴν καρδίαν των, πῶς ἐπεβλήθη εἰς τοὺς ἐχθρούς, μετὰ τὸν τρόπον ἡ δεξιὰ Του τὸν κατήλυθεν μετὰ ἐπιτυχίαν, πῶς ἐφύτευσαν ἀνεκρίβωτα ἀληθεῖαν, πρᾶττητα καὶ δικαιοσύνην. Καὶ πάλιν χρησιμοποιοῖ τὸν λόγον μετὰ μεταφορικὴν σημασίαν, περιγράφουσαν θελαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν δι' εἰκόνας καὶ παρουσιάων δεσφωρῶσεν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν εἶπει οἱ Ἀπόστολοι, ὅπου, ὡς γνωστὸν, ἕνας ἐξ αὐτῶν λέγει· «Σὺς ἐμνηστεύσα πρὸς ἕνα ἀνδρα, διὰ νὰ παρουσιάω εἰς τὸν Χριστὸν τὴν ψυχὴν σου ἀγνήν παρθένον»¹²³ ὁ ἄλλος «ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν νύμφην εἶναι ὁ νυμφίος»¹²⁴ ὁ τρίτος «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν παραμοιάζεται μετὰ βασιλεία, ποὺ ἔκομε γάμον εἰς τὸν υἱὸν Αὐτοῦ».¹²⁵ Ὁ Τὸ ἴδια καὶ αὐτὸς προφητεύει, μετὰ τὸ νὰ παρουσιάσῃ, εἰς τὸν ψαλμὸν, τὴν νύμφην ποὺ εἶναι συγχρόνως καὶ βασίλισσα. Δι' αὐτὸ λέγει· «Ἐστάθη μεγαλοπρεπὴς εἰς τὰ δεξιά Σου ἡ βασιλίσσα». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει· «ἐστηλώθη, δηλαδὴ ἐστάθη μετὰ σπουδαίαν, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ περίπτωσις νὰ μετακινήθῃ πρᾶγμα, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει ἄλλω, πῶς «ποῦλοι τοῦ Ἄβου δὲν θὰ καταβάλλουσαν αὐτὴν».¹²⁶ Ἐπειδὴ ἐξαιρετικὴν τιμὴν· εἶδες ὑπεροχὴν ἀξιώματος; Αὐτὴν ποὺ τὴν παροῦσαν, ποὺ ἐσώρευτο κάτω, εἶδες, εἰς πόσον ὕψος τὴν ἀνέβασεν, ὥστε νὰ τὴν παρουσιάσῃ δίπλα του; Ἄντελεφθῆς τώρα εἰς τὴν ἀμνηστῶν; Ἐχει σταθῆ μαζί μετὰ τὰς λειτουργικὰς δυνάμεις, τοὺς ἄγγέλους, ὁμοίως ὁ μὲν Ἰός, ἐπειδὴ εἶναι ὁμοίως πρὸς τὸν Πατέρα, κάθεται εἰς τὰ δεξιά· αὐτὴ δὲ στέκεται ἔμπροσθεν. Ἡ Διότι ἂν καὶ εἶναι βασιλίσσα, ἐν τούτοις ὅμως εἶναι φώσεως κτιστῆς. Πῶς λοιπὸν λέγει ὁ Ἄπ. Παῦλος· «Μᾶς ἀνυπόστατος καὶ μᾶς ἔθαλε νὰ παρακαθίσωμεν μαζί εἰς τὰ ἐπουράνια διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».¹²⁷ Ναι, ἀλλὰ πρόσχε εἰς τὴν ἀκριδεῖον τῶν λεγομένων. Δὲν εἶπεν ἀπλῶς· «Μᾶς ἀνάστησε μαζί καὶ μᾶς ἔθαλε νὰ παρακαθίσωμεν μαζί», ἀλλὰ προσέθετεν· «ἐν Χριστῶ», δηλαδὴ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἐπειδὴ λοιπὸν — λέγει — ἡ κεφαλὴ μᾶς εὐρίσκειται ἄνω, ἡμεῖς δὲ εἴμεθα σῶμα, ἀφου ἡ κεφαλὴ κάθεται ἐπάνω, μετέχουσαν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὴν τὴν τιμὴν, ἂν καὶ στεκώμεθα ἑδῶ εἰς τὴν γῆν. «Στο-

122. Ἡ' Σαμωελ. 11, 3.
123. Ἐφ. 5, 29.
124. Ἰερ. 23, 4.
125. Ματθ. 16, 12.
126. Ἐφεσ. 2, 6.

λισμένη και έδεδυμένη με φόρεμα ορασιμόν με χρυσά ύφασια». Άλλος έρμηνευτής με διάστημα χρυσού από Σουφοίρα.¹²⁷ «Όπως ακριβώς εις την περιπτωσιν του βασιλέως, δέν έννοούμεν υπό την ύλησιν σημασίαν θέλη και τόση. Ε έστι και έβω, εις την περιγραφήν της νόμφης, να μη έννοήσ ημάτια ύλικά άλλα, διά μέσου των αλοθητών, να σχηματίσ ης εις τον νοον σου νοήματα, που πρέπει εις τον Θεόν, θεοί. Ακριβώς διά να μη νομήσ ημάτια, προσέθεαν «Όλη η δόξ ης θυγατρός του βασιλέως προέρχεται από μέσα, από το έσωτερικόν της». Και όμως τα ήμάτια είναι κυρίως έξω από όλα τα ένδύματα, και έχουν σκοπόν να προκοσούν την προσοχήν των αλεπόντων αυτά, όταν δεθείς πράκεται διά τα ένδύματα του σώματος.¹²⁸ Α «Όταν όμως ο λόγος αναφέρεται εις τα πνευματικά, τότε να στρέψ ης το βλέμμα της διανοίας σου μέσα, εις το έσωτερικόν. Αυτό το ήμάτιον το έξήρανε ο βασιλεύς και την ένέδυσε με αυτό, διά του Άγιου Βαπτίσματος. «Επειδή θοσα —λέγει— «εδαπτιοθήκατε εις το όνομα του Χριστού, έχετε ένδυσ η τον Χριστόν».¹²⁹ Διότι πριν από αυτό ήτο γυμνή και άδιαντροπος, εδρισσομένη εις την άμορφών διάθεσιν θσαν έδαδίζον ήπλα της εις τον όρμον· μάλις όμως εφόρεσεν αυτό το ήμάτιον, άυψώθη εις το όθος εκείνο και αξιώθηκε να στέκεται εις τα δεξιά. Σωστά δε το χαρακτηρίζ ης: και πολύχρωμον. Διότι δέν είναι ομοίωμορον το ήμάτιον. Επειδή δέν είναι δυνατόν μόνον με την δύναμιν της χάριτος να σωθ η κοινώς άλλα χρειάζεται και η πίστις και μαζί με την πίστιν και η άρετή. Β Άλλά τώρα όμως δέν γίνεται λόγος διά τα ήμάτια. Διότι ούτε και το Άγιον Πνεύμα έχει τόσον ένδοκέρου, ώστε να περιγράψ η χρυσά ήμάτια γυναικάς. Διότι αν ο Ησίας καταγράψ ης γυναικάς, που στολίζονταν και παντού έχει κατασκευθ η απόλους, πώς είναι δυνατόν έδω το Πνεύμα να έπιγνεσ γυναικα στολίζομένη;¹³⁰ «Άκουσε θυγατέρα και ήθε και στ ησε το αυτί σου και ληρομήσε έντελής τον λαόν σου και το πατρικόν σου οπιτι και τότε ο βασιλεύς θα έπιθυμήσ ην άμορφών σου». Άλλος λέγει, «να να έπιθυμή-

127. Θεοδωτόν.

128. Συναξίρ η Όρειν, χωρία της Άνατολής: πιθανώς παρά της εκβολής του Ίβου ποταμού, εις όπου εισήχθη από τον βασιλέα Σολομόνατος χρυσός υ.λ.π.

129. Ίσα. 3, 27.

130. Ίσα. 5, 16-26.

σ η». «Επειδή αυτός είναι κύριός σου». Άλλος λέγει «Αυτός λοιπόν είναι Κύριός σου. Ο και θα προσκνησούν αυτόν». «Και προσκνησε αυτόν. Και κόρη της Τύρου με δώσαν». Άλλος έρμηνευτής λέγει «Η δε κόρη είναι δυνατή και θα φέρ η δώρα». «Οι πλούσιοι του λαού θα ζητούν με λιτανείας το πρόσωπόν σου».

Βλέπει πώς τίποτε δέν είναι αισθητόν; Πώς τίποτε δέν είναι σωματικόν, άλλα όλα είναι νοερά; Διότι πώς είναι δυνατόν η νόμφη να είναι θυγάτηρ αυτού; Πώς δε η θυγάτηρ γίνεται νόμφη του ήσου; Εις τα σωματικά δέν είναι δυνατόν αυτό· άλλα άλλο είναι αυτό και άλλο είναι εκείνο. Εις τον Θεόν όμως και τα δύο είναι δυνατό. Διότι αυτός έγέννησε αυτήν πνευματικώς διά του Βαπτίσματος, ο Ίσος και ένυμφώθη αυτήν. «Άκουσε, κόρη και ήθε. Προχώρησεν εις αυτήν δύο· Δ και διδασκαλίαν με τους λόγους και θέσμη με τα θαύματα και με την πίστιν· και άλλα μιν έπραγματοποίησεν, άλλα δε ύπεσχέθη. Άκουσε λοιπόν τους λόγους μου, ήθε τα θαύματα μου και τα έργα μου και κράτησε εις τον νοον σου τάς συμβουλάς μου. Και πρόσσε ποιόν παράγγελμα διδ η πρώτο· «Νά ληρομήσ ης τον λαόν σου και τον πατρικόν σου οίκου». Επειδή την έλαθεν ως νόμφην από τους ειδωλολάτρας, αυτό παραγέλλ η εις αυτήν προηγουμένως, να εξαφανίσ η εκείνην την συνήθειαν, να ξεχάσ η, να θυάλλ η από την σκέψ ην της, συμβουλευέων όχι μόνον να φύγη από αυτά, άλλ' ούτε καν να τα ένθυμήται. Ε «και να ληρομήσ ης τον λαόν σου και τον πατρικόν σου οίκου». Όταν δε ήλθη και λαόν και οίκου, έννοει όλα όσα πράττονται εκεί από τους ειδωλολάτρας, και τον βίον, δηλαδή, και τα φιλοσοφικά τους δόγματα. «Και ο βασιλεύς θα έπιθυμήσ η το κάλλος σου». Βλέπει, ότι δέν πρόκειται διά τα σωματικάν κάλλος, διότι αν θα κάνης αυτά, τότε θα είσαι καλή, τότε ο βασιλεύς θα έπιθυμήσ ην άμορφών σου. Και πράγματι σωματικόν κάλλος αυτά δέν τα κάμνει. Διότι και εις τους άπίστους βλέπομεν σωματικήν άμορφών και γυναικάς όμοιας, που είναι ειδωλολάτρισαι. Άλλά διά να μάθ ης ότι δέν γίνεται λόγος¹²⁹ Α περί σωματικού κάλλους, λέγει, ότι αυτό προσδιορίζεται από την ύπακοήν· η ύπακοή όμως δέν προσδιορίζ η το σωματικόν κάλλος, άλλα το ψυχικόν. Διότι αν θα κάνης αυτά —λέγει— τότε θα είσαι καλή, πολυλογατημένη εις τον νομόν. «Διότι αυτός είναι ο Κύριός σου». Νά ο πατήρ και σύζυγος και έξουσιαστής άποδείχθη. Διότι έφοδ διέταξε να εγκοταλείψ η το πατρικόν της, να ληρο-

νήση λαούς, να αποβάλῃ τὴν συνήθειαν, φανερώσει ἔτσι ὅτι τὸ δικαίωμα του νὰ διατάξῃ εἶναι μέγιστον καὶ ὅτι εἶναι σημαντικὰ οἱ συνέπειαι τοῦ λόγου καὶ πρέπει νὰ γίνῃ αὐτό. Διότι ἐπ' ὅσον ὁ ἴδιος εἶναι καὶ πατέρας σου, καὶ νυμφίος καὶ κύριος, ἅ θα εἶναι δίκαιον, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃς ὅλα ἐκεῖνα, νὰ ἀφιερωθῆς εἰς Αὐτόν. Καὶ δὲν εἶπε «ὅτι αὐτὸς εἶναι πατέρας σου» ἀλλὰ «ἐπειδὴ Αὐτὸς εἶναι κύριός σου», διὰ τὴν συγκλονισθὴν με αὐτὸ περισσότερο· διότι καὶ ὁ κύριός σου καὶ ἐξουσιαστής καὶ πατέρας σου ἠθέλησε νὰ γίνῃ καὶ νυμφίος· ἂν καὶ μόνον αὐτό, τὸ νὰ γίνῃ κύριός της, δεῖχνει πολλὴν φροντίδα καὶ φιλανθρωπίαν, νὰ διαλέξῃ θελαδὴ διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν δούλην τῶν δαιμόνων, καὶ τὴν κυριευμένην ἀπὸ τὴν πλάσῃ. Ὅχι μόνον ἀδὲ δούλη, ἀλλὰ καὶ θυγατέρα καὶ νύμφη. Του τὴν κατέστησε, «ἡδὲ λησιμονήσῃς τὸν λαόν σου, καὶ τὸ ποικρόν σου σπίτη». Διότι δὲν προσέρχεται εἰς κάποιον ξένον, ἀλλὰ πρὸς τὸν δημιουργόν σου, Ὁ τὸν περισσότερο σκεῖον ἀπὸ ὅλους ἐκεῖνους, ποὺ ἐνδιαφέρεται καὶ φροντίζει γιὰ σένα. Διότι Αὐτὸς εἶναι καὶ κύριός σου καὶ πατέρας σου καὶ ὅλα Αὐτὸς σοῦ τὰ ἔχει δώσει. «Καὶ θὰ προσκυνήσῃς Αὐτόν» καὶ ἡ θυγάτηρ Ἰσραὴλ με δίδω. Ποῖα εἶναι αὕτη ἡ σειρά; Ἡ πλέον ἀρετὴ διότι αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερον εἶδος προσηπῆς. Πρόσελθε, λέγει· διότι εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις Του· καὶ ὅλοι θὰ ὑποκούσῃς εἰς Αὐτόν. Καὶ ἀποφεύγαν ὁ προφήτης νὰ εἴπῃ τὴν οἰκουμένην, ἀναφέρει τὴν γειτονικὴν πόλιν (τὴν Τύρον), ποὺ ἦτο τότε κυριευμένη ἀπὸ τὴν ἀσέβειαν, τὴν ἀρσπολίαν τοῦ Διαβόλου, ποὺ ἦτο ἐξουσιαστὴ διὰ τὴν πολυτέλειάν της, ἀνοφερόμενος ἔτσι συμβολικῶς ἀπὸ τὸ μαρκαν εἰς τὸ σύνολον (ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὴν οἰκουμένην). Μοῦ φαίνεται δέ, ὅτι θὰ ἤδινάτο νὰ χαρακτηρίσῃ ἔτσι καὶ ἡ ὅλην γενικῶς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ἀσωτίαν· διότι γνωρίζει ἡ Ἁγία Γραφή νὰ χαρακτηρίσῃ ἀπὸ τὰς πάλαις τὰ ἦθη, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, σὺς οἱ ἄρχοντες τῶν Σαδδωμαίων» προσέξατε τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ σας, λαὸς τῆς Γαμορραίας.¹³² Καὶ ὅμως διελέγετο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔκανον τὰ ἀμαρτωλά ἔργα τῶν Σαδδωμαίων, δι' αὐτὸ τοὺς δυναμίσει με τὰ ὄνομα τῶν Σαδδωμαίων. Καὶ διατ' ἀπορεῖς, ἂν τοὺς δυναμίσει ἔτσι ἀπὸ πατρίδα, ἀφοῦ καὶ πατέρας ἀναλόγου ἠθικῆς τοὺς δίδει, ὅταν λέγῃ· «ὁ πατέρας σου ἦτο Ἄμμορραῖος, καὶ ἡ μήτηρ

131. Ἦσ. 1, 10.

σου Λετταία».¹³³ Καὶ δὲν σταματᾷ ἔως ἰδῶ τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τὰ θηρία ἀκόμη ἀνοκέρει τὸν λόγον (καὶ συγκρίνει με αὐτὰ τοὺς κακούς)· ἔ· ἔτσι εἰς τὴν Κοινήν διαθήκην λέγει· «Φίδια, παιδιὰ ἀπὸ ὄχιός»¹³⁴ εἰς τὴν Παλαιάν, πάλιν, Διαθήκην λέγει· «καὺθὰ ὀπιθιδων ἐπωύζουσι καὶ ἰστών ἀράχνης ἐξουσιονου».¹³⁵ Καὶ εἰς ἄλλο μέρος· «Ἄδεν εἰσθε σὺς ὅπως οἱ Αἰθίοπες δι' ἐμέ»¹³⁶ Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐβῶ αὐτούς, ποὺ ἔχουν ζήσει εἰς τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ἀσελίαν τοὺς ὠνόμασαν Τυρίους. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς θὰ ἐπιθλήθῃ — λέγει — καὶ θὰ ἐξουσιῶσιν καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον θὰ τοὺς ἐξουσιῶσιν, ὅστε καὶ νὰ προσκυνήσῃσιν αὐτοὶ καὶ ἄχι ἀπλῶς νὰ προσκυνῶσι,¹³⁷ ποὺ εἶναι τὸ μέγιστον εἶδος λατρείας καὶ γνώρισμα ὑπερβολικῆς ὑπακοῆς. «Οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ θὰ ζητοῦν με λιτανείας τὸ πρόσωπόν σου». Τί σημαίνει θὰ λιτανεύσῃς; θὰ τιμῆσῃς, θὰ θαξάσῃς οἱ μεγάλοι, οὗτοι ποὺ κατέχουν ὑψηλὰ ἀξιώματα τώρα. Πράγματι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὸ συμβαίνει· τοὺς ἐναρέτους τιμοῦν καὶ σέβονται ὅλοι, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πλούσιοι ἢ κατέχουν ἀξιώματα. Διότι ἡ ἀρετὴ ἔχει μεγαλύτερον ἀξίαν ἀπὸ ὅλα τὰ πλεονεκτήματα.

Καὶ τὴν Ἐκκλησίαν βλέπετε, ὅτι τιμᾷται ἀπὸ ὅλους. Καὶ εἶπε σωστὰ πρὸς τὸ πρόσωπόν σου, δηλαδὴ τὴν δόξαν σου, τὸ κάλλος σου, τὴν ἀμορφίαν σου. Μὲτα, ἐπειδὴ ἀνεφέρεις τὸ πρόσωπον, καὶ φανερώματα καὶ ἀμορφία, ἅθὰ νὰ μὴ θάλῃς εἰς τὸν νοῦν σου τίποτε οἰσθητὸν ἀπὸ τὰ ὑλικώτερα, προσέθεσεν· «Ὅλη ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως παρέρχεται ἀπὸ μέσσα, ἀπὸ τὸ ἑσωτερικόν της». Νὰ εἰσελθῇ εἰς τὸ βαθύτερον νόημα τῶν λέξεων, ἐξέτασε καὶ μάθε καλῶς τὴν ἀμορφίαν τῆς ψυχῆς δι' ἐκεῖνα σοῦ αὐχρῶ, ἔστω καὶ ἂν χρησιμοποιοῦ τὴν λέξιν ἱματισμός, ἢ ἀμορφία, ἢ χρυσαφί, ἢ κρόσσια, ἢ χρυσοῦφρανα, ἢ ὅπια ἄλλοτε ἄλλην λέξιν, ὁ λόγος ὅμως ἀνοκέρεται εἰς ὑψηλὰ καὶ βαθύτερα νοήματα, πρόκειται περὶ διδασκαλίας ψυχῆς, ὅσα λέγονται ἀφοροῦν τὴν ἀρετὴν, τὴν δωτικερὴν δόξαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπαναφέρει θαρρετὰ καὶ πάλιν τὸν λόγον εἰς τὰς σωματικὰς εἰκόνας, ἀφοῦ δὲκώρβωσε, με ὅσα ἐλέ-

132. Ἦσ. 10, 3.

133. Ματθ. 23, 33.

134. Ἦσ. 30, 5.

135. Ἦσ. 9, 7.

136. Ἄλλοτε ἐλέγεται εἰ προσερχαί εἰς τὸν Νεβὸν, ἀπὸ τοὺς Ἰβηραίους, τὸν πρῶτον κερκὸν τῆς Σιρομίας.

χθησαν προηγουμένως, τὸν ἀκρατῆν μὲ τὴν παχυλὴν διά-
μοισαν. C «Μὲ κροσσώτῃ χρυσοκέντητα φορέματα ἔχει ἐνδυ-
θῆ καὶ στολισθῆ». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει «ἔχει ἐνδυθῆ
ποικιλόχρωμα μὲ χρυσοὺς ζώνες, ποὺ σφίγγουν (τὴν μέ-
σην)». Καὶ ἐδῶ πάλιν ἀπέδωσε τὴν ἀρετὴν μὲ τὸ δῶμα
τοῦ χρυσαφιοῦ. Ἔτσι λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «Ἄν
δὲ κανεὶς κτίσῃ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ θεμέλιον χρυσαφί, ἄρ-
γυρον, λίθους, πολυτιμούς, ἢ ἕλας, χαρτῆρι, καλάμιον»,¹³⁷
ἀποδίδων εἰς ἑκάστην τὰς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας,
μέτὰ τὰ δῶματα τῶν ὀλικῶν αὐτῶν. Διὰ τὴν μὴ νομίσῃς λοι-
πὸν, ὅτι αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ἐπιθυμητόν, δὲν αὐτὴν ἀφήνει νὰ
φαντάζεται τὰ πράγματα τοῦ ἐξω κόσμου, ἀλλὰ σφίρει πρὸς
τὰ μέσα τὴν διάνοιάν σου. Ὅπως ἀκριβῶς τὸ σῶμα φαί-
νεται ὠραῖον, βίον ἔχει ἐνδυθῆ μὲ αὐτά, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ
διοραφαίνει βίον φερῆ τὴν ἐνδομοισίαν τῆς ἀρετῆς. «Θὰ
ὀδηγηθῶν ἀπὸ τὸν βασιλέα ἀγαπᾶ νόμους, ποὺ θὰ τὴν
ἀκολουθήσῃσιν ὀπίσω τῆς». D Ἄλλος ἐρμηνευτὴς «Θὰ ἀ-
κολουθήσῃσιν». Ἄλλος πάλιν «Θὰ προσκισθῶσιν». Αἱ
φίλοι τῆς θὰ ὀδηγηθῶν εἰς Σέ, ποὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς καὶ
ὁ Νυμφίος, θὰ ἑσθιάσῃσιν μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν θὰ ἀθά-
σουν εἰς τὸν νοὸν τοῦ βασιλέως. Εἶδες τὰ φορέματα μὲ τὰ
κροσσία; Εἶδες τὴν χρυσοφαντὴν στολὴν, τὸ ἄνθος τῆς παρ-
θενίας; Αὐτὸ εἶναι τὸ εὐδαιμόνιον τοῦ Προφήτου. Ἐπειδὴ, δη-
λοδὴ, δὲν ἐξήγησεν ἀμέσως ἡ ὠραῖότης καὶ τὸ θεῖον ἀγα-
θὸν τῆς παρθενίας, μὲλις ἰδρῶθῃ ἢ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ὕστε-
ρα, μετὰ ἀπὸ ὀλίγων χρόνων, δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς τὸ παρου-
σιάζει μετὰ ἀπὸ αὐτῶ μετὰ τὸ νὰ λησμονήσῃ αὐτὴ, ἢ νύμ-
φη, τὸν λαὸν τῆς καὶ τὸν πατρικὸν τῆς οἴκου καὶ μετὰ τὸ
νὰ φορέσῃ ἔκρινον τὸν στολισμὸν καὶ νὰ λάμψῃ μὲ ἡμερ-
φιά. E Δι' αὐτὸ λέγει «Ὅπισθ' ἀπὸ αὐτῆν αἱ φίλοι τῆς θὰ
προσκαθῶσιν». Αἱ φίλοι (πληρίων) ἔχι ἀπλῶς κατὰ τὸν τό-
πον, ἀλλὰ θῶσι συμφωνοῦν μαζὶ τῆς καὶ κατὰ τὸν τρόπον
καὶ κατὰ τὰ δῶματα διὰ τὴν θεοαίως τὰς γυναῖκας τῶν αἰ-
ρετικῶν, ποὺ ζοῦν μὲ ἀνότητητα καὶ ἄσκησιν, δὲν εἶναι ποτὲ
δυνατὸν νὰ τὰς ἀνομάσῃ κανεὶς παρθένου, ἐπειδὴ δὲν εὐ-
ρισκονται κοντὰ εἰς τὴν βασιλεύσιν.¹³⁸ «Θὰ προχωροῦν μὲ
χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν». Πρόσεξε νὰ ἴδῃς ὅτι ἐδῶ ἀποστρά-

137. A' Κορινθ. 3, 12.
138. Εἰς τὰς περιπέσεις κατὰ Παρθενίας λόγους τοῦ ἁγίου Χρυσό-
στομου, νομίζει ὅτι ἡ περιπέσις δὲν ἔχει κατ' ἑαυτὴν καμμίαν ἀξίαν, δὲν
ὁ λαὸς αὐτῆν δὲν ἔχει ἐπιδοθεῖτον πρόσημα.

πτει τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν καὶ δεχναίται ὀλοφάνερα καὶ εἰς
τὸν προφήτην ἐκείνη ἡ ἀποστολικὴ ἀπόφασις. Ποία, δηλα-
δὴ, ἀπόφασις; Ὅτι «ὅσοι ὑπαυδρεύονται θὰ ἔχουν θλίψιν
εἰς τὸ σῶμα των»,¹³⁹ A 181 Ὅπως λοιπὸν ἐκείνη θὰ ἔχουν
θλίψιν, ἔτσι καὶ θῶσι ἀκολουθήσῃσιν παρθενικὸν βίον θὰ ἔ-
χουν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Διότι ἡ μὲν ἔγγαμος ἀναγκά-
ζεται νὰ μερμυξῆ καὶ διὰ τῆσιν, καὶ διὰ οὐδύνων, καὶ διὰ τὸ
σπίτι, καὶ δι' ὑπηρέτας, καὶ διὰ συγγενεῖς, καὶ διὰ συμπεθέ-
ρους, καὶ διὰ γονεῖρας, καὶ διὰ τὰ ἐγγόνια καὶ διὰ τὰ ἑτα-
κόλουθα τῆς πολυτεχνίας καὶ διὰ τὴν ἀσκησίαν (ὅν καὶ δὲν
εἶναι τώρα καιρὸς νὰ ἐκθέσωμεν τὴν χιονοθύελλα τοῦ γά-
μου) ἢ δὲ παρθένος καθηλωμένη εἰς τὸν σταυρὸν, ἐλευθε-
ρη ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ἀνωτέρα ἀπὸ τὰς φροντίδας τοῦ
βίου, ἀπὸ τότε ποὺ ἔπρεπε τὴν ἀπόφασιν, ἀπὸ κατακλίσει
κάθε ἀμφιδολία, καὶ ἐλθεῖ καθημερινὰ πρὸς τὸν οὐρανόν,
πρυγὰ τὴν χαρὰν τοῦ πνεύματος, πλημμυρίζει ἀπὸ ἀγαλ-
λίαςιν. Ὅχι δὲ μόνον τὰ παρόντα, περιγράφει ὁ Προφήτης,
ἀλλὰ καὶ τὰ μέλλοντα ἐπινοεῖται ἢ, ἔτσι, καθὼς λέγει
ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀνομιῶν νὰ προῖπανθήσῃσιν τὸν Νυμφί-
ον μὲ χαροῦμενος καὶ λαμπροκάπιτος λαμπιτάδες,¹⁴⁰ Ἐδῶ δὲ
Νοὸν βασιλέως ἐνοεῖται τὰ ἀνάκτορα καὶ νυμφῶνα, τὸν νυμ-
φικὸν βάλανον. «Ἄντι τῶν προγόνων σου, ἐγεννήθησιν
(ἀπὸ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ γάμου) τὰ παιδιὰ σου». Ἐ-
πειδὴ προηγουμένως ἀνέφερε λαὸν καὶ πατέρας καὶ εἶπε
«Νὰ λησμονήσῃς τὸν λαὸν σου καὶ τὴν πατρικὴν σου οἰ-
κίαν», φανερώων τὴν ἰστέραν, ὅτι καὶ εἰς τὴν περιπέσειν αὐτῆν
θὰ ἀπολαύσῃ πολλὴν εὐτυχίαν ἢ στέραν; Ὅποτε ἂν καὶ ἀπε-
σπᾶσθῃ ἀπὸ τοῦ γονεῖς σου, ὅμως οἱ χαροῦμενοι ἑμίλοι
τῶν παιδιῶν σου, θὰ εἶναι τόσον δοξασμένοι, τόσον περι-
λαμπροὶ καὶ ἐξουσιαστοὶ, ποὺ θὰ χερτάσῃσιν πνευματικὰ ὀ-
λόκληρον τὴν οἰκουμένην.

Ὁ ἔχω δὲ τὴν γνώμην, ὅτι λέγει διὰ τοῦ ἀποστόλου,
δι' αὐτοὺς ποὺ θὰ γίνων διδάσκαλοι εἰς αὐτὴν τὴν Οἰκου-
μένην. Μετὰ προδιαγράφων τὴν δύναμιν τοῦ, τὸ κύρος τοῦ
καὶ τὴν δόξαν τοῦ, λέγει «Θὰ ἀνοδείξῃς αὐτοῦ ἀρχόντας
εἰς ὅλην τὴν γῆν». Μήπως ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἐρμηνείων
αὐτῶ; Ἐγὼ, τοῦλάχιστον, δὲν τὸ νομίζω, ὅπως ἀκριβῶς

139. A' Κορινθ. 7, 28.
140. Συναγείνει τὸ νόημα πρὸς τὴν παραβολὴν τῶν δόκων παρθένων.
Ματθ. 25, 1 καὶ ἐξῆς.

δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ὁ ἄγιος εἶναι λαμπρὸς. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν ὁκόμῃ πῶς φανερά εἶναι ὅσα ἔχουν εἰπωθῆ διότι καὶ ὁλόκληρον τὴν Οἰκουμένην διέτρεξαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἄρχοντες ἀνεδείχθησαν ἄρχοντες μὲ περισσότερον κύρος, ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς ἀνώτεροι. Διότι πράγματι οἱ βασιλεῖς, μόνον ἐφ' ἑσὸν εἶναι ζωντανοὶ, ἐξουσιάζουσιν. ὅταν δὲ ἀποθάνουσιν καταργοῦνται ἅπ' ἐναντίας αὐτοῖ οἱ ἀπόστολοι ἀφοῦ ἀπέθανον, τότε πρὸ παντὸς γίνονται κύριοι καὶ ἐξουσιάζουσι. Δ Καὶ οἱ μὲν νόμοι τῶν βασιλέων ισχύουσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατείας των, ἐνῶ τὰ προστάγματα τῶν ἀδελφῶν ἔχουν ἐπικταθῆ εἰς ὁλόκληρον τὴν Οἰκουμένην. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων δὲν ἠμπορεῖ νὰ νομοθετήσῃ διὰ τοὺς Πέρσας, οὔτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν διὰ τοὺς Ῥωμαίους· ἐνῶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Παλαιστινίην ἐνομοθέτουσιν νόμους καὶ διὰ τοὺς Πέρσας καὶ διὰ τοὺς Ῥωμαίους, καὶ διὰ τοὺς Θράκας καὶ διὰ τοὺς Σκύθας καὶ διὰ τοὺς Μαύρους καὶ δι' ὁλόκληρον τὴν Οἰκουμένην καὶ οἱ νόμοι αὐτοὶ ἐπικράτουσιν ὄχι μόνον ἐφ' ἑσὸν ἔξω, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἀπέθανον. Ἀναριθμήτους δὲ φορὰς βὰ προτιμῶσαν αὐτοὶ τοῦ ἐδέχθησαν τὸν νόμον τῶν Ἀποστόλων νὰ σκοτωθῶσιν, παρὰ νὰ ἐγκαταλείψουσιν τοὺς νόμους ἐθνικούς.

Ε «Θὰ ἐνθιμοῦμαι καὶ θὰ διαλαλῶ τὸ ὄνομά Σου εἰς ἄλλας τὰς γενεὰς τῶν γενεῶν». Δι' αὐτὸ λαοὶ θὰ σὲ ὑμνήσουσιν ὀκαταπαύσας». Ἄλλος λέγει· «Θὰ ἀνακέρω τὸ ὄνομά Σου εἰς κάθε γενεάν». Διὰ τοῦτο λαοὶ θὰ Σε ἠμνοῦσιν εἰς τὸ μέλλον ἀσταμάτητος». Ἄλλος, ἐπίσης, λέγει· «Δι' αὐτὸ λαοὶ θὰ Σε ὑμνήσουσιν». Ὁμίλησε διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς κυριαρχίας των ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μικρὸς τῆς γῆς, πρὸς τὸ πλάτος τῆς Οἰκουμένης, ¹⁸² Α πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἐθνῶν, πρὸς ὑπετάγησαν. Ὁμιλεῖ ὁμοῦ καὶ ἐξ ἄλλης πλευρᾶς διὰ τὴν δύναμιν αὐτῆς, ὅτι δηλαδὴ ἡ κυριαρχία τῶν Ἀποστόλων θὰ ἐπικταθῆ ὄχι μόνον εἰς ὁλόκληρον τὴν Οἰκουμένην, ἀλλὰ θὰ παραμεινῇ καὶ εἰς ἄλλους τοὺς αἰῶνες. Ἀθάνασος, δηλαδὴ, λέγει θὰ εἶναι ἡ ἐνθιμοῦσί σου, γραμμένη ἀσβεστοῖς εἰς τὰ βιβλία μας, γραμμένη εἰς τὰς πολιτείας, γραμμένη εἰς τὰ προστάγματα. Πρόσεξε πῶς ὁ Προφήτης προφητεύει καὶ τῆς ἰδικῆς του προφητείας τὴν ἀσταμάτητον συνέχειαν. Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Θὰ ἐνθιμοῦμαι καὶ θὰ διαλαλῶ τὸ ὄνομά Σου εἰς ἄλλας τὰς γενεὰς τῶν γενεῶν» αὐτὸ ἀκριβῶς ἐφανερώσας. Ἄν καὶ θὰ ἀποθάνω ἐγὼ — λέγει — ἐν τούτοις θὰ σὲ ψάλλω ἀποθνήσκων. Β Διότι τὸ μὲν ὄνομα θὰ διαλυθῆ· τὰ γράμματα δὲ μόνον καὶ ὁ νόμος διαρκεῖ. «Δι' αὐτὸ λαοὶ θὰ σὲ ὁμολογοῦν».

Ἀπὸ ἐκεῖ, τοῦ ἤρχισεν, ἔβω καὶ ἐτελείωσεν, εἰς τὸν Χριστὸν. «Δι' αὐτό». Ποῖον εἶναι τὸ «δι' αὐτό»; Ὅτι κατάρθρωσες τόσο μεγάλα πράγματα, ὅτι τέτοιους ἄρχοντας ἐγκατέστησας, ὅτι ἐβεδώνωξες τὴν κακίαν, ὅτι ἐφύττωσες τὴν ἀρετὴν, ὅτι προσέλαθες τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μας, ὅτι ἐπραγματοποίησες αὐτὰ ὅλα τὰ ἀνάσφαστα ἀγαθὰ· δι' ὅλα αὐτὰ ὁλόκληρος ἡ Οἰκουμένη θὰ Σοῦ προσφέρῃ ὕμνον, ὄχι βί' ὀλίγον μόνον χρόνον, οὔτε εἰς διάστημα δέκα καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐτῶν, οὔτε ἐν μέρει τῆς Οἰκουμένης, ἀλλὰ γῆ καὶ θάλασσα, τὸ κατοκημένον μέρος τῆς γῆς καὶ τὸ ἀκατοίκητον, εἰς ἄλλους τοὺς αἰῶνας θὰ ψάλλουσιν, διακηρύσσοντες εὐγνωμοσύνην διὰ τὰ πραγματοποιηθέντα ἀγαθὰ. C Δι' ὅλα λοιπὸν αὐτὰ δις εὐχαριστήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν φιλόνητον Χριστὸν, διὰ τοῦ Ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ Ὁποῖου ἀνήκει δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάνποτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕ' (45) ΨΑΛΜΟΝ

Εἰς τὸ τέλος χάριν τῶν υἱῶν Κορέ, χάριν τῶν μυστηριωδῶν. Ἄλλος ἐρμηνευτής, «εἰς τὸν νικητῆν τῶν υἱῶν Κορέ». Ἄλλος θρησκευτικῶν τραγουδιῶν διὰ τὰς νεότητας.

Ὁ «Ὁ Θεὸς μας ἀνεδείχθη δι' ἡμᾶς τὸ καταφύγιον καὶ ἡ δύναμις, βοηθὸς εἰς τὰς ὑπερβολικὰς θλίψεις, ποῦ μᾶς εὔρον». Ἄλλος ἐρμηνευτής. «Ὅταν εὐρισκόμην εἰς θλίψεις. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ φοβηθῶμεν καὶ ὅταν ἀκόμη συγκλονίζεται ἡ γῆ καὶ μετακινούνται τὰ ὄρη διὰ τὸ θυθισθῆναι εἰς τὸ μέσον τῶν θαλασσῶν». Ὁ Προφήτης χρησιμοποιοῖ τὴν συνηθισμένην φιλοσοφίαν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἀποσπᾷ τὸν ἀκροατὴν ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸν ἀνυψεῖ εἰς τὴν ἐκ Θεοῦ ἐλπίδα. Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς λοιπὸν — λέγει — ὄπλα Ἐ καὶ τείχη καὶ χοντάκια οὔτε χρηματικὴν περιουσίαν, καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν καὶ πλῆθος ἀπὸ ἄλογα, οὔτε τόξα καὶ βέλη καὶ σιδερένιους φάρμακες, οὔτε πλῆθη ἀπὸ συμμάχων, οὔτε στρατιωτικὰς φάλαγγας, οὔτε σωματικὴν δύναμιν καὶ πείραν τῶν ἐχθρῶν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι πρὸς ἄνοιαν καὶ ἀπὸ τὸν ἴσθ τῆς ἀράχνης καὶ ἀπὸ τὴν σκιά. Ἄλλὰ ἐὰν θέλῃς νὰ ἴδῃς τὴν ἀκατονόμητον δύναμιν, τὸ ἀδύνατον καταφύγιον, τὸ ἀσφαλισμένον φρούριον, τὸν πύργον ποῦ δὲν ἔμπορεῖ νὰ γκραιμισθῇ, τότε νὰ καταφύγῃς εἰς τὸν Θεόν, νὰ προσελκίσῃς εἰς τὸν ἐσπτόν σου ἐκεῖνον τὴν δύναμιν. ¹⁸⁸ Α Καὶ οἰστὰ εἶπε «Ὁ Θεὸς μας ἀνεδείχθη δι' ἡμᾶς τὸ καταφύγιον καὶ ἡ δύναμις, φανερώων ἔτσι, ὅτι ἄλλοτε μὲν ἠκόμην φεγγύτες, ἔλλατε πάλιν παραμένοντες ἀκλόνητοι εἰς τὴν θέσιν μας καὶ πολεμοῦντες. Διότι καὶ τὰ δύο καιεὶς πρέπει νὰ κινήσῃ καὶ νὰ ἀντιστάκεται εἰς τὸν τόπον καὶ νὰ ὑποχωρῇ. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἔλλατε μὲν ὑποχωρῶν, ἔλλατε, πάλιν, ἐπιτιθέμενος ἐναντίον ἐκείνων, ποῦ ἴσταν ἀντίθετοι πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀληθείας. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Χριστὸς διδάσκοντάς μας τὸ ἴδιον πρέπει νὰ κάνωμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ νὰ γκραιψώμεν ἐπακριβῶς τὰς προσηρομένας εὐκαιρίας, καὶ νὰ ἐδῶμεθα μὲν νὰ μὴ εἰσχωρῶμεθα

εἰς πειρασμόν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου: Ὁ δὲ τὸν ὄμως ἔλθη ἡ ἄρα τοῦ πειρασμοῦ, Ἐ νὰ μὴ δελεάζωμεν, ἀλλὰ νὰ στεκόμεν γενναῖοι. «Βοηθὸς εἰς τὰς ὑπερβολικὰς θλίψεις, ποῦ μᾶς εὔρον». Αὐτὸ τοῦ ἔλεγα παλάκις, τὸ ἐπαισιολογεῖν καὶ τώρα, ἰδὲν ἐμποδίζει ὁ Θεὸς νὰ ἔλθουν ἐναντίον μας οἱ θλίψεις ἀλλ' ὅταν ὄμως ἔλθουν, στέκει κοντά μας καὶ μᾶς κάνει ἀφελίμους καὶ ἰκανοὺς. Ἡ λέξις «κοντὰ» πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ «βοηθός». Διότι δὲν δοθῆναι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ πέραν ἀπὸ κάθε μέτρον μὲ τὸ νὰ χρητῆγῃ περισσότερο τὴν παρηγορίαν ἐκ τῆς συμμαχίας Του, ἀπὸ τὴν ὁδὸν ἐκ τῶν θλίψεων. Χορηγεί, δηλοῦσθαι, εἰς ἡμᾶς τὸσον ἰσχυρὰν τὴν συμμαχίαν, ὅχι ὅσην χρειάζεται ἡ φύσις τῶν δυσχερῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρὸς περισσότερο. «Διὰ τοῦτο δὲν θὰ φοβηθῶμεν» — λέγει — «καὶ ὅταν ἀκόμη συγκλονίζεται ἡ γῆ». Ἐ βλέπετε πὸς προσφέρει περισσότερο τὴν βοήθειαν καὶ ἀπὸ περισσῶν ἀδυνάμιων; Διότι δὲν εἶπεν, ὅχι μόνον δὲν θὰ καταδληθῶμεν, οὔτε θὰ πέσωμεν, ἀλλὰ δὲν θὰ πάθωμεν οὔτε τὸ πρὸ κοινὸν φυσικὸν πάθος, τὸ νὰ φοβηθῶμεν καὶ νὰ τρομάξωμεν. Ἀπὸ τοῦ δὲ προέρχεται αὕτη ἡ ἀφοβία; Ἀπὸ τὴν ἀδύνατον βοήθειαν; Ἐδῶ δὲ κάτω ἀπὸ τὰς λέξεις «γῆ» καὶ «ὄρη» καὶ «καρδίαν θαλασσῶν» δὲν ἐννοεῖ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀλλὰ μὲ τὸ δῆγμα αὐτῶν ὑπανίσταται τοὺς φοβεροὺς κινδύνους. Καὶ ἂν ἀκόμη ἴδωμεν τὰ πάντα νὰ ἔχουν ἀνακατευθῆ — λέγει — καὶ ἂν ἀνυπόφορον σεισμόν, καὶ ἂν ἴδωμεν νὰ συμβαίνουσι ὅσα ποτὲ δὲν ἔχουν γίνῃ Ἐ καὶ ἂν τὴν ἴδιον τὴν κτίσιν ἴδωμεν — διὰ νὰ εἴπῃ καιεὶς ἔτσι — νὰ κοιμισθῆται καὶ τοὺς θρούς τῆς φύσεως νὰ κινουῦνται καὶ εἰς τὰ ἐξερριζώνονται ἀπὸ τὰ θεμέλια καὶ νὰ ἀνακατεῦνται εἰς μιαν μᾶζαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ νὰ γίνεταί τὸσον ἰσχυρὸς σεισμός, παρ' ὅλα ταῦτα ὅχι μόνον δὲν θὰ ἔχωμεν κωμῆσθαι, ἀλλ' οὔτε κἂν θὰ φοβηθῶμεν. Ἡ δὲ αἰτία τῆς ἀπαθείας μας αὐτῆς εἶναι ὅτι ὁ Δεσπότης ὄλων αὐτῶν βοηθεῖ, μᾶς ἀπλώνει τὸ χεῖρ του, στέκει κοντά μας. Ἄν δὲ ὅταν συμβῶν αὐτὰ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φοβηθῶμεν, οὔτε ἠβέλομεν ἐξασθενήσει τελείως, πολὺ περισσότερο ὅταν ἐπερχοῦνται ἐναντίον μας οἱ ἐχθροὶ καὶ παρατάσσονται διὰ νὰ μᾶς πολεμήσουσι. «Ἐβούλεν καὶ ἀναστατώθησαν τὰ ὄσα αὐτῶν (τῶν θαλασσῶν). Ἐ Ἀναστατώθησαν τὰ θουὰ μὲ τὴν προμερῶν δύναμιν Αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου)». Ἄλλος ἐρμηνευτής λέγει: «Ὅταν βουίξουν καὶ θαλῶνουν τὰ ὄσα (τῶν

1. «... καὶ μὴ εἰσχωρῶμεν εἰς πειρασμόν» (Ματθ. 6, 13).

θαλασσῶν) και σειώνται τὰ θυνά με τὴν δύξαν Του.² Ἄφω εἶπε, ὅτι δὲν θά φοβῶμεν ὅταν θά κομματιάζωνται ὅλα, ὁμιλεῖ εἰς τὸ εἶξῃ διὰ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ, ὅτι εἶναι ἀκαταγώνιστος ἡ ἰσχύς Του. Καὶ πολὺ σωστὰ λέγει, δὲν ἔχομεν φοβῆθῃ καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ κάνει συνεχῶς, νὰ ἀνακηρύττῃ, δηλοῦθῃ, τὴν δύναμιν Του, ἄλλοτε μὲν ἀπὸ τὴν κτίσιν, ἄλλοτε δὲ ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ἴδιο κάνει καὶ ἐδῶ. ¹⁸⁴ Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει ἔχει, περὶ τοῦ, τὸ εἶξῃ νόημα τὰ κινεῖ ὅλα, τὰ σαλεύει, τοὺς ἀλλάζει θέσιν, ὅταν βέλῃ τόσον πολὺ εἶναι εὐκόλα εἰς Αὐτὸν ὅλα. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐδῶ ὑπανίσταται τὰ πλήθη τῶν ἀνδρείων καὶ τοὺς πρὸ διακεκριμένους ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς καὶ τὸν ἀναρῆματον λαὸν τῶν ἀντιθέτων. Διότι εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ἡ δύναμις Του, — λέγει — ὥστε ἀρκεῖ ἕνα ἀπλὸ νεῦμα, καὶ νὰ γίνων ὅλα αὐτά. Πῶς λοιπὸν ἠμποροῦμεν νὰ φοβούμεθα, ὅταν ἔχωμεν τέτοιον Δεσπότην; Διάψαλμα. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς «Διαιρέσεις». Κατὰ θεὸ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον «Φαλαγαῦ», «Εὐφραίνου τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.» Ὁ Ὑψιστος ἠγάσεν τὸ μέρος, ἢ ποὺ θά εἶναι ὁ ἱερός του τόπος». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει «Τὸ ἅγιον, ποὺ θά κατασκευῶσθ ὁ Ὑψιστος». Ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς καὶ δὲν θά σαλευθῇ. Θά βοηθήσῃ αὐτὴν ὁ Θεὸς πρῶτῃ, πρῶτῃ ἀποτελεσματικῶς. Ἄλλος ἑρμηνευτὴς λέγει ἠγῆρω ἀπὸ τῶν δρόμων». Ἄλλος, πάλιν «Τὸ νὰ ριθῇ εὐμενῶς τὸ δέμα Του κατὰ τὴν πρῶσαν». Ἄφω ἀνέφερε διὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὴν Αὐτοῦ καὶ ὅτι εἰς Αὐτὸν εἶναι ὅλα εὐκόλα, μεταφέρει τὸν λόγον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους με ὀλίγας δὲ λέξεις παρουσιάζει τὰ κατὰ, ποὺ τοὺς ἔχει ὡσεὶ ὁ Θεός. Διότι Αὐτός, ποὺ εἶναι τόσον δυνατός, ὁ τόσον ἰσχυρός καὶ φοβερός, Αὐτός ποὺ ὅλα τὰ ἔχει καὶ τὰ φέρει, ποὺ τὰ σείει ὅλα καὶ τὰ κινεῖ, ποὺ τοὺς ἀλλάζει θέσιν καὶ τὰ μετακινεῖ. Αὐτός κατεπλούτισεν τὴν πόλιν μας με ἀναρῆματα ἀγαθὰ. Ὁ Διότι ὁ ποταμὸς φανερώνει ἐδῶ τὴν ἀφθονίαν, με τὴν ὅποιαν χαρηγεί τὰς οὐρανίους βασιτείας, τὸ ἀνεμπόδιστον καὶ αὐτὸ ποὺ πλοῦσαι ἔχει ἀκορπισθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν ὡρὸν νὰ ἔλεγεν τὰ ἀγαθὰ χύνοντα. ἀφθονα εἰς ἡμᾶς, σὺν νὰ ἀναβλύζωμεν ἀδικαίως ἀπὸ πολλὰς πηγὰς. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ποταμὸς, διακλαδιζόμενος εἰς πολλὰ μέρη, ποτίζει τὴν χώραν ποὺ ἐκτε-

2. Σύμμετρος.
4. Πρόκειται διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ.

νεται ἐμπρός του, ἔτσι καὶ ἡ Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν εἰσρέει, σκορπᾷ με ἀφθονίαν, ἀπλώνεται ψυδουριστὰ καὶ καταλαμβάνει τὰ πάντα. Δὲν παρέχει δὲ εἰς ἡμᾶς μόνον ἀσφάλειαν, οὕτε καὶ βοηθίαν ἰσχυράν, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν χαρὰν. Δι' αὐτὸ λέγει ὁ Ὑψιστος ἠγάσεν τὸ μέρος, ποὺ θά εἶναι ὁ ἱερός Του τόπος. Καὶ τοῦτο εἶναι μέρος τῆς εὐεργεσίας Του ὅχι καὶ μικρόν, τὸ νὰ δυναμίση τὸν τόπον ἢ στήνωμα ἰσχυρὸν Του. Καὶ δὲν ἔβαλε χωρὶς λόγον τὴν λέξιν «Ὁ Ὑψιστος». Αὐτὸς λοιπὸν, ποὺ εἶναι τόσον ὕψηλος, ποὺ δὲν περιέχεται εἰς κανένα τόπον, ἡ Ὑπαρξίς ποὺ δὲν δύναται κανεὶς νὰ εὐρη λόγους νὰ τὴν ἀφράσῃ, μᾶς ἔδωκε τὴν μεγάλην ἀξίαν νὰ ὀνομάσῃ τὴν πόλιν μας ἱερὸν Του τόπον καὶ ἀπὸ παντοῦ τὴν διαφυλάττει. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «εἰς τὸ μέσον αὐτῆς», ὅπως λέγει καὶ ἄλλοῦ «Καὶ νὰ ἐγὼ εἶμαι μαζί σας.» Ἀπὸ παντοῦ τὴν περικυκλώνει δι' αὐτὸ ὅχι μόνον δὲν θά πάθῃ κανένα κακόν, ἀλλὰ οὕτε κἂν θά σαλευθῇ. Καὶ ἡ αἰτία εἶναι ὅτι ἐξησφάλισεν ἡ συμμάχισον, ποὺ ἐνεργεῖ τάχιστα, ἐπειθὴ εἶναι ἔτοιμη διὰ νὰ δράσῃ καὶ προετοιμασμένη διότι αὐτὸ σημαίνει ἡ λέξις «πρῶτῃ». Δὲν εἶναι συμμάχια τοῦ μέλλοντος, οὕτε ἀργοπορεῖ, ἀλλὰ πάντοτε νεορὰ καὶ με ἀκμὴ καὶ ἐταίμη εἰς τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν «Ἐταράχθησαν τὰ ἔθνη». Ἄλλος ἑρμηνευτὴς «Συνακεντρώθησαν διὰ πόλεμον τὰ ἔθνη». «Ἐκινήθησαν βασίλεια. Ἐξέβαλε θρονουτῆρ φωνὴν ὁ Ὑψιστος, ἐπέστη ὀλόκληρος ἡ γῆ». Ἐδῶ φανερώνει τὴν δύναμιν τῆς βοηθείας Του. Διότι δὲν ἦσαν τυχεροὶ οἱ ἐπιδρομεῖς.¹⁸⁵ Αὐτὰ βασίλεια, ἔθνη ποὺ ἐπετέθησαν ἀπὸ παντοῦ, ποὺ ἐκύκλωσαν καὶ ἐπολιόρθησαν μίαν πόλιν. Καὶ ὅμως ὅχι μόνον δὲν ἔπαθε κανένα κακόν ἀπὸ αὐτοῦς ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ διασώθη καὶ ἐκίκησε καὶ ἔσπευεν εἰς φυγὴν τοὺς ἐπιδρομείς. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἐκλονίσθησαν βασίλεια, ἐξέβαλε θρονουτῆρ φωνὴν ὁ Ὑψιστος». Ὅσαν νὰ εἴπῃ κανεὶς, ἀμέσως, με πολυμικροὺς ἀλαλαγμοὺς τὰς πόλεις ἐκυρίευσε. Πράγματι ἡ λέξις εἶναι κέπως ὁραεῖα καὶ ὀλίγον ἀνθρώπινον αὐτὸ ποὺ ἐδέχθη. Ἐπειθὴ δὲν ἔκῃ ὁ Θεὸς με φωνὴν καὶ με βοήθῃ, ἀλλὰ με μίᾳ ματιᾷ καὶ με τὸ νὰ τὸ σκευθῆ μὴ νάχη. Ἄλλ' ὅμως ἀνυψώμεν Αὐτὸν ἀπὸ τὰ παγύτερα, ἐσαφισθῆ λέξιν με νόημα ὕψηλότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας. Ἐπει-

1. Προφανῶς ἐδῶ νὰ ἐνεσθ τὸ πλήθος τῶν φωνῶν, διὰ τὸν ὅποιον ἀηλοῦσαι ἡ καρδία ὅσον καὶ τόσον ἕνα, ἐκτεταμένον χάρις εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ Θεοῦ.
5. Ματθ. 24, 20.

δή, δηλαδή, παρουσιάζει Αυτόν συνεχώς να είναι ώπλιος-
 νος, Β δια να δείξη ότι όλα εκείνα έχουν λεχθῆ με μεταφο-
 ρικὴν σημασίαν, ἀλληγορικὰ καὶ με συγκατάθεσιν πρὸς τὰ
 ἀνθρώπινα μέτρα (διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη τίποτε
 ἀπὸ αὐτά), προσέθεσεν «ἐξέβαλε τὴν ὄροντιν φωνὴν του
 καὶ ἐσεισήσθη ὁλόκληρος ἡ γῆ» ὑποδεικνύων ἔτσι ὅτι οὐκ ἔ-
 νονάκα πόλεις καὶ ἔθνη καὶ χώρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ στοι-
 χεῖον τοῦ Σιμιπαντος, τὴν γῆν, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κινή-
 ῃ. Γνωρίζει δὲ νὰ ἀνομάσῃ με τὴν λέξιν «γῆ» τὰ πλήθη, ὅπως
 ὄντων λέγει καὶ ἐπεκράτει εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν ἕως διὰ-
 λεκτος. Ὁ Κύριος τῶν Δυνάμεων εἶναι μαζί μας. Προστά-
 τής μας εἶναι ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Ὁ Ἑβραῖος ἀντὶ νὰ εἴπῃ τῶν
 δυνάμεων, εἶπε «Σαβαώθ». Πρόσθετε νὰ ἴδῃς πῶς ἀπὸ τὴν
 γῆν ἀναδιδάξει τὸν λόγον ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν, εἰς τὰ
 ἔπερα πλήθη τῶν ἀγγέλων, Ὁ εἰς τὰ ἔθνη τῶν ἀρχαγγέλ-
 ων, εἰς τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις. Διατί μοῦ ἀναφέρεις
 στρατόπεδα καὶ δορυφόρους καὶ ἀνθρώπους τοῦ χάνονται;
 λέγει. Προστάθης νὰ καταλάβῃς τὴν δύναμιν Αὐτοῦ ἀπὸ
 τὴν Βασιλείαν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς πᾶσα στρατόπεδα τῶν
 δορυφόντων δυνάμεων εἶναι ὑποτεταγμένα εἰς Αὐτόν. Καὶ πο-
 λὺ σωστὰ ἀνομάσας τὰ ἐπουράνια ὄντα δυνάμεις, ὑποδεικνύ-
 ων, με τὴν ὀνομασίαν αὐτῆν τὴν δύναμιν (τῶν ἐπουρανίων
 ὄντων), τὸ ἴδιον πράγμα τὸ λέγει καὶ εἰς ἄλλο μέρος: «Ἰ-
 σχυροὶ, ποὺ πραγματοποιεῖτε τὸ θέλημα Ἰακώβ». Καὶ πρά-
 γματι κάποτε μάλισ ἐθῆκε κάποιος Ἄγγελος, ἐφάνησε
 ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδας! Τί λοιπὸν μήπως εἶναι
 μὲν δυνατός, δὲν θέλει ὁμοῦ νὰ μάς ἀπλωσῇ τὸ εὐαγγελικὸν
 του χεῖρ; Ἀλλὰ μίτη αὐτὸ νὰ φοβηθῆς, λέγει. Δι' αὐτὸ καὶ
 προσέθεσε Ἰ' «Προστάτης μας» καὶ θέλει λοιπὸν καὶ ἔχει
 τὴν δύναμιν δι' αὐτὸ μὴ φοβῶσθαι.

Ἄν ὁμοῦς ἡμεῖς εἰμεθα ἀνάξιοι; Ἀλλὰ ἡ φιλονεικία
 Του καὶ ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη Του εἶναι πατρικὴ. Δι' αὐτὸ
 καὶ προσέθεσεν: Ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ, ὡσὸν νὰ ἔλεγον «Αὐ-
 τὴ εἶναι πάντοτε ἡ συνήθειά Του, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ
 τὸ ὄψος τοῦ οὐρανοῦ». Διὰ βάλμα. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς
 «Πάντοτε». «Ἐλάτε νὰ ἴδῃτε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ὅσα θαυ-
 μασιὰ τῶν ἐπισημῶν ἐπὶ τὴν γῆν, κοσμοποιῶν πο-
 λέμους εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Συντρίβει τὰ τόξα καὶ σπά-

6. Γεν. 11, 1.

7. Ψαλμ. 109, 20.

8. «Καὶ ἐγένετο ἡσυχία καὶ εἰρήνην ἄγγελος Κυρίου καὶ ἐπέ-
 τασεν ἐν τῇ καρτερίᾳ Ἰσραὴλ ἐκείνην ὀγδόντα πέντε χιλιάδας» (Δ'
 Βασιλ. 19, 36).

ζει τὰ ὄπλα τῶν ἐχθρῶν (ἄλλος, εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, λέ-
 γει «ἀκομμάτισεν») καὶ τὰς μεγάλας ἀσπίδας κατακαίει.
 Ἄλλος, πάλιν, ἐρμηνευτὴς λέγει: Ἐ καὶ τὰ πολεμικὰ ἄ-
 μάξια θὰ κατακαύσῃ με φωτιά. Ἄρα εἶπε διὰ τὴν γῆν,
 διὰ τὴν θάλασσαν, διὰ τὰ ἔθνη, διὰ τὴν πνευματικὴν δωρε-
 ᾶν, ποὺ τοὺς ἔκανε, διὰ τὴν συμμαχίαν, πάλιν ἀναφέρεται
 εἰς τοὺς θεατὰς καὶ, ἀπὸ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ ἀφοσιω-
 σιν πρὸς τὸν Δεσπότην, τοὺς καλεῖ νὰ θαυμάσωσιν τὰ πρό-
 πτα, ἀνακηρύσωσιν τὰς νίκας, ποὺ ἐπισηματωποίησε χάριν
 αὐτῶν. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε «τέρασι» (ἀληθεῖς θαυμασιὰ
 γεγονότα) καὶ δὲν εἶπεν ἀπλῶς «νίκαι» καὶ «εὐφροσύναι». Διό-
 τι αὐτὰ ποὺ ἔγιναν, δὲν ἦσαν ἐπακόλουθα τῆς λογικῆς τοῦ
 ἀνθρώπου, οὔτε καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς μάχης ἐκρίνετο ἀπὸ τὰ
 ὄπλα καὶ τὴν σωματικὴν δύναμιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ νούμε Ἰθ' Α
 Θεοῦ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἐθεῖνον πῶς Αὐτός δ' ἴδιος
 ἦτο ὁ Στρατηγός.

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀνίσχυροὶ νικούσαν τοὺς δυνατούς,
 οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλούς, οἱ κατακτημένοι τοὺς νικητὰς, καὶ
 ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα παρ' ἐλπίδας συνέβαιναν, θίκαται τὰ
 ὀνομάζει «τέρασι», ἀφοῦ κατὰ παρὰδοξον τρόπον συνέβαι-
 ναν καὶ ἔχει ἀπλωθῆ ἡ φήμη τους εἰς ὅλην τὴν γῆν.

Δὲν θὰ ἐπαρθεῖ δὲ κανεὶς, ἐάν ἐξελάμβανε τοῦτο, ὀλ-
 ληγαρικῶς καὶ μετέφερε τὸ νόημα του καὶ εἰς τὸν καιρὸν
 τῆς παρουσίας ζωῆς. Διότι ὁ Θεὸς κατέπαυσε τὸν φοβερὸν
 πόλεμον τῶν δαιμόνων Β καὶ ἠπλώσε τὴν εἰρήνην Του εἰς
 ὁλόκληρον τὸν κόσμον καὶ ἠγαθήσει κατ' ὁλοκληρίαν τὸν
 αἰσθητὸν τοὺς πόλεμον. Αὐτὸ δὲ φανερώων προφητικῶς
 ὁ Ἡσαΐας ἔλεγον: Θὰ συμπίψωσιν τὰς πολεμικὰς των μα-
 χαίρας, διὰ νὰ κατασκευάσωσιν ἄροτρα καὶ τὰς λόγχαις των
 θὰ μετατρέψωσιν εἰς θραπέζαι καὶ δὲν θὰ πάρῃ ἔθνος μα-
 χαίρι ἐναντίον ἄλλου ἔθνους, ὅτε θὰ μάθωσιν πλεῖον νὰ πο-
 λεύωσιν.⁹ Διότι πρὶν νὰ παρουσιασθῇ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κό-
 σμον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐβλαπτόντο εἰς τὰ ὄπλα καὶ δὲν
 ὑπῆρχε κανεὶς ἠκαρτίστος εἰς τὸ πολεμικόν αὐτὸ ἔργον
 καὶ αἱ πόλεις ἐμάχοντο μεταξύ των καὶ παντοῦ ἐπακράτει
 θηλοπόλεμος κλίμα. Τώρα ὁμοῦς τὸ περισσύτερον μέρος τῆς
 οὐκουμένης εἰσπνέει, καὶ ὅλοι, χωρὶς φόβου, ἀσχολοῦνται
 εἰς τὰς τέχνας, καλλιεργοῦν τὴν γῆν, καὶ ταξιδεύουσιν εἰς τὴν
 θάλασσαν. Ὁ ὀλίγος δὲ μόνον στρατός ὑπάρχει ποὺ ἔχει
 ταχθῆ διὰ τὴν προστασίαν ὄλων τῶν ὄλων. Καὶ αὐτὸς ὁ-
 μοῦς δὲν θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρχη, ἐάν ἐκάναμε αὐτὰ ποὺ

9. Ἠσ. 2, 4.

ἐπρεπε καὶ δὲν ἐπεριμένονε τὴν ὑπενθύμιον τῶν καθηκόντων μας ἀπὸ τὰς θλίψεις. «Φωτιά» δὲ ἐδῶ ἀποκαλεῖ τὴν ὄργην Αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ ἀναφέρει δὲ, πράγματι, γεγονός, ποῦ ἔχει συμβῆ, διότι οἱ Ἰσραηλίται κατέκαυσαν τὰ ὄπλια καὶ τὰ ἔργατα τῶν ἀντιπάλων τους, ἀφοῦ τοὺς ἐνίκησαν κατὰ κράτος, ὅπως μᾶς λέγει καὶ ὁ Ἰερζεκήλ.¹⁰ ἄλλα καὶ ὅπως γνωρίζουν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ὅσοι ἀγαποῦν νὰ μελετοῦν. «Ἀφήσατε κάθε περισπασμόν καὶ μάθετε πῶς ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός. Θὰ δοξασθῶ εἰς τὰ ἔθνη, θὰ δοξασθῶ εἰς τὴν γῆν». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Θεραπευθῆτε καὶ μάθετε». Ἄλλος, πάλιν: «Ἀφήσατε, δὴ νὰ μάθετε». Εἰς δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν κείμενον λέγει: «Ὀυραφοῦ, οὐαδοῦ». **D** Ἔχω τὴν γνώμην πῶς ἐδῶ ἀπευθίνεται πρὸς τὰ ἔθνη, δηλαδὴ τοὺς εἰδωλολάτραις, διὰ νὰ τοὺς τονίσῃ τοῦτο: «Ἐμάθετε πῶς εἶναι ἰσχυρός καὶ ὅτι ἡ δύναμις Του ἔχει ἀπλωθῆ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην» πρέπει καὶ σεῖς λοιπὸν νὰ ἐγκαταλείψετε τὰς εἰδωλολατρικὰς συνηθείας καὶ νὰ ἐξυγιάνετε τὴν ψυχὴν σας. Καὶ τὸ μέγασιον δὲ τὸ ἔθνον πράγμα φανερώνει νὰ ἀφήσετε τὴν πλάνην, νὰ ἀπολλαγῆτε ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἀμωρτωλὴ ζωὴ σας, νὰ ἀνταπελάσετε ἀπὸ τὴν ἀποπνευματικὴν ἀμύχη τῶν πονηρῶν πραγμάτων, ποῦ ὅσος καταχέουσι διὰ νὰ κατορθώσετε νὰ γνωρίσετε ἐπακριδῶς τὸν Θεὸν τῶν ὄλων δηγοῦμενον πρὸς ταῦτο ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν θαυμάτων καὶ ἔχοντες ἀφροσυμένην τὴν ψυχὴν σας. Διότι δὲν ἀρκοῦν μονάχα τὰ θαύματα, ἕαν καὶ ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ζῶνυμῶν. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους θαύματα ἐγένοντο καὶ τίποτε πέρα πᾶν δὲν καταρβώθη διὰ τὴν σωτηρίαν των. Ὅπως ἐκριδῶς δηλαδὴ δὲν φθάσουν μόνον αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου διὰ νὰ θλέπωμεν, ἔσθ δὲν εἶναι καὶ τὸ μάτι καθαρὸ καὶ γερό. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ οὐτε μονάχα τὰ θαύματα εἶναι ἀφοκτά. Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς, ἀφοῦ ἀμίλητος δι' ἐκεῖνα, συμβουλεύει αὐτοὺς ποῦ προκίεται νὰ ἀφελθῶν ἀπὸ αὐτὰ, νὰ ἀνασάσουν ἀπὸ τὰ κακά ποῦ τοὺς κατέχουν διὰ νὰ μάθουν τὸν Θεόν, ποῦ εἶναι: Ἐπάνω ἀπὸ ὅλα. «Ἀφήσατε κάθε περισπασμόν καὶ μάθετε, 187 Α πῶς ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, ὅχι τὰ εἰδωλα, οὐτε τὰ ξόανα». «Ἀφήσατε κάθε περισπασμόν» λοιπὸν καὶ θὰ σὰς παράσχω πολλὰς ἀποδείξεις, διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «θὰ

10. «Καὶ οὐ μὲν ἰδῶν» εἶλα ἐκ τοῦ παλίου σὲδὲ καὶ κέραιον ἐκ τῶν βρομῶν, ἀλλ' ἢ τὰ ὄπλα κατακτείνουσιν παρ' αὐτῶν καὶ κρομαίνουσιν τοὺς προνομιεζούτας αὐτοῦ: καὶ ἀκαλέσασιν τοὺς ἀκαλέσαντας αὐτοὺς, λέγει Κύριος» (1Τε. 98, 10).

δοξασθῶ εἰς τὰ ἔθνη, θὰ δοξασθῶ εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν». Δηλαδὴ μὲ τὰ ἔργα θὰ φανερωθῶ σὲ σὰς μεγάλος καὶ ὑψηλός. Διότι ἔχει μὲν ἐκεῖνη ἡ θείκη φύσις, ἡ καθαρά καὶ ἀνεκφραστός τὸ ἰδικόν τῆς φύσεως, ἐπειδὴ ὅμως σὲς ἔδν ἠμπορεῖτε νὰ τὸ διακρίνετε ὁμῶς, θὰ σὰς τὸ παρουσιάσω καὶ μὲ τὰ ἔργα. Ὅχι δὲ μόνον μὲ ὅσα συνέθησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην, οὐτε μόνον εἰς τὰ Ἰερουσόλυμα, ἀλλὰ καὶ σὲ σὰς, τὰ ἔθνη. Ἔτσι λοιπὸν δοξάζεται, ἐξουσιάζων αὐτὰ καὶ ὑπερέχων θαυματουργεῖ εἰς Βαβυλώνα, Ἐ θαυματουργεῖ εἰς Αἴγυπτον, θαυματουργεῖ εἰς τὴν Ἑρμηον, θαυματουργεῖ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Οἰκουμένης, ὥστε αὐτοὶ ἀπὸ παντοῦ νὰ διδάσκωνται τὴν γνώσιν Αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ. «Ὁ Κύριος τῶν ἐπουρανίων Δυνάμεων εἶναι μαζί μας, μᾶς προσοπαθεῖ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Θεός, ποῦ εἶναι παντοῦ μεγαλοπρεπής, παντοῦ ὑψηλός, Αὐτὸς πάντοτε μαζί μας ἰούρισκεται.

Μὴ φοβῆσθε λοιπὸν καθόλου, οὔτε νὰ ταράσασθε, ἀφοῦ ἔχετε ἀκατανικητὸν ἰδωσπότην εἰς τὸν Ὅποιον ἀνήκει ὅλη ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ μαζί εἰς τὸν ἀναρχον πατέρα, καὶ τὸ ζωοποιὸν Αὐτοῦ Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ε' ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΤ' (46) ΨΑΛΜΟΝ

Εἰς τὸ τέλος, χάριν τῶν υἱῶν Κορέ.
Ἄλλος δὲ, λέγει εἰς τὸν νικοποιὸν
τῶν υἱῶν Κορέ.

«Ὅλα τὰ ἔθνη χειροκροτήσατε. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς: «μὲ τὸ χέρι. «Κραυγάζσατε εἰς τὸν Θεὸν μὲ χαρούμενην ἄπὸ ἐνθουσιασμῶν φωνῆς». Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: «Ἀναγγέλλετε μὲ φωνῆν καθαρὰν εὐλογίας». «Διότι ὁ Κύριος εἶναι Θεός. Ὑψιστός, ποῦ διεγείρει φόβον, θαυμάσιος μεγαλοπρεπὴς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπάνω εἰς τὴν γῆν».

D Τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἔχει καὶ αὐτὸς ὁ ψαλμὸς ἀναφέρει νίκας καὶ τὰ πρόπαια ποῦ ἔχουν οἰκουμένην εἰς δεξιολογίαν δι' ὅσα ἔγιναν. Ἰσως ὅμως εἰς μερικοὺς φανῆ ὅτι τὰ προσέμμιον αὐτὸ εἶναι ἀνάθεον τῆς συμβουλῆς τοῦ ἁγ. Πνεύματος καὶ ἡ τοιαύτου εἰδῶς προτροπὴ θὰ κρότους, πατάγους καὶ πολεμικὰς κραυγὰς. Διότι ἰσως, θὰ ἔλεγε κακεῖς, αὐτὰ

δὲν ταπεινῶν εἰς αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται εἰς τὸ σμῖνν αὐτὸ σχολεῖον, ἀλλὰ εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀσχοιοῦνται μὲ τὸ βῆστρον καὶ τὰ σμυτάκια, τὸ νὰ κτυποῦν, δηλαδὴ, κρόταλα καὶ νὰ χερκοροτοῦν ἐνὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ διαποδωγιοῦνται ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀρμόζει ἡσχία καὶ κοσμιότης.

Ἐ Τὶ λοιπὸν θέλουσιν νὰ μᾶς φανερώσωσιν τὰ λόγια αὐτὰ καὶ τί σημαίνει «ἀλαλαγμός» καὶ τί «κρότος»; Διότι καὶ αὐτὸ συνηθίζουσι νὰ τὸ κάνουν ὅσοι εἶναι παρατεταγμένοι εἰς πόλεμον καὶ μάχην, νὰ ἐκθάλλουσι, λέγουσι, πολεμικὰς κραυγὰς καὶ νὰ προκαλοῦν ἰσχυροὺς κρότους, διὰ νὰ προμείξουσιν τοὺς ἐχθρούς. Ὁ δὲ ψαλμὸς καὶ διὰ τὰ δύο προτρέπει, καὶ νὰ κάνωμεν κρότον καὶ νὰ ἀλαλάζωμεν. Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ λεγόμενον; Τίποτε ἄλλο δὲν φανεράνεται, παρά πνευματικὴν εὐχαριστήριον καὶ συμβολισμὸν νίκης.¹¹ Ἄ Ἐπειδὴ καὶ εἰς ἄλλο μέρος τῆς ἀγ. Γραφῆς παρουσιάζει ὁ προφήτης τοὺς ποταμοὺς νὰ κροτοῦν. «Οἱ ποταμοὶ» —λέγει— «ὄλοι μαζὶ ὡς χερκοροτήσωσιν».¹² Ὁ δὲ Ἰσραήλ καὶ τὰ δένδρα παρουσιάζει νὰ «κροτοῦν αὐτὸ» ὁ ἴδιος δὲ πάλιν παρουσιάζει καὶ τὰ ὄρη νὰ χερκοροτοῦν καὶ τὰ θανά,¹³ ὄχι διὰ νὰ ἀκροφῶμεν κάτι τέτοιο, ὅτι τὰ ὄρη χερκοροτοῦν καὶ τὰ θανά, ἢ ὅτι οἱ ποταμοὶ χερκοροτοῦν ἢ ἔχουσιν χέρια (διότι αὐτὸ πᾶν εἶναι ἄκρο ἀνοησία), ἀλλὰ διὰ νὰ μῶδωμεν τὴν ὑπεροχὴν, τὸ ἐξείλισμα, τῆς πνευματικῆς εὐχαριστίας. Ἔτσι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν.

Καὶ διατί δὲν εἶπε χαρῆτε καὶ πηδῆσατε, ἀλλὰ «κροτήσατε» καὶ «ἀλαλαξήσατε»; Διὰ νὰ μᾶς δεῖξη τὴν ἐξω ἀπὸ κάθε μέτρον πνευματικὴν ἡδονὴν. Ἐ Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς, ὅταν λέγη καὶ δὲ ὅταν ἠστατοῦς, ἀλεψε τὸ κεφάλι σου καὶ νύψε τὸ πρόσωπόν σου.¹⁴ Δὲν προτρέπει νὰ κατασκευασθῇ ἄλοφῃ (διότι κοινὴς μᾶς δὲν κάνει κάτι τέτοιο), ἀλλὰ νὰ δεξωμεν τὴν πνευματικὴν εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν, καὶ τὴν χάριν τῆς διανοίας (προτρέπει, δηλαδὴ, νὰ ἠστατῆ ὁ χριστιανὸς χερκορομένος καὶ ὄχι σαρρωπός). Ἔτσι καὶ ἐξω δὲν ἐπῆραμε τέτοια διατομή, νὰ κτυποῦμε τὰ χέρια, ἀλλὰ νὰ αἰδοθῶμεθα πνευματικὴν ἡδονὴν καὶ νὰ εὐφρανῶμεθα, ὅταν ψάλλωμεν. Πολλὴ σωστὰ

11. Ἡζαμ. 97, 8.
12. «Ὅτι γὰρ τῆς καὶ οἱ θανά ἐκλάουσι: προσερχόμενοι ἡμῖς ἐν χροῖ καὶ κροτοῦν τὰ ὄρη ποὺ ὄρη ἀνοησῆται ποὺ κλάουσι» (Ἡσ. 65, 12).
13. Ματθ. 6, 17.

θὰ ἔκανε κανίς, ἐὰν ἤθελεν ἐρημεύσει τὸν ψαλμὸν ἀλληγορικῶς, ὑψώμενος ὑπερᾶνω τῆς ἀφηγησεως. Διότι ἐν καὶ ἀρχίξη ἀπὸ τῆς αἰσθητῆ, μὲ τὰ ὅποια καὶ προλογίσει. Ἐ ἐν τούτοις ὅμως ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς τὸν ἀκροατὴν πρὸς τὰ νοητά. Αὐτὸ δὲ ποὺ ἔλεγα προηγουμένως αὐτὸ θὰ ἐπαναλάβω καὶ τώρα: ἀλλὰ μὲν ἐκ τῶν ἀνοητερωμένων εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, πρέπει νὰ τὰ ἐνοησῶμεν, ὅπως ἔχουν λεχθῆ, ἀλλὰ δὲ πάλιν διαφορετικὰ πρὸς τὴν γραμματικὴν σημασίαν τῶν ἱερῶν κειμένων, ὅπως, παραδείγματος χάριν, συμβαίνει: μὲ ἀκίνο τὸ χωρίον «Λύκοι καὶ πρόβατα μαζὶ θὰ βοσκῆσωσιν».¹⁴ Δὲν θὰ πρέπει θεσθαίως νὰ ἐνοησῶμεν λύκοις καὶ πρόβατα, οὔτε ἀγχοκα καὶ δόκι καὶ ταῦρον, ἀλλὰ μὲ τὴν εἰκόνα τῶν ἀλόγων ζώων χαρακτηρίζουσι τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλα, πάλιν, χωρία θὰ πρέπει νὰ τὰ ἐνοησῶμεν διὰ ἐπιπλῆς ἐρημηνείας καὶ τὰ αἰσθητὰ, δηλαδὴ, δεχόμενοι, κατὰ τὴν γραμματικὴν τῶν σημασίαν, ἀλλὰ καὶ, διὰ τῶν αἰσθητῶν, ἀνοησόμενοι: εἰς τὰ νοητά. Ὅπως ἀκριβῶς βλέπομεν εἰς τὸ ἀνέσθασμα, διὰ τὴν θυσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ γνωρίζουσι, δηλαδὴ, καλῶς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, πράγματι προσεφέρθη δι' ὀλοκαύτωσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἀλλὰ συγχρόνως ἀποσπᾶμεν, ἀπὸ τὴν ἀφηγησιν τοῦ υἱοῦ, καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ εἶναι ἰδ κρυμμένον εἰς τὸ νόημα, τὴν σταυρικὴν θυσίαν. Καὶ μὲ τὴν ἀφηγησιν πάλιν τοῦ προβάτου εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀποσπᾶμεν, ἀλληγορικῶς, τὴν εἰκόνα τοῦ πάθους.¹⁵ Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐξω πρέπει νὰ κάνωμεν. Διότι δὲν γίνεται λόγος μόνον διὰ τοὺς Ἀραβας καὶ τοὺς γείτονας: ἀλλὰ καλεῖ ὅλα τὰ ἔθνη. Διότι ὁ Κύριος, ὁ Ὑψίστος, εἶναι φοβερὸς μέγας βασιλεὺς εἰς ὅλα κληροῦν τὴν γῆν. Διεγείρει λοιπὸν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατοῦ, μὲ τὸ νὰ τὸν προκαλῆ νὰ προσέξη ἕνα τόσο ἀμέλητρον πλήθος χερκορομένων ὑποσχέσεων, νὰ συμμετόσχη εἰς τὴν πανήγυριν τῆς οἰκουμένης, καὶ εἰς κάποιαν θεϊκὴν καὶ πνευματικὴν ἐορτήν. Ἐ καὶ εἰς τὴν ἱερῶν μυστηριωσύνην, ποὺ τὴν μετέφερον ὁ θεὸς εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοὺς οὐρανοῦς, δι' αὐτὸ λοιπὸν λέγει «χερκοροτήσατε» δηλαδὴ νὰ χαρῆτε, νὰ χερκοροσετε. Διότι καὶ ὁ λόγος ποὺ Ἐδωγῆσθαι αὐτὸ συμβουλεύει, ὅταν λέγη «Σκροτήσατε»¹⁶ θεσθαίως δὲν ἐνοεῖ νὰ τινάσ-

14. Ἡσ. 11, 6.
15. Ἡρόδοτος περὶ τῆς κατακλιτοῦ ἡμοῦ τῶν Ἰβραίων, ποὺ περιγράφει εἰς τὸ ἴδιον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας.
16. Λουκ. 6, 23.

ται ὡσάν τρελλός και νά πηδῶ (διότι αὐτό εἶναι ἀπολιτιστον), ἀλλά φανεράει τήν ὑπερβολικήν χαράν. Ἐπειδή και αὐτό, πού ἔγινε, φέρει πολλήν εὐχαριστήσιον. Διότι ἡ εὐαγγελική διδασκαλία διέτρεξεν ὅσα μέρη τῆς γῆς θέλει ὁ ἥλιος και ἐσώθη ὀλόκληρος ἡ οἰκουμένη και αὐτοί, πού προηγουμένως κατέχοντο ἀπό τήν πλάνην, ἐπέδειξαν φιλοσοφίαν ἀνωτέραν ἀπό τήν ἰουδαϊκὴν λατρείαν. «Ὅλα τὰ ἔθνη χειροκροτήσατε». 189 Α Μὲ ἐκεῖνα τὰ μαρὰ, πρὶν ἀπὸ αὐτό, χέρια — λέγει — τὰ ἁμωρτωλά, πού καθημερινῶς ἐμολύνοντο μὲ τὸ αἷμα τῶν ἀκαθάρτων θυσιῶν, μὲ τὰ χέρια ἐκεῖνα, πού ἐσφάρατε παιδιὰ και ἀπεπολιμήσατε τὰ αἰσχροά, και πού ἐνεργήσατε ἐνοντίον και αὐτῆς τῆς φύσεως, μὲ αὐτὰ τὰ χέρια χειροκροτήσατε τώρα. «Ἀλαλάσατε πρὸς τὸν Θεόν μὲ χαρούμενη φωνήν». Μὲ τὴν γλώσσαν ἐκείνην, πού ἐγενήκατε τὰς ἀκαθαρσίας, μὲ τὴν ὅποιαν ἐβγάλατε ἀπὸ τὸ στόμα σας τὰ θλάσφιμα λόγια, μὲ αὐτὴν τώρα ἀλαλάσατε τὸ ἄσμα τῆς νίκης. Διότι και εἰς τὰ στρατεύματα ὑπάρχει συνήθεια, ὅταν κομφῆ τὸ ἐχθρὸν στρατεύμα, νὰ μὴ χρησιμοποιοῦν πλεον μάχην ἐκ παρατάξεως, ἔ. ἀλλὰ μὲ μιά κραυγὴ, μὲ μιά φωνή και μὲ ἀλλοαγμὸν νὰ κατατρομάζουν τὴν ἤδη ἐξαντληθείσαν ψυχὰς τῶν ἀντιπάλων· πράγμα, πού εἶναι ἀπόδειξις λαμπρῆς νίκης και μεγίστου κατορθώματος, ὅταν δηλαδή ὁ πόλεμος κρίνεται ὄχι ἀπὸ τὴν συμπλοκὴν τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ὅταν ἀρκῆ διὰ τὴν νίκην ἡ κραυγὴ ἀπὸ τῶν ὀπλων και τῶν χερῶν.¹⁹¹

Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦ Χριστοῦ ἔχει ὀλοκληρωθῆ ὅς τὸ ἀκέραιον διότι Αὐτὸς ἐσταμάτησε τὸν φοβερὸν τοῦτον πόλεμον, ἀφοῦ ἔδρασε τὸν ἰσχυρὸν και τοῦ ἀφῆρασε τὰ ακούη. Ἐπειδὴ ἄμας εἶναι φιλόθεοι, ὅτ' αὐτὸ αὐτοῦ, πού καθόλου δὲν ἀκούσισαν, τὸς κάνει νὰ ἀφελούνηται ἀπὸ τὴν νίκην και τὰ τρόπαια και τοὺς προσημαζέει νὰ ἐκφέρουν τὴν ἐπινίκιον φωνήν, ὅπως ἀκριβὸς νὰ ἦσαν οἱ ἴδιοι, πού εἶχαν ἐπιτύχει τὰ κατορθώματα και ἐνίκησαν. Δι' αὐτὸ και ὄλοι Ἐ κρουγάζομεν ὄχι κάποια ἀσημαντοῦ φωνήν, ἀλλὰ και πάρα πολλὴ πανηγυρικήν «Ποῦ εὐρίσκειται πλεον, θάνατε, τὸ δηλητηριασμένον κεντρὸ σου; Ποῦ εἶναι, Ἄθνη, ἡ νίκη σου;»¹⁹² Και πάλιν «Ὁ Θεὸς ἀνέθη μὲ ἀλλοαγμὸν». Αὐτὸ λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὸν ψαλμὸν τοῦτον. Καὶ εἰς ἄλλο πάλιν μέρος λέγει: «Ἀνεθῆκες ὄψηλά, συνόλεσες αἰ-

17. Ἄπειται νὰ προσεχθῆ ἡ ἐπισημάνσις και ἡ λεπτομέρεια τοῦ ἱεροῦ Κρασοῦρου. Πῶς εἶναι ἡ μυστικὴ τοῦ πάλμου νὰ περιεργάζεται μόνον εἰς κρογὰς, ἐκ νὰ ἀποφάσεται, ἢ νὰ κεντρὸ ἀκρίβως.

18. Α' Κορ. ι. 15, 5η.

χμαλώτους, ἔπηρες ἀπὸ ἀνθρώπους φόρον ὑπνκῶν».¹⁹³ Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, κάποτε, συνέδεσαν ἐπινίκιον ἄσμα, ὅταν κατεποντιζοντο τὰ στρατεύματα τῶν Αἰγυπτίων και ἔλεγον: «Ἄς ψάλωμεν εἰς τὸν Κύριον, διότι ὀριμαδευτικά ἔχει δοξαστήν».¹⁹⁴ Ἄλλ' ἡ ἰδικὴ μας ἐπινίκιος φωνὴ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα, ἐπειδὴ οἱ βαίμονες και ὄχι οἱ Αἰγύπτιοι κατεποντίσθησαν ἐπειδὴ ὄχι ὁ Φαραὼ, ἀλλ' ὁ Διάβολος ἐνισήθη ἐπειδὴ δὲν ἀνηρπάγησαν τὰ ὄπλα τὰ αἰσθητά, ἀλλ' ἀνεπράτη ἐντελῶς ἡ κακκία: Ἐ ὄχι εἰς τὴν Ἐρυθρὸν θάλασσαν, ἀλλ' εἰς τὸ λουτρὸν τῆς παλιγγενεσίας.¹⁹⁵ Ὀ ἐπειδὴ δὲν ἐλεγχόμεθα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πλέομεν διὰ νὰ ἀγκυροβολήσωμεν πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπειδὴ δὲν πρῶγμεν τὸ μάνιον, ἀλλὰ τρέφόμεθα μὲ τὸ Δεσποτικὸν Σῶμα.¹⁹⁶ Ὀ ἐπειδὴ δὲν πίνομεν τὸ νερό, (πού ἐξεπήγαγε ἀπὸ τὴν πέτραν), ἀλλὰ τὸ αἷμα, (πού ἐξεχύθη) ἀπὸ τὴν πλευρὸν τοῦ Δεσποτοῦ. Δι' αὐτὸ λοιπὸν μὴς προτρέπει: «χειροκροτήσατε, διότι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὴν λατρείαν τῶν λίθων και τῶν ξύλων, ἐξεπεράσατε τοὺς οὐρανοὺς, ἀλλὰ και τοὺς οὐρανοὺς τῶν οὐρανῶν και ἐστάθητε θεοὶ ἐνῆπιον αὐτοῦ τοῦτου τοῦ βασιλικοῦ θρόνου». Ἄλαλάσατε — λοιπὸν — ἀπρὸς τὸν Θεὸν μὲ χαρούμενη φωνήν προσφέρετε, δηλαδή, εἰς Ἐκεῖνον τὴν εὐχαριστήσιον, ἀποδώσατε εἰς Ἐκεῖνον τὴν νίκην, εἰς Ἐκεῖνον τὸ τρόπαιον. Ἐ Δὲν εἶναι ἀνθρώπινος ὁ πόλεμος, οὔτε ἡ μάχη αἰσθητή, οὔτε και ὁ ἀγὼν διεξάγεται: δι' ὑπόθεσιν τοῦ παρόντος βίου: ἀλλὰ διὰ τοὺς οὐρανοὺς και ὄσα εὐρίσκονται εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Αὐτὸς διεξήγαγεν ὡς στρατηγὸς τὸν πόλεμον και παρεχώρησεν εἰς ἡμᾶς τοὺς καρποὺς τῆς νίκης. «Διότι ὁ Κύριος, ὁ Ὀψιματος εἶναι φοβερός, βασιλεὺς μεγαλοπρεπέης εἰς ὄλοκληρον τὴν γῆν. Πού εἶναι τώρα αὐτοί, πού κρημνίζουσι τὴν δόξαν τοῦ Μονογενοῦς;»¹⁹⁷ Νά πῶς ὁ Υἱὸς ὀνομάζεται εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν «βασιλεὺς μέγας», χαρακτηρισμός, πού ἔχει λεχθῆ διὰ τὸν Πατέρα. Διότι λέγει: «Νά μὴ ὀκρισθῆ εἰς τὸν οὐρανὸν, διότι εἶναι θρόνος Αὐτοῦ: οὔτε εἰς τὸ Ἰεροσόλυμα, διότι εἶναι πόλις τοῦ βασιλεῦς».¹⁹⁸ Καὶ εἰς

19. Ψαλμ. 61, 19.

19α. Ψαλμ. 15, 1.

19α. Τὸ ἄγιον Βάπτισμα.

19γ. Ἡ μετὰ τὴν τῶν Ἀγγέλων Μυστηρίων.

20. Ὀψιματος ὁ ἱερός Προσάφτης ὀπνικεύεται τοῖς ἀπρὸς τοὺς ἀνομοίους, καὶ ἠρωδῶσι τὴν θάλασσαν τοῦ Ἰησοῦ.

20α. Ματθ. 5, 31 - 35.

έλλαν, πάλιν, μέρος τῆς Ἁγ. Γραφῆς λέγει: «θεός Ισχυρός, πού ἐξουσιάζει»,²¹ 190 Α πράγμα, πού σημαίνει θασιλεύς.

Ὄταν λοιπόν ἀκούσης, ὅτι ὁ Δεσπότης σου πρᾶσθ-
λήθη εἰς τὸ ὕψος, ὅτι ἐραμώθη εἰς τὸν οὐρανόν, ὅτι ἐ-
τάφη, ὅτι κατέβη εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῆς γῆς, μὴ στε-
νωχωρήθῃς, μὴ λυπηθῇς· ἐκτί εἶναι ὕψιστος, καὶ μάλιστα
ὕψιστος κατὰ φύσιν. Τὸ δὲ κατὰ φύσιν ὕψηλόν δὲν εἶναι
δυνατὸν ποτὲ νὰ ἐκπέση ἀπὸ τοῦ ὕψους, οὔτε ἡμπορεῖ ποτὲ
νὰ γίνῃ ταπεινὸν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν (θεληματικὴν) ταπει-
νώσιν του διαμένει τὸ ὕψος καὶ δείχεται δλοφάνερο. Ἀφοῦ
καὶ δταν ἀπέθανε, τότε κυρίως ἐφανέρωσε τὴν δυνάμιν του
κατὰ τοῦ θανάτου. «Τὸ φῶς λάμπει μέσα εἰς τὸ σκοτάδι,
καὶ τὸ σκοτάδι δὲν ἡμπόρεσε νὰ τὸ ἐκμηδανίσῃ»²² ἔτσι λοι-
πόν καὶ τὸ ὕψος του φανερώθηκε εἰς τὴν ταπεινότητά του.
Ἐ βλέπε λοιπόν αὐτὸν νὰ εἶναι εἰς τὸν Ἄδην καὶ νὰ σείη
δλα τὰ ὕψηλά. Διότι τότε ὁ ἥλιος ἀπέστραψε τὰς ἀκτίνας
του, τότε ἐσχίζοντο αἱ πέτραι, τότε τὸ καταπέτασμα τοῦ
Νοοῦ ἐσχίζετο εἰς δύο, τότε ἡ γῆ ὄσσειετο ἀπὸ σεισμῶν, ὁ
Ἰουδας ἀπηγχονίζετο, ὁ Πιλάτος καὶ ἡ γυναῖκα του κατε-
λαμβάνοντο ἀπὸ φόβου καὶ αὐτῶς, πού ἐδικαίε, ἀπελογεί-
το.²³ Ὄταν λοιπόν ἀκούσης, ὅτι τὸν ὤδεσαν καὶ τὸν ἔμω-
στίγμισαν, νὰ μὴ παραχθῇς· ἀλλὰ πρόσεξε πῶς καὶ μέσα
εἰς τὸ δεσμῶν αὐτῶν δείχνει τὴν δυνάμιν του. Εἶπε: «Ποῖόν
ζητεῖτε;» καὶ ἀμέσως δλοὺς τοὺς ἔθροψε κατὰ γῆς.²⁴ Εἶδες
πῶς εἶναι φοβερός, ἀφοῦ μονάχα μὲ τὴν φωνὴν καὶ μὲ ἑνα
νεῦμα τόσο δύσκολα πράγματα κάμει; C Ὄταν λοιπόν
ἰδῆς αὐτὸν νεκρὸν, φέρε εἰς τὸν νοῦν σου τὸν λίθον τοῦ
τάφου νὰ σηκωνεταί, τοὺς Ἄγγέλους, πού παρεμένουν φο-
διαμένοι εἰς τὸν τάφον, τὸν Ἄδην καὶ καταργητῶν, τὸν θά-
νατον νὰ λειώνῃ, τοὺς δεσμῶτας νὰ ἀπελευθερώνῃ καὶ τό-
τε θὰ ἰδῆς τὸ φοβερόν αὐτοῦ. Ἄν δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς
ἀτιμίας ἐπέδειξε τόσο φοβερά πράγματα εἰς τὸν οὐρανόν,
εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸν Ἄδην, πόσα δὲν θὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν
καιρὸν τῆς μελλούσης παρουσίας Του; Ἄκουσε τοὺς δει-
μονας, πού ἀφρίζουν, πού σπάζουν τὰ δεσμῶτα, πού κάνουν
τὸν δρόμον ἀδιάβατον, τί λέγουν εἰς τὸν καιρὸν τῆς τα-
πεινώσεως: «Τί ἔχομεν κοινὸν μεταξύ μας, γιὰ τοῦ Θεοῦ;

21. Ἦε. 6, 9 (κατὰ ἕρμην).
22. Ἰωάν. 1, 5.
23. Ματθ. 27, 3, 19-51.
24. Ἰωάν. 15, 6-8.

Ἥλιος ἐδῶ νὰ μᾶς βασανίσῃε πρὶν ἔλθῃ ὁ καθωρισμένος
καιρὸς».²⁵ Ἄν λοιπόν ἔλεγαν αὐτὰ τότε, δταν θὰ ἔβῃ πάλιν,
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν θὰ σαλευῶνται, D καὶ ὁ
ἥλιος θὰ σκοτεινιάσῃ, καὶ ἡ σελήνη δὲν θὰ δώσῃ τὸ φῶς
τῆς,²⁶ τότε τί θὰ εἶπουν; Δι' αὐτὸ λέγει ὁ φοιτητὸς: «Υ-
ψιστος, φοβερός». Ἄλλ' ὅμως τί ἡμπορεῖ νὰ εἶπῃ κανεὶς
ἀξίον, διὰ νὰ περιγράψῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, δταν ἀπο-
στέλλῃ τοὺς Ἄγγέλους εἰς δλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης,
δταν δλα αἰκωνταί, δταν ἡ γῆ σαλεύῃ, ἐπιστρέψουσιν τοὺς
νεκρούς, πού ἐκράτει, δταν τὰ ἀναρίθμητα σώματα ἐγεί-
ρωνται ἀπὸ τοὺς τάφους, δταν ὁ οὐρανὸς συμμαζέσεται:
σάν ἑνα καταπέτασμα, πού τυλίγεται: δταν θὰ τοπαθετη-
θῇ τὸ φοβερόν ὄμμα, δταν αἱ πύρινοι ποταμοὶ θὰ κυλοῦν,²⁷
δταν θὰ ἀνοίγωνται διδύλια, δταν θὰ φέρωνται εἰς τὸ μέ-
σον δλων, ὅσα ὁ καθένος ἔχει διαπράξει εἰς τὸ σκότος: E
δταν θὰ φανερωθῶν αἱ ἀνυπόφοροι τιμωρίαι καὶ ἐκεῖνα τὰ
βασανιστήρια τῆς καλῆσεως, δταν θὰ ἐνεργούν αἱ φοβερῶν
δυνάμεις, πού θὰ ἀπειλοῦν, δταν θὰ ἐξεγινώσκωνται ἀπὸ
τὴν θῆκην των τὰ σπαθιά, δταν θὰ ὀδηγούνται οἱ κολασμέ-
νοι πρὸς τὴν γέενναν: δταν δλα τὰ ἀξιώματα θὰ καταργούν-
ται, καὶ βασιλεύον, καὶ στρατηγῶν, καὶ ὑπάτων καὶ ὑπάρ-
χων: δταν θὰ παρευρίσκωνται τόσοι πλῆθος Ἄγγέλων, τά-
γματα μαρτύρων, προφητῶν, ἀποστόλων, ἱερέων, μοναχῶν,
δταν θὰ ἐπιδίδωνται ἐκεῖνα τὰ ἀνεπίκτα ἔπαθλα, τὰ θρο-
νεῖα, δταν θὰ προσφέρωνται αἱ στέφανοι, δταν θὰ ἐκτεθοῦν
τὰ ἀγαθά, πού ἔσπερουν τὸν νοῦν;

191 A Ποῖος λόγος θὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ; Διότι ἂν ὁ
προφήτης ἐκουράσθηκε περιτρέχων τὴν κτίσιν καὶ ἀνεπή-
δησε (ἀπὸ ἐνθουσιασμῶν) λέγων: «Πῶσον μεγάλη καὶ ἐν-
δοξα εἶναι τὰ ἔργα σου, Κύριε»²⁸ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος
ἑνα μονάχα εἶδος τῆς θείας Προνοίας ἐξετάζων μετὰ προ-
σοχῆς ἐκράουασεν: «Ὁ ἀπέραντον βάθος πλοῦτος»²⁹ ποῖ-
ος θὰ ἡμπορούσε μὲ λόγους νὰ περιγράψῃ τὴν ἡμέραν ἐ-
κείνην; Ἐπειδὴ προείδε δλα αὐτὰ ὁ προφήτης ἔλεγε: «Εἰ-
θὶ ὁ Κύριος, ὁ ὕψιστος, εἶναι φοβερός, μέγας βασιλεὺς
εἰς δλοκλήρον τὴν γῆν, φοβερῶν ἔστι τὴν σαρπίων ὀ-
λακλήρου τῆς οἰκουμένης. Ἦτο δεδαίως καὶ πρὶν ἀπὸ αὐ-
τὸ βασιλεὺς μέγας ἀλλὰ τὸν ἀγνωοῦσαν. Διότι ἀφ' οὐραίων

25. Ματθ. 8, 20.
26. Ματθ. 24, 29.
27. Δανάη 7, 9-10.
28. Ἰαμ. 91, 6.
29. Ρωμ. 11, 23.

δι' Αὐτοῦ δημιουργήθη καὶ ὁ κόσμος δὲν τὸν ἀνεγνώρισεν.³⁰ Τώρα δὲ ὁμοῦ καὶ αὐτὸ τὸ κατῳρώσει, ὥστε Β καὶ σύμφωνα μὲ τὴν μετ' Αὐτοῦ γνωριμίαν μας νὰ γίνῃ μέγας βασιλεὺς. Διότι πῶς νὰ μὴ εἶναι μέγας. Αὐτὰς, ποὺ πτωχοὺς ἀλείει, ἀγραμμάτους, ἰδιώτας, ἐνδεκά κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἀσημάντους, πρόσφυγας, χωρὶς ὠμοσμένην πόλιν, πρὸ ἀφώνους καὶ ἀπὸ τοῦς ἰχθύος, μὲ ἓνα μόνον χιτῶνα, ἀνυποδῆτους, γυμνοὺς, ἀπὸ τοῦς ἀπέστειλεν εἰς ἀνάκληρον τὴν οἰκουμένην, κατέκτησε (δι' αὐτῶν) τοὺς πάντας μὲ ἓνα ἀπλοῦν πρόσταγμα; Τοῦτο πράγματι σημαίνει νὰ εἶναι μέγας βασιλεὺς; Αὐτὸς ποὺ ἐκαθάρισε τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὴν πλάνην, καὶ ἐπανέφερε τὴν ἀλήθειαν μέσα σὲ μιὰ σύντομη στιγμή καὶ κατήγγησε τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου Αὐτοῦ ποὺ ἦτο μέγας βασιλεὺς καὶ πρὶν νὰ ἀποκητήσῃ ὑπῆκόους, ὅχι διότι ἐστηρίξε τὴν δύναμιν τῆς ἐξουσίας Του εἰς θούλους, ὅτε εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σημεῖον καὶ τὰ ἰμάτια, ἀλλὰ διότι εἶχε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα εἰς τὴν ἰδίαν Αὐτοῦ φύσιν. C Διότι «ἐγὼ» —λέγει— «δι' αὐτὸ ἔγω γίνου». ³¹ Τοῦτο πράγματι σημαίνει νὰ εἶναι μέγας βασιλεὺς; Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει δεχθῆ ἀπ' ἔξω τὴν τιμὴν, Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κανένα διὰ νὰ εἶναι βασιλεὺς, Αὐτὸς ποὺ κάνει ὅσα θέλει. Λέγει, δηλαδὴ ἡ Ἄφου πορευθῆτε, διδάξατε ὅλα τὰ ἔθνη.³² καὶ ὁ λόγος ἰμώσεως γίνεται ἔργον. «Θέλω, καθαρίσαι», «Εἰς οἱ λέγω, τὸ δαιμόνιον τὸ κωφόν, ἔβγα ἀπὸ αὐτόν», «Σιώπη, πέψε», «Πηγαίνετε εἰς τὸ πῦρ ποὺ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον», «Ἐλάτε, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, ποὺ ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ Σὰς, πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου». ³³ Βλέπετε πῶς τὴν ἐξουσίαν; Βλέπετε πῶς τὴν δύναμιν; D Τόσον πολὺ κατέκτησεν αὐτοὺς, ποὺ τὸν ὑπέκουσαν, ὥστε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ προτιμοῦν νὰ διακινδυνεύουν τὴν ζωὴν των, παρὰ νὰ παραβοῦν τὸ πρόσταγμα. Ὁ μὲν ἐπίγειος βασιλεὺς ἔχει τὰς τιμὰς ἀπὸ τοῦς ἰδίου τοῦς ὑπῆκόους του. Αὐτὸς ὁμοῦ προσφέρει εἰς τοὺς ὑπῆκόους τὴν τιμὴν. Δι' αὐτὸ θεοβαίως καὶ ὁ ἐπίγειος κατ' ὄνομα μόνον εἶναι βασιλεὺς, ἐνῷ Ἐκεῖνος (δηλαδὴ ὁ Χριστὸς) εἰς

30. Ἰωάν. 1, 10.

31. Κατὰ τὴν ἀρτηρογραφίαν τοῦ μερμένου «γενένηται», μὲ ἓνα (γ) τὸ ἀποκαταστάσει ὁμοῦ ἡμεῖς. Ἰωάν. 18, 37 ἔχει: «γενένημαι ἐν θεῷ (γ), ποὺ σημαίνει ἐγενήθηκα».

32α. Ματθ. 28, 19.

32β. Ματθ. 8, 3. Ματθ. 9, 25. 4, 38. Ματθ. 28, 41. 26, 84.

τὴν πραγματικότητα. Βασιλεὺς μέγας, ποὺ ἔκανε οὐρανὸν ἀνάκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ τοὺς παρότρυνε κατέστησεν ἱκανοὺς νὰ φιλοσοφῶν, καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ μιμοῦνται τοὺς Ἄγγελους. «Καθυπέτατε λαοὺς εἰς ἡμᾶς καὶ ἔβη ὑπὸ τοῦς πόδας μας». ³⁴ Ὁ τοῦ θαύματος! Αὐτοὺς, ποὺ τὸν ἐστούρωσαν, τοὺς ἐπέσειε νὰ προσκυνοῦν αὐτοὺς, ποὺ ὄθριζαν, αὐτοὺς, Ε ποὺ ἐβλασημοῦσαν, αὐτοὺς ποὺ ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὴν λατρείαν τῶν λίθων, αὐτοὺς ὄλους ἐδίδαξεν καὶ τὰς ψυχὰς των ἀκόμη νὰ θαυιάζουσαν κατὰ διακοπήν Του. Διότι δὲν ἦτο τὸ κατόρθωμα τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ' Ἐκεῖνου, ποὺ προητοίμασε εἰς αὐτοὺς τὸν δρόμον καὶ ἐκίε τὴν ψυχὴν των. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν ὁ ἀλλεὺς ἢ ὁ σκηνοποιὸς νὰ μεταβάλλουσαν τὴν οἰκουμένην, ἀν οἱ λόγοι Ἐκεῖνου δὲν ἐγκρίμιζαν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔμπόδια; Ἄφου γῆτας, καὶ τρῶνους, καὶ ρήτορας καὶ ³⁵ Ἄ φιλοσόφους καὶ ὄλους, ποὺ ἀντεστέκοντο τοὺς ἐσκαρπίζονσαν σκάνι καὶ τοὺς διέλυσαν σάν καπνὸν, ἐξηγήλωνσαν ἔτσι τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, ὅχι μὲ ὄπλα, ἢ μὲ χρηματικὴν περιουσίαν, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦντες μόνον λόγους ἀπλοῦς μᾶλλον ὁμοῦ δὲν ἦσαν λόγοι ἀπλοῖ, ἀλλὰ δυνατώτεροι ἀπὸ κάθε ἔργον. Μὲ ποῖον λοιπὸν τρόπον; Ἐπακαλοῦντο τὸ ὄνομα τοῦ Σταυρωθέντος καὶ ὁ θάνατος ἐβραβεύετο καὶ δαίμονες ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, ἀσθένεια ἀθεραπεύοντο, θάλασσα σάματος διαρβῶντο, κακία ἐδιώκετο, κίνδυνος ἐξηρανοῦντο καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως μετεβάλλοντο. Ὅταν λοιπὸν μᾶς λέγουσαν, διὰ τὸν ἐβοήθησε τὸν ἑαυτοῦ του ἔπῳ εἰς τὸν Σταυρὸν; νὰ ἀπαντῶμεσαν πῶς αὐτὸ, ποὺ συνέβη ἦτο πρὸ ἐξουδαιώσεως. B Διότι δὲν ἦτο τὸ ἴδιον νὰ καταβῆ ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ, μετὰ τὴν σταύρωσίν Του, νὰ ἀναστήσουσαν τὸ σῶμα νεκρὸς οἱ Ἀπόστολοι ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα Του. Ὅτι δὲ καὶ τότε θεληματικὰ παρήσαντο εἰς τὸν Σταυρὸν, τὸ φανερώσαντο ἀπὸ τὰ ἐπακαλοῦθέντα γεγονότα. Διότι Αὐτὸς, ποὺ ἐξεδίωξε τὸν θάνατον ἀπὸ ὄλους, ὅταν εἶχε πλέον ἐπέλθῃ εἰς αὐτοὺς, πολὺ περισσότερο θὰ ἴδοντο νὰ τὸν ἀποκρούσῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, πρὶν νὰ ἐπέλθῃ καὶ Ἐκεῖνος, ποὺ εἶδεν εἰς ἄλλους ζῶν, πολὺ περισσότερο θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὴν προσφέρῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του πρῶτον ποὺ ἔκανε μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἀναστηθεὶς ἔκ νεκρῶν ἀπὸ ὑπεροχὴν δυνάμεως. Καὶ αὐτὸ τὸ φανερώσαντο μὲ τὰ ἐπακαλοῦθέντα γεγονότα. C Διότι ὅταν τὸ ὄνομα Του φαίνεται νὰ ἔχη τόσο μεγάλην δύναμιν ἐπάνω εἰς ἓνα σῶμα, ὥστε ἐπακαλοῦμεσαν νὰ φυγαδεύῃ τὸν θάνατον, κακίς δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἀμυβᾶλλη ὅτι καὶ εἰς τὸ ἴδιον

του ἐπαρουσίασε πολλήν τὴν δύναμιν καὶ ὑπέταξε τὸν θάνατον. Ὑπέταξε λαοὺς εἰς ἡμᾶς καὶ ἔθνη κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας μας. Πρόσεξε τὴν σοφίαν τοῦ προφήτου, πὺς ἔλα τὰ λέγει μετ' ἀκριβείαν. Αὐτὸ, δηλαδή, ποῦ μετὰ ταῦτα ἔλεγον οἱ Ἀπόστολοι: «Τί μὲς προσέχετε, ὡσὼν ἡμεῖς μετ' ἡμᾶς τὴν ἰδίαν δύναμιν ἢ εὐσθένειαν νὰ ἐκώμαμε αὐτὸν νὰ περιπατήσῃ;»³³ αὐτὸ τὸ ἀναφέρει ἀπὸ τότε ὁ προφήτης, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν. Τὸ δὲ κάτω τοὺς πόδας φανερώει αὐτὸ, ποῦ ἔχει ὑποταχθῆ, μᾶλλον δὲ τὸ μέγεθος τῆς ὑποταχθῆς. Ὡ καὶ ἐάν θέλῃς νὰ μάθῃς τὴν δικτασίαν καὶ τὸν βασιμὸν τῆς ὑποταχθῆς, ἀκουσε. Λέγει (εἰς τὰς Πράξεις): «Ὅσοι ἦσαν ἰδιοκτητῶν χωραφῶν ἢ σπιτιῶν, ἀπὸ τὰ ἐπωλοῦσαν ἔφερον τὸ ἀντιτίμωτον τῆς ἀξίας καὶ τὸ ἔδεται μετ' εὐλαδείαν εἰς τὰ πόδια τῶν Ἀποστόλων.»³⁴ Ἄλλοι πάλιν μαζί μετὰ τὰ χρήματα καὶ τὴν ζωὴν τῶν προσέφεραν. Διότι αὐτοὶ — λέγει — «ἐβάλασαν τὸ κεφάλι τῶν, διὰ νὰ μετ' οἴσωσιν ἀπὸ θανάτου κίνδυνου.»³⁵ Καὶ δι' ἄλλους πάλιν γράφων ἔλεγεν: «Ἄν ἴπο δυνατόν καὶ τὰ μάτια σας θὰ ἐβγάριζε νὰ μοῦ δώσετε.»³⁶ Καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους ἔγραψεν ὁ ἀπ. Παῦλος εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴν τοῦ: «Νὰ δηλωθῆ αὐτὸ τοῦτο, τὸ νὰ λυπηθῆτε κατὰ Θεόν, πόσον ἀνέπτυξε τὴν δραστηριότητά σας; Ἐ ἀλλὰ καὶ ποῖαν ἀπολογίαν ἄς ἐνέμπνευσεν, ἀλλὰ καὶ πόσον ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ καὶ φόβον, ἀλλὰ καὶ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ μετ' ἴδητε, ἀλλὰ καὶ ἰσχύον ζῆλον, ἀλλὰ καὶ διάθεσιν τιμωρίας τοῦ ἐνόχου.»³⁷ Τόσον πολλὸ ἐπρέμον καὶ ἐφοβοῦντο τοὺς Ἀποστόλους. Καὶ ὁ Λουκᾶς γράφει πάλιν εἰς τὰς πράξεις: «καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους κανεῖς δὲν τολμοῦσε νὰ τοὺς πλησιάσῃ, ἀλλ' ὁ λαὸς τοὺς ἐτίμωσε καὶ τοὺς ἐδόξαζεν.»³⁸ Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Τί θέλετε νὰ ἔλας εἰς σας μετ' τιμωρητικὴν ράβδον, ἢ μετ' ἀγάπην καὶ πνεῦμα προσηπάς;»³⁹

¹⁹³ Ἄ Ἐίδες αὐθεντίαν καὶ ἐξουσίαν; Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ ἔκανε ἐκεῖνος ὁ λόγος, ποῦ τοὺς εἶπε, ὅταν τοὺς ἐπέπελε εἰς τὸ κήρυγμα, ὅτι ἐγὼ εἶμαι μαζί σας.⁴⁰ Αὐτὸς ἐγκρέμισε τὰ ἄμυθῶσι πορευόμενος ἑμπρὸς ἀπὸ αὐτοῦ. Αὐτὸς τὰ ἐτακτοποίησε δια καλὰ καὶ τὰ δύσκολα τὰ ἔκανε εὐ-

33. Πράξ. 8, 12.
34. Πράξ. 4, 34.
35. Ρωμ. 16, 4.
36. Γαλάτ. 3, 16.
37. 1^η Κορινθ. 7, 11.
38. Πράξ. 5, 13.
39. 1^η Κορινθ. 4, 21.
40. Μαρτ. 28, 20.

κολα. Ἄν καὶ παντοῦ ὑπῆρχαν πάλεμοι, παντοῦ γινόμενοι καὶ ἀκόπελοι καὶ δὲν εὐρίσκειτο μέρος οὔτε τὸ πόδι νὰ ἀκοιμηθῆ, οὔτε νὰ σταθῆ ἄλλὰ τὰ λιμάνια ἦσαν φραγμένοι, κάθε σπῆτι ἔχε ἀποκλεισθῆ δι' αὐτοῦ, ἔδων τὰ αὐτὰ ἔχων σφραγισθῆ. Ἄλλ' ὅμως ἀκριβῶς τότε καὶ εἰσῆρχοντο καὶ ἀμύλοισαν καὶ ἔλα τὰ ὄχυράματα τῶν ἐχθρῶν ἐγκρέμίζον, τόσον ἀποφασιστικά, ὥστε καὶ τὴν ζωὴν τῶν νὰ δίδουν Ἐ καὶ ἀναρριβήτους κινδύνους νὰ ὑπομένουν πρὸς χάριν τοῦ κηρυγματος τῶν. «Ἐξέλεξε δι' ἡμᾶς τὴν κληρονομίαν Του, τὸ δωροφρον καύχημα τοῦ Ἰσραὴλ, ποῦ τὸ ἠγάπησεν πολύ.» Ἄλλος ἐμπνευστὴς λέγει: «Τὸ βοδασμένον καύχημα.» Πρόσεξε τὴν ἀκριβείαν τῆς προφητείας. Προσηγομῆτως ἔλεγεν: Ὑπέταξεν εἰς ἡμᾶς λαοὺς καὶ ἔθνη. Καὶ πράγματι πρῶτα οἱ Ἰουδαῖοι προσήλθον (εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ ἀπέτελεσαν τὴν Ἐκκλησίαν) ἀρχικῶς μὲν τρεῖς χιλιάδες, κατόπιν πέντε χιλιάδες καὶ κατόπιν ἠκολούθησαν τὰ ἔθνη.⁴¹ Καὶ ὁ ἴδιος, πάλιν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔλεγεν: «Ἐγὼ καὶ ἄλλοι πρῶτα, καὶ ἔπειτα πρῶτα νὰ τὰ ὀδηγῶ καὶ θὰ γίνῃ μία ποίμνη, ἕνας ποιμῆνας.»⁴² Μετὰ διὰ νὰ μὴ ἀπαρῆ κανεῖς, ὅταν θὰ ἀκούσῃ τὸ «Ἐξέλεξε δι' ἡμᾶς τὴν κληρονομίαν του» καὶ θαυσιάζεται ἀπὸ τὸς σκέψεις καὶ λέγει: Ἐ Μὰ πὺς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν τώρα νὰ μὴ πιστεύωσιν οἱ Ἰουδαῖοι; Ἐλασε τὴν ἀπορίαν μετ' ἡμᾶς ἐπεξηγήσιν, ποῦ προσέθεσε. Διότι πρὸ παντὸς ἐκεῖνους (ἐκ τῶν Ἰουδαίων) ἐξέλεξε, ποῦ ἦσαν τὸ μερίδιόν του καὶ κανένα δὲν ἄφησε ἀπὸ ἐκεῖνους, ποῦ τοῦ ἀπῆκον. Ἄν δὲ ἤθελες ἐπιζητήσῃ καὶ τὸν σκοπὸν (τῆς ἐνεργείας) ἀκουσε τὰ ἐπιμένα διότι προσθέτει: «τὸ δωροφρον καύχημα τοῦ Ἰσραὴλ, ποῦ τὸ ἠγάπησε πολύ.» Ἐδῶ δηλαδή ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἐννοεῖ τοὺς πιστοὺς, ὅπως ἀκριβῶς εἶδεξαι καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγεν: «Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἔχει διαφθευθῆ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, διότι πραγματικῶς Ἰσραηλιταὶ δὲν εἶναι ὅλοι οἱ σαρκατικοὶ σαρκικῶς ἀπὸ τὸν Ἰσραὴλ... ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ θὰ δυναμοσθῶσιν οἱ ἀληθινοὶ ἀπόγονοι σου: πρᾶγμα ποῦ σημαίνει, ὅτι τὰ κτήνη Θεοῦ δὲν εἶναι ὅσοι γεννῶνται κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους: ἀλλὰ γνήσια τὰ κτήνη Του θεωροῦνται ὅσοι γεννῶνται σύμφωνα μετ' ἡμᾶς ὑπόσχασιν τοῦ Θεοῦ.»⁴³

D Ὁμορφον καύχημα δὲ τοῦ λαοῦ πολλὸ φυσικὸν εἶναι

41. Πράξ. 2, 41 καὶ 4, 4.
42. Ἰωάν. 10, 16.
43. Ρωμ. 8, 6-8.

νά λέγονται οι πιστοί. Διότι τί υπάρχει ωραιότερον από εκείνους, που έπιστεύσαν; Ονομάζει δέ κληρονομίαν Ιβικήν του τού ('Ισραηλιτικήν) έθνος, όχι διότι παρημέλησε ποτέ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ ἔτσι φανερώνει τὴν έντασιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας, που αἰσθάνεται πρὸς αὐτούς, καθώς καὶ τὴν περισσὴν φροντίδα. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν τὴν ἀκριβολογίαν τοῦ πρᾶφτιου, πρᾶσσε νὰ ἴδῃς πὺς μεταχειρίζεται τὴν λέξιν, που χρησιμοποιοῦν οἱ πολλοὶ διὰ τὰ πράγματα, που ἀγοράζουν. Διότι πολλοὶ, ἑμμορφα ἐνομιάζουσιν μόνον ἐκεῖνα, που ξεχωρίζουσιν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Διὰ τὴν δειξὴν λοιπὸν πὺς δὲν θὰ σωθοῦν οἱ εἶπε: «τὸ ἑμμορφο καίχημα τοῦ 'Ισκαῦδ». Ἐ Αὐτὰ καὶ τὰ Εὐαγγέλια τὰ φανεροῦνουν μὲ ἀναριθμήτους παραβολὰς. «Ἀνέστη ὁ Θεὸς εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ ἀλαλαγμὸν». Δὲν εἶπεν «ἀνεβίβασθη», ἀλλ' «ἀνέστη» διὰ τὴν δειξὴν ἔτσι, ὅτι ἀνέβη ὅχι χειραγωγούμενος ἀπὸ κάποιοι ἀλλοῦ, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀνερχόμενος αὐτὸν τὸν δρόμον. Διότι ὁ μὲν Ἥλιος, ἂν καὶ δὲν ἦλθεν ἐκεῖ που ἔφασαν ὁ Χριστὸς, ὠδηγήθη ἕως ἐκεῖ ἀπὸ ἄλλην δύναμιν. Διότι δὲν εἶναι ἰσχυρὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ νὰ ἤμωρη νὰ ἐοδίσῃ παραδοξὸν δρόμον.⁴⁴ Ἐντὶ ὁ Μονογενὴς ἀνέβη μὲ ἴδικην του δύναμιν καὶ ἐξουσίαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἔτσι: ¹⁹⁴ Ἐ ἔλεγε: «καὶ ἦσαν κερφαμένα τὰ μάτια των ἐπάνω Του, καθώς Αὐτὸς ἐπορεύετο εἰς τὸν οὐρανόν». Δὲν εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ἐλοιδάμετο (ἀπὸ ἄλλου) ὠψήλα, οὔτε ἐβαστάζετο (ἀπὸ ἄλλου): ἔπειθ' αὐτὸ που συνέβαινε ἦτο θεληματικὴ πορεία Αὐτοῦ, μὲ τὴν δύναμιν Του. Ἐν δὲ πρὸ τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ ἐβαστάζεν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα,⁴⁵ ὅταν ἀκόμη ἔφερε σῶμα ἰσάρου καὶ ὑποκειμένον εἰς τὰ ἀδιάλητα πάθη,⁴⁶ τί τὸ θαυμαστόν ἂν ἔσχιζε τὸν ἀέρα, ἀφοῦ πλέον, μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, κατέστη ἀφθαρτὸν (τὸ σῶμα αὐτὸ); Εἰς ποῖον δὲ τόπον ἀνέβη μὲ ἀλαλαγμὸν; Ποῖος δὲ ἐξέβαλεν πολεμικὴν κραυγὴν, δί-ταν ἀνέβη; Καὶ ὅμως ἡ ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ ἔγινε σιγὰ καὶ χωρὶς θόρυβου καὶ παρεμβολῆς, κατ' αὐτὴν, μόνον οἱ ἔνδοξα μαθηταί. Βλέπετε πὺς δὲν πρέπει νὰ ἐνωώμεν τὰς λέξεις κατὰ ἓνα μόνον τρόπον, ἀπλοϊκῶς, ἀλλὰ νὰ μονθά-

44. Δ' Ρουτ. 2, 11.

45. Πρὸς 1, 10.

46. Ματθ. 14, 26.

47. ('Αδιάληκτα) πάθη, διὰ τὸν ἕκτον ἔκτον Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔπειθ' ἡ σῶμα, ἡ δόξα, ἡ κτίσις, ἡ δόξα καὶ ἡ φωνὴ ἀνέβαιναν μὲ τὴν σὺν-τήρησιν τοῦ σωματός, χωρὶς νὰ εἶναι ἀφθαρτὸν.

ἔμωμεν ἐπακριβῶς τὴν θαυτέρον των σημασιῶν; Αὐτὸ δη-λαδὴ, που ἔλεγε εἰς τὸ προοίμιον τοῦ ψαλμοῦ, Β ὅτι κατὶ ἄλλο σημαίνει ἡ λέξις «ἀλαλαγμὸν», τὴν κτίσιν, τὸ τράπαι-νι' αὐτὸ λοιπὸν που ἔδω φανερώνει ἡ φράσις «μὲ ἀλαλα-γμὸν» εἶναι τούτο, ὅτι ἀνέβη νικηφόρος, ἀφοῦ κατέβαλε τὸν θάνατον, ἐγκρέμισε τὴν ἁμαρτίαν, κατεπρόσωσε τοὺς θαίμονας, ἐξεδίωξε τὴν πλάνην, ἀφοῦ ὄλω τὰ μετέβαλε πρὸς τὸ καλῦτερον, ἀφοῦ ἀνεβίβασε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μᾶς εἰς τὴν θρασίαν πατρίδα, μᾶλλον δὲ εἰς ἀσυγκρίτως καλῦ-τερα. Διότι κανεὶς δὲν ἀντοστάθη πρὸς Αὐτὸν καθώς ἔφθα-νε ὠψήλα, οὔτε ἡ τυρανία τῆς ἁμαρτίας, οὔτε ἡ δύναμις τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς κατάρης ἡ ἰσχύς, οὔτε τῆς φθορᾶς, οὔτε τῆς κακίας ἡ έντασις, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ ὅλα αὐ-τὰ ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ, Ἐ ἀφοῦ τὰ ἐξέσχισε ὡσάν ἰσάρου ἀρά-χης, καὶ τὰς φάλαγγας τῶν θαίμωνων καὶ τὰ νεύρα τοῦ Διαβόλου καὶ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ τὰ διέλωσε, ἀνέβηκε εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφοῦ κατώρδωσε δαί ἤθελε.

Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος πηγουόμενος τὸ κατὰρθεμα Αὐ-τοῦ ἔλεγεν: «Ἄφοῦ ἀπεγύμνωσε τὰς πονηρὰς ἀρχὰς καὶ ἐ-ξουσίας τοῦ Διαβόλου, τὰς διαπόμεσας φανερά καὶ ἔσωρε ἐντροπισμασμούς τοὺς θαίμονας ὀπίσω εἰς τὴν θρακευσι-κὴν του πορείαν».⁴⁸ Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει: «Καὶ ἀφοῦ ἐξηφάνισεν ἄλοσχερῶς τὸ χριστικὸν ἔγγραφον τῆς ἐνο-χίας μας, δηλαδὴ τὸν γραπτὸν Νόμον, μὲ τὰς διατάξεις, που ἦτο ἐναντίον μας, αὐτὸ τὸ εἰσέκωσεν ἀπὸ τὸ μέσον καὶ τὸ ἐκάρφωσεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν».⁴⁹ «Κύριος μὲ φωνὴν σάλπιγγος». Πάλιν τὸ ἴδιον φανερώνει, δηλαδὴ μὲ λαμπρὰν κίην. Ἐδὼ κατὶ ἄλλο πρέπει νὰ ἐνωώσωμεν, Ἐ τὸ ὀλοφάνηρον, τὸ δίδουον, τὸ καταπληκτικόν. Ἐν καὶ τότε κανεὶς δὲν τὸ ἀντελήθηθῃ, ὅταν συνέβαινε τούτο, ἐν τούτοις ὅμως ἔγινε τὸσον περιδύθητον, ὅπως ὁ ἦχος σάλ-πιγγος, μᾶλλον δὲ καὶ πῶ ἐξασκουστόν. Διότι ἐκεῖνο που ἔγινε τότε κρυφά, κανεὶς μετὰ ἀπὸ τοὺς κατοικοῦντας τὴν οἰκουμένην δὲν τὸ ἠγνώσθη, ἀλλὰ τὸσον πολὺ τὸ ἐξεσκέ-πασεν ἡ φύσις τῶν πσογμάτων, ὡσάν νὰ ἀντηχοῦσε σάλ-πιγγε, ἀλλὰ καὶ πῶ δυνατὰ ἀκόμη. Ἐπειθ' οὔτε καὶ ἐν ἀ-κόμῃ ἀντηχοῦσε σάλπιγγε τὸσον δυνατὰ, θὰ ἤμποροῦσε νὰ συγκολληθῇ ὅλας εἰς ἐκεῖνον τὸ θέμα, ὅπως, μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ, ἐφανέρωσε τὴν ἀνάστασιν ἡ φωνὴ τῶν

48. Κορ. 2, 15.

49. Κολοσ. 2, 14.

πραγμάτων με τό να καταστήση τὸ βαθύα (τῆς εἰς οὐρανούς ἀναβάσεως τοῦ Σωτήρος) πασιγνωστον πρὸς δύσκολα ἀπὸ κάθε θρονῆ. Διότι οὕτε θρονῆ ἤμποροῦσε νὰ συγκολληθῆ τὴν οἰκουμένην, τόσο ἀποτελεσματικὰ, ὅσον Ἐ τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ ἴσῃ ἦσαν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ. Ἐπειδὴ ἡ μὲν θρονῆ εἰς τοὺς παρόντας μόνον γίνεται ἀποφάνθη τὸ φανερώμα θμῶς ἀπὸ τὰ πράγματα παρουσιάζει αὐτὸ ποὺ ἔχει γίνει εἰς ἄλλας τὰς γενεὰς πρὸ λαμπρὰ καὶ ἀπὸ σάλπιγγος, πρὸ φανερά καὶ ἀπὸ θρονῆ.

Δὲν θὰ ἐσφαλῆ δὲ κανεὶς ἂν ὠνόμαζε σάλπιγγας τὰ στόματα τῶν Ἀποστόλων, ὅχι ἀπλῶς χαλκοκατεσκευασμένους, ἀλλὰ πρὸ πολυτίμους καὶ ἀπὸ τὸ χρυσοῖο, πρὸ πάλυτελαῖς καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς λίθους. Διατί λοιπὸν δὲν εἶπε «σάλπιγγος», ἀλλὰ «μὲ φωνὴν σάλπιγγος»; Φανερώων τὴν συμφωνίαν τῶν ψυχῶν τῶν Ἀποστόλων, ὅπως ἀκριθῶς, λέγει καὶ ὁ Παῦλος.⁵⁹ Ἄ «Ἐἴτε λοιπὸν ἐγὼ, εἴτε ἀκείνοι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κηρύσσουμεν».⁶⁰ Καὶ πάλιν, (ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Λουκᾶς)· «Ὅλο τὸ πλῆθος ἐκείνων, ποὺ ἐπίστευσαν εἶχε μίᾳ καρδίᾳ καὶ μίᾳ ψυχῇ».⁶¹ Ἐσάλπιζον δὲ ὅχι διὰ νὰ καλέσων τοὺς ἀνθρώπους εἰς πόλεμον, ἀλλὰ διὰ νὰ διακηρύξων χερουμένα τὴν δόξαν τῆς νίκης. Ὅπως ἀκριθῶς οἱ στρατοὶ ὄταν εισέρχονται εἰς τὴν μάχην, μαζί με τὰς σημαίας⁶² προχωροῦν ἔμπρὸς αἱ σάλπιγγες, διὰ νὰ ξεσηκώσων τοὺς παρειακομένους, ὅχι μόνονα μὲ δσα βλέπουν, ἀλλὰ καὶ μὲ δσα ἀκούουν, ἔτσι ἐγίνε καὶ τότε (μὲ τὸ κήρυγμα)· ὅταν οἱ Ἀπόστολοι εἰσῆρχοντο εἰς ἐκάστην πόλιν, ἀντιχόησαν οἱ σάλπιγγες καὶ ὅλοι ἐτρεχον νὰ τοὺς ἀκούσων. «Ψάλατε εἰς τὸν Θεὸν μας, ψάλατε· ψάλατε ἐγκωμιαστικὰ εἰς τὸν βασιλέα μας, ψάλατε. Β Διότι εἶναι βασιλεὺς ἡμεῶν τοῦ κόσμου ὁ Θεὸς μας, ψάλατε μὲ σύνεσιν. Ὁ Θεὸς μᾶς ἐδασίλευσεν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ βασιλεύῃ εἰς ἅλα τὰ ἔθνη».

Ἀφοῦ λοιπὸν διηγῆθὶ τὸ μέγεθος τοῦ καταρθώματος, καλεῖ τὴν οἰκουμένην νὰ δοξαλογήσῃ ἐγκωμιαστικὰ τὸν Θεὸν μὲ πολλὴν προθυμίαν· δι' αὐτὰ καὶ χρησιμοποιεῖ διπλασιασμένων τῶν ἐγκωμιαστικῶν φράσεων· καὶ δὲν καλεῖ

59. Ἀ' Κορινθ. 15, 11.

60. Πρῶξ. 4, 32.

61. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειωθῇ, ἔχον διαφορά ἀνεκείμενα ἀμνηστῆ, πρὸς τὰ ἑσπὰ ἀπέλειαν οἱ στρατιῶται. Πρῶτη σημαία (μὲ τὴν σημαίνην) περίσσο, σημαίαν) ἔρο τὸ λῆσαν τοῦ Β. Κωνσταντίνου.

ἀπλῶς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ψάλλων, ἀλλὰ μὲ πολλὴν προθυμίαν. Τί σημαίνει «ψάλατε μὲ σύνεσιν»; Νὰ μάθετε καλά, λέγει, αὐτὰ ποὺ ἐγίνων, νὰ βάλετε εἰς τὸν νοῦν σας καὶ νὰ κατανοήσατε τὸ μέγεθος τῶν καταρθωμάτων. Ἐγὼ δὲ τὴν γνώμην, διτι καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη ὑπαίσιμασται διὰ τῆς λέξεως· «μὲ σύνεσιν» δηλαδὴ νὰ ἐγκωμιάσων ψάλλοντες τὸν Θεὸν ὅχι μόνον μὲ φωνὴν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα· ὅχι μόνον μὲ τὴν γλώσσαν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν ἐνάρετον θῆον. Ἐ Διότι ἐδασίλευσε καὶ κυριόρχει, λέγει, ὁ Θεὸς εἰς τὰ ἔθνη. Ἄλλος ἐρμηνευτῆς λέγει· «Ἐπῶνα εἰς τὰ ἔθνη». Καὶ διὰ ποίαν δασίλειον λέγει ἐδῶ; Ὅχι ἐκείνην ποὺ συνεστήθη κατὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ αὐτὴν ποὺ προήλθεν ἀπὸ τὴν συμφιλίαν τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπον. Διότι καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ (τὴν ἔναρτον οἰκουμίαν) ἐδασίλευσε ἐπάνω ἄλων, ἐπειδὴ ἦτο ὁ δημιουργὸς καὶ Ποιητῆς· τῶρα δὲ δμας καὶ θεληματικὰ Τὸν ἀκολουθοῦν (δσοι ἐπίστευσαν) καὶ ἐγκωμιοῦμεν αὐτὸν· αὐτὸ δὲ ποὺ ἀξίζει μεγίστων ἐγκωμίων καὶ πολλοῦ θαυμασμοῦ, εἶναι διτι Ἐκεῖνος, ποὺ πρὶν ὑβρίζετο ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, προητόμασε μίαν τοιαύτην μεταβολὴν, ὥστε νὰ ἡμῆται εἰς δόξαληρον τὴν οἰκουμένην καὶ αὐτοί, ποὺ ποτὲ δὲν ἔχον διαβάσει τοὺς προφήτας, ὅτε εἶχον ἀνατροπὴ μὲ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, Ὁ ἀπ' ἐναντίας δὲ ἐξοῦσαν ὡσαν θῆρια, ὅλοι μαζί ἄλλαξαν τρόπον ζωῆς καὶ ἄφοῦ ἀπερρίψων ἄλλας ἐκείνας τὰς πλάνας, ὑπετάγησαν (εἰς τὸν Χριστὸν) ὅχι δύο καὶ τρία καὶ τέσσαρα ἔθνη καὶ δέκα, ἀλλ' ὅσοι κατακοῦν εἰς δόξαληρον τὴν οἰκουμένην. Ὁ Θεὸς κάθεται ἐπάνω εἰς τὸν ἅγιον θρόνον Του. Τί σημαίνει· «Κάθεται ἐπάνω εἰς θρόνον»; Σημαίνει διτι βασιλεύει, ἐξουσιάζει. Καὶ σωστὰ εἶπον ὁ ψαλμωδὸς ἠ' Ἀγίου». Διότι δὲν βασιλεύει ἀπλῶς καὶ μόνον, ἀλλὰ μὲ ἀγιότητη βασιλεύει. Τί σημαίνει δὲ διτι μὲ ἀγιότητα βασιλεύει; Καθαρά, χωρὶς ἁμαρτίαν.

Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι ὄταν καταλομβάνων τὴν ἀρχὴν αὐτὴν χρησιμοποιοῦν τὴν δύναμιν τῆς πρὸς ἀδικίαν. Ἐ Ἐκείνη ὅμως ἡ ἀρχὴ παραμένει ἀνεπάφος ἀπὸ κάθε τι τέτοιο, δηλαδὴ καθαρά καὶ ἅγια.

Ἐπειδὴ οὕτε ἀπάτη, οὕτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ παρόμοια αὐτὰ καταστρέφει καὶ παραπλανᾷ ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον ἀλλ' εἶναι τέλειον, ἀνεγγίχον ἀπὸ ψεῦδος, ἀστράπτει πέρα ἀπὸ κάθε καθαρότητα καὶ λάμπει ἀπὸ ἀνεπίωτην δόξαν. Ἀρχοντες τῶν λαῶν ἐμαρθεύσαν μὲ τὴν σφῆρα τὸν Θεοῦ, τοῦ Ἀδραμί, διότι τοῦ Θεοῦ οἱ δοῦλοι οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς ἐξυμῶθησαν ἐνδόξως πάρα πολὺν.

Ἐδῶ φανερώσει τὸ ἀπακορῶμα τῆς δυνάμεως τοῦ Ἐὐαγγελίου, ἡ δὲ Ἄ ἐτι, δηλαδὴ, δὲν ἐφθάσε μόνον μέχρι τοῦ ἀπλοικοῦς ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ μέχρι αὐτῶν, ποὺ φασὶν τὸ διάδημα καὶ κάθονται ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον. Ἐπειτα δείχνει αὐτὸν ὅτι εἶναι ὁ ἕνας καὶ ἴδιος Θεὸς Παλαιῆς καὶ Καινῆς Διαθήκης καὶ λέγει ἡμεῖς τὸν Θεὸν Ἀβραάμ, ἀντὶ τοῦ «αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ τῶν προπατόρων, ποὺ ἔχει δώσει εἰς ἐκεῖνους καὶ τὸν νόμον». Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἱερεμίας ἔλεγε· «Θὰ συνάξω μαζί σας νέαν διαθήκην, ὄχι κατὰ τὴν διαθήκην, ποὺ συνήφα με τοὺς πατέρας σας, κατὰ τὴν ἡμέραν, ποὺ με τὸ χεῖρ μου τοὺς ἐδήγαγον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον»,⁵³ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἕνας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι Νομοθέτης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Β Καὶ ὁ Βαρούχ πάλιν ἔλεγε· «αὐτὸς ὁ Θεὸς μας, δὲν θὰ ὑπολογισθῇ ἄλλως πλησίον Του. Ἀπεκάλυψεν κάθε δρόμον γνώσεως καὶ ἔδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰακώβ τὸ παιδί Του, καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἀγαπημένον του· μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ ἐφανερῶθη ὁ ἴδιος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ συνεστράφη με τοὺς ἀνθρώπους»,⁵⁴ δειχνὼν ἔτσι, πὺς αὐτὸς, ποὺ ἔχει δώσει τὸν Νόμον, εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ ἔλαβε σάρκα καὶ πὺς αὐτὸς, ποὺ ἔλαβε σάρκα εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ ἔδωκε τὸν Νόμον. Αὐτὸ ἔννοει καὶ ὁ προφήτης, ὅταν λέγῃ· «Ἐμοικεύθησαν με τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἀβραάμ». Εἰς δὲ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον γράφει, ἀντὶ τοῦ ἡμεῖς τὸν Θεόν, «Ἐμ' Ἐλωὶ Ἀβραάμ». Καὶ πὺς ἔχει γίνει αὐτὸ; Ἐπειδὴ ἐπὶ Θεοῦ οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς ἐξυψώθησαν ἐνδόξως πάρα πολὺ.

Γ Ποιοὶ δὲ εἶναι αὐτοὶ οἱ δυνατοὶ τοῦ Θεοῦ; Ποιοὶ ἄλλοι ἄκτός ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου καὶ ἄλλους τοὺς πατοῦς; Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, λέγει ἔλαμψεν ἡ δυνάμις των, ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς ἄλλους. Καὶ πολὺ σιωπᾶ τοὺς ἀνόμους δυνατοῦς, διότι πὺς νὰ μὴ εἶναι δυνατοί, αὐτοὶ ποὺ παρετάχθησαν ἐναντίον ἀλοκλήρου τῆς Οὐκουμένης, ἐναντίον τῶν βασιλέων, ἐναντίον τοῦ Διαβόλου, ἐναντίον λαῶν, ἐναντίον πόλεων, ἐναντίον ἐθνῶν, ἐναντίον τυράννων; Ἀντιμέτωπον τυράννων, τιμωρίας, βασανιστήρια, πηγάνα (βασάνων), καμίαια, ῥῆθ καὶ συνθήκας, τὴν τυραννίαν τῆς φύσεως,⁵⁵ καὶ ἀφοῦ ὅλα τὰ ἐγκρέμισαν, καὶ ἔβασαν ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλους, χωρὶς νὰ γίνων ὑποχείριοι κανενός; Δ Πὺς νὰ μὴ

53. Ἱερει. 38, 31 - 38.

54. Βαρούχ 3, 36 - 38.

55. Ἐννοεῖ ἡδυστοχίαν καὶ ἀσκησίαν.

εἶναι δυνατοί, ἀφοῦ καὶ μετὰ θάνατον παρουσιάζουν τόσον μεγάλην δυνάμιν; Πὺς νὰ μὴ εἶναι δυνατοὶ αὐτοί, ποὺ τὰ λόγια των ἀνεδείχθησαν πὺς ἀνεκτικὰ καὶ ἀπὸ τὸ διαμάντι καὶ δολοκλήρος ὁ χρόνος δὲν τὰ ἐλύγισε, ἀλλὰ καὶ καθημερινῶς ἀξάνουν με τὸ νὰ διατρέχῃ διὰ παντός τρόπου καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα;

Δι' ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἄς ἐχωριστήσωμεν τὸν φιλόθερον Θεὸν διότι εἰς αὐτὸν ἀήκει ἡ δόξα καὶ ἡ Ἐξουσία, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.